

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK
ANABİLİM DALI

**TÜRK SOLU DERGİSİ (1967 – 1970) VE MİLLİ DEMOKRATİK
DEVİRİM STRATEJİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGÜN DİNÇER

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. MURAT GÜVENİR

ANKARA 2006

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM : 1960'LI YILLARDA TÜRKİYE'DE SOL	9
I) 1960'larda Sol Hareketlerin İçinde Geliştiği Ortam	9
A) İç Gelişmeler:	9
1) 27 Mayıs 1960 Darbesi.....	9
2) 1961 Anayasası.....	11
3) 1965 Seçimleri ve TİP'in Meclis'e Girmesi.....	14
B) Dış Gelişmeler	18
1) Dehşet Dengesi	19
2) Küba Bunalımı.....	19
3) Kıbrıs Sorunu ve Johnson'un Mektubu.....	20
II) Dönemin Sol Hareketleri	24
A) Parlamento İçİ Mücadele İle İktidara Gelmeyi Savunan Sol	26
B) Parlamento Dışı Yoldan İktidara Gelmeyi Savunan Sol	32
1) Yön Hareketi	32
1.1 Yön- Devrim Dergileri.....	32
1.2 Sosyalist Kültür Derneği.....	36
2) Milli Demokratik Devrim Hareketi.....	38
C) Dönemin Sol Basını	39
D) İşçi ve Gençlik Hareketleri	43
1) İşçi Hareketleri	43
2) Gençlik Hareketleri	47
İKİNCİ BÖLÜM : MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİM STRATEJİSİ VE TÜRK SOLU DERGİSİ.....	54
I) Milli Demokratik Devrim Stratejisi	54
A) Milli Demokratik Devrim Stratejisi'nin Siyasal ve İdeolojik Kaynağına İlişkin Temel Yaklaşımlar.....	54
1) Suavi Aydın'ın Görüşleri	55
2) Ergun Aydınoglu'nun Görüşleri.....	60
3) İlhan Akdere ve Zeynep Karadeniz'in Görüşleri	70
B) Türkiye Solunda Milli Demokratik Devrim Hareketi.....	73

II) Türk Solu Dergisi.....	77
A) Genel Bilgiler	77
1) Dergi'nin Yayınlanma Fikrinin Ortaya Çıkışı.....	78
2) Dergi'nin Kadrosu	82
3) Derginin İçeriği:	86
4) Mali Durumu ve Tirajı.....	90
5) Çıkış Amacı ve Hedefleri	91
6) Türk Solu Hareketi	94
7) Dergi'nin Kapanışı	97
B) Türk Solu Dergisi'nin Milli Demokratik Devrim Stratejisi	102
1) Türk Solu Dergisi'nde Devrim Tanımı	102
2) Türk Solu Dergisi'ne Göre Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Durumu.....	104
3) Türk Solu Dergisi'nde Devrim Stratejisi.....	105
4) Türk Solu Dergisi'ne Göre Demokratik Devrimin Amaçları.....	113
5) Türk Solu Dergisi'ne göre Devrimde Kuvvetlerin Düzenlenmesi	116
C) Türk Solu Dergisi'nin Milli Demokratik Devrim Stratejisi ve Milliyetçilik..	130
1) Türkiye'de Sol ve Milliyetçilik	130
2) Türk Solu Dergisi ve Milliyetçilik	135
2.1 Devrimcilik	136
2.2 Toplum Yararı.....	137
2.3 Milli Bağımsızlık	139
2.4 Milli Çıkar.....	141
2.5 “Türk” Kelimesinin İçeriği	144
D) Türk Solu Dergisi'nin Milli Demokratik Devrim Stratejisi ve Kemalizm.....	148
1) Türkiye'de Sol Üzerinde Kemalizm'in Etkisi.....	148
2) Türk Solu Dergisi ve Kemalizm.....	150
2.1 Atatürk ve Antiemperyalizm	152
2.2 İkinci Kurtuluş Savaşı ve Kuvay-ı Milliye Ruhu	157
2.3 Türk Solu Dergisi Açısından Kemalizm'in Stratejik Önemi.....	161
E) Türk Solu Dergisi ve Türkiye İşçi Partisi Arasındaki Anlaşmazlık Konuları	165
1) İktidara Gelme Stratejisi.....	166
2) Devrim Stratejisi.....	173

3) Devrim Tanımı	176
4) ‘Bağımsız Türkiye’ – ‘ Sosyalist Türkiye’ Tartışmasında Öncelik Meselesi	182
5) Marksist Teori Üzerine Tartışmalar	184
6) Antiempyralist Eylemler ve Gençlik Hareketleri Konularındaki Farklılıklar	187
SONUÇ	193
KAYNAKÇA:.....	204
ÖZET	221
ABSTRACT	222
EKLER	223
EK 1: Türk Solu Dergisi’nde Yazısı Yayımlananlar	223
EK 2: Türk Solu Dergisi’nden Bazı Sayfa Örnekleri	227

GİRİŞ

Bu çalışmada bir Dergi, kendini takdim ettiği biçimiyle, bir siyasal strateji çerçevesinde ele alınacaktır. Her yayın organı, içinde bulunduğu tarihsel, toplumsal, siyasal ve kültürel özellikler içinde şekillenir ve o döneme ait bir belge niteliği taşır. “Bir ülkenin basını, o ülkenin belli bir dönemdeki siyasal durumunu anlamaya yarayan önemli bir kaynaktır. Basına, başka amaçlı çalışmalarda bir belge olarak başvurulabileceği gibi, doğrudan kendisini incelemek de siyaset bilimi başta olmak üzere önemli bir katkı sayılmalıdır.”¹ Özellikle bir gazete, dergi incelemesi yapan bir araştırmacının, dönemin siyasal ortamını göz ardı etmesi mümkün değildir.

Çalışmanın konusu olan Türk Solu Dergisi'nin yayımlandığı 1960'lı yıllar, sol fikir akımları ve hareketler açısından Türk siyasal hayatının oldukça zengin bir dönemidir. Anılan dönemde 1960 sonrasının görece özgürlükçü siyasal ortamının etkisiyle, farklı görüşler siyasal hayat ve basın alanında kendilerini ifade olanağı bulmuştur. Bu açıdan oldukça zengin olan bu dönemde, değişik görüşlerin açıklandığı yayın organları bulmak mümkündür. Günlük bir gazetede daha çok güncel olaylara yer verildiği göz önüne alındığında, haftalık, aylık gibi daha aralıklı zaman dilimlerinde yayımlanan dergilerin, siyasal görüşlerini ve tezlerini kapsamlı ve ayrıntılı olarak işleyebilecekleri bir yayın organı olduğu saptanmaktadır. Sözü edilen dönemde özellikle farklı tezleri savunan sol dergiler yayın hayatına girmiştir.

¹ Maurice Duverger, Sosyal Bilimlere Giriş (Çev: Ünsal Oskay), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1973, s.99-102'den akt Murat Güvenir, 2. Dünya Savaşı'nda Türk Basını, Siyasal İktidarın Basını Denetlemesi ve Yönlendirmesi, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1991, s.18

Türk Solu Dergisi yayımlandığı dönemde gelişen bir siyasal hareketin sözcülüğünü yapmıştır. Bir siyasal hareket, belli bir zamanda, belli tarihsel, toplumsal ve siyasal koşullar içinde gelişir. Dolayısıyla ancak, içinde bulunduğu toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel koşullar göz önüne alınarak değerlendirilip incelenebilir. Söz konusu Dergi’de Türkiye’nin belli bir döneminin koşulları içerisinde savunulan bir siyasal görüş kitlelere benimsetilmeye çalışılmıştır. Türk Solu Dergisi’nin yayımlanış amacı, savunduğu temel siyasal strateji olan Milli Demokratik Devrim’in Türk halkına anlatılması ve bunun etrafında örgütlenilmesini sağlamaktır. Bu çerçevede bu çalışmanın konusunu Türk Solu Dergisi ve Dergi’nin Milli Demokratik Devrim stratejisinin incelenmesi oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı, Türk siyasal hayatının belli bir süreci içinde önemli yer tutan MDD stratejisini, Türk Solu Dergisi’nde ele alındığı biçimiyle incelemektir. Türk Solu Dergisi, gençliği de arkasına alarak, Türk siyasal hayatı içinde önemli bir unsur haline gelen Milli Demokratik Devrim hareketinin yayın organı olmuş, hem siyasal hayat hem de basın tarihi açısından önemli bir işlev görmüştür. Türk Solu Dergisi hakkında daha önce herhangi bir inceleme ya da çalışma yapılmamıştır. Çalışmanın önemi, bu açıdan ilk örnek olmasıdır. Siyasal tarih ve basın tarihi çalışmalarında, daha önce hiç incelenmemiş bir gelişme, kurum ya da yayın organı üzerine çalışma yapmak, genel teamüle göre, alana önemli bir akademik katkı sayılır.

Çalışmanın araştırma sorularını şöyle sıralamak mümkündür:

1) Milli Demokratik Devrim Stratejisi, Türk Solu Dergisi'nde nasıl ele alınmış ve kitlelere benimsenmesi gereken bir siyasal görüş olarak nasıl sunulmuştur?

2) Nihai amacı sosyalist bir siyasal düzen kurmak olan Milli Demokratik Devrim stratejisinin yayın organı konumundaki Türk Solu Dergisi, sosyalist fikirlerle ilk planda bağdaşması mümkün görünmeyen Kemalizm ve milliyetçilik temalarını nasıl ve hangi gerekçelerle bir araya getirmiş ve savunmuştur?

3) Türkiye'de 1967-70 arasındaki sol siyaset içinde, TİP ile MDD stratejisini savunanların temel ayrılık noktaları, Türk Solu Dergisi'nde nasıl ortaya konmuştur?

Bu çerçevede Türk Solu Dergisi'nin ve temsil ettiği MDD stratejisinin Türk siyasal hayatı içindeki yeri ve önemi, Dergi'nin Milli Demokratik Devrim yaklaşımının Türkiye üzerine değerlendirmeleri ve Türkiye için neler önerdikleri çalışmanın cevaplamayı amaçladığı soruları oluşturmaktadır. Bu sorulara cevap bulmak amacıyla, dönemin siyasal ortamının ve sol hareketlerinin anlatıldığı 1. bölümde literatür taraması yapılmış, dönem hakkında yazılmış kitap ve makalelerden yararlanılmıştır. Daha önce de vurgulandığı gibi Türk Solu Dergisi ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle Dergi'nin 126 sayılı koleksiyonunun tamamı incelenmiştir. Bu inceleme, Dergi'de yayımlanan bütün yazılardan ziyade, yukarıda belirtilen araştırma soruları ve bu sorular çerçevesindeki temalar üzerine odaklanmıştır. Bu arada belirtmek gerekir ki, Türk Solu belli bir siyasal görüşü temsil etmekte ve savunmaktadır. Bu nedenle

Dergi'de yazan tüm yazarların görüşleri, Dergi'nin görüşleri olarak kabul edilmiştir. Derginin iki yazı işleri müdürü² Vahap Erdoğan ve Ahmet Say ile ve de MDD görüşünün önderlerinden Mihri Belli ile mülakat yapılmıştır. Ayrıca Mihri Belli ve Ahmet Say'a yazılı olarak verilen soruların cevapları da incelemede bir veri olarak değerlendirmelere dâhil edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde, Dergi'nin yayımlandığı dönemin ortamı genel çizgileriyle verilmeye çalışılacaktır. 1960'lı yıllarda Türk siyasal hayatında sol muhalefetin gelişmesine imkân veren koşulların neler olduğuna kısaca değinilecektir. Bunlar iç ve dış koşullar olarak ikiye ayrılarak incelenecektir. Bu gelişmeler sol hareketlerin gelişmesine ortam sağlarken, bir yandan da dönemin sol fikir akımlarının söylemlerinin bazı ortak noktalarını oluşturmuştur. Daha sonra söz konusu hareketler ikiye ayrılarak incelenecektir. Bunlar parlamenter yoldan mücadele ile iktidara gelmeyi savunan sol ile parlamento dışı yoldan mücadele ile iktidara gelmeyi savunan sol olarak iki ayrı kategoride ele alınacaktır. Parlamenter yoldan mücadele ile iktidara gelmeyi savunan sol çizgi bu süreçte Türkiye İşçi Partisi ile temsil edilmiştir. Parlamento dışı yoldan mücadeleyi savunan sol akım ise çeşitli akımlar tarafından temsil edilen bir çizgidir. Bu çizgi içinde ağırlıklı iki odak noktasını Yön-Devrim Hareketi ve Milli Demokratik Devrim Hareketi oluşturmaktadır. Bu iki çizgi dışında, döneme damgasını vuran işçi ve gençlik hareketleri de, sol hareketler başlığı altında değinilecek hususlardır.

² Üçüncü yazı işleri müdürü Bora Gözen hayatta değildir.

Çalışmanın Milli Demokratik Devrim Stratejisi ve Türk Solu Dergisi'ni ele alan ikinci bölümünde öncelikli olarak Milli Demokratik Devrim Stratejisinin siyasal ve ideolojik kaynağına ilişkin tartışmalara yer verilecektir. Burada, Milli Demokratik Devrim stratejisinin Türkiye'ye özgü bir görüş olmadığı, bu siyasal görüşün temelinde uluslararası komünist hareketin olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır. Türk Solu Dergisi'nin görüşleri, MDD stratejisinin asıl kaynağının uluslararası komünist hareket olduğu görüşü temel alınarak incelenecektir.

Türk Solu Dergisi'nin ele alınacağı kısımda öncelikli olarak Dergi ile ilgili genel bilgilere yer verilecektir. Bu çerçevede Dergi'nin yayımlanma fikrinin nasıl ortaya çıktığı, çıkış amacı ve hedefledikleri, kadrosu, içeriği, mali durumu, tirajı ve yayımının sona ermesi incelenecektir. Daha sonra Dergi'nin siyasal görüşü olan Milli Demokratik Devrim stratejisi araştırılacaktır. Bu çerçevede stratejinin Türkiye'nin o dönemdeki durumunu nasıl tanımladığı ve bu saptamalar ışığında Türkiye için nasıl bir devrim stratejisi çizdiği araştırılacaktır. Daha sonra Dergi'nin Milli Demokratik Devrim stratejisinin milliyetçilik ve Kemalizm temaları çerçevesinde incelenmesine geçilecektir. İlk olarak Dergi'nin, milliyetçiliği nasıl kendi sosyalist görüşleri ile bağdaştırdığı ele alınacaktır. Benzer şekilde MDD stratejisi içinde Kemalizm ile nasıl bir ilişki kurulduğu ve bunun sosyalizm ile nasıl bağdaştırıldığı da bir sonraki kısımda incelenecektir. Son olarak, başta belirttiğimiz dönemin farklı iki sol çizgisi TİP ile MDD arasındaki farklar, Dergi'nin görüşleri açısından, iktidara gelme stratejileri, devrim stratejileri, devrim tanımları gibi başlıklar altında karşılaştırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1960'LI YILLARDA TÜRKİYE'DE SOL

I) 1960'larda Sol Hareketlerin İçinde Geliştiği Ortam

1960'lı yıllar, Türk siyasal hayatının oldukça hareketli olduğu bir dönemdir. Bu dönemde, farklı ideolojiler siyasal alanda temsil olanağına kavuşmuş, toplumsal güçler siyasal hayatın içinde aktif olarak yer almıştır. Hem sol hem de sağ hareketler etkili güçler olarak Türkiye siyasetini etkilemişlerdir. 1960'lı yıllarda sol hareketlerin gelişmesine imkân veren bazı etmenler vardır. Bu yıllarda Türkiye'de ve dünyada yaşanan kimi olaylar özellikle sol hareketlerin gelişmesine ortam hazırlarken bir yandan da bunların ortak söylemlerini belirlemiştir. Bu bölümde sol hareketlerin içinde geliştiği ortam ele alınacaktır. Bunlar iç ve dış gelişmeler olarak iki ayrı başlık altında incelenecektir.

A) İç Gelişmeler:

1) 27 Mayıs 1960 Darbesi

Türkiye'de 1960'larda sol hareketlerin gelişmesine ortam sağlayan nedenlerin kronolojik başlangıcı 1960 Darbesi'dir. Bu darbe Türkiye siyasetinde bir kırılma noktası oluşturması açısından önemlidir. Karpaz, 27 Mayıs 1960 tarihini Türkiye'nin ideolojik gelişiminde bir dönüm noktası olarak değerlendirir.³ 1960'ların siyasal gelişmeleri, bir

³ Kemal H. Karpaz, "Ideology In Turkey After The Revolution Of 1960: Nationalizm And Socializm", Turkish Yearbook, 1965, s.68

önceki dönemin siyasetine tepki olarak başlamış ve aynı gelişmelerin tekrar yaşanmasını önleme kaygısıyla şekillenmiştir.⁴ Bu nedenle gerek iç politika gerek dış politika gerekse ekonomik oluşum ve gelişmeler önceki dönemden oldukça farklı şekillenmiştir. İç politikada, 1945'ten itibaren başlayan çok partili yaşam ve demokratikleşme çabaları, 1960 sonrasında, özellikle 1961 Anayasası'nın sağladığı özgürlük ortamıyla hız kazanmış, görece liberal bir yapı oluşmuştur. Dış politikada tek yönlü dış politika terk edilerek çok yönlü dış politika anlayışı benimsenmiştir. Ekonomide ise önceki döneminin plansız ekonomisinin yarattığı ağır bunalımdan ders alınarak planlı ekonomiye geçilmiştir.⁵ Bununla birlikte, Karpat'ın da belirttiği gibi asıl önemlisi, darbenin sosyal düşünceler ve hareketler üzerindeki uzun dönemli etkisidir.⁶

1960 darbesini, Türkiye'de iktidardaki ayrıcalıklarını kaybeden asker-sivil bürokrasinin, iktidarı yeniden ele geçirmeye çalışması olarak açıklayan Özdemir'e göre, Cumhuriyetin kurulmasından itibaren uygulanan "devlet eliyle sanayileşme" programı Türkiye'nin ekonomik şartlarının zorunlu bir sonucudur.⁷ "Milli ekonominin kurulabilmesi için gerekli ortamın hazırlanması" amacıyla uygulanan bu politikaların sonucunda 1950'de asker-sivil bürokrasi Türkiye ekonomisindeki ve dolayısıyla siyasetindeki ayrıcalıklı yerini kaybetmiştir. 1960 darbesinin birçok aydın tarafından "büyük bir coşku" ile karşılanmasını da "kendi yarattıkları burjuvazi ile iktidar mücadelesi" olarak açıklayan Özdemir'e göre bu durum 1960'tan sonra aydınların

⁴ Feroz Ahmad, "Türkiye'nin Cumhuriyet Dönemi Siyasal Gelişmeleri" , Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 7, İletişim Yayınları, s.1996

⁵ Dönemin ekonomik gelişmeleri için şu kaynaklara bakılabilir: Korkut Boratav, "İktisat Tarihi 1908–1980" Türkiye Tarihi 4, Çağdaş Türkiye 1908–1980, (Der. Sina Akşin), Cem Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 319–344 Çağlar Keyder, "Türkiye Demokrasisinin Ekonomi Politikası", Geçiş Sürecinde Türkiye , (Der: I.C.Schick, E.A.Tonak), Belge Yayınları, İstanbul, 1998, s. 63–66

⁶ Karpat, a.g.m., s.68

⁷ Hikmet Özdemir, Kalkınmada Bir Strateji Arayışı, Yön Hareketi, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986, s.25-29

“kapitalist olmayan yol” arayışlarına girmelerine sebep olmuştur.⁸ Bu yaklaşım 1960 sonrasındaki sol akımlar açısından iki noktayı büyük ölçüde açıklamaktadır. Birincisi, 27 Mayıs’ın sol açısından önemidir. Bu açıdan 27 Mayıs darbesi sol akımlar tarafından iktidarın tekrar asker-sivil bürokrasiye geçmesi olarak görülmekte ve çok önemli bir aşama olarak değerlendirilmektedir. İkincisi de bu yaklaşım 1960 sonrasındaki sol akımların bazı ortak noktalarının nedenini açıklamaktadır. Bu ortak noktalar, asker-sivil aydın zümrenin büyük ölçüde sol muhalefet içinde yer alması, sol akımların devrim stratejilerinde asker-sivil aydın zümrenin önemli bir yer tutması, ekonomide “kapitalist olmayan yol”un savunulması ve 27 Mayıs’ın benzer şekilde değerlendirilmesidir.⁹

2) 1961 Anayasası

Türkiye’de, 1960’larda sol hareketlerin gelişmesine ortam sağlayan bir diğer etken, 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında 1961 Anayasası ile oluşturulmaya çalışılan görece demokratik yapı ve kurumlardır. 1961 Anayasası ile sağlanan özgürlükler hem sağ hem de sol akımlara örgütlenme ve siyasal hayat içinde yer alma olanağı sağlamış, o dönemdeki çeşitli siyasal görüşlerin gelişmesine yardım ederek çoğulcu bir görüntünün oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bu açıdan, dönemi değerlendirirken, bu ortama çerçeve sağlayan 1961 Anayasası’na değinmek gerekir.¹⁰

⁸ A.k. s.27-40 Ayrıca asker-sivil bürokrasinin siyasal öneminin azalması ile ilgili olarak yapılan araştırmalar için bkz: A.k. s.38,39

⁹ Türk Solu Dergisi’nde de 27 Mayıs darbesi benzer şekilde iktidarın tekrar asker-sivil aydın zümreye geçişi olarak tanımlanmıştır. Bkz. Mihri Belli, “Türkiye’de Karşı Devrim”, Türk Solu, 4 Şubat 1969, Sayı 64, s.16, M. Mimoğlu, “Gayri Millilerin Milliciye Darbesi”, Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58, s.12

¹⁰ Cem Eroğul, “Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945–1971”, (Der: I.C.Schick, E.A.Tonak), Geçiş Sürecinde Türkiye, Belge Yayınları, İstanbul, 1998, s.146

1961 Anayasası, 27 Mayıs 1960'tan önce Türkiye'de rejim krizine yol açan sorunları anayasa ile çözüme ve oluşturulan çoğulcu yapının anayasaya yerleştirilen kurum ve kurallar sistemiyle ayakta tutulabileceği düşüncesiyle hazırlanmıştır.¹¹ Darbe'nin ardından oluşturulan Kurucu Meclis'te hazırlanarak, 9 Temmuz 1961 günü yapılan halkoylamasında %61,5 'evet' oyuyla kabul edilen 1961 Anayasası, 12 Eylül 1980'de yine bir başka darbeyle ortadan kaldırılana dek yürürlükte kalmıştır.¹² 1961 Anayasası ile yasama organının 1950'lerde olduğu gibi tek partinin hâkimiyetinde kalmasını engellemek için iki meclisli bir parlamento oluşturulmuş, nispi temsil sistemi benimsenmiş ve yasaların Anayasa'ya uygunluğunu denetlemek üzere Anayasa mahkemesi kurulmuştur.¹³ Anayasa'daki bazı yenilikleri de asker-sivil bürokrasinin yeniden etkinlik kazanma çabası ile açıklayan Özdemir'e göre özellikle aydın seçkinlerden oluşan ikinci meclis, "aydınlara siyasal alanda etkinlik" sağlamıştır.

"1961 Anayasası'nın en önemli özelliği, kamu gücü karşısında yönetilenlere geniş bir güvence sağlamasıdır."¹⁴ Devletin temel niteliklerinin belirtildiği ikinci maddede, devletin insan haklarına dayandığı belirtilmiş, böylece insan haklarını çiğneyen devletin meşruiyetinin kalmayacağı vurgulanmıştır.¹⁵ 1961 Anayasası'nın devletin temel nitelikleri arasında belirttiği 'sosyal devlet' ilkesini gerçekleştirmek ve işçilere vaadettiği grev ve toplu sözleşme hakkını yerine getirmek amacıyla Temmuz

¹¹ Mümtaz Soysal - Fazıl Sağlam, "Türkiye'de Anayasalar", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, s.29, Hikmet Özdemir, "Siyasal Tarih 1960-1980", Türkiye Tarihi Cilt 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980, (Der. Sina Akşin), Cem Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 204

¹² Cem Eroğul, Anatüzeeye Giriş, İmaj Yayınevi, Ankara, 1996 s.240

¹³ Ahmad, a.g.m., s.1996, Eroğul, a.g.e., s.244-246

¹⁴ Eroğul, a.g.m., s. 146

¹⁵ Eroğul, a.g.e, s. 241,242

1963'te bir yasa hazırlanarak bu haklar daha ayrıntılı kaleme alınmış, 1965'te Sosyal Sigortalar Kurumu kurulmuş, 1967'de yeni bir iş yasası çıkarılmıştır.¹⁶

1961 Anayasası çoğulcu yapıyı öngören düzenlemeleriyle rejimi, sivil toplum doğrultusunda bazı düzenlemelere kavuşturmuştur.¹⁷ Hem sol hem sağ için öncekine nazaran daha geniş bir siyasal faaliyet yelpazesine izin vermiş olması bakımından eskisinden çok daha fazla liberal olan¹⁸ yeni anayasadaki düzenlemeler, özellikle sol ideolojiye sahip örgütlenmelerin siyaset sahnesine girmesine katkıda bulunmuş, Türkiye İşçi Partisi gibi partilerin siyasal faaliyette bulunmasına, radikal görüşleri benimseyen aydınlar ile öğrencilerin, işçi sınıfı ile birlikte siyaset yapabilmelerine ortam hazırlamıştır.¹⁹ 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlük ortamı özellikle sol akımlara uygun bir zemin oluşturmuştur. Bu dönemde sol yayınlar artmış, öğrenciler ve işçiler etkili toplumsal güçler olarak sahneye çıkmış, sol hem fikir hareketi hem de siyasal hareket olarak önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle, “anayasanın eksiksiz uygulanması”, 60'larda sol içinde en çok dile getirilen taleplerden biri olmuş; buna paralel olarak sol akımlar ile hükümet arasındaki Anayasa'nın sosyalizme açık mı kapalı mı olduğu yönündeki tartışmalar da sık sık gündeme gelmiştir.

1961 Anayasası, yürürlükte kaldığı sürenin çoğunda kendisini benimsemeyen hükümetlerin eli ile uygulanmak durumunda kalmıştır.²⁰ Anayasa'nın yürürlükte olduğu dönemde başbakanlık yapan Süleyman Demirel sık sık bu kadar liberal ve

¹⁶ Erik Jan Zürcher, Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.396,397

¹⁷ Özdemir, a.g.m., s.204

¹⁸ Zürcher, a.g.e., s.359

¹⁹ Özdemir, a.g.m, s.192

²⁰ A.k. 205, Soysal-Sağlam, a.g.m., s.42

gevşek bir anayasayla ülkeyi yönetmenin imkânsızlığından şikâyet etmiştir.²¹ Sonuçta bir darbeyle doğan, yürürlükte kaldığı sürede üzerinde çeşitli değişiklikler yapılan 1961 Anayasası, bir dizi kapsamlı değişikliğe uğratıldıktan sonra, yine bir darbeyle tarihe karışmıştır.²²

3) 1965 Seçimleri ve TİP'in Meclis'e Girmesi

10 Ekim 1965 günü yapılan genel seçimlerde Süleyman Demirel'in genel başkanlığındaki Adalet Partisi (AP), % 53 (240 sandalye) oranında oy alarak tek başına hükümet kurma yetkisini elde etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) % 29 (134 sandalye), Millet Partisi (MP) % 7 (31 sandalye), Yeni Türkiye Partisi (YTP) % 4 (19 sandalye), Türkiye İşçi Partisi (TİP) % 3 (15 sandalye) , Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) % 2 (11 sandalye) kazanmıştır.²³ Seçimler²⁴ İnönü hükümetinin, AP'nin güçlenmesini önlemek amacıyla Meclis'e kabul ettirdiği milli bakiye sistemine²⁵, göre yapılmıştır. Bu düzenleme AP'nin tek başına hükümet kurmasını engelleyememiş, sadece anayasayı tek başına değiştirecek bir çoğunluğa sahip olmasına mani olmuştur. 1965 seçimleri ile başlayan AP yönetimi ve Süleyman Demirel'in başbakanlığı 12 Mart 1971 muhtırasına kadar sürecektir. Seçimlerin bir diğer önemli sonucu da, TİP gibi

²¹ Feroz Ahmad, Modern Türkiye'nin Oluşumu, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995, s.204

²² Eroğul, a.g.e., s.252

²³ Nermin Abadan, Anayasa Hukuku ve Siyasi Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlili, A.Ü SBF Yayınları, Ankara, 1966, Ek tablolar

²⁴ 1965 seçimleri öncesinde süren sağ-sol suçlaması, 1965 seçimlerinin her şeyden önce ideolojik çatışmalar arasında bir temel tercih, bir referandum anlamına gelen halkoylaması olduğu kanaatinin yerleşmesine sebep olmuştur. A.k. s.140

²⁵ Nispi temsil sisteminin bir türü olan Milli Bakiye Sistemi'nde seçime katılan siyasal parti listelerinden her birine ait olup da seçim çevrelerinden kalıntı (bakiye) kalan oylar, tüm seçim çevreleri bir araya getirilerek oluşturulan bir ulusal seçim çevresi içinde toplanır. Bu şekilde toplanan tüm liste oylarının toplamı, henüz hiçbir partiye verilmemiş milletvekilliklerinin sayısına bölünür. Bulunan "harici kısım", her listenin ülke çerçevesi içinde birikmiş oy toplamında kaç kez varsa o liste açık milletvekilliklerinin o kadarını kazanmış olur. Fahir Armaoğlu, Seçim Sistemleri, A.Ü SBF Yayınları, Ankara, 1953, s.97'den akt. Murat Güvenir, "Seçim Sistemleri ve Ülkemizdeki Uygulama", A.Ü SBF Dergisi, cilt 37, sayı 1-2, Ankara, 1982 s.226

küçük partilerin Meclis'te grup kurarak sol görüşün parlamentoda temsiline olanak sağlamış olmasıdır. TİP gibi sosyalist bir partinin meclise girmesi ile “Çetin Altan'ın da dediği gibi, bir kapitalist hükümetin artık sadece bir kapitalist muhalifi olmayacaktı.”²⁶ “TİP’li sosyalist milletvekillerinin parlamentoda yer almaları ile TBMM Genel Kurulu Türkiye’nin iç ve dış sorunlarının iktidara ve muhalefete mensup üyelerin çeşitli engellemelerine rağmen tartışılabildiği bir forum niteliği” kazanmıştır.²⁷

TİP, 1962’den itibaren sosyalist görüşlerini yazılı ve sözlü olarak açıkça sergilemiş, bunun sonucunda Ceza Yasasının 141 ve 142. maddelerine dayanılarak Parti hakkında sürekli dava açılmıştır.²⁸ Parti, siyasal hayatının büyük bir kısmında çeşitli vesilelerle yapılan suçlamalarla karşılaşmış, idari, siyasi, adli, iktisadi çok yönlü baskılara maruz kalmış, çeşitli illerde düzenlediği kongreler önemli çatışma ve tutuklamalara yol açmıştır.²⁹ Hem Parti hem de milletvekilleri, muhalefetin sözlü ve fiili saldırılarına uğramış, bunların bazılarında TİP’liler polisin olaylara seyirci kalmasından şikâyet etmiştir.³⁰ Bu nedenle muhalefet yapmaktan çok meşruiyet savaşımı vermek durumunda kalmıştır. Buna rağmen TİP, Meclis’te bulunduğu sürede bazı önemli konuları gündeme getirerek, kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmış ve oluşturulan politikaları etkileyebilmiştir. Türk dış politikası özellikle de Amerika (ABD) ile ilişkilerle ilgili olarak gündeme getirdiği kimi konularla hem yöneticilerin hem de kamuoyunun dikkatini çekerek bir bilinçlenme yaratmıştır. Özellikle Türk resmi makamlarını, ABD ile imzalanan ikili anlaşmalar Türkiye’deki üslerin statüsü, niteliği

²⁶ Akşam, 13.10.1965’ten akt. Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971, Bilgi Yayınevi, 1976, Ankara s.299

²⁷ Özdemir, a.g.m., s.216

²⁸ Sadun Aren, TİP Olayı 1961-1971, Cem Yayınevi, İstanbul, 1993, s.50

²⁹ Abadan, a.g.e, s.230

³⁰ Bu konudaki haberlerden örnekler için bkz. Ahmad, “Türkiye’de Çok...” s.302-340

ile bunlardaki askeri personelin yetkileri, sayıları, sahip oldukları haklar ve ayrıcalıkları konularını Türk kamuoyuna açıklamak zorunda bırakmıştır.³¹

TİP'in Meclis gündemine getirerek kamuoyunda tartışılmasını sağladığı konulardan bir tanesi ABD ile imzalanan ikili anlaşmalardır. Parti'nin Genel Başkanı Aybar, yazılı bir önerge vererek "Türkiye ile ABD arasındaki geçmiş tarihlerde imzalanan ikili ve gizli anlaşmaların sayısını, özünü, kimler tarafından imzalandığını, Türkiye'nin bağımsızlığı ile ilgili hangi ters hükümleri içerdiğini, ABD üslerinin Türkiye'ye hangi açıdan katkısı olduğunu" sormuştur.³² Aybar'ın bu önergesi üzerine Dışişleri Bakanı Çağlayangil ile konuşarak devlet arşivine bir göz attıklarını anlatan Demirel, yıllar sonra şöyle diyecektir: "Bir de baktık ki, Amerika ile yapılan gizli anlaşmaların tümünü kapsayan bir dosyamız bile yok. Küçük rütbeli bir subayın, yüzbaşı düzeyinde bir Amerikalının imzaladığı anlaşmalardan tutun da, Türkiye'nin ABD'ye neler verdiğini içeren önemli anlaşmaların hiçbirinin metni elimizde değil."³³ Daha sonra bu anlaşmaların metinleri ABD'den istenmiş, devlet arşivinin çeşitli kesimlerine dağılmış olanlar toplanmış, sonunda 54 ikili anlaşma olduğu tespit edilmiştir. Bu konunun kamuoyunda büyük eleştirilere hedef olması sonucunda Demirel hükümeti, ABD'ye "ikili anlaşmaları düzene sokacak, Türkiye'nin bağımsızlığıyla bağdaşmayacak anlaşmaların yeniden gözden geçirilip tek metne bağlanmasını sağlayacak müzakere isteminde" bulunmuştur.³⁴ "Türk ve Amerikalı uzmanlar arasında yapılan görüşmeler sonunda, "3 Temmuz 1969'da, o güne kadar yapılan ikili

³¹ Özdemir,a.g.m., s. 249

³² Cüneyt Arcaayürek, Demirel Dönemi 12 Mart Darbesi 1965-1971, Cüneyt Arcaayürek Açıklıyor-5, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985, s.227

³³ A.k. s.57,58

³⁴ Bu anlaşmalarda, Amerikan askeri üslerine Türk yetkililerin, Türk komutanların giremeyeceği, bu üslerin temizliğinin Türk askerlerince yapılacağı gibi hükümler de bulunmaktaydı. A.k. s.58, 227

anlaşmaları temel bir metin içinde toplayan Ortak Savunma İşbirliği Anlaşması (OSIA)³⁵ imzalanmıştır.

TİP'in Meclis'te gündeme getirdiği konulardan bir diğeri Amerikan üslerinin durumudur.³⁶ TİP Türkiye'de, Türklerin içine dahi giremeyeceği 35 milyon metrekarelik bir alanda Amerikan üsleri bulunduğunu ileri sürmüştü; AP ise buna "Türkiye'de üs yok, yalnız tesis var" diyerek cevap vermiş, Türkiye'de Amerikan üsleri bulunmadığını, ülkedeki üslerin NATO'ya ait olduğunu iddia etmiştir.³⁷ Kamuoyunda Türkiye'deki Amerikan üs ve tesisleri ile buradaki Amerikan personelinden duyulan rahatsızlığın artması ve protestolara neden olması sonucunda ABD hükümeti, zamanla tesisleri halktan uzak bölgelere taşımış ve buradaki personelini azaltmıştır.³⁸

Bir süre sonra TİP'i siyaset sahnesinden uzaklaştırmak amacıyla hükümet, milli bakiye sistemini kaldırmış, bunun sonucunda 1969 seçimlerinde sadece iki TİP milletvekili Meclis'e girebilmiştir.³⁹ Seçim sistemindeki bu değişiklikle sola parlamento yolunun kapatılması sol kanatta parlamento dışı muhalefet düşüncesini savunan akımların güçlenmesi sonucunu doğurmuştur.⁴⁰ TİP'in 1960'ların sol

³⁵ Anayasa gereği gizli tutulan anlaşma metni, Demirel tarafından 1970'te ana hatlarıyla kamuoyuna açıklanacaktır. Anlaşma 1974 Kıbrıs harekâtından sonra ABD'nin Türkiye'ye Silah ambargosu koyması üzerine 1975'te Türkiye tarafından feshedilecektir. Baskın Oran, Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, (Ed. Baskın Oran) cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 697- 699

³⁶ TİP Amerikan üsleri konusunu gündeme getiren tek partiydi. Ahmad, "Türkiye'de Çok..." s.329

³⁷ Ahmad, "Türkiye'de Çok..." s.302, 309

³⁸ "1968'de 24.000 olan bu sayı 1970'te 16.000'e indirildi. Buna "görüntüyü azaltmak" (keeping a low profile) denildi. Fakat bunlar Türkiye'de duyulan rahatsızlığı azaltmaya yetmedi." Oran, a.g.e, s.692

³⁹ Yeni yasayı yorumlayan The Economist (9 Mart 1968) şu sonucu çıkarıyordu: "Türk Komünist Partisi yasaklandığı için, İşçi Partisi, aslında aşırı solcuların yegâne barınağı idi. Yıkıcılık siyasal düş kırıklığından güç kazanarak gelişir ve İşçi Partisi şimdiki halde yıkıcı olmasa da parlamenter çıkış yollarının büyük ölçüde kapatılması halinde, büyük olasılıkla bu yöne eğilim gösterecektir." Ahmad, "Modern...", s. 203

⁴⁰ Özdemir, a.g.m., s.227

hareketleri açısından en büyük önemi, sosyalist bir partinin meclise girerek, solun kamuoyunda meşrulaşması sürecine önemli bir katkı yapmasıdır.⁴¹

B) Dış Gelişmeler

1960'lar iç politikada olduğu kadar dış politikada da önemli değişikliklerin yaşandığı yıllar olmuştur. Kapitalist ekonomik sistemi benimsemiş Türkiye için Batı sistemine bağlılık kaçınılmaz bir sonuçtu. 27 Mayıs Darbesini gerçekleştiren Milli Birlik Komitesi de yayınladığı ilk bildiriye NATO ve CENTO'ya bağlı olduklarını duyurmuştu.⁴² Bununla birlikte İsmet İnönü'nün "yeni bir dünya kurulacağına" dayalı açıklamaları Türkiye'nin artık yeni bir dış politika bakışına yöneleceğinin göstergesi olmuştur.⁴³ Bu dönemde blok politikası terk edilerek çok yönlü dış politika benimsenmiştir. Bu politikanın benimsenmesinde 1960'larda başlayan yumuşama (detant)⁴⁴ dönemi ile birlikte, Küba Bunalımı'nın ve 1964 Kıbrıs Sorunu sırasında Başkan Johnson'un mektubu da etkili olmuştur. Çok yönlü bir dış politikanın seçilmesi, Türkiye'ye uluslararası alanda görece bir özerklik kazandırmış, bu da içeride belli ölçüde bir özgürlük ortamı yaratmıştır. Bu durum, 61 Anayasası'nın sağladığı özgürlüklerle birlikte sol akımlara, Türkiye'nin dış politikasını tartışabildikleri ve eleştirebildikleri bir ortam sağlamıştır.

⁴¹ Artun Ünsal, Umuttan Yalnızlığa Türkiye İşçi Partisi (1961–1971), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2002, s.ix

⁴² Bildirinin metni için bkz: Özdemir, a.g.m., s.230

⁴³ Arcayürek, a.g.e, s.124,125

⁴⁴ Oral Sander, yumuşamayı, bloklar arasında savaş tehlikesinin, çatışma ve gerginliğin azaldığı dönem olarak tanımlıyor. Bu dönemde, iki blok ülkeleri de çıkacak çatışmaların ve uzun süren anlaşmazlıkların küresel bir savaşa yol açabileceğinin bilincinde olarak daha tedbirli hareket ediyorlar. Oral Sander, Siyasi Tarih 1918–1994, cilt 2 İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996, s. 399,400

1) Dehşet Dengesi

1960'larda dünyada iki kutuplu sistem devam etmiş, bununla birlikte önemli değişiklikler olmuştur. "Dehşet Dengesi" nin kurulması sonucu sistem katılığını yitirmiş ve soğuk savaş gerginliğinin doruk noktasına çıktığı Küba Bunalımı'ndan sonra 1960'larda uluslararası alanda yumuşama dönemi başlamıştır. 1957 yılında Sovyetler Birliği (SSCB) yapay uydu Sputnik'i uzaya göndermeyi başarınca, artık SSCB'nin de uzun menzilli füzelere sahip olduğu görülmüştür. Bundan sonra Amerika kıtasının da nükleer bir saldırıya açık olduğu ortaya çıkmış ve bu durum tüm dengeleri değiştirerek "dehşet dengesi"nin kurulmasına neden olmuştur. Böylece, artık en ufak bir saldırı durumunda iki süper ülkenin de nükleer bir saldırının hedefi haline gelebileceği görülmüştür. Özellikle 1962'de yaşanan Küba Bunalımı sırasında açıkça ortaya çıkan bu durumun sonucunda iki ülke de politikalarını nükleer bir savaşa neden olabilecek çatışmaları en aza indirgeyecek şekilde yeniden düzenlemişlerdir. Dehşet Dengesi'nin kurulması yumuşama döneminin en önemli nedenidir.⁴⁵ Yumuşama dönemi Türkiye'ye dış politikasında ve dolayısıyla iç politikasında belli oranda bir özerklik kazandırmıştır. Bu durum içerde oluşan ve sol hareketlerin gelişmesine imkân veren özgürlükçü ortamın nedenlerinden biridir.

2) Küba Bunalımı

Küba'da "Ekim Füzeleri" bunalımının en önemli özelliği, iki nükleer silaha sahip "süper gücün" ilk kez doğrudan doğruya karşı karşıya gelmesidir. Bu açıdan söz

⁴⁵ Sander, a.g.e, s. 302-304, 404-405, Oran, a.g.e, s.572

konusu bunalım hem soğuk savaşın doruğunu hem de 1962 sonrasında yavaş yavaş başlayan yumuşama olgusunun temelini oluşturmuştur.⁴⁶ Küba Bunalımı sırasında Türkiye'deki Jüpiter füzeleri ABD ve SSCB arasında pazarlık konusu olmuş, daha sonra bu füzeler Türkiye'nin karşı çıkmasına rağmen sökülüştür. Küba Bunalımı'nın Türkiye açısından önemi, kriz sırasında Türkiye'nin, süper güçler arasındaki müzakereler sırasında bir pazarlık konusundan başka bir şey olmadığını ve müttefiki olarak gördüğü ABD'nin bu müzakereler sırasında Türkiye'nin çıkarlarını hesaba katmadığını görmesidir.⁴⁷ Büyük devletlerarasında pazarlık konusu olabileceğinin görülmesi ve ABD'nin Türkiye'nin güvenliğini hatta varlığını tehlikeye sokabileceğinin anlaşılması⁴⁸ Türkiye'de ABD karşıtı kamuoyunun oluşmasındaki en önemli etkenlerden biridir. Bu olaydan sonra solun, Türkiye'nin savunma ve güvenlik politikasını tartışma gündemine getirerek NATO'ya ve Türkiye ile Amerika arasındaki ilişkilerindeki eşitsizliğe karşı kararlı bir tutumla formüle ettikleri milli bağımsızlıkçı düşünce genç aydınlar ve öğrenciler arasında geniş bir taraftar kitlesi tarafından benimsenmiştir.⁴⁹

3) Kıbrıs Sorunu ve Johnson'un Mektubu

1964 Kıbrıs Bunalımı ve Başkan Johnson'ın mektubu ABD ile ilişkileri olumsuz yönde etkileyen ve kamuoyunda Amerikan karşıtlığını artıran bir başka etmendir. 1963'ten itibaren Kıbrıs'ta, Rumların Türklere yönelik saldırılarının hız kazanması ve Rumların gerçekleştirdiği "Kanlı Noel" saldırısından sonra Türkiye, ABD Başkanı

⁴⁶ Sander, a.g.e., s.289

⁴⁷ Ahmad, "Modern Türkiye'nin..." s.195

⁴⁸ Oran a.g.e., s.683-685

⁴⁹ Özdemir, a.g.m., s.248

Johnson'dan Ada'daki katliamın durdurulmasını talep etmiş; fakat beklediği desteği alamamıştır. 1964'te, Kıbrıs'taki saldırıların artması ve 1960 Anayasası'nın hükümlerinin uygulanmaması nedeniyle Türkiye, Garantör Devlet Antlaşması'ndan doğan Ada'ya müdahale hakkını kullanmaya karar vermiş ve bu karar ABD'ye de duyurulmuştur. Bunun üzerine ABD Başkanı Johnson Türkiye'nin bu müdahale kararından vazgeçmesini bildiren bir mektubu Başbakan İsmet İnönü'ye göndermiştir. Bunun sonucunda müdahale kararı uzun dönem ertelenmiş bu aynı zamanda ABD'ye karşı kamuoyunda büyük bir tepkiye neden olmuştur. Aslında bu sırada, Türkiye Ada'ya çıkarma yapacak silahlı teçhizata tam olarak sahip olmamakla birlikte kamuoyunda müdahale Amerika yüzünden yapılamadı gibi bir imaj oluşmuş ve bunun da 60 sonrasında oluşan ABD aleyhtarı havada önemli etkisi olmuştur.⁵⁰ Mektubun içeriği bir süre kamuoyundan saklanmış, önce ana hatları daha sonra da tamamı basına sızdırılarak 13 Ocak 1966'da Hürriyet gazetesinde yayınlanmıştır. Mektup genelde Türk dış politikasını özelde de Türk-Amerikan ilişkilerini büyük ölçüde etkilemiştir. Mektupta Sovyet saldırısı karşısında Türkiye'nin savunulamayabileceğinin ima edilmesi Türkiye'nin NATO'dan ayrılması gerektiği yönündeki görüşlerin artmasına neden olmuştur.⁵¹ Kıbrıs sorunu 1960'larda Türkiye siyasetinde önemli bir rol tutmuş, dolaylı olarak da ABD'nin Türkiye'deki itibarının yıpranmasının nedenlerinden biri olmuştur.⁵² Küba Bunalımı ve bu olay ile birlikte Türkiye'de, ABD'nin güvenilir bir müttefik olduğuna dair olan güven sarsılmış, herhangi bir savaş durumunda Türkiye'nin feda edilebileceği düşüncesi yaygınlaşmıştır. Türkiye'nin "milli davası" olarak kabul edilen

⁵⁰ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için: Baskın Oran, Türk Dış Politikası, cilt 1, İletişim Yayınları, 2003; A.Ü. SBF, Olaylarla Türk Dış Politikası, A.Ü. SBF Yayınları, 1987, Melek M. Fırat, 1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997, Cüneyt Arcayürek, Cüneyt Arcayürek Açıklıyor Dizisi, cilt 4 ve 5, Bilgi Yayınevi, 1985, Hürriyet, 13 Ocak 1966

⁵¹ Oran, a.g.e., s.685-690

⁵² Mete Tunçay, "Siyasal Gelişmenin Evreleri" Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, s.1985

bir konuda ABD'nin söz konusu tavrı geniş bir kamuoyunun yanı sıra ordu ve bürokrasi çevrelerini ilk kez ABD'nin karşısına geçirmiş ve bunun sonucu olarak milliyetçilik anti-Amerikancı bir nitelik kazanmıştı. Bu ABD karşıtı milliyetçi atmosfer içinde sol, ilk kez antiemperyalist bir muhalefet içinde toplumsal meşruiyet zemini elde etmiş bazı ordu ve bürokrasi çevrelerinde de onay hatta destek görmüşlerdir.⁵³

1960'larda, 61 Anayasası'nın getirdiği özgürlük ortamı, o zamana kadar partiler üstü⁵⁴ kabul edilen dış politika konularının basında ve kamuoyunda tartışılmasına imkân vermiştir. Bu dönemde Küba ve Kıbrıs Bunalımı sırasında ABD'nin tavrı, 2. Dünya Savaşı'ndan itibaren sürdürülen Amerikancı dış politika stratejisinin kamuoyunda eleştirilmesine neden olmuştur. ABD'ye ve NATO'ya bağımlı politikaların bu sonuçları, kamuoyunda anti-Amerikancı görüşlerin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu durum, solun özellikle NATO'dan çıkma, antiemperyalizm gibi argümanları savunmalarını kolaylaştırmıştır. Başta TİP olmak üzere sol muhalefetin, ABD'nin Türkiye üzerindeki egemenliğini sorgulamaları kamuoyunu oldukça etkilemiş ve bilinçlendirmiştir. Sol, Türkiye'nin ABD ve Batı Bloğu içinde sömürüldüğünü ve bağımsızlığını yitirdiğini öne sürmüş, Türkiye'nin NATO'dan ve Batı Bloğundan ayrılmasını savunmuştur. Anti-Amerikancılık, NATO aleyhtarlığı, Batı Bloğu dışındaki ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi gibi konular solun savunduğu ortak argümanlar haline gelmiştir.

⁵³ "Parlamento Dışı Muhalefet", Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s.2041

⁵⁴ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'de geliştirilen ve oradan alınan bir kavram (bi-partisanship) olan partiler üstü dış politika'ya göre partiler arasındaki görüş ayrılıkları yalnızca iç politikaya yönelikti; ulusal olması gereken dış politika konularında ortak tutum belirlenmeliydi. Bu yaklaşım hem kurulu düzenin sorgulanmasını önleme amacı taşıyor, hem de iktidarları eleştiriden kurtarıyordu. Oran, a.g.e., s.78,79

Bu dönemde ulusal kurtuluş savaşlarını vererek, bağımsızlığını kazanan yeni devletler kurulmuştu. Bu gelişmeler de Türkiye'yi etkilemiş, dünya halklarının bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi, bağımsızlık bilincinin tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de canlanmasına neden olmuştur. Yukarıda saydığımız sebeplerle birlikte ele alındığında, bu bilinç canlı bir toplumsal ve siyasal tartışma ortamı yaratmış, bağımsızlık taleplerinin güçlenmesini sağlamıştır.⁵⁵ Kurtuluş Savaşını yeniden yorumlayarak anti-emperyalist bağımsızlık savaşı olarak sunan sol hareketlerin ortak noktalarından bir diğeri de “ulusal bağımsızlık” olmuş ve bu Kemalist hareket ile ilişkilendirilerek savunulmuştur.

⁵⁵ Haluk Gerger, “Türk Dış Politikası (1946–1980)”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, s.541

II) Dönemin Sol Hareketleri

1960'lara kadar oldukça ağır bir baskı altında tutulan sola, 1961 Anayasası'nın getirdiği düzenlemeler, siyasal alanda temsil ve meşruiyet olanağı kazandırmış; belirli yasal sınırlamalar devam etmekle birlikte, örgütlenme imkânına kavuşan sol bu özgürlük ortamından yararlanarak faaliyete geçmiştir.⁵⁶ Sosyalist düşünce, bu yolla aktif politika sahnesine çıkmış, yine bu dönemde Batı'daki modern sol düşünce ve üçüncü dünyadaki pratikler ile tanışmıştır.⁵⁷ Sosyalizm kavramı kamuoyunun gündemine girerek yaygın bir tartışma ortamı bulmuştur. 1960'lardan sonra büyük bir düşünce akımı olarak geniş bir aydın kesimi etkilemiştir.⁵⁸ O zamana kadar laiklikten yana olanlar yani Atatürkçüler ile laikliğe karşı olan dinci kesim arasında bir ayrımı ifade eden 'ilerici' ve 'gerici' kavramları, bu tarihten itibaren emekten yana olmak ya da sermayeden yana olmak olarak anlaşılmış, toplum sağ ve sol olarak bölünmüştür.⁵⁹ Türkiye'de, antiemperyalizm ve anti-Amerikancılık da yine bu yıllarda, özellikle 1963'teki Kıbrıs Bunalımı ve 1964'te Başkan Johnson'un mektubundan sonra yaygınlaşmış ve sol akımların en temel argümanları haline gelmiştir.⁶⁰ Buna ilaveten "cephe" arayışları, strateji tartışmaları, 60'lı yıllar boyunca "sol gündem" in başat konuları olmuştur.⁶¹

⁵⁶ Murat Belge, "Türkiye Cumhuriyetinde Sosyalizm, (1960'tan Sonra)" Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 1955

⁵⁷ Kemal Can, Cengiz Erdiç, "Sistem Dışı Sol Muhalefet" Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 15, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 1201

⁵⁸ Karpat, a.g.m, s..94

⁵⁹ İlhan Akdere, Zeynep Karadeniz, Türkiye Solu'nun Eleştirel Tarihi 1908-1980 cilt 1, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 1996, s.219, Binnaz Toprak, "Dinci Sağ" , Geçiş Sürecinde Türkiye (Der: İ.C Schick, E.A.Tonak), Belge Yayınları, İstanbul, 1998, s.238, Douglas A. Howard, History of Turkey, Greenwood Publishing Group, 2001, s.136

⁶⁰ Aren, Yön Dergisi'nin 1961'deki bildirisinde dahi emperyalizmden bahsedilmediğini söyler ve aynı durumun TİP için de geçerli olduğunu belirtir. Bunun bir diğer nedeni de dış politika konularının o tarihlere kadar tartışılmaz olmasıdır. Aren, a.g.e, s.214

⁶¹ Can-Erdiç, a.g.e., s. 1201

Eroğul, 1965–71 dönemi için şu değerlendirmeyi yapar: “Toptan bakıldığında, bu altı yılın en önemli özelliği, hem sağda hem de solda, aşağıdan yukarıya doğru siyasal güçlerin o zamana dek görülmeyen ölçüde gelişmeleridir.”⁶² Bu yıllarda sol hareket daha önce hiç olmadığı kadar gelişmiştir. Gençlik, özellikle fikir kulüpleri gibi oluşumların etkisiyle politize olmuştur. Bu yıllarda üniversite işgalleri, boykotlar, eylemler ve çatışmalar sonucu öğrenci ölümleri görülmüştür. İşçiler de sol içinde hareketlenen diğer bir gücü oluşturmuştur. Sosyal haklarının bilincine vararak sendikal haklarını elde etmek için mücadele vermiş; DİSK gibi sendikalar çevresinde toplanarak siyasal alanda bir baskı grubu oluşturmuşlardır. Fabrika işgalleri, grevler ve eylemler bu dönemde çokça artmıştır.⁶³

Bu bölümde, Türk Solu Dergisi'nin de içinde yer aldığı Milli Demokratik Devrim (MDD) hareketinin, dönemin sol hareketleri içindeki yeri ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu nedenle dönemin sol hareketleri ana çizgileri bakımından ikiye ayrılarak incelenecektir. Bunlardan birincisi, özellikle TİP tarafından temsil edilen ve Batı tipi bir sosyalizmi benimseyerek parlamenter yoldan iktidara gelmeyi amaçlayan sol akımdır. İkincisi ise, Yön-Devrim hareketi ile MDD hareketinin de içinde yer aldığı, parlamento yoluyla iktidara gelmenin mümkün olmadığını savunan, dolayısıyla bir toplumsal hareket ile iktidara gelmeyi amaçlayan parlamento dışı sol akımdır. Bu iki akım birbirlerine paralel olarak ve birbirleri ile mücadele içinde gelişmişlerdir. İlk yıllarda TİP içinde, daha sonra parlamento dışı mücadeleyle iktidara gelme görüşünü savunan isimler olduğu gibi, Yön içinde de TİP'li ve parlamenter yoldan mücadeleyi

⁶² Eroğul, a.g.m. s.146

⁶³ Howard, a.g.e, s.136-143

savunan isimler de yer almıştır. Sol akımlar içinde görüş ayrılıkları 1965 sonrasında, TİP'in meclise girmesinden sonra belirginleşmiştir. Bu iki grup arasındaki çatışma temelde iki nokta üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlar parlamenter mücadele - parlamento dışı mücadele ve antiemperyalist savaş – sosyalizm tartışmalarıdır. Bununla birlikte aslında bu iki akımdan pek de bağımsız olmayan işçi ve gençlik hareketleri de ele alınarak ayrı başlıklar altında incelenecektir.

A) Parlamento İçi Mücadele İle İktidara Gelmeyi Savunan Sol

27 Mayıs'tan sonra kurulan yeni düzen içinde sola da siyaset yapma, parti kurma izni verilmesi ile birlikte, bu fırsattan yararlanarak çeşitli sol parti kurma girişimleri olmuştur. 13 Şubat 1961'de İstanbul'da, 12 sendikacı⁶⁴ Türkiye İşçi Partisi'ni kurmuş, genel başkanı da sendikalı bir tekstil işçisi olan Avni Erakalın olmuştur.⁶⁵ TİP, sendikacılar tarafından, işçileri siyaset sahnesine çıkarmak⁶⁶, işçi sınıfının parlamentoda temsilcilerinin bulunması gibi amaçlarla kurulmuş; fakat bu amaç, Amerikan kaynaklı "partiler üstü politika" anlayışında olan ve bütün partiler üzerinde bir baskı grubu olmayı amaçlayan Türk-İş ile TİP'in, Parti henüz kuruluş aşamasındayken ayrı düşmelerine neden olmuştur.⁶⁷ Parti daha kurulmadan Türk-İş, Parti ile hiçbir

⁶⁴ Daha sonra 3 sendikacı "partiye komünistlerin sızdığı" gerekçesiyle ayrılacaktır. Doğan Özgüden, "Türkiye İşçi Partisi'nin Kuruluşu" Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 1998. Haklarında polis hesabına çalıştıkları iddiası çıkan bu üç sendikacıdan ikisi hakkındaki iddia kanıtlanamazken, bunlardan Ahmet Muşlu sonradan bir mahkemede MİT mensubu tanık olarak ifade vermiştir. Murat Belge, "Türkiye İşçi Partisi", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 8, İletişim Yayınları, İstanbul, s.2120

⁶⁵ Aren, a.g.e., s.31, Abadan, a.g.e., s.228 Ali Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, Altın Kitaplar Yayınevi, 1981, s.168

⁶⁶ "27 Mayıs Sonrası Sosyalist Hareket", Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s.2005

⁶⁷ Abadan, a.g.e., s.228, Alpaslan Işıklı, "Cumhuriyet Döneminde Türk Sendikacılığı", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, s.1832

ilişkilerinin bulunmadığını açıklamıştır.⁶⁸ Fakat bir süre sonra Türk-İş de bir parti kurulmasına karar vererek Çalışanlar Partisi'ni kurma girişimine başlamıştır. Yön Dergisi etrafında toplanan aydınlar da, TİP'e karşı Çalışanlar Partisi girişimini desteklemiştir. O dönemde henüz TİP'e girmemiş olan Sadun Aren de çalışmalara katılmıştır.⁶⁹ TİP kurucuları başlangıçta bu grubu kendilerine katılmaya çağırılmışlar ancak aralarındaki görüş farklılıkları bu bütünleşmeye engel olmuştur. TİP kurucularının, Kurucu Meclis'teki sendikacıları kendilerine üye yapma çabaları da sonuçsuz kalınca kurucular, kapılarını sosyalist aydınlara açarak Parti'yi güçlendirmeye karar vermiştir.⁷⁰

Başlangıçta sosyalist bir parti olmaktan uzak ve ABD'nin "siyaset dışı sendikacılık" anlayışına 1960'tan sonra beliren tepkinin bir tezahürü⁷¹ olan TİP'in sosyalist bir kimliğe bürünmesi, kurucularının 1962'de Parti'yi sosyalist aydınlara açmasıyla birlikte olmuştur. Bunun sonucunda Parti'nin başına 1962 yılında Mehmet Ali Aybar⁷² getirilmiş; Behice Boran, Sadun Aren gibi isimlerin katılmasıyla da partide

⁶⁸ Aren, a.g.e., s.32

⁶⁹ Parlamenter yoldan iktidara gelinebileceğine inanmayan Yön'cülerin, Çalışanlar Partisi' girişimini, destekleme nedenleri, Parti'yi daha çok kendi görüşleri doğrultusunda etkileyebilmek düşüncesidir. Yön'cüler bu nedenle çalışmalara dâhil olmuşlardır. Üstelik Yön'cüler "böylesi bir girişimin sendikal sınırların dışına taşırılabilmesi durumunda iktidar adayı haline gelebileceğini ve köklü reformların uygulanma aracı olabileceğini düşünmüşlerdi." Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Gökhan Atılgan, Kemalizm ile Marksizm Arasına Geleneksel Aydınlar: Yön-Devrim Hareketi, Tüstav Yayınları, İstanbul, 2002., s. 286-290

⁷⁰ Özgüden, a.g.m., s. 1998,1999, "27 Mayıs Sonrası ..." s.2008

⁷¹ Özgüden, a.g.m., s. 1998

⁷² "M.A.Aybar, 1912'de İstanbul'da dünyaya gelmiş, Galatasaray Lisesi'ni ve İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. Anayasa Hukuku asistanlığına atandıktan sonra eğitim ve öğrenimini ilerletme amacıyla Paris'e gönderilmiştir. 1944-45 ders yılında, doçent olarak Devletler Umumi Hukuku derslerini okutmuştur. Tek parti rejimi aleyhindeki yazıları üzerine Fakülte'deki görevine son verilmiştir. 1947'de Truman Doktrininin Türkiye'ye uygulanmasını protesto etmiştir. Yazıları 'Hür' ve 'Zincirli Hürriyet' adlı haftalık gazetelerde yayınlanmıştır. Sonuncu dergide çıkan bir yazısı sebebiyle Hükümetin manevi şahsiyetini tahkir suçundan dolayı 2 yıl 8 ay ağır hapis cezasına çarptırılmış; ancak bu mahkûmiyet 1950'de çıkan genel af sebebiyle kaldırılmıştır. 27 Mayıs'tan önceki olaylar sırasında yakalanarak gençlikle beraber, Rami Kışlasına kapatılmıştır. 27 Mayıs Anayasasının geçici hükümleri sayesinde, siyasi haklarına yeniden kavuşmuştur. TİP'in genel başkanlığına getirildikten sonra aynı zamanda parti programını hazırlayan Bilim Kurulu'na başkanlık etmiştir." Abadan, a.g.e.s.234

“merkezci sol etkiler” yoğunlaşmaya başlamıştır.⁷³ Aren de, Aybar’ın genel başkan olmasından sonra TİP’in Marksist-Sosyalist bir kimlik kazandığını, daha öncesinde böyle bir kimliğin “söz konusu bile” olmadığını belirtmektedir.⁷⁴ Daha sonra Çetin Altan⁷⁵, Yaşar Kemal ve Can Yücel gibi ünlü isimler de partiye katılmıştır. Mayıs 1962’de, 1960’ta kurulan fakat önemli bir varlık gösterememiş olan Türkiye Sosyalist Partisi de, Parti’nin Genel Sekreteri Minnetullah Haydaroğlu’nun çabalarıyla TİP’e katılma kararı almıştır.⁷⁶ Bu katılımlar ile birlikte Parti’nin gücü ve kamuoyundaki etkinliği artmaya başlamıştır. 1963 yılında Millet Partisi’nden Senatör seçilen Niyazi Ağırnaslı ve daha sonra da Senato’da Cumhurbaşkanı kontenjanından üye olan Esat Çağa’da TİP’e katılmış; TİP 1965 seçimlerinde milli bakiye sisteminin de etkisiyle Meclis’e 15 milletvekili sokmayı başarmıştır. Böylece TİP, Türkiye’nin Parlamento’da temsil edilme imkânı kazanan ilk sosyalist partisi olmuştur. Pratikte çeşitli kanunlarla ilgili olarak Anayasa’da iptal davası açma fırsatı kazandıran bu durum sayesinde TİP, TCK 141 ve 142. maddelerinin iptali olmak üzere, birçok kanun ve kanun maddesi için bu başvuru hakkını kullanmıştır.⁷⁷

TİP, “Türk toplumunda sadece emekleri ile geçinen sosyal tabakaların savunucusu” olduğunu açıklamış⁷⁸ ve halkı siyasal mücadeleye katarak seçim yoluyla iktidara gelmeyi amaçlamıştır.⁷⁹ 1965’te “Türkiye İşçi Partisini Tanıyalım” adlı bir broşür yayınlamış, burada “gerçek Atatürkçülere ve toplumculara” seslendiğini

⁷³ Gevgilili, a.g.e., s.168, 285

⁷⁴ Aren, a.g.e., s.33

⁷⁵ Çetin Altan 1969’un sonlarına doğru parlamento dışı muhalefet görüşünü savunmuştur. Jacob M. Landau, *Radical Politics in Modern Turkey*, E.J.Brill, Leiden, Netherlands, 1974, s.38

⁷⁶ Özgüden, a.g.m, s.1999, Belge, “Türkiye İşçi ...” s. 2120

⁷⁷ Belge, “Türkiye İşçi ...” , s. 2121

⁷⁸ Abadan, a.g.e., s.227

⁷⁹ Eroğul, a.g.m, s.149

söylemiştir.⁸⁰ 1964'te yapılan ilk genel kongrede kabul edilen Program, M. Kemal'in, bağımsızlığın kazanılması için emperyalizm ve kapitalizm ile savaşılması gerektiğini vurgulayan ifadesi ile başlamaktadır.⁸¹ Böylece milli bağımsızlık, Türkiye'nin ilerlemesi ve demokratikleşmesinin en önemli öğelerinden biri olarak, TİP'in temel amacı haline gelmiştir.⁸² Bu amaçla TİP, dış politikada tam bağımsız ve milli bir politika izlenmesi, Türkiye'nin kapitalist bloktan, NATO ve CENTO gibi kuruluşlardan çekilmesinden yana olmuş, 1963'te AET ile imzalanan gümrük birliği anlaşmasına da aynı şekilde karşı çıkmıştır.⁸³ 1964'te toplanan ilk Genel Kongre'de kabul edilen ve sosyalizmden söz etmeyen⁸⁴ TİP'in programında kapitalist olmayan bir kalkınma yolu izleneceği belirtilmiş, bu yol emekten yana planlı bir devletçilik olarak açıklanmıştır.⁸⁵ Büyük üretim araçlarının özel mülkiyette olmasına karşı olunduğu belirtilmiş, devlet sektörü dışında kalan ekonomik faaliyet alanlarının ise özel teşebbüsün işletmeciliğine

⁸⁰ Özgüden, a.g.m., s. 1999

⁸¹ Atatürk'ün 1 Aralık 1928'de söylediği "Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmakta olan bir halkız. Biz halkımızı korumak, bağımsızlığımızı güven altında bulundurabilmek için toptan, milletçe bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı savaşmayı uygun gören bir doktrin izleyen insanlarız." sözü Parti'nin programının başına alınmıştır. TİP Programı, s.11'den akt. Abadan, a.g.e., s.236

⁸² Abadan, Aybar'ın 1965'teki görüşlerinin 20 yıl önceki görüşleri ile kıyaslayarak bir fark olmadığını belirtir: "TİP Genel Başkanı Aybar, Türkiye'nin temel sorunlarının tümünü bağımsızlık açısından değerlendirmektedir. Aybar'a göre, çözümlenemeyen Kıbrıs buhranı, petrol meselesi vb. gibi sorunlar Türkiye'nin Birleşik Amerika'nın uydusu olmasından ötürü emperyalizmin ve milletlerarası sermayenin ülkemize yeniden yerleşme dileğinden ileri gelmektedir. TİP genel başkanının görüşüne uyularak tam bağımsızlık gerçekleştirilmedikçe, ne toprak reformu, ne diğer reformlar, ne de ekonomik kalkınma politik bir yatırım olmaktan ileri gidemeyecektir. M.A. Aybar, "Türkiye'mizin Temel Meselesi", Yön, 3.9.1965'ten akt. A.k., s.235,236 Bu düşünceleri yirmi yıl önceki yazıları ile kıyaslandığında, herhangi bir farkın bulunmadığı görülmektedir: 'Bilmeliyiz ki Amerikan yardımı söylendiği gibi bir altın halka değildir. O bedelini er geç kanımızla ödeyeceğimiz bir esaret zinciridir. Amerika ile işbirliği pençesinden kurtulmak için bir istiklal savaşı yaptığımız kapitülasyonlar belasının bir başka yoldan, hem de katmerli şekilde geri gelmesi demektir.' " M.A.Aybar, "Her Şeyden Önce ve Her Şeyin Üstünde İstiklal", Zincirli Hürriyet, 5.4.1947'den akt. A.k. s.235,236

⁸³ A.k., s.217,240, Aren, a.g.e., s. 64,65

⁸⁴ Gevgilili, a.g.e., s.285

⁸⁵ Aren, kapitalist olmayan kalkınma yolunun Türkiye'den daha geri kalmış, henüz kapitalist üretim biçiminin başlamamış olduğu ülkeler için geçerli olduğunu dolayısıyla Türkiye için geçerli olamayacağını, emekten yana planlı devletçilik konusunun da sosyalist kalkınma yolundan bir farkı olmadığını söyler. Programın hazırlanması sırasında bu maddenin üzerinde düşünülmeden kabul edilmiş olabileceğini söyleyen Aren, zaten daha sonraları da kullanılmadığını belirtir. Aren, a.g.e., s.62

bırakılacağı söylenmiştir. TİP aynı zamanda toprak reformunun gerçekleştirilmesini ve Anayasa'nın eksiksiz uygulanmasını savunmuştur.⁸⁶

TİP, 1965 seçimlerinden bir süre sonra yasallığını ve meşruiyetini korumayı sosyalist ve siyasal faaliyetin yürütülmesinin biricik teminatı olarak görmeye başlamıştır.⁸⁷ TİP yöneticilerinin stratejisine göre, Anayasa'nın verdiği imkânlar içinde, Türkiye'nin sorunlarını sınıf açısından ortaya koymak partiyi iktidara getirmeye yeterli olacaktı.⁸⁸ Aybar önderliğindeki TİP, parlamento dışı yollardan iktidara gelme anlayışını şiddetle reddetmiş, Sadun Aren ve Behice Boran buna ek olarak antiemperyalist aşama ile sosyalist aşamanın ayrı iktidar aşamaları olmadığını, TİP'in genel seçimler sonucunda iktidara gelmesinin her iki aşamanın da gerçekleştirilmesi olanağını sağlayacağını savunmuştur.⁸⁹ TİP çizgisinde "Türkiye'de, işçi sınıfının ve sosyalist bir program çerçevesinde birleşebilecek kesimlerin sayıca yeterince kalabalık olduğu, böylelikle bu kitlelerden alınacak oyların iktidara gelmeyi mümkün kılacağı"⁹⁰ düşünülmüştür. TİP, bu tavrından dolayı bağımsız gençlik hareketlerine de soğuk davranmış, bunun sonucunda gençlik, parlamento dışı muhalefet akımının MDD kanadına kaymıştır.⁹¹

1968 yılı hem Dünya'da hem Türkiye'de önemli gelişmelere sahne olmuştur. Fransa'da başlayan öğrenci hareketleri hızla yayılmış, Çekoslovakya'nın Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi Türkiye'deki sol hareketleri de etkilemiştir. Sovyetler

⁸⁶ A.k. s.62,63, Abadan, age., 237,238

⁸⁷ "Türkiye'de 1968", Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988 s. 2076

⁸⁸ Belge, "Türkiye İşçi...", s.2123

⁸⁹ Ertuğrul Kürkçü, "Kapitalizm ile Komünizm Arasında 'Geleneksel Aydınlar': Yön Hareketi", Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988 s.2006

⁹⁰ Belge, "Türkiye İşçi...", s.2123

⁹¹ Belge, "Türkiye Cumhuriyetinde ..." s.1957

Birliği'nin, "Prag Baharı"nı sona erdiren işğali, parlamenter yoldan siyasal mücadeleyi savunan TİP içinde ayrılıklara neden olmuştur. O dönemde Moskova'dan yönetilmekle suçlanan TİP'in Sovyet işğalini desteklemesi zor olmakla birlikte, bu durum sadece bir taktik sorunu olmaktan çıkarak TİP içinde sosyalizm kavramına ilişkin bir tartışmaya dönüşmüştür.⁹² Bu işğali Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, sosyalizmin iflası olarak, TİP'in diğer yöneticileri ise bu olayı Sovyetler Birliği'nin bir yanlışı olarak değerlendirmiştir.⁹³ Bu olaydan sonra Aybar sosyalizm konusundaki düşüncelerinde değişikliğe giderek , "güler yüzlü, insancıl sosyalizm"den söz etmeye başlamış, kurulması düşünölen sosyalist düzende bazı burjuva demokratik kurumların yaşaması gerektiğini, Türkiye'nin kendine özgü yapısı nedeniyle özgürlük sorununun, sınıf sorununun önünde olduğunu savunmuştur.⁹⁴ Aybar'ın tezleri çoğunluğun desteğini almakla birlikte bu görüşe Parti içinde bir muhalefet de başlamıştır. Aren ve Boran grubu, "demokrasi zaten sosyalizm içinde mündemiçtir" diye karşı çıkarak Aybar'a muhalefetin içinde yer almıştır.⁹⁵ Bu durum Parti içinde çatışma ve bölünmeye sebep olmuş ve parlamenter yolu savunan bu iki kümenin birbirine düşmesiyle "sistem-dışı mücadele" görüşünü savunan solcu strateji öne çıkmıştır.⁹⁶

1969 yılında milli bakiye sisteminin kaldırılmasıyla Meclis'e TİP'ten sadece iki milletvekili girebilmiş, 12 Mart 1971 muhtırasından bir süre sonra da Parti kapatılmıştır. TİP'in Meclis'e girmesi ile birlikte sol içinde, parlamenter mücadelenin sosyalizme

⁹² Belge, "Türkiye İşçi...", s. 2125-2127

⁹³ Eroğul, a.g.m., s.152

⁹⁴ Belge, "Türkiye İşçi...", s. 2127

⁹⁵ Bu iki grubun dışında kendine "Üçüncü Yol" adı verilen bir diğer grup, daha çok parti-içi demokrasi, programın yeniden düzenlenmesi, parti-dışı muhalefete alınacak tavır gibi sorunlara dikkat çekiyordu ve Ant Dergisi'nde bu görüşlerini dile getiriyordu. A.k. s. 2128

⁹⁶ Eroğul, a.g.m.,s.152

ulaşma açısından geçerliliği tartışılmaya başlanmış⁹⁷ seçimlerde beklenen sonuçların alınamaması ve seçim sistemindeki değişiklik sonucu sol akıma parlamento yolunun kapanması gibi nedenlerden dolayı parlamenter yola bağlanan umutlar azalmış ve parlamento dışı çözüm fikri özellikle gençler arasında yayılmıştır.⁹⁸

B) Parlamento Dışı Yoldan İktidara Gelmeyi Savunan Sol

Parlamento dışı muhalefeti savunan ve bir toplumsal hareket ile iktidara gelmeyi hedefleyen sol akım, çeşitli örgütler, dernekler, dergiler, gazeteler ve düşünürler tarafından desteklenmiştir. Bu kesim “kendi stratejilerinin karşısında en büyük engel” olarak TİP’in stratejisini görmüştür.⁹⁹ Dolayısıyla bu akım içinde yer alanların ortak noktası TİP’in parlamenter yoldan iktidara gelme stratejisine karşı olmalarıdır. Asker ve sivil kökenli aydınlar ile öğrencilerin de içinde yer aldığı bu akım Türkiye’de, parlamento dışındaki güçlerin harekete geçerek iktidara gelmesini ve bir dizi reform gerçekleştirmesini, bu yolla Türkiye’nin kalkınmasını savunmuştur. Bu akımı aşağıdaki kategoriler altında değerlendirmek mümkündür.

1) Yön Hareketi

1.1 Yön- Devrim Dergileri

TİP’in, Batı tarzı bir sosyalist parti stratejisine karşı olan bu hareket, Aralık 1961’de Doğan Avcıoğlu tarafından yayımlanan Yön Dergisi çevresinde ortaya

⁹⁷ Aren, a.g.e., s.166

⁹⁸ A.k., s.167, Özdemir, a.g.m.,s.226

⁹⁹ Eroğul, a.g.m, s.148,150,151

çıkıştır.¹⁰⁰ Yön, Türkiye solunda teorik ve ideolojik başlıca tartışmaların yapıldığı bir platform olmuştur. Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk, Mümtaz Soysal gibi aydınların yayımladığı Yön Dergisi'nin kısa sürede, Türkiye'de o dönemde solcu bir derginin ulaştığı en yüksek rakam olan 30 bin tiraja ulaşması, önemli bir ilginin göstergesidir.¹⁰¹ Yön'de Türkiye'nin o dönemdeki ilerici, demokrat, Marksist aydınlarının çoğunluğu yazmıştır ve bunların içinde TİP'li olanlar da vardır. Bu nedenle Yön'de yayımlanan bütün yazılar aynı doğrultuda değildir; fakat Yön'ün, Avcıoğlu'nun temsil ettiği ve Yön'cülük de denilen kendisine özgü bir siyasal-sosyal görüşü vardır.¹⁰² Bu nedenle Yön'cülük dediğimiz zaman kastedilen Avcıoğlu'nun çizgisidir. Yoksa Yön'de yazmak tek başına belirleyici bir durum değildir. Yön içinde TİP'ten Sadun Aren de, MDD çizgisinden Mihri Belli, Ahmet Say, Vahap Erdoğan da yazmaktadır.

Yön, haftalık bir dergi olarak, 20 Aralık 1961'de yayımlanmaya başlamış ve 222 sayı çıktıktan sonra 30 Haziran 1967'de kapanmıştır.¹⁰³ Dergi, ilk sayısında yayımladığı ve ilk başta 164 kişinin imzaladığı, daha sonra buna 878 kişinin daha katıldığı ünlü YÖN bildirisi ile çıkmaya başlamıştır.¹⁰⁴ Bildiriyi imzalayanlar ile Yön'de yazan imzalar birlikte düşünüldüğünde, sorunun ortaya konuş biçimi ve çözüm önerisinin ne ölçüde geniş bir toplumsal kesim tarafından benimsendiği ve Türkiye aydınlarına o dönemde egemen olan genel düşünce yapısı ortaya çıkmaktadır. Yön Bildirisi'nde,

¹⁰⁰ Murat Belge, "Sol" , Geçiş Sürecinde Türkiye, (Der: I.C.Schick, E.A.Tonak), Belge Yayınları, İstanbul, 1998, s.168 Yön Dergisi'nin tirajıyla ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz Atılğan, a.g.e., s.258, Özdemir, a.g.e., s.54

¹⁰¹ Belge, "Sol",s.168

¹⁰² Aren, a.g.e, s.209

¹⁰³ Bu arada Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından 5 Haziran 1963 günü yayınlanmış olan bir bildiri ile 77. sayısından itibaren 15 ay süre ile kapatılmış ve yayın hayatına ancak 25 Eylül 1964 günü çıkarılan 78. sayısı ile tekrar başlamıştır. Kapanış nedeninin resmen böyle söylenmemiş olmakla beraber, Dergi'nin 21 Mayıs 1963 askeri darbe girişimini fiilen (doğrudan) değil ama fikren (dolaylı olarak) destekler nitelikte görülmüş olmasıdır. A.k. s. 209

¹⁰⁴ Atılğan, a.g.e., s. 338,340 Landau, Bildiri'nin Türkiye dışında da tartışıldığını belirtir. Landau, a.g.e., s.51

Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısı değerlendirildikten sonra çözüm olarak yeni bir devletçilik anlayışı önerilmiştir.¹⁰⁵ “Yeni devletçilik” ya da daha sonraları “Türk Sosyalizmi” diye de adlandırılan bu yaklaşıma göre, Türkiye'nin sosyal adalet içinde hızlı kalkınabilmesi ancak planlı bir devletçilik ile sağlanabilir. Bu açıdan, Yön'ün siyasal ve sosyal görüşlerinin temelinde ekonomik kalkınma yatmaktadır denilebilir. Aren'e göre, sosyalizmi az gelişmiş ülkeler için hızlı bir kalkınma yöntemi olarak gören Yöncüler, toplumsal gelişmenin doğal ve zorunlu bir aşaması olduğu için değil, fakat hızlı bir kalkınma yöntemi olduğu için benimsemişlerdir. Sosyalizmi, ekonomik kalkınmada sadece bir araç olarak düşünmenin, onu “sosyal sistem olarak bütünlüğünden ve canlılığından yoksunlaştırmak” olacağını belirten Aren'e göre, Yön hareketi sosyalist bir hareket olarak nitelendirilemez.¹⁰⁶ Şişmanov da, Yön Programı'nın bir sosyalist ekonomik program olmaktan çok, Türkiye şartlarına uydurulmaya çalışılan ilerici bir devlet kapitalizmi ile Batı'daki küçük burjuva sosyalizminin bir karışımı olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁷ Bildiri'de, Kemalist ilkelere uygun bir program önerisi sunulmuştur. Dergi, Kemalizm'i kendi sosyalizminin temellerinden biri haline getirmeye çalışmıştır.¹⁰⁸ Belge'ye göre Yön Hareketi, seçkinler, teknokratlar ve subayların Türkiye'yi bağımsızlık içinde, halk adına, işçiler ve köylüler adına, gereğinde halka rağmen yöneteceğini tasarlayan sol Kemalist bir ikameciliktir.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Tevfik Çavdar, Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, 1950-1995, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1996, s.126

¹⁰⁶ Aren, a.g.e, s.211,214

¹⁰⁷ Dimitr Şişmanov, Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi, (Haz: A.R. Zarakolu) Belge Yayınları, İstanbul, 1978, s. 223

¹⁰⁸ Akdere - Karadeniz, a.g.e, s. 222, 227

¹⁰⁹ Belge, “Sol”,s.168

Yön, siyasal strateji olarak da parlamento dışı kaynaklara dayanmayı önermiştir. Bunlar zinde kuvvetler olarak tanımlanan gençler, sivil ve asker aydın kesimlerdir.¹¹⁰ Yön modelinin uygulanabilmesi, zinde kuvvetlerin devlet yönetimini ele almalarına bağlıdır. Aren, Yön modelinde, zinde kuvvetlerin nasıl bir yolla iktidara geleceğinin belirsiz olduğunu söyler. Aren'e göre Yöncüler, zinde kuvvetlerin bir siyasal partide örgütlenmelerini öngörmüş olmakla birlikte, böyle bir partinin seçim yoluyla iktidara gelmesinin olanaksız olduğunu düşünmektedirler. Çünkü onlara göre "Türkiye'nin geri sosyal yapısı, seçimlerde ilerici, reformcu partilerin değil, gerici tutucu partilerin iktidara gelmesini sağlamaktadır." Aslında tam da bu nedenle Yön'de iktidara nasıl gelineceği konusu belirsiz değildir. Türkiye'de ilerici partilerin seçimlerde iktidara gelmesinin olanaksız olduğunu savunan Yön Hareketi, bu düşüncenin sonucu olarak parlamento dışı yoldan iktidara gelmeyi düşünmüştür.¹¹¹ Avcıoğlu'na göre, "Türkiye'de Avrupa tipi bir sosyalist partinin başarı şansı olamazdı. Bir kere Türkiye, Avrupa toplumları gibi kapitalistleşmiş değildi; dışa bağımlı "komprador" bir burjuvazi ve toprak ağalarının egemenliğinde az gelişmiş bir ülkeydi. Bu yapıda işçi sınıfı bilinçlenmemişti. Bilinçlenmemiş bir işçi sınıfına yönelik sosyalist taleplerle toplumda ürküntü yaratacak yerde, antiemperyalist ve antifeodal bir noktada birleşebilecek 'ara tabakalar'ı hareketlendirmek gerekirdi."¹¹²

¹¹⁰ Çavdar, a.g.e., s.126,127, Aren, a.g.e., s.215

¹¹¹ Bu noktanın "eksik", "açık bırakılmış" olduğunu belirten Aren de yazının devamında Yöncülerin seçim dışı bir yolla iktidara gelmeyi düşündüklerini ve dergilerinde de bu yönde telkinde bulduklarını belirtir. Aren, a.g.e, s.214-216

¹¹² Belge, "Türkiye İşçi...", s.2123

Yön Dergisi 1967’de kapandıktan sonra Doğan Avcıoğlu 21 Ekim 1969’da çıkardığı Devrim dergisinde aynı çizgiyi devam ettirmiştir.¹¹³ Haftalık olan Devrim, Mmمتاز Soysal dışında Yn’n kurucu ekibi tarafından 21 Ekim 1969’da yayımlanmaya başlanmış; 21 Nisan 1971 tarihinde de 79. ve son sayısı yayımlanmıştır. “Devrim, Yn-Devrim Hareketinin doğrudan doğruya ihtilalci yoldan iktidarı ele geçirme stratejisini benimsediği bir dönemin ürünüdür.”¹¹⁴

1.2 Sosyalist Kültür Derneği

Çeşitli serbest meslek mensuplarından yaklaşık 40 aydının 18 Aralık 1962’de kurduğu Sosyalist Kültür Derneği (SKD) de TP’in sınıfsal örgütlenme ve mücadele anlayışına karşı bir alternatif olma iddiasını taşıyordu.¹¹⁵ Kurucuları arasında Yn ekibinin nde gelenlerinden, Cemal Reşit Eyüboğlu, Doğan Avcıoğlu, Mmمتاز Soysal, İlhami Soysal; Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy ile Sadun Aren, şevket Süreyya Aydemir, Niyazi Ağırnaslı, Aslan Başer Kafaođlu¹¹⁶ gibi aydınların bulunduğu dernek bir bildiriyle faaliyetine başlamıştır.¹¹⁷ Bu bildiride de önce Türkiye’nin ekonomik ve sosyal yapısı değerlendirildikten sonra zm olarak milliyetçi, hürriyetçi ve demokratik ilkelere dayanan bir sosyalizm önerilmiştir. Bildiri’de demokratik bir düzen içinde hızlı, sömürücü olmayan bir kalkınma amacı güdüldüğü belirtilmiştir.¹¹⁸ Osman

¹¹³ Avcıoğlu 12 Mart döneminde aralarında C.R.Eyüboğlu, İlhan Selçuk, İlhami Soysal gibi kişilerin de bulunduğu Madanoğlu Davası’nda cunta kurmak suçlamasıyla yargılanmıştır. Aren, a.g.e., s.209

¹¹⁴ Atılgan, a.g.e., s.309,310

¹¹⁵ Abadan ve Landau Derneğin, İngiltere’deki Fabian Derneğini hatırlattığını belirtmiştir. Abadan, age.,s.110,111, Landau, a.g.e, s.59, zgden, a.g.m, s.1999

¹¹⁶ İlhami Soysal, Niyazi Ağırnaslı, Aslan Başer Kafaoğlu daha sonra Türk Solu Dergisi’nde yazmışlardır.

¹¹⁷ Kurucuların tam listesi ve Bildiri’nin tam metni için bkz. Atılgan, age, s.360,355-359

¹¹⁸ Abadan, a.g.e., s.110, 111

Nuri Torun'un¹¹⁹ başkanlığını yaptığı SKD, sosyalist düşünceleri, özellikle derneğin ideolojisi olarak kabul edilen ve temel ilkeleri Doğan Avcıoğlu ile Sadun Aren¹²⁰ başkanlığındaki ve Şevket Süreyya Aydemir'in de katıldığı bir kurul tarafından hazırlanan 'Türk Sosyalizmi' görüşünü yaymayı ve bu görüşlere dayalı sosyalist bir parti kurmak için zemin hazırlamayı hedeflenmiştir. 'Türk Sosyalizmi' temel olarak antiemperyalizm, antikapitalizm, antifeodalizm ve devletçilik ilkelerine dayanmaktaydı.¹²¹ Bildiri'de Derneğin kuruluş amacı, "Türkiye'nin meselelerini sosyalist bir dünya görüşünden incelemek, bunları açıkça tartışmak ve bu çalışmaların sonuçlarını yaymak" olarak açıklanmış, "demokratik bir düzen içinde hızlı, sömürücü olmayan bir kalkınmayı" amaçladıkları belirtilmiştir.¹²²

Yön ve SKD çevresi bu yolla "ülkenin sosyal ve ekonomik gerçeklerini somut olarak ortaya koymak, sosyalist fikirlerin yaygınlaşmasını sağlamak ve böylece 'geniş bir tabana oturan' sosyalist bir partinin kuruluş zeminini oluşturmak" istemiştir. Hedef sosyalizme öncülük edecek kadroları dernek aracılığıyla bir araya getirdikten sonra kitlelerin desteğini kazanarak iktidara yürümektir. Fakat özellikle 1965 seçimlerinden sonra, Türkiye gibi ülkelerde parlamenter yolun ilerici sol hareketlere kapalı olduğuna dair düşünceler pekiştikten sonra Derneğin işlevi de ortadan kalkmış ve 1968'in sonlarına doğru kapanmıştır.¹²³

¹¹⁹ Osman Nuri Torun, Devlet Planlama Teşkilatı eski başkanıydı. Şişmanov, a.g.e., s.220, 224

¹²⁰ Mümtaz Soysal, Derneğin ideolojisi olarak kabul edilen "Türk Sosyalizmi"nin ilkelerini Doğan Avcıoğlu ve Sadun Aren'in hazırladığını söyler. Mümtaz Soysal, "Sosyalist Kültür Derneği" Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 2022 Bu durum hem o yıllarda henüz sol hareketler arasındaki ayrımların netleşmediğini hem de Yön ve SKD çevresinde farklı görüşteki kişilerin bir arada bulunduğunu göstermektedir

¹²¹ Şişmanov, a.g.e., s. 224

¹²² Abadan, a.g.e, s. 110,111

¹²³ Atılğan, a.g.e., s.293, 303

2) Milli Demokratik Devrim Hareketi

Milli Demokratik Devrim stratejisi de temelde parlamenter yoldan mücadelenin bir devrim için yeterli olmadığı görüşünden yola çıkarak, parlamento dışında bir hareketin örgütlenmesini savunmuştur. MDD stratejisini Türkiye’de ilk olarak TKP geleneğinden gelen Mihri Belli, Yön Dergisi’nde ortaya koymuştur. Aynı hareket olarak ortaya çıkması ise önce “Türk Solu” ve sonrasında “Aydınlık” dergileri ile olmuştur.¹²⁴ “Tam Bağımsız Demokratik Türkiye” sloganıyla ortaya çıkan MDD hareketi, geniş kesimli bir “cephe” önermiş ve Türkiye solu için ilk kez bir devrim stratejisi çizmiştir. 1968’de bu amaçla Dev-Güç oluşumu planlanmıştır. Bu hareket özellikle gençlik hareketleri ile birlikte gelişerek etkinlik kazanmıştır. Bir süre sonra MDD çizgisi de bütünlüğünü koruyamayarak bölünmüştür. İlk önce, hareketin teorik organı olan Aydınlık Dergisi üzerinden “Proleter Devrimci Aydınlık” ve “Aydınlık Sosyalist Dergi” olmak üzere ikiye bölünen MDD’ciler daha sonra “Sosyalist Aydınlık” üzerinden beşe ayrılmıştır. Türkiye’de feodalitenin belirleyici olup olmadığı tartışması üstüne, belirleyici olmadığı görüşünden yana tavır alan Doğu Perinçek ve “Proleter Devrimci Aydınlık” çizgisi, 70’lerden itibaren Mao’cu bir çizgiyi izleyerek feodalite tezini bütünüyle benimsemiştir.¹²⁵ Daha sonra “Türkiye İhtilalci İşçi ve Köylü Partisi”ni kuran bu çizgi, “halk savaşı” stratejisini önermekle birlikte, bu stratejiye uygun bir pratiğe girmemiştir. Bunun üzerine grubun pasifist tutumunu eleştiren bazı gruplar silahlı mücadele stratejisini benimseyerek ayrılmıştır. Bu çerçevede İbrahim Kaypakkaya ve TKP-ML/TİKKO kıra dayalı halk mücadelesini benimserken, Mahir

¹²⁴ MDD görüşü, ileride ayrıntılı olarak ele alınacağından burada kısaca değinilmiştir.

¹²⁵ Belge, “Türkiye Cumhuriyeti’nde...”, s.1957; Can-Erdinç, a.g.m, s.1204

Çayan ve arkadaşları 1971’de THKP-C’yi, kır proletaryası üzerine bir savaş stratejisi benimseyen Deniz Gezmiş 1970’te THKO’yu kurmuştur.¹²⁶

C) Dönemin Sol Basını

27 Mayıs sonrasında gelişen özgürlük ortamı içinde sol düşünce uzun süreden sonra kitle iletişim araçlarında da ifade olanağı bulmuştur. O dönemde gelişen sol muhalefet, yazılı basın yoluyla görüşlerini dile getirmiştir. Türk Ceza Yasası’nın faşist kökenli maddelerinin yürürlükte kalmasına ve çoğu zaman da uygulanmasına rağmen, süreli ve süresiz yayınlar bu dönemde hem nitel hem nicel olarak hızlı bir gelişme göstermiştir. Basındaki sola açılış ivme kazanmış; böylece sosyalist aydınlar düşüncelerini çeşitli dergilerde ve günlük basında duyurma olanağına kavuşmuştur.¹²⁷ Bu dönemde “çeşitli sol kaynakların çevrilmesi ve düşük fiyatla satılması da siyasal literatürü ulaşılabilir hale getirmiştir.”¹²⁸ Sözü edilen bu çerçevede, bu dönemde yayımlanan gazete ve dergilere kısaca değinilmiştir.

20 Aralık 1961’de haftalık olarak yayımlanmaya başlayan Yön Dergisi, basında sola açılışa ivme kazandırmıştır. Daha sonraları dönemin önemli sol dergilerinde yazacak olan birçok yazar, ilk başta Yön’de yazmış, sol içindeki tartışmaların büyük bir kısmı ilk başta Yön sayfalarında yapılmıştır. Yön’ün 30 Haziran 1967’de kapanmasından bir süre sonra Doğan Avcıoğlu 1969’da Devrim Dergisi’ni çıkararak aynı çizgiyi sürdürmüştür. 21 Nisan 1971’de yayımlanan son sayısıyla Yön-Devrim hareketi olarak da adlandırılan bu çizgi sona ermiştir.

¹²⁶ Can-Erdinç, a.g.m., s.1204,1205

¹²⁷ Doğan Özgüden, “Türkiye’de Sol Yayıncılığın Gelişimi”, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 2002–2003

¹²⁸ Ahmad, “Modern...”, s. 195

Mihri Belli önderliğinde Milli Demokratik Devrim görüşünü benimseyenler de 17 Kasım 1967’de Türk Solu Dergisi’ni yayımlamaya başlamıştır. Bir süre sonra, 1 Kasım 1968’de “Aydınlık Sosyalist Dergi” hareketin teorik organı olarak çıkmıştır. Ancak feodalitenin belirleyici olup olmadığı tartışması yüzünden “Aydınlık”çılar aralarında ayrılmış ve içlerinden bir grup “Proleter Devrimci Aydınlık”ı kurmuştur.¹²⁹

Bu sırada TİP’e yakın olan ya da TİP’in yayın organı bazı dergilerde de sol içerikli tartışmalar yapılmaktaydı. TİP’li Şükran Kurdakul’un yönettiği *Eylem* ve 1960’lı yılların başında Hürrem Arman’ın önderliğinde çıkarılan *İmece*, TİP yanlısı bir yayın politikası sürdürmüştür. *Forum* Dergisi de 1960 sonlarında TİP’i desteklemiştir.¹³⁰

TİP’in yayın organları arasında sayabileceğimiz 1963–1965 yılları arasında çıkarılan *Sosyal Adalet*, emekçi kitlenin haklarını “sosyal adalet” ilkesi altında savunmuştur. “Adil gelir dağılımı” başlıca sloganları olmuştur.¹³¹ *Dönüşüm*, 1965–1967 yılları arasında çıkmıştır. Dergi’de, TİP programında da yer alan, kapitalist olmayan yol ilkesinden yola çıkılarak ülkenin sosyoekonomik yapısının değiştirilmesi savunulmuştur. Ünsal’ın belirttiğine göre ülkenin “zinde güçler”inin antiemperyalist cephede birleşmesi, aynı dergide savunulan görüşlerden biridir. *Sosyal Adalet* ve *Dönüşüm*’ün uzun ömürlü olamamasında maddi olanaksızlıklar etkili olmuştur.¹³²

¹²⁹ Belge, “Türkiye Cumhuriyeti’nde...”, s.1957; Can-Erdinç, a.g.m, s.1204

¹³⁰ Ünsal, a.g.e, s.250

¹³¹ Ahmet Say bu dergi için “Sosyal Adalet” tam sosyal demokratik bir kavrayıştır, sosyal demokratların sloganıdır değerlendirmesini yapmıştır. Say ile görüşme, 13 Nisan 2006, Say’ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

¹³² Ünsal, a.g.e, s.192, 251

Proleter, 1967–1968 yılları arasında çıkarılmıştır. TİP yanlısı birçok işçi ve köylü dergiye yazı göndermiştir. Türk Solu grubu Temmuz 1969’da *İşçi ve Köylü*’yü çıkarmaya başlamış; bol resimli ve basit yazılarla çıkarılan bu gazete daha büyük bir okuyucu kitlesi bulmuştur.¹³³

Tüm dergisi Aralık 1968 ve Ocak 1969’da haftalık olarak yayımlanmış ancak sadece 4 sayı çıkarabilmiştir. Mustafa Ekmekçi’nin, Aren ve Boran’ın yardımıyla çıkardığı bir dergidir. Daha sonra Mayıs 1969’da *Emek* Dergisi TİP Genel Başkanı Aybar’a karşı Boran-Aren muhalefetinin Mayıs 1969’da çıkardığı ve 1971’e kadar yayınlanan bir dergidir. Emek Dergisi 1975’te kurulacak ikinci TİP’in de düşünsel çekirdeğini oluşturmaktadır.¹³⁴

Ant, 3 Ocak 1967’de Doğan Özgüden yönetiminde, Fethi Naci, Yaşar Kemal, Çetin Altan, Aziz Nesin, Abidin Dino gibi isimler tarafından yayımlanmaya başlamıştır. Dergi’nin kurucusu Özgüden aynı zamanda da başyazardı. “Bağımsızlık ve sosyal Adalet İçin” sloganı ile çıkan Dergi, başta TİP’e yakın bir çizgiyi benimsemişse de giderek Parti’ye mesafe almıştır. Parti içinde “Üçüncü yolcular” olarak bilinen hem Aybar’a hem de Aren-Boran muhalefetine karşı olan grubu temsil etmiştir. 21 Nisan 1970’e kadar 16 sayfa ve haftalık olarak çıkan Dergi daha sonra 84 sayfa ve aylık olarak çıkmıştır. 5 bin civarında satan Dergi, 1971’de sıkıyönetim tarafından kapatılana kadar yayımlanmıştır.¹³⁵

¹³³ A.k., ,s.192, 251

¹³⁴ A.k., ,s.193, 250

¹³⁵ A.k., s.250, Landau, a.g.e, s. 64-75

1970'lerin başında Ankara'da yayınlanan *İleri*, Dev-Genç'in organıydı. Atilla Sarp, Ertuğrul Kürkçü, Ersen Olgaç gibi gençlik önderleri tarafından yayınlanmıştır. Landau, bulunan son sayısının Ocak 1971 tarihli 6. sayı olduğunu belirtir. İleri devrimci hareket içinde gençliğin rolünü tanımlamaya çalışmıştır. Dergi'de devrimci teori olmadan devrimci hareket olmaz anlayışından yola çıkılarak, teoriye ağırlık verilmiştir.¹³⁶

Günlük gazetelerden *Öncü* gazetesi Ankara'da 1960'ta yayımlanmaya başlamıştır. Bu gazete başlangıçta Alparslan Türkeş, daha sonra Aydın Yalçın aracılığıyla güdümlendirilmek istenmiş; fakat kadrosunu oluşturan sol eğilimli genç gazetecilerin bu manipülasyonlara karşı direnmesi sonucunda sol bir yayın politikası benimsemiş ve hatta Türkiye İşçi Partisi'ni desteklemiştir. Sosyalist aydınların görüşlerine yer vermesi açısından *Cumhuriyet*, *Vatan* ve *Tanin* gazeteleri de bu kategori içinde değerlendirilebilir. Babiâli'nin büyük gazetelerinden *Akşam* gazetesi de 1964 sonlarında bir grup sosyalist gazetecinin yönetiminde sola açılmış, özellikle 1965-1966'da *Akşam*, bir yandan ajitatif başlıkları, olayları herkesin anlayabileceği biçimde yansıtan haberleriyle, öte yandan sosyalist aydınların kaleminden çıkmış fıkra, makale ve röportajlarıyla tirajını 300 bine kadar yükseltmiştir.¹³⁷ *Akşam*, bir süre sonra Türk-İş tarafından satın alınmıştır. *Yeni Gün* Gazetesi'nde, işçi sorunlarına ağırlık vermiştir. Zamanla daha sola kayan gazetede özellikle TİP'in görüşleri yansıtılmıştır.¹³⁸

¹³⁶ Landau, a.g.e, s.86

¹³⁷ Özgüden, "Türkiye'de Sol..." s. 2002-2003

¹³⁸ Landau, a.g.e.,s .74,75

D) İşçi ve Gençlik Hareketleri

1) İşçi Hareketleri

1961 Anayasası'nın, temel haklar, sosyal haklar ve sendika hakkı ile ilgili getirdiği hükümler, sendikacılık alanında da yeni gelişmelere yol açmıştır. Anayasa'nın, 46. maddesi ile “çalışanlar” a sendika hakkı, 47. maddesi ile “işçiler” e grev ve toplu sözleşme hakkı tanınmıştır.¹³⁹ Bu sırada yaşanan bazı toplu işten çıkarmaların da etkisiyle işçi örgütleri, bu sosyal hakların bir an önce pratiğe geçirilmesi, Anayasa’da öngörülen grev, sendikalaşma, toplu sözleşme ve toplanma özgürlükleri gibi haklarla ilgili yasaların bir an önce çıkarılması için yürüyüş, miting, grev ve benzeri eylemleri gerçekleştirmişlerdir.¹⁴⁰ Anayasa referandumu için MBK yönetimi “topraksız köylüye toprak, işçiye grev” gibi yazılı afişler bastırması, dolayısıyla işçiler de “kabul” oyu verdikleri anayasanın gecikmeksizin uygulanmasını istemişlerdir.¹⁴¹ Bu haklar dolayısıyla sendikalar önem kazanmış, grev hakkına sahip ve toplu sözleşme yapabilen kuruluşlar haline gelmişler; bu durum işçilerden gördükleri ilginin artmasına neden olmuştur.

¹³⁹ 46. maddede “çalışanlar” sözünün kullanılmış olması, özellikle memurların da sendika hakkı kapsamında olduklarını ifade etmesi bakımından önem taşımaktaydı. İşıklı, a.g.m., s.1831,1832 Bu sayede, memur statüsünde çalışanlar da, toplu sözleşme ve grev hakkına sahip olmasalar da sendika kurma hakkına sahip olmuş, başta Türkiye Öğretmen Sendikaları Konfederasyonu (TÖS) olmak üzere çeşitli örgütlenmelerle birer baskı grubu olarak varlıklarını duyurmuşlardır. 1971’de “sosyal uyanma ekonomik gelişmeyi aşmıştır” gerekçesi ile “çalışanlar” sözcüğü yerine “işçiler” sözcüğü getirilerek tüm kamu çalışanları sendikaları kapatılmıştır. “27 Mayıs Sonrası ...” s.2012

¹⁴⁰ A.k., s.2008, Özgüden, “Türkiye İşçi...” s.1998, Kemal Sülker “Cumhuriyet Dönemi İşçi Hareketleri”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, s.1845,

¹⁴¹ Özgüden, “Türkiye İşçi...” s. 1998

İşçilerin sosyal hakları için yürüdüğü bu sırada tek sendikal üst örgüt olarak bulunan Türk- İş¹⁴² yönetimi ise, “komünizm’i tel’in” mitingi düzenlemiştir.¹⁴³ Amerikan modeline göre kurulmuş bir örgütlenme olan Türk-İş partiler üstü politika anlayışını benimsemiş ve daha çok ekonomik taleplerde yoğunlaşarak kendi içinde siyasal eğilimlerin gelişmesini önlemiştir.¹⁴⁴ Genelde siyasete karışmamış ama iktidarda her kim varsa onlarla iyi ilişkilere girmeye çalışmıştır. Bu dönemde Türk-İş yönetiminin eğilimlerinde, iktidar partisi ile birlikte dış ilişkileri de önemli bir rol oynamıştır. Bu yıllarda, Türk-İş’in “Amerikan hükümetinin çeşitli organlarıyla ve Amerikan sendikalarıyla yoğun bir ilişki içine girmeye başladığı bilinmektedir.”¹⁴⁵

Ekonomideki hızlı değişim toplumsal açıdan da bazı sonuçlar doğurmuştur. 1960’lardaki gelişmeler ve özellikle TİP’in yaptığı propaganda işçileri de siyasallaştırmıştır. İşçiler 61 Anayasası ile sağlanan, sendika, grev gibi haklardan yararlanma çabasına girişmiştir. Daha yüksek ücret ve daha iyi çalışma koşulları için mücadele eden işçiler ile işverenler arasındaki mücadele grev ve lokavtlarla şiddetlenmiştir.¹⁴⁶ TİP’in etkin olduğu İstanbul’da yoğunlaşan işçi eylemleri 1965’ten sonra diğer illere de yayılmaya başlamıştır. Greve giden işçiler polisle veya jandarmayla karşı karşıya gelmiş, çatışmalar olmuş, işçiler ve polisler ölmüş ve yaralanmıştır.¹⁴⁷ İşçiler bu dönem çok sayıda grev, miting benzeri eylemler düzenlemiş ve toplumsal bir güç olarak seslerini duyurmaya başlamışlardır. Bunların en büyükleri şunlardır:

¹⁴² Işıklı, Türk -iş’in tek sendikal üst örgüt olarak belirtmiş Işıklı, a.g.m.1832 fakat Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi’nde İstanbul İşçi Sendikaları Birliği’nden de bahseder. “27 Mayıs Sonrası ...” ,s. 2004

¹⁴³ Türk-İş’in 22 Aralık 1962’de Ankara’da düzenlediği miting. “27 Mayıs Sonrası ...” s.2009

¹⁴⁴ Ahmad, “Modern...”, s.200, Işıklı, a.g.m, 1834

¹⁴⁵ 1960–70 yılları arasında Türk-İş’in yalnızca AID (Agency for International Development) kanalıyla sağladığı Amerikan kaynaklı maili “yardım”ların tutarı, aynı dönemdeki toplam aidat hâsılatına eşit düzeydedir. Işıklı,a.g.m., 1832

¹⁴⁶ Ahmad, “Modern...”, s.199,200

¹⁴⁷ Gevgilili, a.g.e.s, 304,305

1961’de 150 bin işçinin katıldığı “Saraçhane Mitingi” Bu mitingde işçiler “Bizim de Sözümler Var” sloganını kullanmışlardır. Bir diğeri, 1962’de NATO üslerinde çalışan işçilerin grevleridir ki, bu grevler işçilerin antiemperyalist bilinç kazanması açısından önemlidir. 1963’te Kavel Kablo Fabrikası’nda çalışan işçilerin grevi, 1963’te Trio Lastik Fabrikası’nın 1030 işçisinin grevi, 1964’te İstanbul Bozkurt Mensucat Fabrikası’ndaki 1100 işçinin grevi, Singer Fabrikası ile Good Year Lastik Fabrikası’ndaki grevler ve 1966’da Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası’nda 2200 işçinin grevi dönemin en önemli işçi hareketlerindedir. Türk-İş ise bu dönemdeki işçilerin uyanışına ayak uyduramamış, tam tersi, uzlaşmacı bir tavır sergilemiştir. 1964’ten sonra Türk-İş yönetiminde AP eğilimli sendikacıların güç kazanmaya başlaması sonucunda Türk-İş, grev hareketlerini desteklemeyen, hükümetin grev yasaklarına karşı çıkmayan bir tavır sergilemiştir. Türk-İş’in İstanbul’da Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikasındaki bir grevi desteklemeyi reddetmesi üzerine, Türk-İş yönetimi ile bazı iş kolu sendikaları arasındaki gerginlik arttırmıştır.¹⁴⁸ 1961 Anayasası’nın tanıdığı haklara sahip çıkmadığı için ve bazı dış yardımlar alması nedeniyle eleştirilen Türk-İş’in bu tutumuna karşı tepki¹⁴⁹, Türk-İş bünyesinden ayrılan sendikacıların 13 Şubat 1967’de Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu’nu (DİSK) kurması ile ortaya çıkmıştır.¹⁵⁰ Kurucu 5 sendikacıdan 4’ünün başkanlarının aynı zamanda TİP’in de kurucuları olduğu DİSK’in kuruluşunun TİP’in kuruluşunun 6. yıldönümüne rastlamasına özen gösterilmiştir.¹⁵¹

¹⁴⁸ “27 Mayıs Sonrası ...” s. 2009-2016, 2043, Zürcher, a.g.e, s397

¹⁴⁹ “Bu dönemde Türk-İş üst yönetiminin yönelimlerinin belirlenmesinde yalnızca 1965 sonrası iktidar partisinin etkileri değil, bunun yanı sıra ve bu partinin yapısı ve niteliğiyle uyumlu dış ilişkilerinde önemli bir rol oynadığı görülür. Gerçekten de bu dönemde Türk-İş ve bağlı sendikaların üst yönetimlerinin Amerikan hükümetinin çeşitli organlarıyla ve Amerikan sendikalarıyla yoğun bir ilişki içine girmeye başladığı bilinmektedir. 1960-70 yılları arasında Türk-İş’in yalnızca AID (Agency for International Development) kanalıyla sağladığı Amerikan kaynaklı maili “yardım”ların tutarı, aynı dönemdeki toplam aidat hasılatına eşit düzeydedir.” Işıklı, a.g.m, s.1832

¹⁵⁰ Sülker a.g.m., s. 1845, Howard, a.g.e, s.142

¹⁵¹ Aren, a.g.e, s.110-111

DİSK, TİP'in görüşleri doğrultusunda bir çizgi benimsemiş, ekonomik taleplerin ancak siyasal eylemle kazanılabileceğini savunarak TİP'i desteklemiştir.¹⁵²

DİSK'in kurulması ile birlikte sendikacılık daha etkili olmaya başlamıştır. Kurulduğu sırada 5 sendikaya ve 37 bin civarında işçiye sahip olan DİSK, sendikal alanda çok etkili grevler, direnişler ve yürüyüşler düzenlemiştir.¹⁵³ DİSK'in kurulmasıyla Türk-İş güç kaybetmeye başlamıştır. Bu duruma hükümetin müdahalesi gecikmemiş, parlamenter solu seçim yasasıyla yaralayan hükümet, Türk-İş'e karşı beliren sendikal oluşumları da Türk-İş lehine yapılan yasa değişiklikleri ile engellemeye çalışmıştır.¹⁵⁴ İlk önemli girişim, 1970 tarihinde 1317 sayılı yasada yapılan değişikliktir. Değişiklik sonucunda yasa, sadece "belli bir faaliyet biriminde çalışanların üçte birinden fazlasını temsil eden sendikalara yaşama olanağı tanımaktaydı." Bu, yasanın DİSK'i ortadan kaldırmaya yönelik olarak çıkarıldığını ortaya koyuyordu ve bu konuda asıl önem taşıyan husus, dönemin iktidarının sözcüleri tarafından bu yasa değişikliğinin bu amaçla kullanılacağını ifade edilmiş olmasıydı.¹⁵⁵ Bu olayın ardından, yasayı protesto eden 100 bin civarında işçinin katıldığı ve iki gün süren, 15-16 Haziran 1970'teki işçi yürüyüşü düzenlenmiştir. Hükümetin, düzeni ancak askeri güç kullanarak ve İstanbul'un bütün fiziksel ulaşım yollarını keserek sağlayabildiği bu gösteri kimi çevrelerce "devrim provası" olarak tanımlanmıştır. Bu gelişmeler hükümeti ve işveren derneklerini endişelendirmiş; işçi hareketinin denetimini kaybetmekte olduklarını düşünmelerine ve çok geç olmadan denetimi yeniden sağlama

¹⁵² Ahmad, "Modern..." s. 200

¹⁵³ Aren, a.g.e., s.110-112

¹⁵⁴ Ahmad, "Modern Türkiye'nin...", s.203

¹⁵⁵ Işıklı, a.g.m., s.1834

kararı almalarına sebep olmuştur.¹⁵⁶ İşçilerin bu hareketi 12 Mart'ı hazırlayan etkenlerden biri olarak değerlendirilmiştir. Sol hareketlerin etkili olduğu 1960'lı yıllarda işçi hareketleri de artmış; işçiler sosyal haklarının bilincine vararak, sol çevrelerin de desteğiyle, haklarını aramak için mücadele etmişlerdir. Bu mücadelelerin çoğunda da gençliği yanlarında, kendilerine destek olarak bulmuşlardır. “İşçi Gençlik Elele” dönemin en çok kullanılan sloganlarından biridir.

2) Gençlik Hareketleri

1960'lı yıllarda dünyada olduğu gibi Türkiye'de de gençlik politize olmuş ve siyaset sahnesinde kendini göstermiştir. Tabii burada “gençlik” ile büyük bir ağırlıkla üniversite okuyan gençliğin kastedildiği unutulmamalıdır. 27 Mayıs sonrasında fikir hayatında meydana gelen canlanma üniversiteleri de etkilemiş; bu dönemde üniversite gençliği de politik bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Gençliğin giderek siyasallaşması sonucunda başta eğitim reformu istekleri ile yapılan üniversite işgalleri ve boykotlar giderek yerini siyasal içerikli eylemlere ve silahlı mücadelelere bırakmıştır. Bu nedenle 60'lı yıllarda, sol hareket içindeki önemli unsurlardan biri de öğrenci eylemleri olmuştur.

Öğrenci eylemleri ilk başta Fikir Kulüpleri Federasyonu altında örgütlenmiştir. Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) değindiğimiz dönemden önce ilk olarak 4 Aralık 1954'te, Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde (SBF) Turhan Feyzioğlu, Aydın

¹⁵⁶ Ahmad, “Modern”, s.200,204

Yalçın ve Muammer Aksoy'un öncülüğünde SBF Fikir Kulübü olarak kurulmuştur.¹⁵⁷ İlk başta liberal bir çizgide kurulan Kulüp daha sonra Aydın Yalçın ve Turhan Feyzioğlu'nun karşı oldukları bir çizgide gelişmiştir. SBF FKF'nin ilk başkanı Ertuğrul Baydar olmuş; Taner Timur, Yalçın Küçük gibi isimler de başkanlık yapmıştır. SBF Fikir Kulübü,¹⁵⁸ diğer üniversite ve fakültelerde de fikir kulüplerinin kurulmasına öncülük etmiş, 1965'ten sonra bu kulüplerin birliğini sağlayarak onların bir federasyon altında toplanmasına yardımcı olan *Dönüşüm*¹⁵⁹ adlı dergiyi çıkarmıştır. DTCF'den Ataol Behramoğlu'nun sahipliğini yaptığı ve Kızılay'da elden satılan Dergi'nin 22 Nisan 1965'te çıkan ilk sayısında Sadun Aren, Aziz Nesin ve Cem Eroğul'un yazıları yer almıştır. 1965'te Fikir Kulüpleri'nin bir federasyon çatısı altında örgütlenmesi düşüncesi ortaya çıkmış ve 17 Aralık 1965'te Ankara Valiliği'ne verilen tüzükle birlikte FKF resmen kurulmuş ve tüzel kişilik kazanmıştır. Federasyon'un amacı, toplumcu bir

¹⁵⁷ İlk sayısı Ocak 1954'te yayınlanan Forum Dergisi ile aynı yıl kurulan Fikir Kulübü, ideolojik alanda tam bir ayniyet içindedirler. Dergi'nin görüşleri başyazıda şu şekilde ifade edilmiştir: "Tarafsız Forum hürriyetin, demokrasinin içtimai adaletin, ileri ve müreffeh Türkiye'nin tarafıdır. Hürriyetçi Forum daima aşırı sol ve aşırı sağ şeklindeki ifratlarla mücadele etmiştir. İster komünizm ister dini irtica kılıfına bürünsün her türlü totaliter ve hürriyet aleyhtarı cereyanla mücadele edecektir. Forum demir perde arkasındakilere benzer sahte demokrasilerin değil, gerçek demokrasinin kök salmasını özlemektedir. Bunun için her türlü şahıs, parti, zümre, sınıf diktatörlüğüne karşı koyacaktır. Forum Türk milliyetçilerinin dergisidir, fakat bu memleketi sonu gelmez felaketler içine yuvarlayabilecek olan her türlü ırkçılığın, dar görüşlü gelenekçiliğin ve irticanın düşmanıdır...Forum Türkiye'yi Avrupa birliği ve Atlantik camiasının dayandığı temel prensiplere yani ancak hür cemiyet nizamı sayesinde milletlerarası işbirliğinin ve düzenin sağlanacağına inanır ve yerinin batılı devletler cephesinde olduğu görüşünü belirtir." "Başyazı" *Forum*, 15 Şubat, 1956'dan akt. Ali Yıldırım, *Belgelerle FKF-Dev-Genç (1965-1971)*, Yurt Kitap-Yayın, Ankara, 1988, s.9-11

¹⁵⁸ SBF Fikir Kulübünün 1960'tan önce yaptığı 29 Nisan ve 555 K eylemleri önemlidir. Ayrıntılı bilgi için bkz: a.k. s. 22-24

¹⁵⁹ 1965'in Nisan ayında, Siyasal Bilgiler Fakültesi Fikir Kulübü'nden kimi öğrencilerle TİP üyesi kimi gençlerin Ankara'da yayınladığı Dergi'nin, Kızılay'da, Ulus'ta "Bağımsız Türkiye İçin" , "Sosyalist Türkiye İçin" gibi sloganlarla satılması üzerine, Dergi'yi satanlara saldırılar olmuştur. *Dönüşüm Dergisi* çevresinde toplanan gençler, bir yandan da kendi fakültelerinde "Fikir Kulüpleri"ni kurmuşlardır. Alpay Kabacalı, *Türkiye'de Gençlik Hareketleri*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1992, s.176. 15 günde bir yayınlanan Dergi'de "yurt içinde ve dışında hep halkın, sömürülenlerin, baskı altında tutulanların sesi olacağı, üniversite gerçeğine eğilecekleri" görüşleri dile getirilmiştir. Yıldırım, a.g.e., s.33,34

düzenin kurulması için mümkün olduğu kadar çok genci örgütlemek olarak belirlenmiştir.¹⁶⁰

Murat Belge'ye göre FKF, “sosyalist bir partinin, düşüncelerini yaymak için doğal olarak elverişli gördüğü yükseköğretim kurumlarında sosyalizm düşüncesini tartışmaya açmak üzere kurulmasına önyak olduğu bir dernek türüydü.”¹⁶¹ Aren'e göre ise TİP, gençlik örgütlerinin Parti dışında ve Parti'den bağımsız olarak örgütlenmeleri ve eğer isterlerse Parti'yi dışardan desteklemeleri yolunda bir yaklaşım benimsemişti.¹⁶² Ali Yıldırım, Fikir Kulüpleri'ne üye öğrencilerin çoğunun TİP ile ilişki içinde olduğunu; fakat Parti'nin gençlik kolu varken bir de fikir kulübüne ihtiyaç olmadığı görüşü sonucunda, fikir kulüplerinde, Parti paralelinde ama ondan esnek hareket edebilen ve entelektüel düzeyi yoğun bir örgütlenmeye gidildiğini belirtmiştir.¹⁶³ Veysi Sarısözen FKF'nin, hepsi de TİP üyesi ya da sempatizanı olan sosyalist gençler tarafından kurulduğunu söylemiştir.¹⁶⁴ Bu yorumlardan da anlaşılacağı üzere FKF başlarda TİP'in çizgisinde olmuş, yönetime, TİP'li gençler egemen olmuştur. O sıralarda sol çevrelerde ve TİP içinde tartışılan sorunlar FKF içinde de tartışılarak, gençliğin siyasallaşmasında etkili olmuştur. TİP, Yön, Milli Demokratik Devrim

¹⁶⁰ Kurucular: SBF Fikir Kulübünden Hüseyin Ergün, İsmet Özel, Kudret Ulutürk, Erdal Türkan, Ümit Hassan, DTCF Fikir Kulübünden Ataol Behramoğlu, Fen Fakültesi'nden Asaf Köksal, Hukuk Fakültesinden Zülküf Şahin, Taylan Türker, Şirin Yazıcıoğlu, Yüksek Öğretmen Okulundan Mevlüt Korkmaz, Talip Özay, Rıfat Murat, Dudu Körücekli. Yıldırım, a.g.e., s.9-37,83

¹⁶¹ Murat Belge, “1968 Gençlik Hareketleri”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 8, İletişim Yayınları, İstanbul, s.810

¹⁶² Aren, a.g.e.,s. 95, 140

¹⁶³ Nihat Sargın, fikir kulübüne sadece üniversite öğrencilerinin üye olabildiğini ama gençlik koluna işçi-köylü gençlerin de üye olabileceğini söylemiştir. Sargın ayrıca, “partinin gençlik bürosu ile Fikir kulübü arasındaki ilişkiyi S. Aren'in sağladığını” belirtmiştir. N. Sargın'la 20.1.1987 tarihinde Ankara Kapalı Cezaevinde yapılan avukat görüşmesinden akt. Yıldırım, a.g.e., s. 36,37

¹⁶⁴ Veysi Sarısözen, “Çeyrek Yüzyıl Önce Kurduğumuz Örgüt: FKF”, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, s. 2070

Hareketi gibi sol içindeki farklı görüşler bu dönemde gençlik hareketlerinin içinde de gözlenebilmektedir.¹⁶⁵

Gençlik hareketleri ilk başta üniversitenin sorunlarına yönelik, eğitimde reform istekleri olarak ortaya çıkmıştır.¹⁶⁶ Daha sonra siyasallaşarak, çeşitli toplumsal meselelerde öğrenciler de seslerini duyurmuşlar; kendileri dışındaki kitlelerin eylemlerine de destek vermeye başlamışlardır.¹⁶⁷ TİP daha çok yasal sınırlar içinde kalmaya çabaladığından, bağımsız gençlik hareketlerinden rahatsızlık duymuş ve temel doğrultuya uygun olmadığını düşündüğü bu hareketlere karşı soğuk davranmıştır.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Can-Erdinç, a.g.m, s.1203, Yıldırım, a.g.e., s.6

¹⁶⁶ Kışlalı, “Türkiye’de 1967-68 yıllarındaki ilk boykot ve işgal hareketlerinin belirgin niteliği, üniversite içi sorunlar ve genel olarak eğitim sistemiyle ilgili oluşlarıdır. Bu süre içerisinde yapılan boykotlardan 33 tanesinin eğitim sistemini protesto, 7 tanesinin öğrencilik koşullarının düzeltilmesi amacını taşımasına karşılık, sadece bir tek boykot siyasal bir görünümde olmuştur. Bu arada, 1965 ve 1966 yıllarında rastlanan ikişer öğrenci boykotunun da sadece öğrencilik koşullarının düzeltilmesi için yapıldığını belirtmek gerekir. Fakat 1969 Ocağından itibaren öğrenci boykot ve işgallerinin temel niteliği değişmekte, siyasal yön ağır basmağa başlamaktadır.” derken Ahmet Taner Kışlalı, Öğrenci Ayaklanmaları, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974, s.51,52 Kabacalı, 1964’te Türkiye Milli Talebe Federasyonu ve Milli Türk Talebe Birliği gibi gençlik örgütlerinin, “Üniversite Reformu” ile birlikte “Toprak Reformu” , “Türkiye – ABD ilişkileri” , “Tam Bağımsızlık” , “ “Demokratik Gelişmeyi Engelleyen Anayasa’ya Aykırı Kanunlar” , “petrolün millileştirilmesi” gibi konularda açık oturum ve yürüyüşler düzenlediklerini belirtir. Kabacalı,a.g.e.s.173 Turan Feyizoğlu’nun da , gazete haberlerine yer verdiği “Türkiye’de Devrimci Gençlik Hareketleri Tarihi”adlı kitabından, öğrenci eylemlerinin 1969’dan çok daha önce “üniversite reformu” dışındaki taleplere de yöneldiği görülebilir. Turan Feyizoğlu, Türkiye’de Devrimci Gençlik Hareketleri Tarihi 1960-68, cilt 1, Belge Yayınları, İstanbul 1993

¹⁶⁷ Ör: Elmalı’daki toprak işgali, Singer Grevi gibi. Kabacalı, a.g.e., s.179 Kışlalı’ya göre, “Öğrenci isyanının üniversite içinden zamanla toplumsal düzene karşı yönelmesini – gelecek endişesinin yarattığı huzursuzluğu göz önüne alırsak – doğal karşılamak ve hatta durumun bilincine varmak olarak kabul etmek gerekecektir. Çünkü üniversitenin, öğrencisinin geleceğini garanti edememeye başlayışı, eğitim sisteminin yetersizliğinden çok, toplumsal düzenle ilgilidir. ...üniversite içi sorunlarla ilgili mücadelesinde bile, çözüm yolunun aslında üniversite içinde olmadığını öğrenci kısa zamanda fark etmektedir. Çatışma üniversite dışına taşındığında da, rejimin karar alma mekanizmalarını etkilemekten uzak olduklarını görmek, gençleri rejim içindeki bir mücadeleden rejim üzerinde bir mücadeleye itmektir. İlk protesto hareketlerinden itibaren öğrencinin karşısında üniversiteden çok polisi ile birlikte devleti buluşunun da bu süreçteki rolünü unutmamak gerekir.” Kışlalı, a.g.e., s.65

¹⁶⁸ Belge’ye göre “Daha ilk üniversite işgalinde, TİP’in legalite anlayışını zorlayan bir taraf vardı. Meclis’te üniversite işgali üzerine başlatılan görüşmelerde TİP’in bu rahatsızlığı belli oluyordu. Sağcı parlamenterler işgal olayını en sert biçimde kınamaktaydılar. TİP adına konuşan Behice Boran ise olayı bir “oturma eylemi” ne benzeterek savunuyordu ki, işgalin bu düzeyde olduğunu söylemek güçlü. CHP adına konuşan Nihat Erim, şaşırtıcı bir şekilde, öğrenci direnişinin en tutarlı savunmasını yaptı: ‘yasal’ ve ‘meşru’ arasında bir ayırım çizerek, bazı davranışların ‘yasaya aykırı’ olsa da varolan koşullara göre ‘meşru’ olabileceğini söyleyerek ’68 işgalini bu kategoriye soktu. 1968’den sonra genişleyerek yayılan öğrenci olayları böyle bir iktidar mücadelesi ortamında kendilerine kanal buldular.” Belge, Türkiye İşçi...”, s.2125, Belge, “1968 Gençlik...”, s.811

Olayların dışında kalmayı ve kendi FKF'li üyelerine bile direktif vermemeyi tercih etmiştir.¹⁶⁹ Gençlik eylemlerine sağın ve polisin aktif saldırılarına karşı TİP yönetiminin “en az direnme çizgisini” benimsemesi ve bir direnme oluşturma çabasına girmemesi özellikle MDD taraftarlarınca pasiflik olarak eleştirilmiştir. Buna karşılık MDD çizgisinin bir direniş oluşturma çabası, gençlerin bu gruba daha çok yaklaşması ve TİP'in FKF içindeki etkinliğini kaybetmesi sonucunu doğurmuştur. TİP yöneticilerinin, birçok olayda gençlerin eylemlerine destek vermemesi, FKF'lilerin zaman zaman TİP yöneticilerini suçlamasına neden olmuş; eyleme dönük bir görüş olarak MDD üniversite gençliği arasında oldukça yayılmış ve güçlenmiştir.¹⁷⁰

FKF içindeki TİP yanlısı gençlerin olaylarda şiddetin artmasına engel olacak girişimlerde bulunması, bir süre sonra gençlik hareketinin ana akışından tasfiye olmaları ve politik etkinlik ve eyleme yakınlık duyan gençlik grubunun MDD safına kayması sonucunu doğurmuştur.¹⁷¹ FKF yönetimine TİP yanlısı gençlerin hâkim olmasına karşı, MDD çizgisindeki öğrenciler de 1968'de İstanbul'da Devrimci Öğrenci Birliği'ni (DÖB) kurmuşlar ve Deniz Gezmiş'i başkanlığa getirmişlerdir.¹⁷² Bu örgüt daha az kişiden oluşmakla birlikte eylemliliği ön plana almıştır.¹⁷³ 1969'da toplanan üçüncü

¹⁶⁹ “İlk işgalden sonra kendi üniversitesinde benzer bir eyleme geçip geçmeme kararını vermek isteyen İTÜ Öğrenci Derneği Başkanı (Harun Karadeniz), TİP'e danışmak için Ankara'ya gitti, ama konuşacak yetkili bulamadı.” Belge, “Türkiye İşçi...” s. 2126

¹⁷⁰ Aren, a.g.e, s.116,140, Belge, “Türkiye Cumhuriyetinde...”, s.1957, Kabacalı, a.g.e, s. 219 Yıldırım, a.g.e, s.30, “Türkiye'de 1968 ...”, s.2081

¹⁷¹ Örneğin, “Filo protestosunda yürüyüşü yarıda durdurmaya çalışmaları, Demircioğlu olayında asıl protestodan bir gün önce oturma greviyle kendilerini yakalatmaları” gibi Belge, “Türkiye İşçi...” s.2126

¹⁷² Kuruculardan Mustafa Lütfi Kıyıcı, “FKF'liler arasında erimekten korkuyorduk, onun için ayrı örgüt kurduk” diyor Turan Feyizoğlu, Deniz-Bir İsyancının İzleri, İstanbul, 1991, s.94'ten akt. Kabacalı, a.g.e., s.219

¹⁷³ “Harun Karadeniz şunları yazıyor: ‘İstanbul Üniversitesi'nde etkin olan DÖB'lü arkadaşlar ve diğer MDD'cilerle (Milli Demokratik Devrim yanlıları) ilk defa Dolmabahçe yürüyüşünde tam ayrı düştük. Bu arkadaşlarla bizim farkımız şu noktada beliriyordu. Onlar bir potansiyel buldular mı derhal en sert eyleme yöneliyorlardı, biz ise hareketi ölçülü yapalım istiyorduk. Onlar her potansiyeli bir çatışmaya sürükleyerek kullanıyorlar ve bunun sonucu olarak zaman zaman öğrenciden büyük destek gördükleri halde, zaman

kongrede FKF, MDD'cilerin eline geçmiş ve genel başkanlığına da Yusuf Küpeli seçilmiştir. Bunun üzerine İstanbul Sekreterliği'ni elinde bulunduran bir grup TİP yanlısı genç, MDD'ye karşı Parti çizgisini temsil etmek amacıyla, Parti'nin bir yan örgütü olarak Sosyalist Gençlik Örgütü'nü (SGÖ) kurmuşlardır.¹⁷⁴ Genel merkeze MDD yanlıları, İstanbul sekreterliğine TİP yanlıları hâkim olmuş; İstanbul'daki DÖB de genel merkez ile birlikte hareket etmiştir.¹⁷⁵ Genel merkez ile aralarındaki ayrılık ve DÖB'lülerin de sürekli iç işlerine karıştığı gerekçesiyle çalışmadıklarını belirten İstanbul sekreterliği üyeleri Nisan 1969'da istifa etmişlerdir. Aynı yıl içerisinde toplanan olağanüstü kongrede FKF adı Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç) olarak değiştirilmiş ve 75 üye örgütten çıkarılmıştır. Yeni Tüzük'te Federasyon'a öğrenci kuruluşlarının yanı sıra işçi ve köylülerin kurduğu derneklerin de katılabileceği belirtilmiştir. Bu tarihten sonra "parlamento dışı muhalefet" görüşü ağırlık kazanmış; öğrenci eylemleri giderek daha da militanlaşmış ve etkinlik alanını genişletmiştir.¹⁷⁶ "1970'e gelindiğinde genelde öğrenci hareketi, özelde sosyalist eylemin ideolojik ve fiili önderliği devrim için silahlı eylem birlikleri şeklinde örgütlenmek isteyen ve silahlı mücadeleyi savunan ... grupların denetimine geçecektir."¹⁷⁷

1968'de Fransa'da başlayarak bütün Batı Avrupa'yı sarsmış olan öğrenci hareketleri Türkiye'yi de etkilemiş,¹⁷⁸ üniversite işgallerinin ve boykotlarının yanı sıra

zaman yapayalnız kalıyorlardı. Biz ise potansiyele göre değil, genel plana göre çatışmaya yönelik olmayan bir biçimde eylem planlıyorduk ve bunun sonucu kitleyle bağımlılığımız süreliydi." a.k s.210

¹⁷⁴ Aren, age., s.140, Kabacalı, a.g.e, s.220

¹⁷⁵ Kabacalı, DÖB'ün kendisini feshederek, kurucularının FKF'ye katıldığını belirtir. Kabacalı, a.g.e, s. 220 Yıldırım ise DÖB'ün resmi olarak hiçbir zaman feshedilmediğini; ancak FKF içinde MDD eğiliminin ağırlık kazanmasıyla FKF ile birlikte hareket ettiklerini ve FKF içindeki TİP'lilerin feshedilmesinde önemli rol oynadıklarını söyler. Yıldırım, a.g.e., s.249, 325

¹⁷⁶ Kabacalı, a.g.e., s. 219-220, Can-Erdinç, a.g.m., s.1203

¹⁷⁷ Özdemir, a.g.m, s.226

¹⁷⁸ Batı'daki 68 öğrenci hareketleri ile Türkiye'deki arasında bir karşılaştırma yapan Belge şöyle bir değerlendirme yapmıştır: "Batı ile karşılaştırılacak olursa, oradaki öğrenci tavrının daha 'anarşizan',

ABD'ye karşı gösteriler de devam etmiştir. Gençlerin eylemleri özellikle "ABD'nin Altıncı Filosuna bağlı savaş gemilerinin İstanbul ve İzmir limanlarına yaptıkları ziyaret sırasında yoğunluk" kazanmıştır.¹⁷⁹ 1968'de 6. Filo'ya karşı yapılan gösterilerin ardından TİP'li bir öğrencinin (Vedat Demircioğlu) ölümü, 16 Şubat 1969'da Taksim Meydanı'nda solcu ve sağcı öğrencilerin çatıştığı "Kanlı Pazar" olarak geçen olayların ardından solcu gençler arasında silahlı eylem fikri yayılmıştır.¹⁸⁰ Gençlik hareketinin aldığı yeni şekil, kendi gençlik önderlerini yaratmış, Deniz Gezmiş ve Mahir Çayan gibi önderlerin yönetiminde Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu, Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi gibi örgütler kurulmuştur.¹⁸¹ 1971'e doğru banka soygunu, Amerikalı bir çavuşun kaçırılması, 4 Amerikan askeri görevlisinin kaçırılması gibi eylemler gerçekleştirilmiştir.¹⁸²

1960'lı yıllarda gençlik siyasal alanda en aktif güçlerden biri olmuştur. 29 Nisan 1960'ta düzenlenen 555 K eyleminden sonra 27 Mayıs 1960 darbesinin gelmesi ile gençlik toplumda etkili bir güç olduğunu fark etmiş, toplumsal meselelerle daha yakından ilgilenmiştir. Gençlik hareketleri TİP'in çizgisinde başlamış, bir süre sonra bu çizgiyi pasif bularak, daha eyleme yönelik olan MDD çizgisine kaymıştır. Daha sonra MDD çizgisinde de bölünmeler olmuş, gençlik hareketleri daha radikal bir çizgide gelişmiştir. Dönemin sol hareketleri içinde en aktif kesim gençlik olmuştur. Bu nedenle de gençlik hangi akım içindeyse o akım daha etkili olmuştur.

buradakinin ise nesnel olarak verdiği sonuçlar anarşik görülse de, hiç değilse özel niyet açısından 'örgütlü sosyalist eylem' özlemine yönelik olduğu söylenmelidir. Belge, "1968 Gençlik ...", s.810

¹⁷⁹ Oran, a.g.e., s.693

¹⁸⁰ Aren, a.g.e, s.117,118

¹⁸¹ Sarısözen, a.g.m, s.2071

¹⁸² Eroğul, a.g.m, s.155

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİ DEMOKRATİK DEVRİM STRATEJİSİ VE TÜRK SOLU DERGİSİ

I) Milli Demokratik Devrim Stratejisi

Bir siyasal hareketi içinde bulunduğu zamandan ve mekândan soyutlayarak incelemek mümkün değildir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Milli Demokratik Devrim stratejisinin sadece Türkiye'ye özgü bir görüş olmadığı uluslararası alandaki çeşitli ideolojilerden ve siyasal hareketlerden beslendiği görülür. Türk Solu Dergisi'nin siyasal programı olan Milli Demokratik Devrim stratejisi başta uluslararası alandakiler olmak üzere çeşitli kaynaklardan beslenmiştir.¹⁸³ Bu nedenle Türk Solu Dergisi'nin görüşlerini incelemeye geçmeden önce, MDD'nin gerçek siyasal ve ideolojik kaynağı üzerine yapılan tartışmalara değinmekte yarar bulunmaktadır. Aşağıda bu konudaki yaklaşımlara değinilecektir.

A) Milli Demokratik Devrim Stratejisi'nin Siyasal ve İdeolojik Kaynağına İlişkin Temel Yaklaşımlar

MDD, bir dönem Türkiye sol hareketi içinde önemli rol oynamış, bunun sonucu olarak çok tartışılan unsurlardan biri olmuştur. Bununla birlikte bu hareketin siyasal ve

¹⁸³ M. Belli de kendisi ile yaptığım görüşmede MDD'nin sadece Türkiye'ye özgü olmadığını MDD fikrinin üçüncü dünya ülkeleri, Çin, Vietnam gibi ülkelerde bulunabileceğini belirtmiştir. Mihri Belli ile Sahra-i Cedid'deki evinde yapılan görüşme, İstanbul, 7 Mart 2006

ideolojik kaynağına yönelik tartışmalar kısır kalmıştır. Buna ilişkin olarak ele alınabilecek üç temel yaklaşım vardır.¹⁸⁴

1) Suavi Aydın'ın Görüşleri

Türkiye solunda Milli Demokratik Devrim çizgisinin gelişimini ele aldığı yazılarında Suavi Aydın¹⁸⁵, MDD'nin ideolojik kaynağını, kendi “özgül tarihsel gelişiminin yanı sıra”¹⁸⁶ uluslararası alanda üç düşünüre dayandırır: Lenin, Galiyef¹⁸⁷ ve

¹⁸⁴ Bu konudaki diğer görüşler burada tartışılacak kadar kapsamlı olmadığından ele alınmamıştır. Bunların bir kaçına örnek vermek gerekirse, Murat Belge MDD'yi Kemalizm'den yararlanan Marksist bir akım olarak değerlendirir. Belge “Türkiye İşçi...”, s.2124. Hikmet Özdemir MDD'yi YÖN'ün görüşlerinin bir devamı olarak nitelendirmiş, bunun yanında “1960'lı yıllarda Mısır ve Cezayir gibi ülkelerde yaşanan ve bazı çevrelerce “Afrika Sosyalizmi” diye tanımlanan milliyetçi-devrimci kalkınma programı”yla da ilişkilendirmiştir. Özdemir, a.g.m, s.213 Aydın Çubukçu da MDD'nin Yön içinde geliştirilen bir tez olduğunu ileri sürenlerdendir. Ertuğrul Kürkçü ise ileride ele alınacak olan Ergun Aydınoglu'nun görüşlerine benzer şekilde “komintern'in az gelişmiş ülkeler için sunduğu bir program” tanımlamıştır. Atılgan, a.g.e, s.216

¹⁸⁵ Suavi Aydın, 1962 yılında Ankara'da doğdu. 1986 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Aynı alanda yüksek lisans yaptıktan sonra doktorasını Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü'nde tamamladı. Aynı bölümde öğretim üyesi. Etnisite, milliyetçilik, devlet sorunsalı, etnotarih, yerel tarih ve yerleşim tarihi alanlarında çalışmaktadır. Halen Toplum ve Bilim, Tarih ve Toplum ve Kebikeç dergilerinin yayın kurulunda yer alıyor. Çok sayıda makalesinin yanı sıra, yayımlanmış çalışmaları arasında, Modernleşme ve Milliyetçilik (1993), Kimlik Sorunu, Ulusallık ve “Türk Kimliği” (1998), Mardin: Aşiret, Cemaat, Devlet (2000, Kudret Emiroğlu, Oktay Özel ve Süha Ünsal ile birlikte), Antropoloji Sözlüğü (2003, Kudret Emiroğlu ile birlikte), Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara (2005, Kudret Emiroğlu, Ömer Türkoğlu ve E. Deniz Özsoy ile birlikte) bulunmaktadır. www.birikimdergisi.com. Suavi Aydın'ın konu ile ilgili görüşleri, şu kaynaklardan yararlanılarak aktarılmıştır: Suavi Aydın, “Milli Demokratik Devrim'den Ulusal Sol'a Türk Solunda Özgücü Eğilim, Toplum ve Bilim, Sayı 78, 1998, Suavi Aydın, “Sosyalizm ve Milliyetçilik: Galiyefizm'den Kemalizm'e Türkiye'de ‘Üçüncü Yol’ Arayışları”, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002

¹⁸⁶ Aydın, “Sosyalizm ve...”, s.459

¹⁸⁷ Suavi Aydın' a göre, “Sovyet geleneğinde ‘Milli Demokratik Devrim’ hareketleri olarak nitelendirilen modern ulus devlet girişimlerinin ‘sosyalist’ yorumu Galiyefizm biçiminde karşımıza çıkar. Zira, özellikle Batı'ya karşı ‘Milli Demokratik Devrim’ yoluyla modern devlet oluşturma çabalarının esasında yatan üç kavramsal çerçeve, anti-emperyalizm ve milli kurtuluşçuluk, devlet esası olarak millilik ve mazlum milletler söylemi, Galiyefçi programın parçalarıdır...[Türkiye Solu'nda] MDD'ci kanat, daha çok II. Enternasyonal'in ‘Üçüncü Dünyacılığı’ diyebileceğimiz Galiyefçi çizgiye yakın görünmekte, hatta onun bir kopyasını andırmaktadır.” Aydın, “Sosyalizm ve...” s.446 Türk Solu Dergisi'nde Lenin'e ve Mao'ya çeşitli atıflar bulunmakla birlikte, Sultan Galiyef'e veya Galiyefizm'e herhangi bir atf bulunmamaktadır. Üstelik Suavi Aydın'ın “Galiyef'in ‘proletarya enternasyonalizmi’” ne hiçbir inancı ve güveni yoktur. Zira ulusal duyguların her zaman işçi sınıfı dayanışmasının önünde olacağını... düşünmektedir” Aydın, “Milli Demokratik...”, s.65 şeklindeki aktarımlarını da göz önüne alacak olursak(-ki bu ifadeler ile birlikte düşünüldüğünde Aydın'ın Galiyefizm'i MDD'nin “sosyalist yorumu” olarak nitelendirmesi ilginçtir-) Dergi'nin yaklaşımı ile Galiyefizm arasında bir bağlantı kurmak zordur; çünkü ileride göreceğimiz gibi MDD stratejisinde ulusal duyguların her zaman işçi sınıfı dayanışmasının önünde

Mao. Aydın, doğrudan Sovyet etkisindeki sol hareketlerin, Lenin'in başlattığı MDD hareketi ile bağlantılı olduğunu söylemektedir. Buna göre, yeni ulus devletlerin doğması sürecinde Sovyet Rusya, kendisini yok etmeye yönelmiş büyük devletler karşısında bu yeni doğan ulus devletlerin desteğini sağlamak için onların kuruluşunu desteklemiş ve bu devletlerin kurucu ideolojisi milliyetçiliği Marksist ideoloji bakımından açıklayan kuramsal yaklaşımlar geliştirmiştir. Milliyetçilikleri “ezen ulus milliyetçiliği” ve “ezilen ulus milliyetçiliği” olarak kabaca ikiye ayıran ve ikincisinden yana bir tavır takınan bu teori “başlangıçta bir reel-politik iken zamanla bir tür milliyetçiliği sosyalist kuramın ayrılmaz parçası olarak sunan yeni izahların da temeli olmuştur.”¹⁸⁸ Sömürülen ülkeleri, kendi “milli devrim”lerini gerçekleştirmeye çağıran bu teoriye göre Lenin, Milli Demokratik Devrim'i sosyalizme giden yolda “tarihsel bir aşama” olarak savunmaktadır. Lenin, “... ‘gelişmekte olan genç ülkelerin doğrudan doğruya kendi burjuva uluslarını sosyalist uluslara dönüştürmek’ gibi bir ödevi olmadığı, ‘çünkü bu ülkelerde burjuva ulusların henüz biçimlenmediği’, bu ülkelerin önündeki görevin ‘kapitalist gelişmenin acılı evresini atlayarak’ ve bir dizi aşamadan geçerek sosyalizme geçiş için uygun ‘bütünsel bir ulus’ oluşturmak olduğu...”¹⁸⁹ yaklaşımına dayanan tezini, “taktik” bir konum olarak açıklamaktadır. Aydın'a göre Lenin, bu taktikten iki kazanım beklemektedir. Bunlardan birincisi “Doğu halklarının ‘burjuva demokratik devrimleri’ni yaparak sosyalizm yolunda ilerlemeleri,” ikincisi de Sovyet Rusya'nın karşısındaki büyük devletlerin “zayıflayarak mevzi kaybetmeleri”dir. Aydın'a göre bu taktik durum, Türkiye'deki sol hareket tarafından “ideolojik bir destek

olacağı gibi bir düşünce kesinlikle yoktur. MDD'de ulusalcılık sadece belli bir aşamada sınıf mücadelesinin önüne geçen stratejik bir durumdur. Galiyefizm MDD görüşünün kaynaklarından biri olarak kabul edilmeyecek ve burada ele alınmayacaktır. Ayrıntılı Bilgi için bkz. Aydın, “Sosyalizm ve...”, s.446-447, Aydın, “Milli Demokratik...”, s.63-65

¹⁸⁸ Aydın, “Sosyalizm ve...”, s.439

¹⁸⁹ Gilirov, 1989, s.17'den akt, A.k , s.439

hatta onay olarak anlaşılmış”, bu da Sovyet Rusya etkisindeki sol hareketlerin büyük ölçüde, “Lenin’in başlattığı ‘Milli Demokratik Devrim’ hareketi ile ittifak stratejisinin güdümünde” olması sonucunu doğurmuş ve Türkiye’de “60’larda yükselen sol harekete de rengini vermiştir.”¹⁹⁰

Aydın’a göre Türkiye’deki sol hareket içinde MDD çizgisinin en önemli ideolojik kaynağı, “Maoizm”dir. Çin Komünist Partisi’nin yürüttüğü devrim mücadelesi hem eski rejime hem de işgale karşı (o sırada ülkenin fiilen Japon işgalinde olması, devrime milliyetçi bir nitelik vermiştir) iki yönlü bir savaş halini almıştır. “Çin sosyalizmi, bu mücadele süresinde milliyetçi bir nitelik kazanmış ve milli kurtuluş savaşlarının zamanla sosyalizm yolunu açacağı”¹⁹¹ görüşünden hareketle, komünist partilerin - taktik açısından - milliyetçi partilerle ittifaka gitmesini ilke olarak ortaya koymuştur. Mao’nun Milli Demokratik Devrim’in çerçevesini çizdiği “Yeni Demokrasi” adlı kitabına göre,¹⁹² “Çin Devrimi, demokrasi ve sosyalizm adımlarının atılması zorunluluğundan doğmuştur.” Çin’de ortaya çıkan devrim, proleter-sosyalist dünya devriminin bir parçasıdır; çünkü “bu devrim eski tipte bir burjuva devrimi değil, proletaryanın sevk ve idare ettiği, bütün sınıfların yönetiminde olduğu bir devleti hedefleyen bir devrim niteliğindedir.” Emperyalizme ve feodalizme karşı yapılmış olan bu yeni devrim, bir yandan kapitalist gelişmeye yol açmış bir yandan da sosyalizm

¹⁹⁰ Aydın Lenin’in, Mustafa Kemal hareketini, bu taktiğin her iki ayağını da içermesinden dolayı desteklediğini söyler ve “Sovyet komünistlerinin yoldaşı sayılan ve Türkiye’nin o dönemdeki yegâne meşru komünist hareketinin önderliğini yapan Mustafa Suphi ekibinin tasfiye edilmesi ve Yeşil Ordu ile onun Meclis içindeki destekçilerinin dağıtılması” na karşılık “Sovyet desteğinde herhangi bir eksilme veya sapma” görülmemesini, “söz konusu desteğin ‘ideolojik’ değil ‘taktik’ bir destek olduğunun” kanıtı olarak sunar. A.k. s. 440, 441

¹⁹¹ A.k. s. 458

¹⁹² Mihri Belli, kendisiyle yaptığım görüşmede, “Milli Demokratik Devrim fikri, Türkiye’de ilk olarak nerede açıklandı?” soruma cevap olarak, kendisinin çevirdiği, Mao’nun “Yeni Demokrasi” adlı kitabını ve kendisinin Yön’de yazdığı yazıyı belirtmiştir. M. Belli ile görüşme, 7 Mart 2006, Mihri Belli bu kitabı “Mehmet Doğu” takma adıyla çevirmiştir. Ziya Oykut, “Mao Çe Tung Çevirileri ve Yeni Demokrasi”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.7

yolundaki engelleri temizlemiştir. Aydın'a göre "Türkiye'deki milli kurtuluş mücadelesi ile sonrasındaki döneme olan benzerliğinin yanı sıra, üçüncü dünyacı duruşu ve Batı'ya karşı duruşu nedeniyle MDD ideolojik planda Çin'e yaklaşmıştır." ¹⁹³

Aydın, MDD'nin ulusal kaynaklarını ise İttihatçılara kadar götürmektedir. Aydın'a göre, İttihatçılar ile yakınlaşan Alman Sosyalistlerinden Parvus'un, Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa'nın sömürgesi olmaktan kurtarmaya yönelik olarak ortaya attığı, sömürgeciliğin etkisinden kurtulmanın ve ulusal kalkınmanın ancak ulusal bir ekonominin kurulması ile mümkün olduğunu savunan "milli demokratik devrimci fikirleri" İttihatçıları etkilemiştir. Benzer şekilde Yusuf Akçura'nın "ulus-devlet ancak ulusal burjuvazinin eseri olabilirdi ve 'milli iktisat' siyaseti, ulusal burjuvazinin yaratılması siyasetinden başka bir şey değildi"¹⁹⁴ şeklindeki görüşlerine de MDD'ye kaynaklık ettiği çerçevesinde değinir. Bunlara ek olarak Aydın, Enver Paşa'nın Rusya'ya kaçışından sonra, Anadolu'daki İttihatçıların, milli mücadele döneminde büyük ölçüde taktik nedenler ile benimsedikleri solcu fikirlerin, milliyetçi siyaset ile solculuğun birbirine karışmasının bir başka nedeni olduğunu savunur. Aydın'a göre sosyalistlerin Türk milliyetçileri ile ilişkilerinin bir başka göstergesi de 1912'de eski İttihatçılar tarafından kurulan ve programında Türkçü ilkelere yer veren Milli Meşrutiyet Fırkası'nda Mustafa Suphi'nin faal görev yapmasıdır.

Aydın'a göre "Türkiye'de MDD hareketinin ideolojik temelleri TKP içinde kurulmuş ve Kadro hareketiyle ete kemiğe bürünmüştür." Yazar, Türkiye sosyalizminin milli kurtuluş yıllarından itibaren iki kanada bölündüğünü belirtir. Dr. Şefik Hüsnü'nün

¹⁹³ Mao, "Yeni Demokrasi", 1967'den akt. Aydın, "Milli Demokratik...", s. 66-67, Aydın, "Sosyalizm ve...", s. 456-459

¹⁹⁴ Berkes, 1978:460-2;Toprak, 1982'den akt. Aydın, "Sosyalizm ve...", s.442

temsil ettiği grup ve 1925'te TKP'den kopan ikinci grup. İkinci gruptakileri "Türkçülüğe sempati beslemiş" isimler olarak tanımlayan Aydın "Kadro Hareketi"ni de bu ikinci grupla bağlantılı olarak ele almıştır. Daha sonra da, yukarıda belirttiğimiz gibi, MDD'yi de Kadro hareketi ile ilişkilendirmektedir.¹⁹⁵ Oysa MDD'nin önderlerinden Mihri Belli, Reşat Fuat gibi TKP kökenli kişiler TKP'nin Şefik Hüsnü geleneğinden gelmektedirler. TKP ve MDD arasındaki ilişki bu açıdan düşünüldüğünde Kadro hareketi ile MDD arasındaki ilişki de pek olanaklı gözükmemektedir.¹⁹⁶ İkinci önemli adım, 1960'lı yıllarda Yön hareketi ile atılmıştır. Ancak, MDD adıyla bu "devrim" tezini olgunlaştıran eğilim, TİP içinden çıkmıştır. "MDD tezi, bir program olarak ortaya çıkana kadar, bu teze yakın çeşitli programları büyük ölçüde Yön hareketi örgütlemiştir." Bununla birlikte yazara göre, bu çalışmanın da konusu olan Mihri Belli ve grubunun MDD programı, asıl olarak, büyük ölçüde Çin deneyinden ve Mao'nun teorisinden etkilenmiştir.¹⁹⁷ Bu anlamda Aydın'a göre MDD'nin uluslararası alandaki kaynaklarını Lenin, Galiyef ve Mao oluştururken, Türkiye'deki kaynakları İttihatçılara kadar uzanmaktadır. MDD, Kadro hareketi ile somutlaşmış ve Yön içinde örgütlenmiş bir harekettir.

Bu açıdan bakıldığında Aydın'ın, sosyalist ve milliyetçi fikirlerin bir arada olduğu görüşleri Milli Demokratik Devrim olarak değerlendirdiği söylenebilir. Galiyef'in "proletarya enternasyonalizmine hiçbir inancı ve güveni" olmayan, hatta "ulusal duyguların her zaman işçi sınıfı dayanışmasının önünde olacağını" savunan düşüncelerini, TKP'den kopan ve daha sonra Kadro içinde yer alan grubun

¹⁹⁵ Aydın, "Sosyalizm ve...", s.459; Aydın, "Milli Demokratik...", s.61,69

¹⁹⁶ Ergun Aydınoğlu da Kadro ve MDD arasında bir ilişki bulunmadığı görüşündedir. Aydınoğlu'nun bu konudaki görüşlerini "Ergun Aydınoğlu'nun Görüşleri" başlığı altında ele alacağız.

¹⁹⁷ Aydın, "Sosyalizm ve...", s. 442-467

düşüncelerini ya da daha çok “sol Kemalist” olarak nitelendirilebilecek Yön’ü MDD stratejisinin kaynaklarından sayması bu şekilde değerlendirilebilir. Kuşkusuz ki milliyetçilik MDD içinde önemli bir unsurdur; fakat bu, Galiyef’in görüşlerine benzer şekilde proletarya enternasyonalizmine inanmayan ve ulusal duyguları işçi sınıfının önüne koyan bir boyutta olmamıştır. MDD içinde milliyetçiliği, komünist hareket çerçevesinde ele alan Ergun Aydınöglu’nun, MDD hareketinin siyasal ve ideolojik kaynaklarına yönelik değerlendirmeleri bu noktada önem kazanmaktadır.

2) Ergun Aydınöglu’nun Görüşleri

Ergun Aydınöglu’nun¹⁹⁸ MDD’nin ideolojik kaynağına yönelik deęerlendirmeleri¹⁹⁹ ise Suavi Aydın’ın görüşlerine antitez olacak niteliktedir. MDD ile ilgili değerlendirmelerde, MDD’nin “gerçek siyasal ve ideolojik kaynağına” yer verilmemesini, bu konuda yapılan değerlendirmelerin önemli bir eksiği olarak gören Aydınöglu’na göre MDD hareketinin gerçek kaynağı, dönemin uluslararası komünist (Stalinist) hareketidir. MDD’nin bu hareket ile olan siyasal ve ideolojik bağlantısına merkezi bir yer veren Aydınöglu, MDD’nin Türkiye içindeki hareketlerle olan bağlantısını da bu çerçevede ele alır. Aydınöglu’na göre, bu etki, “Stalin’in 1953’te ölümünün ardından, Kruşçevci, Maocu, Kastrocu (1970 sonrası), Enver Hocacı ya da

¹⁹⁸ Ergun Aydınöglu, 1948 doğumlu. 1969’da dev-Genç yönetiminde görev aldı. 1976-80 yılları arasında Vatan Partisi içindeydi. 1980-2000 yılları arasında İngiltere ve Fransa’da siyasal göçmen olarak yaşadı. Fransa’da Türk solu üzerine bir doktora tezi hazırladı. 2. Tez ve Sınıf Bilinci dergilerinde yazıları çıktı. Ortak yazarlarından olduğu “Birlik mi Rekompozisyon mu?” adlı kitabı yayımlandı. “Brezilya İşçi Partisi Deneyimi” , 1992’de “Türk Solu, Eleştirel Bir Tarih Denemesi (1965-1971)”, adlı kitapları ve 1996’da “Söylenirse de Olurdu” adlı deneme kitabı yayımlandı. Halen Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünde öğretim üyeliği yapmaktadır.

¹⁹⁹ Ergun Aydınöglu’nun bu konudaki değerlendirmeleri için, Aydınöglu’nun yayımlanacak olan kitabının, Gülseren Adaklı aracılığıyla, elektronik posta yoluyla, 7 Aralık 2005 tarihinde gönderdiği “Milli Demokratik Devrim” ile ilgili bölümünden yararlanılacaktır. Kitap daha yayımlanmadan bu metinden yararlanıp, kaynak olarak göstermeme izin verdiği için Ergun Aydınöglu’na teşekkür ederim.

Brejnevci yorumlarla, 1989'a kadar varlığını sürdürür.” MDD hareketinin doğuşuna kadar sadece birkaç yüz militan etrafında düşünülebilecek olan Türkiye komünist hareketinden, Stalinizme karşı ciddi bir eleştirel yaklaşım çıkmasının pek mümkün olmadığını belirten Aydınöğlu, dolayısıyla Stalinizmin Türkiye komünist hareketi üzerindeki etkisinin kaçınılmaz olduğunu söyler.²⁰⁰

Aydınöğlu'na göre “MDD hareketi, zaman ve mekân boyutlarının dışında sadece metinler aracılığı ile incelendiğinde” hareketin, Yön ve Kadro hareketleri ile ilişkisini kurmak mümkündür. Bu açıdan, MDD'nin, Kemalist geleneğe yaklaşımı, 1960'ların neo-Kemalistleri ile ilişkileri, sol bir askeri darbe beklentisi, onun Türkiye'nin geçmişindeki 'sol' milliyetçi hareketlerden etkilendiği veya onların bir devamı olduğu şeklinde algılanmasına imkân verebilir. Fakat, MDD'nin kaynağını ulusal değil uluslararası komünist hareket ile bağlantılı olarak ele alan Aydınöğlu, Suavi Aydın'ın tersine MDD ile Kadro ve Yön arasında devamlılık kurmaya çalışan yaklaşımlara karşıdır. Aydınöğlu'na göre “1967–1971 yıllarının MDD hareketi, 1960 öncesi TKP'den gelen kadroların oluşturduğu bir harekettir.” Dolayısıyla “MDD'ciler, dönemin uluslararası komünist hareketi ile ideolojik bağlantısı olan komünistlerdir.” Bu nedenle 1960'ların MDD hareketinin 1930'lar Kadro hareketi ile hiçbir ideolojik bağlantısı yoktur; hatta birbirlerinden önemli ölçüde farklıdır. Aydınöğlu'na göre, 1930'ların Kadro hareketi, sosyalizm ile kapitalizm arasında Kemalizm'i “üçüncü yol” olarak savunan bir akımdır. Bu nedenle, 1960'ların tamamen Komünizm kökenli olan Maoizm'in “üçüncü yol”u ile Kadro'cuların “üçüncü yol”u arasında hiçbir bağlantı yoktur. Üstelik Kadro'cuların ne komünizm ile ne sosyalizm ile bir ilişkileri vardır.

²⁰⁰ A.k.

“Sadece aralarında bazıları bir zamanlar komünist örgütlenme içinde yer almış, ama kısa bir süre sonra komünizmle sadece örgütsel değil, ideolojik düzeyde de bir kopuş yaşamışlardır.” MDD’ciler ise komünistliklerini mümkün olduğunca ifade eden kişilerdir ve Kemalizm’i üçüncü yol olarak değil, sosyalizme varılacak yolda “ittifak edilecek bir siyasal güç” olarak ele alırlar. Aydınöğlü’na göre aynı şekilde MDD hareketinin 1961-67’deki Yön hareketi ile de hiçbir ideolojik bağlantısı yoktur. Çünkü MDD’nin asıl kaynağı ulusal değil, uluslararası komünist harekettir. Bu açıdan, MDD ve Yön’cüler arasındaki birliktelik ideolojik bir bağlantı değil, aslında tam da döneme özgü stratejik bir durumdur. Bu durum, uluslararası komünist harekette kabul edilen devrim stratejisinin taktik bir yöneliştir. Bu anlamda Yön ile MDD arasındaki siyasal ilişki “1960’lı yıllarda komünistlerin –dünyanın pek çok başka ülkesinde de yapılan türden- devrimci milliyetçilerle ittifak deneyi”dir. Dolayısıyla, Aydınöğlü, MDD hareketine ilişkin değerlendirmelerde Yön ile Kadro arasında bir bağlantı kurmanın anlamsız olduğunu, çünkü asıl ideolojik kaynağın uluslararası komünist hareket olduğunu söyler. Aydınöğlü’na göre, MDD ile ilgili eleştirilerin, onu, “Marksizm’in 20. yüzyıldaki evriminden, Stalinizm’in yükselişinden, sembolik anlamda Stalin, Mao, Kruşçev ya da Brejnev gibi resmi komünist (Stalinist) hareket önderlerinden ayrı düşünmemesi gerekir.”²⁰¹

Aydınöğlü’na göre, MDD hareketi ile uluslararası komünist hareket arasındaki bu ilişki iki boyutta kanıtlanabilir. “Birincisi, MDD’nin öncü kadrolarının aldıkları ideolojik eğitim ve siyasal deneyler ile; ikincisi ise, daha dolaylı olarak, MDD ile aynı dönemdeki başka ülke komünistlerinin ideolojik eğilimleri ve stratejik – taktik

²⁰¹ A.k.

yönelişleri ile.” Ancak Aydınöğlu, birinci düzeydeki bağlantıyla ilgili olarak şu noktaya dikkat çeker: Önceleri, Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin (SBKP) çizgisini tartışmasız benimseyen TKP’nin üyesi olan MDD önderlerinin, 1960’larda örgütsel düzeyde uluslararası komünist hareket ile bir bağlantıları kalmamıştır. “TKP’nin 1950’lerin başlarındaki yeniden örgütlenmesi girişimi başarısızlıkla sonuçlanmış, bir süre sonra kadrolar arasında bölünme gerçekleşmiş ve Parti fiilen ortadan kalkmıştır.” Bunun sonucu olarak bu dönemde MDD hareketini oluşturacak olan kadronun uluslararası komünist hareketle bağlantısı tamamen ideolojik düzeyde kalmıştır. Örgütsel düzeydeki bu gelişme nedeniyle dönemin uluslararası komünist hareketine egemen olan SBKP’nin diğer bir deyişle Stalinizm’in MDD üzerindeki fiili etki ya da yol göstericiliğini kanıtlamak imkânsızdır. Bu durum, MDD ile uluslararası komünist hareket arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı güçleştirmektedir. Aydınöğlu bu ilişkiyi kanıtlamak için iki yol kullanır. Birincisi SBKP etkisindeki TKP’nin yurt dışı bürosunun görüşleri ikincisi de o dönem SBKP etkisindeki çeşitli ülkelerin komünist partilerinin görüşleri arasındaki benzerliktir. Bu iki noktanın temelini, Aydınöğlu’nun, Stalinizm’in 1920’li yıllarda SBKP’ye tümüyle egemen olduğu dolayısıyla 1920’li yılların sonlarında uluslararası alanda genel olarak komünist hareketin, özel olarak da komünist partilerin Stalinleştiği görüşü oluşturmaktadır.²⁰²

Aydınöğlu, uluslararası komünist harekete milliyetçi politikaların girişinin başlangıcını 1917 Rus Devrimi’ne götürür. Rus Devrimi, uluslararası işçi hareketi içinde bir bölünmeye neden olmuştur. Bu bölünmenin temelinde “savaş sonrasında ikinci enternasyonale bağlı sosyalistlerin savunduğu milli sınırlar içinde bir sosyalizm

²⁰² A.k.

anlayışı” ile “1919’da kurulan Komünist (Üçüncü) Enternasyonel’e bağlı komünist partilerin savunduğu, milli ufku aşan bir dünya sosyalist devrimi anlayışı” vardır. Milliyetçi politikaların Komünist Enternasyonel’e bağlı partilerde etki kazanmasında dönüm noktasını “Stalinizm’in tam egemenliği altında bulunan Komünist Enternasyonelin 7. Kongresinde (1935) ‘anti-faşist cephe’ stratejisinin benimsenmesi” oluşturur. “Bunun ardından “yurtseverlik” konusu dünyanın pek çok ülkesinde komünistlerin (önceleri en azından taktik nedenlerle) söylemlerinin merkezine yerleşir. 1950’li ve 60’lı yıllarda bu durum, özellikle bağımsızlığını kazanamamış, ekonomik ve sosyal yönden geri kalmış ülkelerin komünist partileri için ‘milli bağımsızlığın kazanılması’ ya da ‘milli sanayinin kurulması’ gibi stratejik hedefler ile kendini gösterir. Aydınoglu’na göre bu yönelimdeki en önemli etken, “dünyadaki sol kavrayışta antiemperyalist tavrın öne çıkması”dır. Bununla amaçlanan bir ölçüde Maoizm’e yaklaşımdır. Temel çelişkiyi kapitalizm ile sosyalizm arasında değil, emperyalizm ile milli bağımsızlık hareketleri arasında gören Maoizm, dolayısıyla devrimci güçler eksenini de uluslararası işçi sınıfı ittifakı şeklinde değil, milli bağımsızlık yolunda milli sınıflar ittifakı şeklinde tanımlamıştır.²⁰³

Aydınoglu’na göre, “Stalinist okula bağlılıkları nedeniyle”, Çin Komünist Partisi (ÇKP) ile Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin (SBKP) düşünceleri birbirlerinden farklı değildir. 1920’lerin sonlarından beri resmi komünist harekette egemen olan “iki aşamalı devrim”, “demokratik devrimde işçi sınıfı dışındaki sınıfların öncülüğü”, “milli burjuvazi ya da milliyetçi devrimcilerle ittifak” gibi tezlerde, iki parti arasında bir farklılık yoktur. “1960’larda, uluslararası komünist hareket içinde, kimi ülkeler için

²⁰³ A.k.

‘ilerici’ askeri rejimlerin sosyalizme geçiş potansiyelleri üzerine düşünölmeye başlanır.” Suriye, Irak, Mısır, Endonezya, Sudan gibi ölkelerin komünist partilerinin, “milliyetçi subaylar”la ilişkileri, “ilerici askeri darbeler”e karşı tutumları ve “milli burjuvazi partileriyle ittifak”ları bu konuda örnek teşkil eder. SBKP’nin güdümündeki birçok komünist partide benzer yaklaşımları ve stratejileri görmek bu açıdan mümkündür. MDD yaklaşımında da bulunan bu kavramlar ve stratejiler, MDD’nin dönemin uluslararası komünist hareketinden bağımsız olmadığıının bir göstergesidir. Bu açıdan bu benzerlik, MDD’nin SBKP ile ilişkisini ya da MDD’de Stalinizmin etkisini kanıtlar niteliktedir.²⁰⁴ Bu konuda Dergi’nin yazı işleri müdürü Vahap Erdoğan ise, o günlerde Dünya’daki iki sosyalist merkez olan Çin ve Sovyetler Birliği arasında ciddi farklılıklar olduğunu söylemektedir:

“İdeolojik anlamda çok ciddi çatışmalar vardı. Çin’in Sovyetler’in devrim bayrağını elden bıraktığı yönünde bir tezi vardı. Siz ileriye sıçratacak gücü dinamizmi yitirdiniz, dünya devrimci hareketine sahip değilsiniz diyerek, dünya devrimci hareketinde öncülük kavgası vardı Çin’in. MDD, Çin’e yakındı.”²⁰⁵

Fakat görüldüğü gibi, Erdoğan’nun burada kastettiği ideolojik farklılık, Aydınöglü’nun kastettiğinden ayrı bir anlama gelmektedir. Nitekim Erdoğan da Mao’nun görüşlerinin Stalin’e, Lenin’inkinden daha yakın olduğunu belirtmektedir.²⁰⁶

Aydınöglü’nun SBKP ile MDD arasındaki ilişkiye yönelik bir başka kanıtı da, o sırada kendisine parti denilemeyecek olsa da SBKP tarafından bir parti olarak tanınan TKP Merkez Komite Dış Bürosu ile MDD’nin görüşleri arasındaki benzerliktir. Aydınöglü’na göre bu benzerlik “MDD’yi oluşturan eski TKP’lilerin yönelişlerini

²⁰⁴ Aydınöglü, a.g.m.

²⁰⁵ Vahap Erdoğan ile Kızılay’daki İlhan İlhan Kitabevi’nde yapılan görüşme, Ankara, 14 Haziran 2006

²⁰⁶ A.k.

anlamak için sağlam bir kalkış noktası oluşturmaktadır.” 1950’lerin sonlarına doğru Bizim Radyo ve Dış Büro şeklinde yeniden örgütlenen TKP Merkez Komite Dış Bürosu, yayınlarında TKP adını kullansa da, Türkiye içinde herhangi bir örgütsel faaliyeti yoktur.²⁰⁷ “Bu radyonun yayınlarında ve Dış Büro’nun dokümanlarında program, strateji-taktik, siyasal ittifaklar gibi konulardan gündelik siyasal sloganlara kadar pek çok şey, birkaç yıl sonrasının MDD hareketini hatırlatır. Gerek Bizim Radyo’nun gerekse TKP Dış Bürosunun Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile yakın ilişkileri (daha doğrusu bu sonuncuya bağımlılıkları) dikkate alındığında, bütün bu teorik ve siyasal değerlendirmelerin, dönemin komünist (Stalinist) hareketinin teorik

²⁰⁷ Bu arada eklemekte yarar var ki, 1960’lı yıllarda Bizim Radyo ve TKP Dış Bürosu, geleceğin MDD hareketini oluşturacak komünistleri “düşman”ı olarak görürler. Örneğin 1962 yılında bir Dış Büro yöneticisi (Zeki Baştımaz), birkaç yıl sonra MDD hareketine önderlik edecek komünistler hakkında şöyle konuşabilmektedir: “Onların bugün yaptıkları iş, namuslu komünistleri teşkilatlı ve faal olarak çalışmaktan alıkoymak, gizli çalıştıklarından veya çalışabileceklerinden şüphe ettikleri komünistleri bir polis gibi gözetlemek, şüphelerini herkesten evvel polisin kulağına gidecek şekilde etrafa yaymaktır. Provokatörler, polis ajanları, terörize, demoralize olmuş bazı kimseler bu işte onların yardımcısıdır.”(Bkz: Zeki Baştımaz’ın TKP MK Dış Bürosu’nun Konferansına sunduğu 2 Nisan 1962 tarihli Rapor’dan; *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV Yayınları, 2002, s. 77-78). Bu düşmanca üslubun kökeninde, gerçek siyasal ve ideolojik ayrılıklardan çok, 1950’li yıllarda hapisanelerde yaşanan sekte bölünmeler bulunmaktadır. Aydınoglu, a.g.m.

Mihri Belli 200 senesinde o günleri şöyle değerlendirmiştir “ 62 senesinde Çin ve Sovyetler Birliği arasında çekişme başlamıştı, daha tam kızışmamıştı. Yani bir taraf diğer tarafa küfredmiyordu; idare ediyorlardı. O sırada Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nden Türkiye Komünist Partisi’ne bir haber geldi. Dediler ki, *sizin dış büronuz yok dışarıda. Konferanslar kuruluyor. Konferanslara Çin Komünist Partisi de Sovyet Komünist Partisi de iştirak ediyor, siz yoksunuz, oysa bunlar da olmanız lazım. Bir dış büro kurun. Tamam. Başına da falan geçsin* dediler, bir isim verdiler. Verdikleri isim bizim, polisle gereken şekilde davranmadığı için Merkez Komitesi’nden ihraç ettiğimiz bir isimdi, oraya gitmiş, sığınmış. Öyle bir adam. Benim hemen cevap vermem lazım geldi. Öteki arkadaşlara danışmadan, ama ne düşündüklerini bilerek dedim ki, *Bir dış büro kurma işini tartışmadık fakat tartışırız. Ben şahsen taraftarım böyle bir şeye; zannediyorum öbür arkadaşlar da aynı görüştedir. Kurulur bu büro. Yalnız başına kimin geçeceğini biz tayin ederiz, siz değil.* Bir de dedim ki *Çin Partisi ile Sovyet Partisi arasındaki tartışma bizi üzmemektedir. Biz birlikten yanayız ve birliğe gölge düşürecek herhangi bir davranışta bulunmayız. Yani bir tarafı tutup da bir tarafa sövme durumuna düşmeyiz. Her ne kadar sizin argümanlarınız daha akla yakın geliyorsa da bize.* Öyleydi, Sovyetler’inki daha akla yakın geliyordu. Sen misin bunu söyleyen. Resmen reddediyorsun yani tekliflerini. Başladı Bizim Radyo bize sövmeye. Bir programında bizi Troçkist diye karalamaya çalışıyor, bir programında Maoist diyor, bir programında Stalinist diyor. O zaman Stalin de kötü; dördüncü programda da likidatör diyor, partiyi dağıtıyor diyor. Fakat merkez komitesindeki arkadaşlar hepsi hemfikir. Şefik Hüsnü, Reşat Fuat, Şevki Akşit, gibi arkadaşlar doğru yapmışsın dediler bana. Belli ile yapılan görüşme, 7 Mart 2006. Ahmet Say, da o günlerden şöyle bahseder: “biz onlara kaçak gözüyle bakardık, yozlaşmış Sovyet bürokrasisinin uşağı, ...böyle aşağılayarak bahsederdik. Ama onlar da sanki Türkiye’yi temsil ediyormuş gibi, ellerinde bazı araçlar da var Bizim Radyo gibi, sesleniyorlar... Onlar tam uşaktı, zavallı, kullanılıyorlardı ve kullanılmak için oraya gittiler.” Ahmet Say ile Gazi Osman Paşa’daki evinde yapılan görüşme, Ankara, 3 Mart 2006

cephaneliğinden alındığı rahatlıkla söylenebilir.”²⁰⁸ Benzer şekilde Vahap Erdoğan da o günlerin TKP programının, MDD programı olduğunu söyleyecektir.²⁰⁹ MDD’ciler ile TKP Dış Bürosu’nun görüşleri arasındaki en temel ortak nokta “program” konusudur. “Dış Büro’nun önemli sorumlularından biri olan Yakup Demir (Zeki Baştımar) Mart 1963 tarihli bir raporunda, TİP programını, ‘bu tam bir sosyalist inkılâbı programıdır’ diyerek eleştirir²¹⁰ ve şunları ekler: ‘TKP milletin bütün ilerici kuvvetlerini milli bir cephede birleştirmeden emperyalizme, derebeyliğe karşı savaşmanın, Türkiye’nin milli bağımsızlığını sağlamanın, esaslı demokratik değişiklikleri gerçekleştirmenin, sosyal ilerlemenin, halkın hayat seviyesini yükseltmenin imkânsız olduğuna inanıyor. Emperyalizme, gericiliğe karşı demokratik milli cepheyi zaferin anahtarı sayıyor.’”²¹¹

Aydınöğlü, MDD’cilerin görüşleri ile olan benzerliğe dikkat çekmek için bir diğör örnek olarak Dış Büro yöneticisi olan S.Üstüngel’in, Moskova önderliğindeki uluslararası komünist hareketin yayınlarından birinin Türkçe versiyonu olan Yeni Çağ’da yayımlanan bir makalesindeki görüşlerine yer verir:

“Burada kendiliğinden çok önemli bir soru ortaya çıkıyor: Bu Demokratik Milli Cephe nasıl bir savaş platformuna dayanacaktır? Kurulacak hükümet nasıl bir hükümet olacaktır? Halkımızın istediğı hükümet, Milli Demokratik Hükümettir. Bu hükümet, Demokratik Milli Cephenin Hükümeti olabilir. Bu cephenin ve hükümetin ilkeleri aşağı yukarı şöyle özetlenebilir: Memlekette emperyalizmin etkilerine, Amerikan boyunduruğuna karşı politik, ekonomik, kültürel bağımsızlık için savaşmak. Sömürgeciliğın her türlü yeni şekillerine karşı durmak. Yabancı sermayelere karşı, Amerikan kumpanyalarına karşı durmak. Topraklarımızdaki NATO üslerini kaldırmak,

²⁰⁸ Aydınöğlü, a.g.m.

²⁰⁹ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²¹⁰ Mihri Belli, kendisiyle yaptığım görüşmede TKP Dış Büro’sunun kendilerini eleştirdiğini oysa TİP’i desteklediğini belirtmiştir. Belli ile yapılan görüşme, 7 Mart 2006

²¹¹ Aynı raporda Zeki Baştımar bu değerlendirmelerini, birkaç yıl önce toplanan Komünist ve İşçi Partilerinin 1960 Moskova toplantısı bildirisine atıfta bulunarak doğrulamaya çalışır. Ender Akbulut (Der), 1963-1965 Belgelerinde İşçi-Demokrasi Hareketi ve TİP, TÜSTAV Yayınları, 2003, s. 20-21’den akt. Aydınöğlü, a.g.m.

ordumuzu NATO'dan çekmek, toprak bütünlüğümüzü, egemenlik haklarımızı, halkımızın ulusal çıkarlarını savunun bir ordu beslemek. Barışı savunmak, bütün komşularımızla iyi dostluk ilişkileri kurmak. Toprak ağalığını yıkacak köklü toprak reformunu hemen yapmak. Geniş köylü yığınlarını memleketin politik yaşantısının dışında tutan, köylüye örgütlenme yolunu kapayan ve Anayasaya aykırı olan yasakları hemen kaldırmak. Devlet mekanizmasını gericilerden, Amerikan ajanlarından temizlemek. Faşizm tehlikesine karşı savaşmak. Geniş yığınların: işçinin, köylünün, gençliğin, bütün yurtseverlerin devlet politikasında sözü olmasını demokratik gelişmede yeri olmasını sağlamak. Bütün demokratik yurtsever güçlere serbestçe örgütlenme imkânı vermek.”²¹²

Aydınöğlu'na göre yukarıda belirtilenler ile MDD hareketinin teorisyenlerinin söyledikleri büyük ölçüde örtüşmektedir. Her iki yaklaşımın da asıl kaynağının, uluslararası komünist harekete o dönem egemen olan Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin” teorik cephaneliği” olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu benzerlik de son derece doğaldır, hatta başka türlü olmasına imkân yoktur. Hem MDD'ciler için hem de TKP Dış Bürosu için o dönem SBKP'nin tartışmasız bir ideolojik önderliği söz konusudur. TKP Dış Büro ile MDD arasındaki bir farklılık, MDD'nin “asker-sivil aydın zümre”ye verdiği öncelik konusudur. Fakat Aydınöğlu'na göre, TKP Dış Bürosu'nun işçi sınıfına verdiği bu öncelik daha çok “Türkiye'deki somut mücadele koşullarına uzaklıklarından” kaynaklanmaktadır. TKP Dış Bürosu'ndakiler eğer, 1960'lı yıllardaki bu değerlendirmelerini Sovyetler Birliği ya da Doğu Almanya'da değer de Türkiye'de yapmış olsalardı “muhtemelen tıpkı MDD'ciler gibi ordudan gelecek müdahalelerin Türkiye devrimindeki hayati liği üzerine konuşacaklardı.”²¹³

²¹² S. Üstünel, Yeni Çağ, Mart 1965, s. 260-274'den akt. Aydınöğlu, a.g.m

²¹³ Aydınöğlu, a.g.m.

Aydinoğlu'na göre tüm bunlar, MDD yaklaşımının Türkiye'ye özgü olmadığına ilişkin pek çok kanıt sunmaktadır. Bu açıdan "MDD hareketinin teorik analizlerinin ve stratejik-taktik yaklaşımlarının kaynaklarına bakıldığında, 1930'lar Kadrocularının ya da 1960'lar Yn'clğnn etkisini görmek olanaksızdır." nk MDD'nin kaynağı ulusal değil, uluslararasıdır. MDD, uluslararası komünist hareketin Stalinist geleneğini, Türkiye şartlarına uyumlu hale getirmekten öte bir şey değildir. Özellikle sol içinde en çok eleştirilen "sınıfsal ittifak" ve "devrimci strateji-taktik" konularındaki yönelişin sadece Türkiye'de MDD görüşünde değil dönemin tüm geri kalmış ülke komnistlerince de benimsenmiş olması bu Stalinci komnistliklerinin bir kanıtı olmalıdır. Özetlersek E. Aydinoğlu, MDD'yi, uluslararası komünist hareketin Stalinist versiyonu ile bağlantılı olarak ele almaktadır. Bunun temel iki nedeni, MDD nderlerinin TKP kökenli olmaları ve hareketin içinde bulunduğu zaman ve konumda uluslararası komünist hareketin durumudur. Aydinoğlu Maoizmi de uluslararası Stalinist komünist hareket içinde değerlendirmektedir. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi Çin Komünist Partisi'ni de Stalinizmin ve SBKP'nin etkisinde kalmış olarak değerlendirmesidir. İkincisi de aynı dönemlerde SBKP'nin de Maozime yakınlılaşarak "antiemperyalist tek cephe" politikasını benimsemesidir. MDD hareketinin Maoizm'le etkileşimi de yine SBKP'nin etkisi düzeyinde ele alındığında geriye tek kaynak olarak SBKP'nin "teorik cephaneliği" gösterilmektedir.

3) İlhan Akdere ve Zeynep Karadeniz'in Görüşleri

İlhan Akdere ve Zeynep Karadeniz'in²¹⁴ bu konudaki görüşleri ise E.Aydınoğlu'ndan ve S. Aydın'dan son derece farklıdır. Akdere ve Karadeniz'e göre Mihri Belli ve grubu, TKP'nin "eski" görüşlerini "geniş cephe taktiği ekseninde yeniden yorumlamaya" girişmişlerdir; fakat bunu yaparken büyük ölçüde Yön-Devrim Hareketi'nin etkisinde kalmışlardır. Akdere ve Karadeniz bu etkilenmeye yönelik üç kanıt sunar. Birincisi, MDD içinde yer alan "geniş cephe" veya "millici güçler" kavramlarının, Avcıoğlu'nun "asker-sivil aydın zümre" kavramına karşılık gelmesidir. İkincisi Yön-Devrim'de yazan kimi yazarların aynı zamanda Türk Solu Dergisi'nde de yazmasıdır. Üçüncüsü de MDD görüşlerinin Avcıoğlu'nun "Türkiye'nin Düzeni" adlı kitabındaki görüşleri temel almış olmasıdır.²¹⁵ Buna göre MDD sadece, Yön'ün görüşlerini Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in eserlerinden yararlanarak "Marksist teori içinde tanımlanabilir, uluslararası komünist hareketin belgeleriyle ilişkilendirilebilir hale getirmiştir."²¹⁶ Bu anlamda Akdere ve Karadeniz'e göre, MDD Marksist kökenli bir hareket değildir. Hatta, Marksizm ile ilişkisi olsa olsa TİP içinden gelen "bir küçük burjuva akımı" eleştirisine karşılık kendisine Marksist literatür içinde dayanak aramasından kaynaklanmaktadır. MDD için "Maoizmle süslenmiş Kemalizm" ifadesini kullanan yazarlara göre, MDD köken itibariyle Kemalist bir harekettir ve hatta Kemalizm MDD'nin görüşlerinde Maoizm'den daha belirleyicidir. Maoizm, MDD'cilerin Kemalist görüşlerini, Marksizme dayandırmak için yararlandıkları bir

²¹⁴ Yazarların bu konudaki görüşleri için şu kaynaktan yararlanılmıştır: İlhan Akdere ve Zeynep Karadeniz, a.g.e.,s.244-253

²¹⁵ Aydınoğlu'nun, bunun bir ideolojik birliktelik değil, dönemin uluslararası komünist hareketinin stratejik ve taktik bir yönelişi olduğuna dair görüşlerine, yazarın görüşleri anlatılırken değinilmişti Bu yorum Aydınoğlu'nun belirttiği gibi MDD'yi zaman ve mekan boyutlarından kopararak sadece metinler aracılığı ile incelendiğinde varılabilecek bir sonuçtur.

²¹⁶ Akdere - Karadeniz , a.g.e, s.244,245

“süsleme”den ibarettir. MDD’nin asıl “teorik cephaneliği” Yön içindedir. Yazarlar, “Kemalist diktatörlüğün demokratik devrimi gerçekleştirebileceği yolundaki” görüşleri bakımından MDD’nin asıl fikir babasının Şefik Hüsnü olduğunu belirtse de yazarlara göre, bu görüşler ancak Yön’ün daha da özelde Avcıoğlu’nun “prizmasından geçerek MDD’ye yerleşmişlerdir.”²¹⁷ Başka bir deyişle, Şefik Hüsnü’nün görüşlerini geliştiren, yeni halini formüle eden ve savunan akım olarak Yön, akımın asıl temsilcisidir. MDD, büyük ölçüde Yön’den etkilenmiş ve onun görüşlerini kullanmıştır. Yazarlar, MDD’cileri “eski tüfekler” olarak nitelendirmiş, TKP ve Şefik Hüsnü ile bağlantısına değinmiş, fakat bu bağlantıları kurma şekilleri ve ulaştıkları sonuç açısından Aydınöğlü’ndan tamamen ayrı düşmüşlerdir. Yazarların görüşünde, bu bağlantıların, MDD’cilerin uluslararası komünist hareket ile ideolojik ilişkisini ortaya koyması bir yana, Marksizm, özünde Kemalist olan MDD hareketinin, görüşlerini “süslemek” veya görüşlerine “dayanak bulmak” için başvurdukları bir kaynak haline gelmiştir. Eski TKP’li olan ve Şefik Hüsnü geleneğinden gelen MDD’cilerin öncü kadroları, Şefik Hüsnü’nün görüşlerine bile Yön aracılığıyla vakıf olmuşlardır. Sonuç olarak yazarlara göre MDD, Yön’ün büyük ölçüde etkisinde kalmış, Avcıoğlu’nun görüşlerine Lenin, Stalin, Mao’nun eserleri gibi Marksist literatür içinde dayanaklar bularak “süslenmiş” ama aslında Kemalist ve milliyetçi olan ve “sınıf kıstasından yoksun taktik ve strateji anlayışı”dır.²¹⁸ Kısaca Akdere ve Karadeniz’in görüşlerine göre MDD, hareketin teorisyenlerinin daha çok Kemalist hareket ve Yön Hareketi gibi Türkiye’deki hareketlerin etkisinde kalarak geliştirdikleri bir görüştür. Bu bakış açısında MDD görüşünün uluslararası kaynaklarına değinilmemiştir. Daha doğrusu uluslararası kaynaklarla sadece “süsleme”, ve “dayandırma” düzeyinde bir ilişki kurulmuştur.

²¹⁷ A.k., s.248

²¹⁸ A.k., s.249

Bu yaklaşımlardan yola çıkılarak, Türkiye’deki MDD hareketinin ilk temsilcisi durumundaki Türk Solu Dergisi’nin görüşleri bu çalışmada yukarıda özetlenen 3 kategoriden Ergun Aydınoglu’nun görüşleri çerçevesinde ele alınacaktır. Buna göre MDD stratejisinin asıl ideolojik ve siyasal kaynağı uluslararası komünist harekettir. Uluslararası alanda bu strateji, az gelişmiş ülkeler için Lenin, Stalin ve Mao tarafından çeşitli şekillerde formüle edilmiştir. MDD stratejisi, Lenin’in belirttiği gibi, sosyalizme giden yolda “tarihsel aşama” niteliğindedir. Bu açıdan Batı toplumlarındaki burjuva demokratik devrimin, az gelişmiş ülkelerdeki karşılığını oluşturmaktadır. Mihri Belli, MDD stratejisini “1920’lerde kurulan TKP’nin asgari programından başka şey değildir”²¹⁹ şeklinde tanımlamıştır. Belli’nin de belirttiği gibi MDD eski TKP’nin programıdır. Bu açıdan SBKP ile Aydınoglu’nun belirttiği gibi ideolojik düzeyde ilişkisi söz konusudur. Dergi’nin diğer yazı işleri müdürü Vahap Erdoğan da benzer şekilde MDD’nin kaynağına ilişkin olarak uluslararası komünist hareketi gösterir. Erdoğan’ya göre MDD fikri Lenin ve Stalin’in görüşlerinde de bulunur.²²⁰ Lenin’in, Sovyetler Birliği’nin NEP (New Economic Policies) döneminde köylülük, köylülüğün devrimci gücü, küçük mülkiyet konularında söyledikleri, 1960’larda Türk Solu Dergisi’nin söyledikleri ile oldukça benzemektedir. Bununla birlikte temel kaynak olarak Erdoğan da Belli gibi Mao’nun Yeni Demokrasi kitabını gösterir. O sırada Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de Vietnam hareketinin çok etkili olduğunu belirten

²¹⁹ Mihri Belli’nin, 7 Mart 2006 tarihindeki görüşmede kendisine elden verilen sorulara 11 Mart 2006 tarihli elektronik posta yoluyla gönderdiği cevaplar

²²⁰ Erdoğan, Stalin’in “Marksizm ve Diyalektik” kitabının çevirisini o günlerde kendisinin yaptığını ve bu nedenle bir süre hapis yattığını belirtmiş ve Mao’nun Stalin’e Lenin’den daha yakın olduğunu söylemiştir. Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

Erdoğdu, Çin'in bu hareketi ve Ho Şi Minh'i doğrudan desteklemesinin de önemli olduğunu ve Türkiye'deki solu da etkilediğini vurgular.²²¹ Erdoğdu şöyle demektedir:

“O zaman Dünya'da iki sosyalist merkez vardı, Biri Moskova biri Çin. Mao devrimi Dünya Marksist hareketine daha sempatik geliyordu. Türkiye'de de bu böyleydi. Bizim açımızdan da bu böyleydi. Mao, dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip, cahil köylü bir toplumu alıyor, nerelere getiriyor. Buna hayranlık duymamak mümkün değil, böyle bir tercih anlamında öyleydi evet, ama bu sadece bizden kaynaklanmıyordu. Dünya'daki Marksist hareket de böyleydi. Castro, Arnavutluk Devrimi, Latin Amerika Devrimi, Afrika'daki devrimler de dâhil. Sovyet devrimi 1917, Mao devrimi 1950. Biz bu hareketlerin içindeyken 10 yıl olmuş. Küba devrimi daha sonra. O zamanlar Türk toplumu da Çin'e yakındı, çünkü köylülük ağır basıyordu.”²²²

Türk Solu Dergisi'nin yazı işleri müdürü Ahmet Say ise MDD hareketini, Eski illegal TKP'de dâhil olmak üzere Cumhuriyet döneminden başlayarak gelişen sosyalist birikimin 1960'lı yıllarda gençlik hareketiyle bütünleşmesi²²³ şeklinde tanımlamıştır. Bu çerçevede Türk Solu Dergisi'nin savunduğu MDD stratejisinin, kaynağını uluslararası komünist hareketten alan ve 1960'lı yılların Türkiye'sinin koşullarında şekillenen bir görüş olduğu söylenebilir.

B) Türkiye Solunda Milli Demokratik Devrim Hareketi

Milli Demokratik Devrim hareketi Türkiye sol hareketi içinde oldukça etkili olmuştur. Bu etki, onun Türkiye'de “solun evriminde oynadığı önemli rolden” kaynaklanır. Aydınoğlu'na göre, MDD Türkiye'de solu 1960 sonrasında Marksizm ile buluşturmuş, bundan dolayı da kendisinden sonra gelen hareketlere ideolojik kaynaklık

²²¹ A.k.

²²² A.k.

²²³ Ahmet Say ile Cebeci'deki Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde yapılan görüşme, Ankara, 13 Nisan 2006, Ahmet Say'ın kendisine fax ile yollanan sorulara yazılı olarak verdiği cevaplar, Ankara, 13 Nisan 2006

etmiştir. Türkiye’de sol 1966–67 yıllarına kadar, 1960 öncesi solun, yani TKP’nin birikiminden önemli ölçüde bağımsızdır. Bu açıdan Aydınöğlu, ilk dönemlerin TİP’ini ve Yön’ü Marksist olarak değeriendirmemektedir. 1960 sonrasındaki sol hareketlerin Marksizm ile tanışması, TKP kökenli kadrolar aracılığıyla gerçekleşmiştir. Türkiye solunda, “teori” sorunu, bu kadrolar sayesinde tartışılmış ve solun merkezi bir sorunu haline yine bu kadrolar sayesinde gelmiştir. MDD hareketinin teorisyenleri Türkiye soluna “teoriden programa, stratejiden taktiğe, oradan kendi tarihine kadar” pek çok konuda yeni tartışmalar getirmiştir.²²⁴

Türkiye’de, Milli Demokratik Devrim görüşünün ayrı bir hareket olarak ortaya çıkması Türk Solu Dergisi ile olmuştur. Milli Demokratik Devrim görüşü ilk defa Yön Dergisi içinde Mihri Belli’nin “Demokratik Devrim: Kimle Beraber Kime Karşı”²²⁵ yazısı ile dile getirilmiştir. Bir hareket olarak ise TİP içinde doğmuştur.²²⁶ TİP’in ilk yıllarında eski TKP kökenli solcular da –siyaseten yasaklı olduklarından dolayı faal olmasalar da- TİP içinde bulunmaktaydı. MDD görüşü, bu kişiler aracılığıyla TİP yönetimine muhalif olarak dile getirilmiştir.²²⁷ MDD görüşünü savunanlar TİP yöneticilerinin parlamenter mücadele stratejisini eleştirmiş; bunun sonucunda TİP’in 30 Ekim 1966’daki Ankara İl Kongresi’nde Aybar’ın gönderdiği ve Boran tarafından okunan mesajda TİP’in eski TKP ile bir ilişkisinin olamayacağını söylenmiş ve daha sonra da partiden muhalif bazı isimler ihraç edilmiştir.²²⁸ Bu isimlerin bir kısmı TKP kökenli olan ve o günlerde MDD görüşünü savunan kişileridir. MDD hareketi 1967’de

²²⁴ Aydınöğlu a.g.m., Aydınöğlu, a.g.e., s.98, 101

²²⁵ E. Tüfekçi, “Demokratik Devrim: Kimle Beraber, Kime Karşı” Yön, 5 Ağustos 1966, Sayı 175; E. Tüfekçi adıyla yayınlanan bu yazının Mihri Belli’ye ait olduğunu bir kanıtı olarak Mihri Belli, Yazılar 1965–1970, Sol Yayınları, Ankara, 1970

²²⁶ Say ile yapılan görüşme, 3 Mart 2006, Aydınöğlu, a.g.e., s.100

²²⁷ Say ile yapılan görüşme 3 Mart 2006, Say ile yapılan görüşme, 13 Nisan 2006, Erdoğan ile yapılan görüşme, 14 Haziran 2006

²²⁸ Aren, a.g.e., s. 219,220, Say ile yapılan görüşme, 13 Nisan 2006, , Aydınöğlu, a.g.e. s.95-97

Türk Solu Dergisi'nin çıkışıyla birlikte ayrı bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Türk Solu Dergisi'ne ve MDD hareketine öncülük eden isimler “1960 öncesi komünist örgütlenmelerde yer alıp da hala ülkede kalan TKP kadroları”²²⁹ndan oluşmaktadır. Türkiye’de 1960’lardan sonraki solun Marksizm ile tanışmasını sağlayan bu kadrolar Marksizm’e referans yapmak için elbette ki Türk Solu Dergisi’nin çıkışını beklememiştir. Fakat daha önce yapılan referanslar “parçalı, kısmi ve arızı” iken Dergi ile birlikte bütünsel bir karakter kazanmıştır.²³⁰ Türk Solu Dergisi’nin MDD görüşü açısından önemi bu noktada yatmaktadır.

Daha önce, özellikle Ergun Aydınöğlu’nun görüşlerini aktarırken değindiğimiz gibi, Türk Solu Dergisi’nde MDD stratejisini ortaya koyan kadro, uluslararası komünist hareket ile bağlantıları olan solculardı. Bu nedenle de onların görüşlerini bu hareketten bağımsız düşünmemek gerekir. Nitekim uluslararası komünist hareketine benzer şekilde Türk Solu Dergisi’nde de “yarı bağımlı ve az gelişmiş bir ülke olarak Türkiye’de gerçekleşmesi beklenen devrimin, sosyalist değil, demokratik devrim olduğu”²³¹ ileri sürölmektedir. Buna ek olarak Türk Solu Dergisi’nde sıkça vurgulanan diğer “‘milli sınıf ve tabakalar’”la cephe birliği ise, yine bu devrim perspektifi içinde değerlendirilmelidir. Türk Solu Dergisi de bir cephe dergisi anlayışıyla çıkmaktadır.²³² Türk Solu Dergisi’nin sayfalarında, eski TKP’liler, TKP’li olmasa da 1960 öncesi sol hareketten gelen kimi isimler ile birlikte Kemalist isimler Yön Dergisi’nden isimler ve 27 Mayıs darbesini gerçekleştiren milli birlik komitesinden de bazı isimler bulunmaktadır. Tüm bu isimler MDD’nin geniş cephe taktiği içinde değerlendirilir. Bu

²²⁹ Aydınöğlu, a.g.m.

²³⁰ Aydınöğlu, “Türk Solu...”, s.104

²³¹ Aydınöğlu, a.g.m.

²³² A.k.

beraberlik bir ideolojik birliktelik şeklinde değerlendirilmez. Diğer uluslararası komünist hareketlerde olduğu gibi stratejik bir birlikteliktir. Mısır Sudan Suriye Endonezya komünistlerinin uyguladıklarına benzer şekilde “devrim stratejisi”nin taktik bir yöneliştir. Dolayısıyla MDD hareketinin milliyetçiliği ya da Kemalist hareketle ilişkisi diğer ülkelerdeki uluslararası komünist hareketin etkisi göz önünde tutularak değerlendirilmelidir.

II) Türk Solu Dergisi

A) Genel Bilgiler

Türk Solu Dergisi, 17 Kasım 1967 tarihinde haftalık olarak çıkmaya başlamış²³³ 14 Nisan 1970 tarihli son sayısında kısa bir aradan sonra tekrar çıkacağını duyurarak yayın hayatına son vermiştir.²³⁴ Toplam 126 sayı çıkan Dergi, ilk başta gazete boyutlarında ve 8 sayfa, 53. sayıdan itibaren daha küçük boyutlarda ve 16 sayfa olarak çıkmıştır. 17 Kasım 1967 tarihli 1. sayısından 29 Aralık 1967 tarihli 7. sayısına kadar idare yeri Ankara olan Dergi, haftada bir kere cuma günleri yayımlanmış; 9 Ocak 1968 tarihli 8. sayısından itibaren İstanbul'a taşınmış ve haftada bir salı günleri yayımlanmıştır. Dergi, bu süre içerisinde her hafta düzenli olarak ve kesintisiz yayımlanmıştır.²³⁵

²³³ Dergi, künyesinde kendisini haftalık gazete olarak tanıtmıştır. İlk 52 sayının gazete boyutlarında çıkması ve haftanın olaylarına yer veren haber sayfalarının bulunması onu gazete olarak adlandırmaya yeterli olmamaktadır. İçindeki fikri yazıların ağırlığı, haberlerin de çoğunlukla haber-yorum şeklinde verilmesi ve 53. sayıdan sonra dergi boyutlarında yayımlanması dolayısıyla dergi olarak adlandırılması daha doğru gözükmektedir. Bu çalışmada Türk Solu dergi olarak adlandırılacaktır.

²³⁴ Ahmad, 26 Mart 1970 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde "Türk Solu" isimli ve "milli demokratik devrim uğruna mücadele edenlerin haftalık siyasi dergisi" olduğunu iddia eden başka bir solcu yayının çıktığının haber verildiğini belirtir. Ahmad, "Türkiye'de Çok...", s. 385 Fakat ben arşivlerde böyle bir yayına rastlamadım. Üstelik Türk Solu Dergisi'nin son sayısının 14 Nisan 1970'te çıktığı göz önünde tutulursa bu yayının Türk Solu Dergisi'nin bir devamı olmadığı söylenebilir. Türk Solu ismiyle çıkan bir yayın varken başka bir yayının da aynı ismi kullanamayacağı hatırlanırsa bu haberde bir yanlışlık olma ihtimali de bulunmaktadır. Fakat 1971'de "Türkiye Solu" adıyla çıkan başka bir yayın mevcuttur. Ahmet Say'ın sahibi olduğu bu yayında Mihri Belli de yazmaktadır ve bu yayın Türk Solu'nun bir devamı olarak kabul edilebilir. Dergi'nin adının "Türkiye Solu" olarak değişmesinin nedeni olarak Ahmet Say "Doğu hareketi, Kürt hareketi etkili oldu da ondan" demektedir. Say ile görüşme, 3 Mart 2006

²³⁵ Sadece 7. ve 8. sayılar arasında 1 haftadan daha fazla bir zaman aralığı olmuştur. Bunun nedeni Dergi'nin merkezinin 7. sayıdan sonra İstanbul'a taşınması olabilir. 8. sayı ve sonrasında merkez İstanbul olmuştur.

1) Dergi'nin Yayınlanma Fikrinin Ortaya Çıkışı

Türk Solu Dergisi'ni yayımlama fikri, temel olarak Milli Demokratik Devrim görüşünün kitlelere iletilmesi ihtiyacından doğmuştur.²³⁶ Türk Solu Dergisi'nin yayıma başladığı sıradaki durum hakkında şunlar söylenebilir: Yön Dergisi, 1961'de yayım hayatına başladığında sol akımlar Türkiye'de uzun süreden sonra ilk defa yasal olarak basın yoluyla düşüncelerini ifade olanağına kavuşmuştu. Önceki dönemlerde sol görüşleri rahatlıkla ifade etme olanağı olmadığından fikirler yeterince tartışılmamış dolayısıyla görüş ayrılıkları da belirginleşmemişti. Yön yayımlanmaya başladığı sırada görüş ayrılıkları henüz netleşmediğinden, ileriki dönemlerde ayrı çizgileri benimseyecek birçok sol görüşlü aydın Yön'de yazmaktaydı. Daha sonra Türkiye İşçi Partisi'nde yer alan Sadun Aren Yön'de yazarken, MDD stratejisini savunan Mihri Belli, Muzaffer Erdost, Erdoğan Berktaş, Hikmet Kıvılcımlı gibi farklı görüşlerdeki isimler de aynı dergide yazıyorlardı. Fakat Yön 30 Haziran 1967'de yayın hayatına son verdiğinde Türkiye'deki sol hareket içinde birçok tartışma yapılmış, görüşler netleşmiş, bunun sonucu olarak saflar belli olmuş, yollar ayrılmıştı.²³⁷ Bu dönem, kendisini "Marksist" olarak nitelendiren bir kesim de MDD görüşü etrafında toplanmıştı.

MDD hareketi ilk başlarda TİP içinde muhalefet olarak belirmiş;²³⁸ TİP'in içinde muhalefeti oluşturan bu kesim bir süre sonra Parti'den ihraç edilmişti.²³⁹ Dolayısıyla

²³⁶ Say'ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

²³⁷ Bu tartışmaların önemli bir kısmı Yön Dergisi'nin sayfalarında yapılmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Gökhan Atılğan, Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar, Yön – Devrim Hareketi, Tüstav Yayınları, İstanbul, 2002

²³⁸ Say ile yapılan görüşme, 13 Nisan 2006, Erdoğan ile yapılan görüşme, 14 Haziran 2006

²³⁹ Sadun Aren, "başını bir kısım eski-yeni sosyalist aydınların çektiği" ve "TİP merkez yönetimine karşı" olan bir muhalefetin ilk kez 22-23 Ekim 1966'da yapılan İstanbul il Kongresi'nde kendini dışa vurduğunu belirtir. Aren'in "MDD'ciler" olarak adlandırdığı muhalefet, bu kongrede Aren'in karşısına

MDD görüşü etrafında birleşenler, kendi görüşlerini savunabilecekleri bir platforma ihtiyaç duyuyordu. Dergi'nin yazı işleri müdürü Vahap Erdoğan o günkü durumu şöyle anlatmıştır. *“TİP Malatya Kongresi'nden sonra bizi dışladı. Tabii dışlayınca kendimizi ifade etmemiz gerekiyordu. Kendimizi Türk Solu ile ifade etmeye çalıştık ve Türk Solu etrafında toparlanmaya çalıştık...TİP'ten atılanların hepsi Türk Solu etrafında toplanmıştı”*²⁴⁰ Bir parti kurmak için henüz yeterince örgütlenilmemişti. Dolayısıyla bu platform bu örgütlenmenin de temelini oluşturacak bir yayın organı olabilirdi. MDD fikri Türkiye'de ilk olarak Yön aracılığı ile açıklanmış da olsa, Doğan Avcıoğlu'nun çizgisi MDD'den farklıydı. Türk Solu'nu oluşturan kadro Yön'ü yeterince Marksist bulmuyordu. Örneğin Vahap Erdoğan şöyle demektedir: *Yön'de yazıyorduk, ben yazıyordum. Yön, Türkiye demokratik hareketinde önemli bir kilometre taşıdır, ama Yön'ün, bizim istediğimiz gibi, Marksist bir içeriği yoktu.*²⁴¹ Ahmet Say da D. Avcıoğlu'nun gerçek bir demokrat olduğunu fakat Marksist olmadığını belirtmektedir.²⁴² Üstelik Yön Dergisi'nin kapanması sonucunda özellikle TİP'e karşı muhalefetin yürütülmesinde bir boşluk oluşmuştu. Oluşan bu boşlukta bir Dergi yayımlama fikri ortaya çıktı.

Türk Solu Dergisi'nin kadrosunun ve MDD stratejisinin en önemli ismi Mihri Belli, Dergi'nin çıkarılma fikri nasıl ortaya çıktı sorusunu şöyle cevaplamıştır: *“İki genç arkadaş bir gün bana geldiler 'bir sosyalist dergi yayımlayalım' dediler. Konuştuk ve karar verdik. Yasaklı eski tüfekler de aynı görüşteydi. Dergi hepimizin ortak emeği ile yayımlandı. Zaman geldi “Türk Solu” TİP dışında, Dev-Genç dâhil, hemen hemen*

kendi adayını çıkarmış, Sadun Aren sadece birkaç oy farkla kazanmıştır. Bu olaydan sonra bu grubun Parti'den ihracı başlamıştır. Aren, a.g.e., s.108

²⁴⁰ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁴¹ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁴² Say ile görüşme, 3 Mart 2006

bütün anti-emperyalist ve antifaşist çevrelerin organı oldu."²⁴³ Mihri Belli, anılarında Türk Solu Dergisi'nin doğuşunu anlatırken bu "genç arkadaş"lardan birinin Ahmet Say olduğunu belirtir ve Dergi yayınlama fikrinin ortaya çıkışından anılarında şöyle bahseder:

"Haftalık Türk Solu'nun yayımına başlaması 1967 sonlarındadır. Bir süre sonra da Aydınlık Sosyalist Dergi çıkmaya başladı. Uzun illegalite yıllarından sonra ilk kez legal yayın organlarıyla milletin önüne çıkıyorduk. Dergi çıkarma önerisi ilk Ahmet Say'dan geldi. "Ortam uygundur, eski tüfeklerin de bir yayın organı olmalı" diyordu. Kendisi genç tüfekti, ama geçmişinden kopuk bir hareketin geleceğinin de pek parlak olamayacağını görebilecek kavrayıştaydı. Vahap Erdoğan da onunla birlikte hareket ediyordu. İki de Ankara'daydılar. Biz İstanbul'da. Aydın ve gençlik çevreleriyle daha yakın bağları vardı. TİP'in sözü edilecek bir yayın organı yoktu. Yön de gününü doldurmuşa benziyordu. Marksistlerin subaşını tuttuğu, sorunlara bilimsel sosyalizm ışığında yaklaşan ve bağımsızlık ve demokrasi davasına öncelik tanıyan, olabildiğince geniş demokratik çevrelere hitap eden, bu çevrelerden yazarlara açık bir haftalık yayın organı, boşluğu doldurabilirdi."²⁴⁴

Mihri Belli'nin "Marksistlerin subaşını tuttuğu" bir dergi olması ifadesi o dönemde Dergi'de yazarların ve harekete katılanların Dergi'yi nasıl konumlandığını açıklamaktadır. Marksistlerin yönetiminde olması, Marksist çevreleri temsil etmesi Dergi'nin özelliği olarak görülür. Bu çevre aynı zamanda "Türk Solu" adı verilen hareketi oluşturur. Dergi'nin yazı işleri müdürü Erdoğan açıkça Marksist Leninist olduğunu söyleyen bir akım oluştuğunu, Türk Solu'nun da bunları temsil edenlerden biri hatta ilki olduğunu söyler.²⁴⁵ Mihri Belli, Dergi'nin hareket ile ilişkisini tanımlarken, Marksist çevrelerin bir yayın organı olan Dergi'nin harekete yön verdiğini belirtir: "*Böyle bir yayın organı ayrıca önem taşıyordu. Türk Solu yazı kurulu*

²⁴³ Belli'nin, elektronik posta yoluyla gönderdiği cevaplar, 11 Mart 2006

²⁴⁴ Mihri Belli, *İnsanlar Tanıdım*, Doğan Kitap, İstanbul, 2002, s.492

²⁴⁵ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

hareketimizin merkez organı işlevini de yerine getirebilirdi; öyle de oldu. Türk Solu kısa zamanda Marksist solun organı olarak gençliğin antiemperyalist ve antişafist şahlanışına yön verir duruma geldi.”²⁴⁶

Mihri Belli'nin bu sözleri Dergi'nin hareket açısından önemini de ortaya koymaktadır. Türk Solu Dergisi'nin hareketin merkez organı işlevini de yerine getirmesi amaçlanıyordu. Ahmet Say da benzer şekilde Türk Solu etrafında toplanmaya çalıştıklarını belirtmiş, Vahap Erdoğan da başka bir örgüt olmadığı için Türk Solu'nun bir çeşit merkez olduğunu söylemiştir.²⁴⁷ Türk Solu, MDD fikrinin ilk yayın organı olmuştur. Bir anlamda da hareketin örgütlenmesinde, hareketin merkezi konumuna gelmiştir. Bu nokta önemlidir, çünkü MDD fikrinin gelişimine baktığımızda Türkiye solu içinde etkinlik kazanmasının, Dergi'nin çıkarılması ile birlikte hız kazandığını görmek mümkündür. Bu açıdan Dergi, hareketin merkez üssü konumundadır. Bir yayın organının siyasal iktidar mücadelesi veren bir hareketin merkezi olabileceğini göstermesi açısından Türk Solu Dergisi'nin MDD hareketi içindeki konumu gerçekten önemlidir. Bu aynı zamanda siyasal iktidar mücadelesinde basının rolünü ortaya koymasından da önemli bir örnektir.

- **Aydınlık Sosyalist Dergi**

Milli Demokratik Devrim stratejisinin savunulduğu bir diğer yayın organı da Türk Solu Dergisi'nin devamı sayılabilecek “Aydınlık Sosyalist Dergi” idi.²⁴⁸ Türk Solu Dergisi haftalık, Aydınlık ise aylıktı. Daha kısa bir zaman diliminde yayınlanması

²⁴⁶ Belli, “İnsanlar...” s.492

²⁴⁷ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁴⁸ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

dolayısıyla Türk Solu Dergisi'nde daha çok güncel olaylara yer veriliyordu. Aydınlık ise teorik tartışmaların yapıldığı bir dergiydi. Türk Solu Dergisi, Belli'nin deyiimiyle ajitasyon organıydı, oysa Aydınlık teorik bir dergi olarak çıkmıştı.²⁴⁹ Say ve Erdoğan, Aydınlık'ın çıkarılma nedenini hareketin gerek nicelik gerek nitelik olarak da belli bir noktaya gelmesi ve seslenen kitlenin teorik olarak da beslenmesi gerektiği ile açıklamaktadırlar.²⁵⁰ Erdoğan Aydınlık'ı daha "üst düzeyde" bir dergi olarak tanımlarken içeriğindeki teorik tartışmaların niteliğine işaret etmektedir.²⁵¹ Bununla birlikte Aydınoglu'nun da belirttiği gibi Türk Solu Dergisi'nin, teorik bir dergi olmamakla birlikte teorik bir mücadele verdiğinin de altını çizmek gerekir.²⁵²

2) Dergi'nin Kadrosu

Türk Solu Dergisi'nin künyesinde Dergi'nin sahibi Şerif Tekben²⁵³, sorumlu yazı işleri müdürü Vahap Erdoğan ve teknik yönetmeni Ahmet Say²⁵⁴ olarak

²⁴⁹ Belli'nin elektronik posta yoluyla verdiği cevaplar, 11 Mart 2006

²⁵⁰ Buna ek olarak kadroların çoğunun polis takibi altında olması nedeniyle haftalık bir dergiyi çıkarmanın zorlaştığını bu nedenle Aylık bir Dergi çıkarmaya karar verdiklerini belirtir. Say ile görüşme, 13 Nisan 2006, Say'ın yazılı cevapları 13 Nisan 2006, Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁵¹ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁵² Ergun Aydınoglu ile Kızılay'da Mülkiyeliler Birliği'nde yapılan görüşme, Ankara, 9 Temmuz 2006

²⁵³ Şerif Tekben(1908-?) Eğitimi. Balkan Savaşında, ailesiyle birlikte tutsak düştü. Ailesi, Edirne kuşatmasında Anadolu'ya kaçarak, Kastamonu'ya yerleşti. Şerif Tekben daha 11 yaşındayken bu ilde yayınlanan, Kurtuluş Savaşı'nın destekçisi Açıköz Gazetesi'nde çalışmaya başladı. 1927'de Edirne Öğretmen Okulunu bitirdi. 8 yıl Antalya'da köy öğretmenliği yaptıktan sonra 1938'de İlköğretim Müfettişliğine getirildi. Köy Enstitülerinin kuruluş çalışmalarına katıldı ve öğretmenlik yaptı. 1953'te ilköğretim müfettişi olarak İstanbul'a atandı. 1967'de politik nedenlerle Elazığ'a sürüldü ve emekliye ayrıldı. Tekben, öğrencilik yıllarından başlayarak birçok derginin yayımına öncülük etti, kurucusu oldu. Edirne Öğretmen Okulunda Neşe (1924) ve Renk (1927) dergilerini çıkardı. Akçadağ Köy Enstitüsünde Akçadağ, İstanbul'da (S.Eyüboğlu denetim ve gözetiminde) İmece, 1965'te (bir grupta birlikte) Kurtuluş, dergilerini yayınladı. 1967-1969 yıllarında Türk Solu gazetesinin sahipliğini yaptı."Tonguç'a Kitap"ın hazırlanmasında çalıştı. Yapıtları: Canlandırılacak Köy Yolunda (1947), Köy Okullarında Uygulama Bahçeleri, Sendikali Öğretmen, Neden Köy Enstitüleri (1968). www.kenthaber.com

²⁵⁴ Ahmet Say (1935-) Öykü ve roman yazarı. İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdikten sonra Almanya'da Basın-yayın öğrenimi gördü. 1960'ta Türkiye'ye dönerek bir süre öğretmenlik yaptı. Türk Solu Dergisi'nin kurucularındandır. Sonraları, Türkiye Solu ve Türkiye Yazıları (1977) adlı dergileri çıkardı. Edebiyat dünyasında 1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışması'nda başarı ödülü kazanan "Kamil'in Atı" adlı öyküsü ile tanındı. Yeni Adımlar Dergisi'nin açtığı Sabahattin Ali Hikâye Yarışması'nda birincilik

gösterilmiştir. Dergi'nin yazı işleri müdürlüğünü Vahap Erdoğan ile Ahmet Say birlikte yürütmüş, Dergi'nin İstanbul'a taşınmasından itibaren Bora Gözen²⁵⁵ de yazı işleri müdürlerine katılmıştır. Ahmet Say şunları anlatmaktadır: *“Bir zamanlar Akçadağ Köy Enstitüsü'nün müdürü olan tanınmış eğitimci Şerif Tekben Dergi'nin sahibiydi. Başlangıçta Dergi Ankara'da basılırken yazı işleri müdürü olarak Vahap Erdoğan ve Ben vardık. Dergi İstanbul'a taşınınca yazı işleri müdürleri arasına Bora Gözen de katıldı.”*²⁵⁶ Dergi'nin 3 tane yazı işleri müdürü olmasını Ahmet Say, haklarında çeşitli vesilelerle davalar açıldığından ve yazı işleri müdürlerinin sürekli tutuklandığından yazı işleri müdürünü yedeklediklerini belirtmiştir. Ahmet Say durumu şu ifadeyle açıklamaktadır: *“Mesaiye gider gibi duruşmalara girip çıkıyorduk. O yüzden birden fazla yazı işleri müdürü vardı, onu paylaşmak lazımdı, hem sorumlulukları, hem cezayı, hem o gereken mesaiyi, zamanı paylaşmak lazımdı, bölmek lazımdı”*²⁵⁷ Vahap Erdoğan da çok fazla tutuklandığı için zorlandıklarını Dergi'nin bu nedenle İstanbul'a taşındığını söylemektedir.²⁵⁸

(1974), Antalya Film Festivali Hikâye Yarışması'nda mansiyon aldı. Roman alanında ilk çalışması Kocakurt, 1975 Milliyet Yayınları Roman Yarışması'nda basılmaya değer ürünler arasında yer aldı. 1980'de Bingöl Hikâyeleri, 1982'de İpek Haliya Ters Binen Kedi adlı yapıtları yayımlandı. www.kenthaber.com Ahmet Say'ın kendi sözleriyle: Liseyi bitirdikten sonra 1954'te Almanya'ya gittim öğrenim yapmaya. Orada Basın-yayın öğrenimi yaptım, ama daha çok Marksizmi öğrendim Orada sosyalist kuruluşların, gençlik kuruluşlarının içindeydim. O harekete katılmıştım. Almanya'nın en demokratik en güzel dönemidir. 6 yıl kaldım, Türkiye'ye döndüm. Domates gibi kıpkızıl döndüm. Tek başıyındım. Ne Mihri Belli falan, ismini duymuştum sadece. Tek başıyındım ve tek başıma devrim yapacağımı sanıyordum. Bundan emindim. Tek başıma bunu başaracağımı sanıyordum. Arşimet'in vardır ya, bana şu uzunlukta bir kaldıraç ver, dünyayı kaldırayım diyor. Dünya'nın ağırlığını da hesaplamış güya. Neyse, kaldıraçla, şu noktadan ayağımı basarsam, dünyayı kaldırırım diyor. İnan böyle bir şey, böyle bir ütopya olur mu? Ama her şey ütopya ile başlar...Ben Türkiye'ye 1960'ta geldiğimde ithal malı Marksist bir genç olarak, Nazım Hikmet okumak yasaktı, kitapları yoktu mesela. Biz teorik olarak donanımlıydık. Marksist olarak Türkiye'ye dönen birkaç arkadaşlık. Onların içinde bir tek ben sürdürdüm o çizgiyi...12 Mart'tan sonra bir süre kaçak gezdim. 6-7 ay kadar. Baktım kaçaklık hepsinden zor. Biraz pazarlık edildi, aileden falan işkence etmeyin gibi. Ne kadar olsa burjuva çocuğuyum. 17 ay yattım, 3 taksit, hep aynı yerde değil, çıkıyordum iki gün sonra İstanbul sıkıyönetim çağırıyordu. Say ile görüşme, 3 Mart 2006 ve 13 Nisan 2006

²⁵⁵ Bora Gözen, 1973'te Filistin'de, İsrail baskımında öldürülmüştür. Say ile görüşme, 3 Mart 2006

²⁵⁶ Say'ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

²⁵⁷ Say ile görüşme, 3 Mart 2006

²⁵⁸ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

Şerif Tekben, Ahmet Say, Vahap Erdoğan, Mihri Belli gibi isimler Dergi'de yönetici konumundadır. Dergi'nin en önemli ismi MDD'nin teorisyenlerinden Mihri Belli'dir²⁵⁹. Ahmet Say, Mihri Belli'yi Türkiye'de MDD stratejisini ilk formüle eden kişi ve "Dergi'nin ideologu" olarak tanımlamaktadır.²⁶⁰ Mihri Belli de Dergi'nin iki buçuk sene boyunca kendi denetimi altında çıktığını söylerken²⁶¹ Dergi üzerindeki etkisinin boyutlarını ortaya koymaktadır. Dergi'nin yazı kurulu tam olarak belli değildir. Ahmet Say "görünmez bir yazı kurulu"²⁶², Vahap Erdoğan da "adı konmamış bir yazı kurulu"²⁶³ diye tanımlamaktadır. Dergi'nin yazarları arasında birçok ismi görmek mümkündür. Gençlik hareketlerinden Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, Münir Aktolga, Gün Zileli, Milli Birlik Komitesi'nden Suphi Karaman, Haydar Tunçkanat, Mucip Ataklı, eski tüfeklerden Hikmet Kıvılcımlı, Reşat Fuat Baraner, Erdoğan Berktaş²⁶⁴ ayrıca İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Doğu Perinçek gibi isimler Dergi'de yazmıştır. Dergi'nin kadrosunu oluşturan yazarları Ahmet Say "anti-emperyalist (ulusalcı) ve anti-feodal (demokratik) güçlerin temsilcisi olan kalemler"²⁶⁵ olarak tanımlamaktadır. Mihri Belli de "Hikmet Kıvılcımlı'dan Deniz Gezmiş'e, Şevki Akşit'ten Cihan Alptekin'e, Suphi Karaman'dan İlhan Selçuk'a kadar Türk solunun

²⁵⁹“Mihri Belli 1915'te Silivri'de doğdu. Babası Kurtuluş Savaşı yıllarında Trakya'da direnişi yöneten Urfalı Mahmut Hayrettin'dir. Hukukçu idi. Anası Çatalca'ya yerleşmiş 93 göçmeni bir ailedendir.” 1936–40 yıllarında Amerika'da iktisat okumaya gitti. Orada gençlik ve işçi hareketlerine katıldı. Missisipi eyaletinde siyah yarıcılar arasında çalıştı. 1940'tan itibaren TKP'de çalışmaya başladı. 1944'te tutuklandı ve iki yıl hapse mahkûm oldu. 1946'da Yunan İç Savaşı'nda iki buçuk yıl tabur komutanlığı yaptı. 1950'de yurda döndü, 1951 TKP tevkifatında tekrar tutuklanarak 7 yıl hapis cezası ve sürgüne mahkûm oldu. 1960'lı yıllarda Yeni Yol, Yön, gibi dergilere yazı gönderdi. Türk Solu ve Aydınlık Sosyalist Dergilerini çıkardı. 1971'de 12 Mart'tan sonra yurtdışına çıktı, 73'te döndü. 1974'te arkadaşları ile TEP'i kurdu.1980'de TEP kapatıldı ve Belli yeniden yurt dışına çıktı. 1983'te "Rigas'ın Dediği", 1984'te "Türkiye: Toplumsal Yapı, Ulusal Sorun", 1986'da "Türk Solu Dünyü Bugünü" adlı kitapları yazdı. Mihri Belli, Esas Hadise O Kiraz Ağaçları, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul, 2002, s.11-13. 1990'da çıkan "İnsanlar Tanıdım" ve 2002'de çıkan "Esas Hadise O Kiraz Ağaçları" adlı kitaplarında anılarını anlattı.

²⁶⁰ Say'ın yazılı olarak verdiği cevaplar,13 Nisan 2006

²⁶¹ Belli'nin elektronik posta yoluyla verdiği cevaplar, 11 Mart 2006

²⁶² Say ile görüşme, 3 Mart 2006

²⁶³ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁶⁴ Dergi'de Erdoğan Başar takma adıyla yazmıştır. Say ile görüşme, 3 Mart 2006

²⁶⁵ Say'ın yazılı olarak verdiği cevaplar,13 Nisan 2006

değişik çevrelerinden eli kalem tutanlar”²⁶⁶ın Dergi’de yazdığını belirtmiştir. Ahmet Say bu konuda şu bilgileri vermektedir:

“Yazar kadrosu oldukça genişti ve sayfalarımız anti-emperyalist, anti-feodal görüşte olan bütün yazarlara açıktı. 27 Mayıs Devrimi’ni gerçekleştiren “Milli Birlik Komitesi’nden (daha sonra Tabii Senatör) Suphi Karaman başyazarımızdı. Ayrıca Kadri Kaplan, Haydar Tunçkanat, Mucip Ataklı gibi “Milli Birlikçi”lerden de yazı istiyorduk. O yıllarda genç bir hukukçu olarak Uğur Mumcu da yazarlarımız arasındaydı. Gençlik Hareketinin temsilcilerini yazmaya özendiriyorduk. Dönemin tanınmış edebiyatçıları, şairleri, ürünleriyle dergiyi destekliyordu. Yazı işler müdürü olarak ben ve öteki arkadaşlarım ise daha çok röportaj haber / yorum gibi yazı öğelerini hazırlıyorduk.”²⁶⁷

Ahmet Say, sürekli yazan, işin mutfağında olan 20–30 kişilik bir ekipten söz etmektedir.²⁶⁸ Teknik işler Dergi Ankara’dayken genellikle Ahmet Say ve gençler tarafından yürütülmüştür.²⁶⁹ Say şöyle demektedir: “*Bütün mutfak işleri benim üzerimdeydi. Matbaa, dergiyi çıkarma, kotarma benim üzerimdeydi. Değişik boyutlarda gazetemi bir dergi çıkarmıştık, bunları ben yapardım çünkü bir tek ben anlıyordum bu işlerden. Benim öğrenimim de bu, ben basın-yayın mezunuyum, biliyordum da o işi*”²⁷⁰ Erdoğan da işlerin bir kısmının üniversiteli gençler tarafından yürütüldüğünü belirtmiştir.²⁷¹ Say, İstanbul’a taşındığında orada da bu Dergi’ye sahip çıkan büyük bir ekip olduğundan bahseder.²⁷² Türk Solu Dergisi her seferinde ortak bir çalışmanın ürünü olarak deyim yerindeyse tam bir imece usulü ile çıkmıştır.²⁷³

²⁶⁶ Belli, a.g.e s.492

²⁶⁷ Say’ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

²⁶⁸ Say ile görüşme, 13 Nisan 2006

²⁶⁹ A.k., Say ile görüşme, 3 Mart 2006 Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁷⁰ Say ile görüşme, 13 Nisan 2006

²⁷¹ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁷² Say ile görüşme, 3 Mart 2006

²⁷³ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

3) Derginin İçeriği:²⁷⁴

Dergi'nin ilk 52 sayısında, 1. sayfada, kimi zaman Mihri Belli imzasıyla kimi zaman da imzasız yayımlansa da Mihri Belli'ye ait olma ihtimali çok yüksek olan²⁷⁵ bir kapak yazısı bulunmaktadır. Bu kapak yazıları Dergi'nin güncel bir olayı, bir tartışmayı manşet yaparak, bunu kendi görüşleri açısından yorumlaması biçimindedir. Mihri Belli'nin haftanın olaylarından birinin değerlendirmesini yaptığı bu yazıların konusu, yazı kurulunun ortak kararı ile belirlenmiştir.²⁷⁶ İkinci sayfada "Baş Yazı" adlı bir köşe bulunmaktadır. İlk 52 sayıdaki başyazılar çoğunlukla Suphi Karaman²⁷⁷ imzası ile kimi zaman da "Türk Solu" imzası ile çıkmaktadır. Dergi'de imzasız ya da Türk Solu imzalı çokça yazı bulunmaktadır, hatta neredeyse imzalı yazılarla eş sayıda olacak kadar imzasız yazı olduğu söylenebilir. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi, çoğu zaman imzasız yayımlanan yazılar Dergi'nin ortak görüşünü ifade etmektedir. İkincisi, Ahmet Say'ın da belirttiği gibi, bir yazı ile ilgili soruşturma açıldığında Dergi'nin yazı işleri

²⁷⁴ Çalışmada esas olarak Dergi'nin Milli Demokratik Devrim Stratejisi incelendiği için içerik ile ilgili kısa bilgi verilmiştir.

²⁷⁵ Dergide imzasız veya takma isimle yayınlan bazı yazıların Mihri Belli'ye ait olduğu, yazarın daha sonra yayımladığı ve yazılarını topladığı kitaptan anlaşılmalıdır. Mihri Belli, Yazılar, Sol Yayınları, 1970

²⁷⁶ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁷⁷ Suphi Karaman: 1920'de Bayburt'ta doğdu. 15 Ocak 1941'de Topçu subayı olarak Kara Harb Okulunu bitirdi. 1950 yılında, yüzbaşı rütbesinde iken, Harb Akademisi'ni de bitirerek Kurmay sınıfına geçti. 1959 yılında yarbaylığa yükseldi. Osman Köksal'dan boşalan Kara Kuvvetleri Komutanlığı personel Başkanlığı Kurmay şubesi Müdürlüğüne getirildi. 27 Mayıs günü yapılan harekatta önemli görevler üstlendi. Milli Birlik Komitesi üyesi olarak ülke yönetiminde ve 1961 Anayasası'nın hazırlanmasında etkili oldu. Milli Birlik Komitesinin hukuki varlığı sona erince Cumhuriyet Senatosu Milli Birlik Grubu üyesi, Tabii Senatör olarak yasama çalışmalarını sürdürdü. 20 Aralık 1961 tarihinde "Yön Bildirisi"ne imza koyan üç MBK üyesinden biri oldu. Sosyalist gelişmelere destek verdi. Türk Solu, Cumhuriyet dergi ve gazetelerinde, köşe yazarlığı yaptı, mücadele üzerine yazılar yazdı. 12 Eylül'den üç yıl sonra, Sosyal Demokrasi Partisi'nin (SODEP) kurucu Ankara İl Başkanlığını üstlendi. SODEP ve SHP Parti Meclisi üyeliklerini yürüttü. 1991 seçimlerinde SHP Merkezi Seçim Komitesi Başkanlığı yaptı. Aralık 1995'te İşçi Partisi'ne katıldı. Parti Merkez Komitesi üyesi çalışmalar sürdürdü. 14 Haziran 1997 tarihinde yapılan Parti Meclisi Toplantısında oybirliği ile Başkanlık Kurulu'na seçildi. Aralık 1995'te İşçi Partisi'ne katıldı. 2005'te hayatını kaybetti. www.biyografi.net, www.kimkimdir.gen.tr , Say ile görüşme, 3 Mart 2006

müdürü ile birlikte bir de yazar hakkında soruşturma açılmaması için bu yol seçilmiştir.²⁷⁸

2. ve 3. sayfalar “Olaylar” başlığı altında haftanın olaylarının haber-yorum şeklinde verildiği sayfalardır. Yorum da içeren bu haberlerde genellikle siyasi partiler ile ilgili bilgi ve gelişmeler, Meclis’ten geçen bazı yasalar, öğrenci eylemleri, işçi eylemleri ve dünyadan çeşitli gelişmeler yer almıştır. Yurt dışından verilen haberler çoğunlukla devrimci hareketler ve anti-emperyalist savaşlar ile ilgilidir. Vahap Erdoğan, birçok yerli ve yabancı yayının izlendiğini, bu sayfalarda yer alacak haberlerin bunlar arasından seçildiğini belirtmiştir.²⁷⁹ Ahmet Say buna ek olarak “Olaylar” sayfalarının ve kimi röportajların özellikle kendisi ve Dergi’de fiilen çalışan çekirdek kadro tarafından hazırlandığını söylemiştir.²⁸⁰ 35. sayıdan itibaren 3. sayfada Rıfat Ilgaz “Ayıkla Pirincin Taşını” isimli bir köşede yazmaya başlamıştır. Ilgaz güncel olaylardan veya haberlerden seçimler yaparak bunlar hakkında esprili kısa eleştiriler yazmıştır. 4 ve 5. sayfalar kimi zaman bir inceleme veya araştırma yazısına kimi zaman da çeşitli yazar ve okurlardan gelen yazılara, ya da çevirilere ayrılmıştır. Özellikle Muzaffer Erdost’un²⁸¹ uzun incelemeleri, Hikmet Kıvılcımlı’nın yazıları bu sayfalarda yer almıştır. Ahmet Say, Arslan Başer Kafaoglu, Bora Gözen, Mihri Belli, Şevki Akşit gibi

²⁷⁸ Say ile görüşme, 3 Mart 2006

²⁷⁹ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁸⁰ Say’ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

²⁸¹ Muzaffer Erdost: (1930-)Yazar. Tokat’ta doğdu. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi’ni bitirdi (1956). Ankara’da Pazar Postası ve Ülke dergilerinde yazı işleri müdürlüğü yaptı. Açık Oturum Yayınevi’ni kurdu (1957-1961). Askerlik dönüşü bir süre Ulus gazetesinde çalıştı. Sol ve Yön yayınlarını kurdu ve yönetti.12 Mart 1971’den sonra Türk Ceza Yasası’nın 142.maddesine aykırı eylemde bulunduğu gerekçesiyle tutuklandı.1974 affıyla serbest bırakıldı.Öykü ve şiir ile başladığı yazın yaşamını eleştirileriyle sürdürdü. Çeşitli dergilerde yayınlanan yazılarıyla şiirde İkinci Yeni akımını destekledi. 1965’ten sonra Türk Solu ve Papirüs dergilerinde “Milli Demokratik Devrim” görüşünü benimseyen yazılar yazdı. Bu yazılarını Türkiye Üzerine Notlar (1971) adlı kitabında topladı. Son yazı ve şiirlerini İlhan İlhan’da topladı (1983). Kardeşinin ölümünden sonra adını Muzaffer İlhan Erdost olarak değiştirdi. Şiirlerini Havada Kalan Güvercin adlı kitapta topladı. www.kenthaber.com

Dergi yazarlarının da bu sayfalarda yazıları bulunmaktadır. 5. sayfada “Ulusal Açıdan” başlığı altında bir bölüm daha vardır. Başlığından da anlaşılacağı gibi bu bölüm herhangi ulusal çaptaki bir konunun MDD görüşünden bir yorumudur. Bu bölüm de genellikle Behzat Ay, Erdoğan Başar, İlhami Soysal, İlhan Selçuk, Niyazi Ağırnaslı gibi Dergi'nin sürekli yazarlarının imzalı yazıları bulunmaktadır. 6. sayfada bazı çeviriler, inceleme yazıları veya okur yazıları bulunmaktadır. Çeviriler genellikle imzasız yayımlanmıştır. Vahap Erdoğan, Dergi'de İngilizce ve diğer yabancı dilleri bilen yazarların olduğunu ve çevirileri bu kişilerin yaptığını, bazen dışarıdan çeviri geldiğini bazen de kendilerinin ısmarladığını belirtmiştir.²⁸² 6. sayfada imzalı yazıları çıkan bazı yazarlar şunlardır: Hikmet Kıvılcımlı, Arslan Başer Kafaoğlu, Osman Nuri Koçtürk, Rasih Nuri İleri, Mihri Belli, Bora Gözen, Behzat Tanç, Atilla Sarp. 34. sayıdan itibaren 6. sayfada “Gençlik” başlığı altında bir bölüme de yer vermeye başlanmıştır. Ama bunun düzenli hale gelişi 53. sayıdan itibaren. Yine 6. sayfada yer alan “Sosyalist Literatürde Terimler ve Kavramlar” başlıklı bölüm 12. sayıdan sonra yayımlanmaya başlanmış olsa da ilk 52 sayı içinde her hafta sürekli değildir. Bu bölümde özellikle gençlik hareketleri ve öğrenci örgütlerinde fiilen yer alan isimlerin yazıları yayımlanmıştır. 7. sayfa, genellikle “Sanat” başlığı altında çeşitli şiir ve yazılardan oluşmuştur. Bu bölümde Marksist ressam, şair veya yazarların eserlerine veya değerlendirme yazılarına, Marksist kitap tanıtımlarına yer verilmiştir. Bu sayfalarda genellikle, Balaban, Nuri İyem, Yılmaz Onay, Zühtü Bayar, Muzaffer Erdost, Rıfat Ilgaz²⁸³ ve Mehmet M. Mimoğlu imzalı yazılar bulunmaktadır. Mihri Belli, yazdığı

²⁸² Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁸³ Örneğin Rıfat Ilgaz'ın “Bir Kurşun Gibi” şiirinin altına 29 Temmuz 1968 tarihi not düşülmüştür. Bu şiir Türk Solu Dergisi'in 30 Temmuz 1968 sayısında yayınlanmıştır. Bu nedenle zannımca ilk olarak Türk Solu Dergisi'nde yayımlanmıştır. Rıfat Ilgaz'ın ilk olarak Dergi'de yayımlandığını tahmin ettiğim (örneğin “Aydın mısın”) başka şiirleri de bulunmaktadır.

kitap eleştirilerini Mehmet M. Mimoğlu takma adı ile imzaladığını belirtmiştir.²⁸⁴ Sanat sayfası kimi zaman 6 ve 7. ya da 7 ve 8. sayfalar şeklinde iki sayfa da olabilmektedir. 8. sayfada yine çeşitli yazı, çeviri ve röportajlar bulunmaktadır. Özellikle Lenin, Stalin, Mao'nun kitaplarının çevirileri ve Muzaffer Erdost'un sahibi olduğu "Sol" yayınlarından çıkan kitaplar da bu sayfalarda tanıtılmıştır.

Dergi 53. sayıdan itibaren daha küçük boyutlarda fakat 16 sayfa olarak yayımlanmış; bu biçimsel değişiklik içeriğe de yansımıştır. İlk sayfada kapak yazısının bir kısmı verilmiş, aynı yazıya 2. sayfada devam edilmiştir. Kısa bir süre sonra da kapak yazısı tamamen kaldırılmış, kapak, afiş niteliğinde üzerinde bir slogan ve resim olarak düzenlenmiştir. 2. sayfa okurlardan gelen mektuplara ve görüşlere ayrılmıştır. Kimi zaman da haber-yorum şeklindeki kısa yazılara yer verilmiştir. Daha önce ikinci sayfada bulunan başyazı üçüncü sayfaya taşınmış ve 53. sayıdan itibaren çoğunlukla imzasız ya da Türk Solu imzası ile çıkmış, nadiren yazarın imzası ile yayımlanmıştır. 4. ve 5. sayfalar güncel olaylardan oluşan haberlere ayrılmıştır. Rıfat Ilgaz'ın "Ayıkla Pirincin Taşını" köşesi 5. sayfada yer almıştır. 6. ve 7. sayfalar yine haftanın olaylarının haber-yorum şeklinde verilmesine veya kimi yazarların inceleme, değerlendirme yazılarına ayrılmıştır. 8. ve 9. sayfalarda inceleme yazılarına yer verilmiş bazen bu yazılar 12. sayfaya kadar uzamıştır. Dergi'de sürekli bulunan bölümlerden biri "Sosyalist Literatürde Terimler ve Kavramlar" başlığı altında çeşitli kavramların tanımlarının yapıldığı ve tartışıldığı bölümdür. Bu bölüm genellikle 12. veya 13. sayfada yer

²⁸⁴ Belli'nin elektronik posta yoluyla verdiği cevaplar, 11 Mart 2006 Mihri Belli'nin kullandığı bir diğer isim de "E. Tüfekçi"dir. Bu isimle daha çok Yön Dergisi'nde yazıları çıkmıştır. Bu konuda Mihri Belli kendisiyle yaptığım görüşmede şu anekdotu aktarmıştır: Eski Tüfek lafı şair Melih Cevdet Anday'a aittir. Yeniçeri ocağında ihtiyar yeniçeriler, sefere gitmezlermiş, ocağı beklerlermiş. Sizin de kaderiniz buymuş dedi. (Mihri Belli o sıralar eski TKP'den dolayı hüküm giydiği için siyasi eyleme katılması yasaktı.) Biz o zaman ihtiyar değildik, İşçi Partisi liderlerinden daha gençtik. An geldi, "eski tüfek" övünülecek bir söz oldu. M. Cevdet "ben de eski tüfeğim" demeye başladı. Belli ile görüşme, 7 Mart 2006

almıştır. “Gençlik” başlığı altında dönemin öğrenci hareketlerinin içinde yer alan gençlerin yazılarının yer aldığı bölüm de 53. sayıdan itibaren süreklilik kazanmıştır. Bunun dışında 15 ve 16. sayfalarda kitap ve sanat bölümleri yer almıştır.

4) Mali Durumu ve Tirajı

Mihri Belli'nin verdiği bilgiye göre Dergi, iki bin lira sermaye ile çıkmaya başlamıştır: “İki bin liramız vardı, iki bin lira ile Dergi çıkıyordu o zaman. Bir sempatizan arkadaşımız vermişti. İki üç sayı çıkarabilirdik.”²⁸⁵ Mihri Belli o günlerin şartlarında söz konusu miktar ile iki üç sayı çıkarabileceklerini belirtmiştir. Ahmet Say ise Belli'nin aksine kimsenin sermaye koymadığını söylemiştir. Daha sonrasında ise Dergi'nin satışından elde edilen gelir Dergi'nin maliyetini karşılamıştır. İlk yıl içinde 100 kuruş, 53. sayıdan itibaren 125 kuruşa satılan Dergi'nin satış gelirleri Dergi'yi çıkarmaya yetmiş ve sonuç olarak 2,5 yıl boyunca 126 sayı çıkarılabilmiştir. Dergi'nin tirajı ile ilgili kesin bir bilgi edinmek mümkün değildir. Dergi'nin yazı işleri müdürü Ahmet Say ilk sayıların 5-6 bin sattığını daha sonra 10 bine kadar çıktığını belirtmektedir.²⁸⁶ Dergi'nin ikinci yazı işleri müdürü Vahap Erdoğan da 7 bin civarında basıldığını söylemektedir.²⁸⁷ Dergi'nin 92. sayısında “Hedef 10.000” başlıklı bir kampanya başlatılmıştır.²⁸⁸ Bu kampanyadan satış rakamlarının zaten 10 bine yakın olduğu anlaşılmaktadır.²⁸⁹ Dergi, reklâm almamakla birlikte zarar da etmemiştir. Ahmet Say da Vahap Erdoğan da satış gelirlerinin Dergi'nin giderlerini karşıladığını

²⁸⁵ Belli ile görüşme, 7 Mart 2006 E. Aydınoglu, bu kişinin Ziya Oykut olabileceğini söylemiştir. Aydınoglu ile görüşme, 9 Temmuz 2006

²⁸⁶ Say ile görüşme, 13 Nisan 2006

²⁸⁷ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

²⁸⁸ “Bağımsız Türkiye için Hedef 10.000”, *Türk Solu*, 19 Ağustos 1969, Sayı 92, s.2

²⁸⁹ Mümtaz Soysal 05.07.2004 tarihli aksiyon Dergisi'nde, Türk Solu Dergisi'nin tirajını 25 bin olarak belirtmiştir. www.aksiyon.com.tr Fakat Türk Solu Dergisi'nin bu tiraja ulaşabildiğine dair bir veri bulunmamaktadır.

belirtmişlerdir. Vahap Erdoğan “*Dergi kendi kendini çeviriyordu. Tabii o zamanın koşulları farklıydı. Bir lokma bir hırka diye çalışıyorduk. Kimse para almıyordu, geçimini sağlamıyordu. Hiç aksatmadan çıkarıyorduk. Dergi de satılıyordu, parasını çıkarıyordu. Satış gelirleri büyük ölçüde yeterli oluyordu. Reklâm, kimse vermiyordu, ama Nuh’un Ankara makarnası vardı, o adam ilginçti bize reklâm verirdi*”²⁹⁰ derken Ahmet Say aynı konuda, “*3-5 sayı sonra kendini döndürmeye başladı. İlan, reklâm zaten kimse vermez. Bizim de gözümüz yok, istemiyoruz... Abone pek yoktu, esas bayii satışlarıydı.*” demekte ve Dergi’nin üçüncü yazı işleri müdürü Bora Gözen dışında kimsenin Dergi’den geçimini sağlamadığını belirtmektedir.²⁹¹

5) Çıkış Amacı ve Hedefleri²⁹²

Türk Solu Dergisi’nin en temel amacı, siyasi programı olan MDD fikrinin yayılmasını, güçlenmesini ve kitlelerin bu görüş etrafında birleşmesini sağlamaktır. Ahmet Say, Türk Solu Dergisi’nin yayımlanışının “*Milli Demokratik Devrim görüşünün kitlelere iletilmesi zorunluluğundan*”²⁹³ doğduğunu söylerken bir anlamda Dergi’nin çıkış amacını da açıklamıştır. Ahmet Say Dergi’yi çıkarma amaçlarını şöyle ifade etmiştir: “*Bütün anti-emperyalist (ulusalcı) ve anti-feodal (demokratik) güçlerin temsilcisi olan kalemleri bir araya getirerek güç birliğini sergilemek amacındaydık.*”²⁹⁴

²⁹⁰ Erdoğan ile görüşme 14 Haziran 2006. Dergi taramaları sırasında böyle bir reklâm ile karşılaşmadım.

²⁹¹ Say ile görüşme, 13 Nisan 2006

²⁹² “Neden Çıkıyoruz”, Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.1

²⁹³ Say’ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

²⁹⁴ Say’ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

Mihri Belli de Dergi'nin amacını “doğru sosyalist çizgiyi yaymak ve benimsetmek”²⁹⁵ olarak tanımlamıştır.

“Tam Bağımsız Gerçekten Demokratik Türkiye İçin Türk Solu” sloganı ile yayın hayatına başlayan Türk Solu Dergisi'nin temel amacı demokratik devrimin gerçekleştirilmesidir. Dergi, devrimin gerçekleştirilmesini tarihsel görev olarak kabul etmiş; bunun sol kanatta bir güç birliğinin sağlanmasına bağlı olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle öncelikli olarak tüm solcuların çevresinde toplanacakları “ortak bir siyasi platform” un oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır. Dergi'nin “Neden Çıkıyoruz” başlıklı yazısında şöyle denilmektedir:

“Tarih tekerliği ileriye doğru dönecekse, Türk Solu'nun ülkemizin kaderinde tayin edici rol oynaması kaçınılmaz bir şeydir. Ama sol kanatta güç birliği gerçekleşmeden, Türk solcuları ortak bir siyasi platform çevresinde toplanmadan, tüm gücümüzle eyleme geçmemiz ve tarihsel görevimizi yerine getirmemiz imkânsızdır. Onun için ortanın solundan en sola kadar, devrimci olarak, solcu olarak, sosyalist olarak çevresinde birleşeceğimiz ortak platformu saptama işi, önceliği olan bir iş, bir sorumluluk olarak karşımıza dikilmektedir. Biz bu sorumluluğumuzun bilinciyle, bu tarihsel görevin başarılmasında payımıza düşeni yapmak amacıyla Türk Solu'nu çıkarıyoruz.”²⁹⁶

Türk Solu Dergisi, güç birliğinin sağlanmasında görüşlerin tartışılacağı bir diyalog ortamının gerekli olduğunu belirtmiş, böyle bir ortamı oluşturmayı hedeflemiştir. Dergi, tüm solcu çevrelerin katıldığı bir tartışma ve uzlaşma ortamına zemin olmayı amaçlamıştır. Bu açıdan Türk Solu'nun sayfaları ortanın solundan en sola kadar herkese açıktır. Dergi, ülke sorunlarının “bilim ışığında” tartışılacağı, emekçi halkın çıkarlarının saptanarak savunulacağı ve doğru devrimci eylem çizgisinin

²⁹⁵ Belli'nin elektronik posta yoluyla verdiği cevaplar, 11 Mart 2006

²⁹⁶ “Neden Çıkıyoruz”, Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.1

saptanacağı bir tartışma zemini yaratmayı hedeflemiştir. Böylece tüm emekçi halktan yana olanların, ortak bir platformda toplanmasını, devrimin gerçekleştirilmesi için oluşturulacak güç birliğinin sağlanmasını amaçlamıştır.

Dergi'de "*Türk Solu'nun amacı en geniş solcu çevrelerinin katılabileceği ortak bir çabayla, yurdumuzun sorunlarına bilim ışığında açıklık getirmek, toplumumuzu doğru yorumlamak ve doğru devrimci eylem çizgisini saptamak, bunu savunmak olacaktır.*"²⁹⁷ denmiş, bu amaçla bir cephe oluşturmak planlanmış, Dergi etrafında bir hareket ve güç birliği örgütlenme amacı güdülmüştür. Dergi "emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı devrimci dayanışma, ulusal güç birliği" sloganıyla güç birliğinin kime karşı ve kimler tarafından oluşturulacağını belirtmiştir. Buna göre, devrimin emperyalizme ve onun yerli işbirlikçilerine karşı gerçekleştirileceği savunulmuştur. Devrimin gerçekleştirilmesinde dayanışma önemlidir ve bu, güç birliğinin sağlanması ile olacaktır. Bu amaçla, solun, kendi içindeki çeşitli görüş farklılıklarını bir yana bırakarak, "ortanın solundan en sola kadar" herkesin temel bazı noktalarda birleşmesi gerektiğini belirtmiştir. Dergi, etrafında uzlaşılacak platform için öncelikli olarak iki kıstas belirlemiştir: Emekçi halktan yana olmak ve tutarlı bir milliyetçi olmak.

Türk Solu Dergisi, çıkış amacını devrimin yapılmasında üzerine düşen görevleri gerçekleştirmek olarak tanımlamıştır. Dergi, devrimin gerçekleştirilmesi için gerekli olan sorumlulukların yerine getirilmesini kendisine görev olarak benimsemiş, bu sorumlulukları yerine getirerek devrimin başarıya ulaşmasını sağlamayı hedeflemiştir. Bu açıdan Dergi'nin kendine iki temel görev saptadığı söylenebilir.

²⁹⁷ "Neden Çıkıyoruz", Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.1

Bunlardan birincisi devrimin köklü ve sürekli olabilmesi için geniş halk desteğinin sağlanması, ikincisi de bu desteğin sağlanabilmesi için gerekli olan bilincin kitleye kazandırılmasıdır. Dergi, bu amaçla genç kuşaklarının teorik eğitime, emekçilerin bilinçlendirilmesine ve örgütlenmesine yardımcı olmayı ve devrim isteğinin halkta oluşturulmasını görevi olarak benimsemiştir. Dergi daha ilk sayısında parlamenter yoldan ayrıldıklarının işaretlerini vermiştir. Parlamenter yoldan mücadeleyi eleştirerek parlamenter yolla iktidara gelmenin mümkün olmadığını savunmuştur. Küçük burjuva politikacılığının gerçek devrimci tutumla bağdaşmadığını savunan Dergi, parlamento dışındaki güçleri örgütleyerek bir toplumsal hareketi gerçekleştirmeyi amaçlamıştır.

6) Türk Solu Hareketi

Türk Solu Dergisi, bir fikir hareketini temsil eden bir yayın olarak çıkmaktan çok bir hareketi örgütlemeye çalışmaktadır. Derginin en önemli amacı, Milli Demokratik Devrimi gerçekleştirmek için gerekli örgütlenmenin sağlanması ve devrimin gerçekleştirilmesidir. Türk Solu Dergisi'nin örgütlediği bu harekete Türk Solu hareketi denilmiştir. Başta Dergi etrafında toplanan çevre giderek ayrı bir örgütlenmeye ihtiyaç duymuştur. Bu amaçla Türk Devrimci Kuruluşlar Güç Birliği (Dev-Güç) adı altında bir örgüt kurulmuştur.²⁹⁸ Dev-Güç çeşitli devrimci örgüt ve derneklerin katıldığı bir çatı niteliğindedir. Birliğin amacı, çeşitli kesimleri temsil eden örgütler aracılığıyla halkı örgütleyerek mücadeleye katmaktır. Dergi'de yer alan verilere göre Dev-Güç'e 50'ye yakın dernek katılmıştır. Birlik içinde 27 Mayıs Milli Demokratik Devrim

²⁹⁸ Dev-Güç'in İcra Komitesi Başkanı 27 Mayıs'ı gerçekleştiren Milli Birlik Komitesi'nde yer alan Kadri Kaplan olmuştur.

Derneği, İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği, Aşıklar Derneği, Öğrenci örgütleri ve kimi sendikalar bulunmaktadır.²⁹⁹

Dev-Güç kendisine katılan dernekler, kuruluşlar aracılığıyla gerçekten önemli bir potansiyele erişmişti. Fakat bu örgütlenme, iktidara ulaşmayı hedefleyen bir siyasal hareketin amaçlarına ulaşmasını sağlayacak boyutlara ulaşmadı. Bunda bir siyasal partinin kurulmamış olmasının da etkileri olabilir. Bu konuda Mihri Belli, Ahmet Say ve Vahap Erdoğan benzer şekilde örgütlenememiş olmanın hareketin en büyük kusuru olarak ortaya çıktığını ve bunun hareketin içindeki bölünmelere neden olduğunu belirtmiştir. Ahmet Say disiplinsizliğin ve örgütsüzlüğün bir sürü fraksiyonun doğmasına, kendi içinde bölünmelere mal olduğunu belirtmiştir.³⁰⁰ Erdoğan da örgütsüzlüğün fraksiyonlaşmaya neden olduğunu belirtmiş; “Bir siyasal örgütü yoktu. O örgütsüzlüğün getirdiği sürtüşmeler, ayrılımlar, başıboşluklar, çelişkiler başlamıştı”³⁰¹ demiştir. Örgütsüzlük hareketin dağılmasına neden olan en önemli etkenlerden biri olarak görülmüştür. Bu durum hareketi dağılmaya götürürken, Dergi'nin kapanışının da nedeni olmuştur. Erdoğan'nun şu değerlendirmesi önemlidir: “Aslında hareketin bir kusuru, bu kadar bu güce ulaşıldı, siyasal bir partileşme olabilirdi, bu yapılmadı. Bu yapılmayınca gençlik hareketi darmadağın oldu,

²⁹⁹Türk Solu Dergisi'nde Dev-Güç oluşumuna yönelik yazılar için bkz:

“Abdülhamid'in Hayaleti Taksim Meydanında”, Türk Solu, 10 Mart 1968, Sayı 17, s.1

Kadri Kaplan, “Devrimciler Güçbirliğinin Anlam ve Kavramı”, Türk Solu, 29 Nisan 1968, Sayı 24, s.4

Reşat Fuat “Güçbirliği Bozguncuları İhanete Gidiyor” Türk Solu, 7 Mayıs 1968, Sayı 25, s.1

İlhami Soysal, “Devrimciler Güçbirliği Bir Aşamadır”, Türk Solu, 7 Mayıs 1968, Sayı 25, s.5

“Dev-Güç Gerçekten Dev olan Bir Güçtür”, Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.1

Niyazi Ağırnaslı, “Asgari Müstereklerde Birleşilmelidir”, Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.5

Hamdi Konur, “Milli Cephenin Önündeki Tehlikeler”, Türk Solu, 21 Mayıs 1968, Sayı 27, s.1

Ahmet Say, “Gün, Halkımızı Bilinçlendirme Günüdür”, Türk Solu, 18 Haziran 1968, Sayı 31, s.4

“Bu da İşçilerden İşgal, İşçi Gençlik Elele”, Türk Solu, 9 Temmuz 1968, Sayı 34, s.1

Gün Zileli, “Savaş Mutlaka Kazanılacaktır”, Türk Solu, 10 Aralık 1968, Sayı 56, s.12

Türk Solu “Dev-Güç'te Birleşelim”, Türk Solu, 4 Mart 1969, Sayı 68, s. 3

“Dev Güç İlerici Güçleri 5 Yönlü Demokratik Savaşa Çağırıyor”, Türk Solu, 25 Mart 1969, Sayı 71,s.4

³⁰⁰ Say ile görüşme, 3 Mart 2006

³⁰¹ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

*kolaylıkla bastırıldı. Örgütlenemedik, siyasal anlamda. Bir derginin etrafında örgütlenme ne olabilir, işte bu kadar. Dağınıklık sonucunu doğurdu. Dergi'nin kendini siyasal bir örgüte dönüştürmesi gerekirdi, bu yapılmadı.”*³⁰²

Türk Solu Dergisi'nde örgütlü mücadelenin ve bir siyasal partinin önemi sıkça vurgulanmakla birlikte, parlamenter mücadele stratejisinin yoğun şekilde eleştirilmesi ve hareketin özellikle parlamento dışı alanlarda yoğunlaşması MDD hareketinin örgütlenememesi sonucunu da beraberinde getirmiştir. 1970'te böyle bir girişim olduğunda hareketin en önemli gücünü oluşturan fakat bu sırada yavaş yavaş Mihri Belli'den kopmaya başlayan gençlik buna karşı çıkmıştır.³⁰³ Bu sırada silahlı mücadele yollarını benimseyen gençlik önderleri parlamenter mücadele aşamasının artık geçerli olamayacağı düşüncesindeydi. Aydınoglu da Parti kurma düşüncesinden önce, TİP'in İstanbul İl Teşkilatı'nı ele geçiren MDD hareketini oluşturan kadroların, bir parti ile ne yapılacağı konusunda derli toplu bir projesinin olmadığını ortaya çıktığını belirtir.³⁰⁴ Belge de bir süre sonra İstanbul'daki parti teşkilatında “faaliyeti tatil ettiklerini” söyleyerek, hareketin gelişiminin ve mantığının bir parti ile çalışmaya izin vermediğini belirtir.³⁰⁵

³⁰² Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

³⁰³ Belli, “Esas Hadise...” , s.139-144

³⁰⁴ Aydınoglu, a.g.m.

³⁰⁵ Belge, “Türkiye İşçi...”, s.2130

7) Dergi'nin Kapanışı

Başlangıçta da belirttiğimiz gibi Dergi yayımına ara verdiğini, tekrar çıkacağını duyurduğu bir veda yazısıyla yayımına son vermiştir. Bu yazıda³⁰⁶ Dergi bünyesinde son dönemlerde ortaya çıkan görüş ayrılığı fark edilmektedir. İmzasız yayımlanmış olan söz konusu yazıda Mihri Belli'ye de eleştiriler yöneltilmiştir. Bir anlamda hareketin özeleştirisinin de yapıldığı bu yazıda bölünmenin sebebi, kısa zamanda güçlenen ve gelişen bir hareketin kendisine uygun bir örgüte sahip olamaması ile açıklanmıştır. Yazıya göre örgüt sorunu, hareketi ideolojik birlikten ve disiplinden yoksun hale getirmiş; hatta hareketin bir şahsın ismi ile anılır olması sonucunu doğurmuştu. Bu şahıs ile kastedilen büyük ihtimalle Mihri Belli'dir. Hareketin bu şekilde anılması bir rahatsızlığa neden oldu mu yönündeki sorumu Ahmet Say "Sanmıyorum. Bu yönde rahatsızlığını dile getirene rastlamadım"³⁰⁷ şeklinde cevaplamıştır. Oysa söz konusu yazıda bu rahatsızlık dile getirilmektedir.

Dergi'nin son sayısında "kurucular" arasında bir ayrılık olduğu belirtilmiştir. Şerif Tekben'in mektubunda, Dergi'nin "kurucuları arasına bulaşan fikir ayrılıkları"ndan³⁰⁸ bahsedilmektedir. Bu ifadeden Dergi'nin kurucularından bir kısmının Doğu Perinçek grubu ile olan ayrılıkta, Perinçek grubu ile hareket ettiği anlaşılmaktadır. Bu konuda yaptığım görüşmelerde net bir bilgi edinemedim. Bunda aradan neredeyse 40 yıl geçmiş olmasının ve görüştüğüm kişilerin her şeyi net hatırlamıyor olmasının da etkisi olabilir. Şerif Tekben son sayıda yayımlanan mektubunda, Dergi'nin kurucuları arasında fikir ayrılığı bulunduğunu ve bu

³⁰⁶ "Yayınımıza Ara Verirken", Türk Solu, 14 Nisan 1970, Sayı 126, s.2-3

³⁰⁷ Say'ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

³⁰⁸ Şerif Tekben, "Şerif Tekben'in Mektubu", Türk Solu, 14 Nisan 1970, Sayı 126, s.5

anlaşmazlıkların giderilip birlikte çalışma olanağının kalmadığını belirtmiştir. Kendisinin Mihri Belli 'nin temsil ettiği gruba yakın olduğunu belirten Tekben, buna rağmen yayıma hep beraber başladıklarını ve herhangi bir grubu tercih etmesinin söz konusu olmadığını, dolayısıyla Dergi'yi kapatmaya karar verdiğini söylemiştir. Dergi'nin yayımının sona ermesi ve görüş ayrılığı ile ilgili olarak Mihri Belli şöyle demektedir: “*Dergi iki buçuk yılı aşkın bir süre benim denetimim altında çıktı. Sonunda eski tüfekler arasında ikilik çıktı ve bir sayısı benim denetimim dışında yayımlandı. Bunun üzerine Dergi'nin sahibi Şerif Tekben yayımı durdurdu.*”³⁰⁹ Ahmet Say ise, Dergi'nin bir takım anlaşmazlıklardan ötürü değil, anlaşmazlıklara yol açmamak için” kapandığını bir tek Doğu Perinçek ve grubunun ayrılarak kendi dergilerini çıkardığını belirtmiştir.³¹⁰ Ahmet Say Dergi'nin kapanış nedenini şöyle açıklamıştır: “*Dergi'nin sahibi olan Şerif Tekben gereksiz görüş ayrılıklarının Dergi'de yansıtılmasına meydan vermemek için Dergi'nin yayımını durdurdu. Hepimizin ortak kararı buydu. Dergi'de kopma ayrılma yoktu.*”³¹¹ Erdoğan ise belli bir yere gelince Dergi'nin tıkanmaya başladığını ve de haftalık dergi çıkarmak zor bir şey olduğunu bu nedenle kapandığını, yoksa ideolojik bir ayrılık olmadığını, kadrodan ayrılanlar olmadığını söylemektedir.³¹² İki yazı işleri müdürü de Dergi'de herhangi bir anlaşmazlık olmadığını, asıl ayrılığın Aydınlık Dergisi içinde çıktığını söylemektedirler. Bununla birlikte Dergi'nin son sayısında yer alan yazıda görüş ayrılıklarının olduğu net bir şekilde fark edilmektedir. O sıralarda gençlik hareketi içinde yer alan isimlerden olan Ergun Aydınoglu ise Dergi'nin kapanışını, o dönemde Türkiye solunun evrimiyle ilişkilendirerek değerlendirir.

³⁰⁹ Belli'nin elektronik posta yoluyla gönderdiği cevaplar, 11 Mart 2006

³¹⁰ Say'ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

³¹¹ Say ile görüşme, 13 Nisan 2006

³¹² Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

Perinçek, Deniz Gezmiş, Mahir Kaynak gibi Dev-Genç kadrolarının zamanla hareketten kopması ile açıklar.³¹³

Dergi kapandığında amaçlarına ulaşmış mıydı, ya da hedeflediklerinin ne kadarını gerçekleştirmişti? 2006 yılında bu soruya cevap veren Ahmet Say, Türk Solu'nun yayımının Türkiye'ye özgü bir ileri hareketin kendi çapında yaygınlaşmasına hizmet ettiğini ileri sürmüştür. Dergi'de Türkiye'nin doğru toplumsal çözümleri yapıldığını ve Dergi'nin Türkiye'de yurtseverliği temsil ettiğini savunan Say, "Türk Solu Dergisi özgün bir yayındı, onu özgün kılan da Türkiye'nin özellikleriydi"³¹⁴ demektedir. Mihri Belli ise bu soruyu şöyle cevaplamıştır:

"Dergi amacına ulaşmıştır. Tarihsel inisiyatif bize geçmişti. Biz ilerliyorduk, karşımızdaki güçler geriliyordu. Kent ve köy emekçilerine ulaşmada önemli ilerlemeler kaydettik. Amerikan donanması tam 12 yıl Türkiye sularına gelemedi. Gelebilmesi için iki askeri darbe gerekti. Tarihi boyunca hiç bir zaman Marksist hareket bu denli etkili olamamıştır."³¹⁵

Belirttiğimiz gibi bu konu ve Mihri Belli'nin görüşü ayrı bir tartışma konusu olacak niteliktedir. Bununla birlikte Türk Solu Dergisi'nin bir yayın organı olarak hedeflediklerinin ne ölçüde gerçekleştiği ile Türk Solu hareketinin ne ölçüde amacına ulaştığı ile ayrı bir konu olarak ele alınmalıdır. Daha önce Dergi'nin hareketin merkezi olduğunu söylemiştik. Bununla birlikte toplumsal bir hareket sadece bir Dergi çevresinde örgütlenemezdi, Dergi sadece örgütlenmenin ilk aşamasını oluşturabilirdi. Türk Solu hareketi Dergi çevresinde belli bir güce eriştikten sonra örgütlenmeyi tam olarak gerçekleştirememiştir. Bunun çok çeşitli nedenleri olabilir. Elimizdeki kaynaklar

³¹³ Aydınöğlü ile görüşme, 9 Temmuz 2006

³¹⁴ Say'ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

³¹⁵ Belli'nin elektronik posta yoluyla gönderdiği cevaplar, 11 Mart 2006

ve veriler bunun izahını yapmak için yeterli değil. Böyle bir izah, sadece o dönemlerde hareketin içinde olanların bugünkü kişisel görüşleri ile sınırlı kalmak zorundadır. Bununla birlikte Ahmet Say'ın şu değerlendirmesi Dergi'nin amacına ulaşip ulaşmadığı konusunda önemli bir noktaya dikkat çekmektedir.

“Her yayın organının misyonu belli bir süreç içinde tamamlanıp sona erer. Eğer böyle olmazsa yayın organı kendini yineleyip durur. “Türk Solu” bu duruma düşmedi. Çünkü yayın yoluyla amaçlanmış olan görüşlerin beklenenden de fazla yaygınlaşması gerçekleşmişti.”³¹⁶ “ Bu tip dergiler misyonunu 50 yıl sürdüremez. Koşullar değiştikçe, yeni fraksiyonlar çıkar, 12 Mart gelir nasıl olsa. O , 2-2,5 yıllık bir süreçtir. Bence misyonunu tamamlamıştı. Israr ederse kendini tekrar etmekten yinelemekten başka hiçbir işe yaramaz. O daha beter. Söylenecek laf söylenmiş.”³¹⁷

Ahmet Say'ın bu değerlendirmeleri yerindedir. Mihri Belli'nin de belirttiği gibi Türk Solu bir ajitasyon organıydı.³¹⁸ Böyle bir Dergi'nin de misyonu fikirlerin ulaşabileceği en geniş kesime duyurulması ve hareketin içine çekilmesi ile sınırlıdır. Bu noktadan bakıldığında Türk Solu bunu başarmıştı. O günün koşulları içinde azımsanamayacak sayıda kişiye ulaşmıştı. Milli Demokratik Devrim hareketi, 1967–1970 yılları arasında Türkiye'deki sol hareketler içinde en güçlü hareket haline gelmişti. Fakat bu aşamadan sonra hareketin başarıya ulaşması ancak bir örgüt aracılığıyla sağlanabilirdi. Bu açıdan Türk Solu'nun yayın organı olarak misyonunu tamamladığı söylenebilir.

Son olarak Dergi'nin en önemli yazarı Mihri Belli ile iki yazı işleri müdürünün hareketin doğuşundan yaklaşık 40 yıl sonra MDD hareketine yönelik eleştirilerine yer vermek ilginç olacaktır: MDD'nin teorisyenlerinden Mihri Belli MDD'nin dün olduğu gibi bugün de doğru bir hareket olduğunu savunmakla birlikte eylemde bazı hatalar

³¹⁶ Say'ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

³¹⁷ Say ile görüşme, 13 Nisan 2006

³¹⁸ Belli'nin elektronik posta yoluyla gönderdiği cevaplar, 11 Mart 2006

olduğunu, örgütlenilememiş olmasının hareketin kusurlarından biri olduğunu belirtir. Belli, 1969'da Yargıtay'dan MDD'yi savunmanın suç olmadığına ilişkin karar çıktıktan sonra diğer yasaklı kişilerle birlikte yasal bir parti kurmamış olmayı hareketin bir eleştirisi olarak sunar. Erdoğan ise kuşkusuz eksikleri olmakla birlikte özünde doğru bir hareket olduğunu belirtir. Erdoğan hareketin kimi yanlışlarına değinir, örneğin Kemalist hareketin daha fazla incelenmesi gerektiğini, TİP karşısındaki tavırlarının, onu bir tarafa itmenin yanlış olduğunu belirtir. Bununla birlikte MDD'yi doğru bir çizgi olarak değerlendirir. Say ise şöyle der:

“MDD tezini hayatımın bütün evrelerinde gözden geçirdim. Doğruluğuna inancım giderek güçlendi. Kırk yıl sonra, şöyle düşünüyorum: “Tam bağımsız, gerçekten demokratik Türkiye” sloganı, günümüz koşulları için daha da geçerli. Yeraltı ve yerüstü kaynaklarımız yabancılara “babalar gibi” satılırken bir yandan da “küreselleşme” ve “globalleşme” kavramlarının en çarpıcı örnekleri veriliyor. Şu da var: Kırk yıl önce feodal ideoloji, günümüzde olduğu gibi kök salmış, yaygınlaşmış, devletin önde gelen kimi organlarını, mevzilerini ele geçirmiş değildi”³¹⁹

Bu değerlendirmelere bakıldığında hareketin içinde yer alan kişilerin MDD'yi teorik olarak doğru buldukları, eleştirilerinin daha çok harekete, hareketin gelişimi sırasındaki bazı yanlış ve eksiklere yönelik olduğu söylenebilir.

³¹⁹ Say'ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

B) Türk Solu Dergisi'nin Milli Demokratik Devrim Stratejisi ³²⁰

Bu kısımda Türk Solu Dergisi'nin Milli Demokratik Devrim stratejisi ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Bu sırada, Sadun Aren'in, MDD, "ilk ortaya atılışından itibaren, TİP'in karşı görüşlerinin etkisiyle sürekli değiştirilmiştir"³²¹ iddiasından yola çıkılarak, MDD'nin bir program olarak net ve bütünlüklü bir şekilde ortaya konulduğu Türk Solu Dergisi'nde, 1967'deki ilk şekli ile, 1970'te Dergi'nin yayımının sona erdiği nisan ayında yayımlanmış olan "Milli Demokratik Devrim" adlı broşürdeki³²² son hali³²³ karşılaştırılacaktır.

1) Türk Solu Dergisi'nde Devrim Tanımı

Türk Solu Dergisi'nin Milli Demokratik Devrim programını incelemeye geçmeden önce Dergi'nin "devrim" anlayışını tanımlamakta fayda vardır. Dergi'de genel bir tanımla devrim, mülkiyetin el değiştirerek, ilerici bir sınıfın eline geçmesi olarak tanımlanır. Fakat hemen arkasından Dergi, bu tanımı eksik bulduğunu belirtir; çünkü bu tanım, üretim tarzını bir bütün olarak ele almak yerine onu sadece bir yönü ile, yani sadece üretim ilişkileri açısından ele almaktadır. Bu nedenle de, üretim tarzını bütün yönleri ile ele alan daha geniş bir tanım yapılarak devrim Dergi'de şöyle tanımlanır:

³²⁰ Dergi'den, bu kısım yazılırken yararlanılan yazılar, kısım sonunda verilmiştir.

³²¹ Aren, a.g.e, s.221

³²² Bu broşür, önce 5 Ağustos 1966 tarihli Yön Dergisi'nde E. Tüfekçi imzasıyla, "Demokratik Devrim: Kimle Beraber Kime Karşı?" başlığıyla yayınlanmıştır. Yazının genişletilmiş hali Türk Solu Dergisi'nin 19 Kasım 1968 tarihli 53. sayısında ek olarak verilmiş, daha sonra tekrar genişletilerek 1970'te ayrı bir broşür olarak basılmıştır. Önce Dergi'nin bir eki olarak verilmesi ve sonraki basımının da yine Dergi'nin yayın süresi içinde gerçekleştirilmiş olması nedeniyle, broşürdeki görüşler de Dergi'nin görüşleri olarak kabul edilmiştir. Mihri Belli, Milli Demokratik Devrim, Aydınlık Yayınları, Nisan 1970

³²³ Sadun Aren de bu broşürü "MDD görüşünün son biçimi" olarak kabul etmiştir. Aren, a.g.e, s. 222

“üretim kuvvetlerinde meydana gelen değişikliklerin üretim ilişkilerini zorlaması sonucu, toplumdaki devrimci sınıf ya da sınıfların, statükoyu muhafaza etmekte çıkarı olan sınıf ya da sınıfların üstesinden gelmesi ve üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki çelişkiyi gidermek üzere üretim ilişkilerini, toplumsal ilişkileri yeni üretim güçlerine uygun bir şekilde değiştirmesidir.”³²⁴

Kısaca, Dergi’ye göre devrim, “bir üretim tarzından daha ileri bir üretim tarzına geçiş”tir.³²⁵ Türk Solu Dergisi, Marksizm’in, tarihin diyalektik bir süreç içinde aşama aşama gerçekleştiği önermesine bağlı kalarak devrimi bu üretim tarzlarının birinden bir sonrakine geçiş olarak değerlendirir. Bu aşamalar içerisinde bir üretim tarzından, bir önceki üretim aşamasına geçiş, “ilerici” olmadığı için devrim olarak nitelendirilmez. Bu açıdan, kapitalist düzendeki bir ülke için bir sonraki devrimci aşama sosyalizmdir. Kapitalist üretim tarzından bir önceki aşamaya geçiş ise gerici bir harekettir dolayısıyla “karşı devrim”dir. Buna bağlı olarak Dergi, Türkiye’nin önündeki devrimci aşamanın ne olduğunu saptamaya çalışır.

Türk Solu Dergisi’ne göre devrimin gerçekleştirilmesinde “devrimci teori” ve “doğru devrimci eylem çizgisini saptama” önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’nin “doğru siyasi devrimci çizgisi”, “devrimci teori”nin, Türkiye’nin özel koşullarına ve ulusal gerçeklerine uygulanması sonucu varılan “teorik ve pratik sentez”dir. Bu nedenle ilk olarak Türkiye’nin sorunlarının “bilimsel” olarak incelenmesi, emekçi Türk halkının sınıf çıkarlarının doğru saptanması ve buna göre Türkiye’nin önündeki aşamanın doğru belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla Dergi ilk olarak, Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısını inceler.

³²⁴ Mihri Belli, “Türkiye’nin Devrim Stratejisi”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.4

³²⁵ Mihri Belli, “Devrimci Şiar Meselesi”, Türk Solu, 15 Aralık 1967, Sayı 5, s.4

2) Türk Solu Dergisi'ne Göre Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Durumu

Türk Solu Dergisi, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısını, emperyalist dünya sistemi içinde, hâlâ feodal kalıntılar barındıran geri bir tarım ülkesi olarak tanımlamaktadır. Türkiye emperyalizmin sömürü alanı içinde olan bir ülkedir ve emperyalizm, işbirlikçi sermaye³²⁶ ve feodal ağa takımından oluşan üçlü ittifakın hâkimiyeti altındadır. Dergi'nin “gerici” olarak nitelendirdiği bu üçlü ittifak, ülkede egemenlik kurmuştur ve iktisadi politikadan eğitime kadar Türkiye'yi her anlamda yönetmektedir. Ülkenin iktisadi politikası, emperyalist blok tarafından kabul ettirilmiştir ve bu politika, ülkenin bağımlı, tarım ülkesi durumunu perçinleyerek dış ticaret açığının giderek artmasına neden olmaktadır. “Dış Yardım” adı altında verilenler, emperyalizmin sömürüsünün ve bağımlılık durumunun sürdürülmesi amacıyla kullanılmaktadır. Ülkede sosyal adaletsizlik hüküm sürmektedir.³²⁷ Türkiye'nin NATO ittifakına sokulması da, emperyalist bloğun tahakkümlerini sürdürmesinin bir yoludur. Türkiye'nin savunma politikası, ulusal çıkarlarına göre kendi uygulayabildiği bir politika değildir. Dış politikası, Amerikan uyduluğunda, emperyalist bloktan yana bir politikadır ve böyle bir dış politika M. Kemal'in “millici” politikasıyla çelişmektedir. Nüfusunun %62'si okuma yazma bilmeyen Türkiye'de eğitim de gericilerin elindedir ve laik eğitim ilkesinden taviz verilmektedir. Birçok genç üniversiteye girememektedir.

³²⁶ Milli Demokratik Devrim broşüründe “komprador” yerine “işbirlikçi” teriminin daha uygun olduğu belirtilir. Broşürde bunun nedeni, “sömürgecilere bağlı liman burjuvazisi anlamına gelen bu terim, emperyalizm değil sömürgecilik döneminin terimidir ve sömürünün çok daha genişlediği, derinleştiği ve yoğunlaştığı çağımızda yeteri kadar kapsamlı değildir” diye açıklanmıştır. Belli, “Milli Demokratik ...”, s.34 Dergi'de bazı yazılarda komprador sözcüğü de kullanılmaktadır. Örneğin, İlhan Selçuk, “Gazi Mustafa Kemal Türkiye'si ve Komprador Kapitalisti Türkiye'si”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.5 Fakat Mihri Belli kendi yazılarında bu terimi kullanmamıştır.

³²⁷ Broşürde bu konuda şunlar yazılmaktadır: 34 milyon nüfuslu Türkiye'nin milli gelirinin üçte biri, nüfusun yüzde birinden azını teşkil eden bir sömürücü azınlık tarafından tüketilmektedir. Tarımla geçinenlerin %31'inin toprakların dörtte üçünü işletmelerine karşılık, tarım nüfusunun %69'u toprakların dörtte birine sıkışmış kalmıştır. Bir milyona yakın köylü ailesinin hiç toprağı yoktur. Belli, “Milli Demokratik...”, s.11

Dergi'ye göre emperyalizm, sömürsünü, ülkenin en gerici sınıf ve zümreleriyle ittifak kurarak sürdürür. Emperyalistlerin ülkedeki müttefikleri, işbirlikçi sermaye ve feodal mütegalibedir. Bu üçlü ittifak Türkiye'nin sadece ekonomisine değil, politikasına, toplumsal hayatına hatta kültürüne de egemendir. Böyle bir düzende yapılan seçimlerde de bu ittifakın desteklediği partinin seçimi kazanması kaçınılmazdır. Kısacası Türkiye, her yönüyle emperyalist sistem içinde sömürülen, bağımlı bir ülkedir. Dolayısıyla, bu tahakküm sürdükçe, Türkiye'nin bu çıkmazdan kurtulması da imkânsızdır.

Türkiye'nin sosyo-ekonomik durumunu bu şekilde tanımlayan Dergi, daha sonra ülkenin mevcut koşullarına uygun bir devrim stratejisi belirler. Buna göre, Türkiye için öncelikli adım, ülkenin bu bağımlı ve sömürülen durumundan kurtulmasıdır; çünkü bağımsızlık sağlanmadıkça, ülke sömürülmeye devam edecek ve bu çıkmazdan kurtulamayacaktır. Dolayısıyla Türkiye'nin önündeki devrimci adım, bu sorunun çözülmesine yönelik olmalıdır.

3) Türk Solu Dergisi'nde Devrim Stratejisi

Türk Solu Dergisi, Türkiye üzerine yaptığı bu değerlendirmelerden yola çıkarak, ülkenin en önemli sorununu emperyalizm ve onun işbirlikçileri ile halk arasındaki çatışma olarak belirler. Dolayısıyla çözülmesi gereken ilk sorun, bu çatışmanın ya da çelişkinin ortadan kaldırılmasıdır. Bunun için ülkeyi emperyalizmin sömürsünden kurtaracak anti-emperyalist devrim ile feodal kalıntıları ortadan kaldıracak olan anti-feodal devrimin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin önündeki devrimci aşama "milli demokratik devrim" aşamasıdır. Demokratik devrimin, burjuva

demokratik devrimin sonuna kadar götürülmüş hali olduğunu belirten Dergi, terimin “her zaman ve her yerde” anti-emperyalist nitelik taşımasından dolayı “milli demokratik devrim” olarak kullanılmakta olduğunu belirtmektedir. Dergi’ye göre mevcut çağ içinde tüm demokratik devrimler antiemperyalist nitelik taşır ve bu nedenle de “milli”dir çünkü,

“Emperyalizm çağında Demokratik Devrim’i gerçekleştirememiş olan bütün ülkeler, (istisnasız) emperyalizmin boyunduruğu altındadırlar. Bu boyunduruğun çıplak gözle açıkça görülmesi ya da maskelenmiş olması durumu değiştirmez. Çünkü bu çağda emperyalizmin tahakkümü altında tuttuğu her geri kalmış ülkede ittifakına aldığı gerici sınıflardan biri ve birinci işbirlikçi kapitalist ise öteki feodal mütegalibedir ve bu ülkelerde kim demokratik devrimi gerçekleştirmek amacıyla feodal mütegalibeye karşı elini kaldırırsa, aynı zamanda arkasında duran emperyalizme de el kaldırmak ve milli devrim yapmak zorundadır.”³²⁸

Milli Demokratik Devrim kesinlikle sosyalist devrim değil, sosyalist devrime giden yolda, az gelişmiş ülkeler için gerçekleştirilmesi gereken zorunlu bir aşamadır. Dergi’ye göre Batı toplumları kapitalist yoldan kalkınmışlardır; fakat o dönem artık kapanmıştır. Günümüzde kapitalist yoldan kalkınmanın olanağı yoktur. Bunun yanında az gelişmiş ülkeler için demokratik devrim aynı zamanda emperyalizme karşı verilecek savaş anlamına geldiğinden milli nitelik taşır. Bu açıdan Dergi’ye göre, Batı toplumlarının gerçekleştirdiği burjuva demokratik devrimin az gelişmiş ülkelerdeki karşılığı Milli Demokratik Devrim aşamasıdır. Dergi’ye göre “Batı toplumları için kapitalizm ne kadar zorunlu bir aşama ise, Milli Demokratik Devrim de az gelişmiş ülkeler için, sosyalizm yolunda o kadar zorunlu bir aşamadır.”³²⁹ Bununla birlikte milli devrimlerin, “Kapitalizmin en yüksek aşaması dediğimiz bugünkü emperyalizm devrinde geri kalmış (bırakılmış) ülkelerin kurtuluş mücadelelerinin emperyalizme ve

³²⁸ Belli, “Milli Demokratik...”, s.21

³²⁹ Mustafa Gürkan, “Devrimci Görev”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.8

onun memleket içindeki destekleri komprador ve derebeyi zümrelerine karşı yönelmesi her bakımdan zorunludur, bu itibarla da burjuva demokratik bir karakter taşır.”³³⁰

Türk Solu Dergisi’nde benimsenen devrim stratejisinin ne olduğunu incelemeye geçmeden önce kısaca Dergi’de stratejinin nasıl tanımlandığına değinelim. Dergi’ye göre strateji, “ devrimin belirli bir aşamasını temel kabul ederek, devrimci sınıfın ya da sınıfların darbesinin doğrultusunu tespit etmektir. Devrimci kuvvetlerin ...doğru tasarruf planını hazırlamak, devrimin belirli aşaması boyunca bu planın gerçekleştirilmesi için mücadele etmektir”³³¹ Buna göre devrim stratejisi, belli bir devrim aşamasının hedeflenmesi ve o hedefe ulaşmanın koşullarının belirlenmesidir. Söz konusu hedefe ulaşmak, belirlenen aşamanın gereklerini yerine getirerek aşamanın başarıyla sonuçlandırılmasıdır. Bu nedenle, emperyalizmin vesayeti altında ve feodal kalıntıları hâlâ barındıran bağımlı ve geri bir tarım ülkesi olan Türkiye’nin önündeki devrimci aşama MDD’nin gerçekleştirilmesidir. Ancak, bu noktada şunu belirtmekte fayda vardır. Dergi’nin yaklaşımı içinde, ulaşmayı amaçladığı nihai hedef sosyalizmdir. Dolayısıyla Dergi’de devrim stratejisi buna göre belirlenmektedir. Türkiye’nin önündeki aşama, onu sosyalizme ulaştıracak yolda atılacak ilk adım, geçilmesi gereken ilk aşamadır. Antiemperyalist ve antifeodal devrimi, diğer bir deyişle MDD’yi gerçekleştirmeden sosyalist devrim gerçekleştirilemediği için MDD öncelikli hedeftir. Ancak MDD aşaması tamamlandıktan sonradır ki sosyalist devrim aşamasına geçilebilir.³³² Bu aşamanın tamamlanması ise tam bağımsızlığın kazanılması³³³ ve

³³⁰ Reşat Fuat Baraner, “Anti-Emperyalist ve Anti-Feodal Mücadele Toplumumuzun Tüm Olarak Menfaatlerini Temsil Eder”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.4

³³¹ Belli, “Türkiye’nin Devrim ...”, s.4

³³² Dergi’de, “tarihte atlamalar da görülmektedir, illa ki bir sonraki toplum biçimine geçilecek diye bir kural konamaz” A.k. s.4 denilmektedir. Dolayısıyla şu soru sorulabilir: Türkiye’de demokratik devrimi gerçekleştirmeden sosyalist devrim aşamasına geçemez mi? Burada Dergi’nin görüşleri yorumlanacak

demokratik devrimlerin gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Özellikle bağımsızlık kazanılmadan sosyalist devrimin gerçekleştirilmesi Dergi'ye göre mümkün değildir.

Dergi'de bu konuda şöyle denmektedir:

“Emperyalist boyunduruk altında sanki toplum kendi düzenini tayinde özgürmüş gibi ciddi ciddi rejim sorunları tartışma konusu yapılıyor ve milletin dikkati boyunduruğun acısından uzaklaştırılmak isteniyor. Oysa emperyalist boyunduruk altındaki topluma hangi düzenin elbisesini giydirirseniz giydirin emperyalizmi alaşağı etmeden iktidarı almanın mümkün olabileceğini savunan sözde sosyalistlerin kurmayı tasarladıkları düzen de dâhil, kumaş emperyalist tezgâhlarda dokunduğundan son tahlilde onun amblemini taşıyacaktır.³³⁴

Dergi'ye göre “demokratik devrimin kapsamına giren” emperyalizmin sömürü alanı olmaktan kurtulmak, ülkenin bağımsızlığının sağlanması ve feodal düzenin tasfiyesi gerçekleştiği takdirde Milli Demokratik Devrim aşaması tamamlanacak ve sosyalist aşamaya geçilebilecektir.³³⁵ Türkiye için öngörülen devrim stratejisi bunu gerektirir.

olursa, bağımsızlığın kazanılmasının önemli bir şart olarak belirlendiğini söyleyebiliriz. Türkiye'nin bağımsızlığını kazanamaması durumunda başta ABD olmak üzere içinde yer aldığı emperyalist bloğun buna izin vermeyeceği ve hemen bir karşı devrim ile müdahale edeceği görüşü bulunmaktadır. Dolayısıyla öncelikli hedef bağımsızlığın gerçekleştirilmesidir. Dergi'de benzer şekilde ifade edilen “demokratik devrim olacağı kadar oldu biz artık sosyalist devrim aşamasına geldik” Ak., s.4 görüşüne (Söz konusu yazıda açıkça belirtilmese de bu TİP'in görüşüdür) karşılık “demokratik devrimin kapsamına giren, emperyalizmin sömürü alanı olmaktan kurtulma ve feodal kalınlardan arınma” gerçekleştiği takdirde sosyalist devrimin gerçekleştirilebileceği savunuluyor. A.k., s.4 Dergi'de şöyle denilmekte: “gerçekten demokratik düzenin tam bağımsızlık olmadan kurulamayacağı ve yürütülemeyeceği inancı kesindir. Tam bağımsızlık olmadan demokratik yönetimin ipotek altında bırakılmadığını söylemek mümkün değildir. Yabancı kapitalist çevreler ve yerli işbirlikçileri, karmakarışık bir ekonomik sistemin aracılığı ile, ulusal bağımsızlığı etki altında bulandıran ipotegin yaratıcılarıdır. Kurdukları sömürü, demokratik yönetimi yozlaştırarak, ulusal egemenliği zedelemektedir.” Suphi Karaman, “Türk Solu ve Milli Demokratik Devrim”, Türk Solu, 19 Kasım 1968, Sayı 53, s.3

³³³ Burada şu soru akla gelebilir: Kapitalist sistem içindeki hangi ülke tamamen bağımsız olabilir? Bütün toplumlar, kapitalizmin doğasından gelen bağımlılık ilişkisi içinde olacaktır. Bu durumda hiçbir ülke sosyalist devrim aşamasına gelemeyecek midir? Bu noktada gelişmiş batı toplumları ile az gelişmiş ülkeler arasında bir ayrıma gitmek zorunludur. Dergi'ye göre, artık kapitalist yoldan kalkınma çağı kalkmıştır. Emperyalizm çağında kapitalist yoldan kalkınmaya çalışan her ülke emperyalizmin sömürüsü altında olacaktır. Dolayısıyla bu ülkeler için kalkınma yolu sosyalizmdir.

³³⁴ “Abdülhamit'in Hayaleti Taksim Meydanında”, Türk Solu, 10 Mart 1968, Sayı 17, s.1

³³⁵ Mao'nun bu konudaki görüşleri de benzer niteliktedir. “Ulusal Bağımsızlığını kaybetmekte olan bir halk için devrimci ödev, hemen sosyalizm değil, bağımsızlık mücadelesidir. Sosyalizmi, onu

“Türkiye’de burjuva demokratik devrimi tamamlanmıştır diyebilmek için fikir özgürlüklerini baskı altına alan hatta kısıtlayan bütün hükümlerin ayıklanması, sosyal sınıf ve zümrelerin kendi kaderlerine ve geleceklerine hâkim olacak örgütleri kurmaları veya her türlü propagandanın kendilerine rahatça erişebileceği bir özgürlük ortamı içinde politikaya katılmaları gerekir.”³³⁶

Dolayısıyla Dergi’ye göre MDD’nin hedefleri gerçekleştirilmeden sosyalist devrimi gerçekleştirmeye çalışmak doğru değildir. Bu aşamada hedef sosyalizm değildir. “Devrimci...Amerikan vesayetinde bir sosyalizm olmayacağını da her şeyden önce bilmek zorundadır.”³³⁷ Mihri Belli, 2006 yılında, o günlerde de vurguladığı noktaya dikkat çeker:

“MDD, Türkiye’nin durumunda, bağımlı, uydu durumuna düşürülmüş bir ülkede yapılacak ilk devrimdir. Bağımsızlık ve demokrasiyi kurmak. Nasıl demokrasiyi kurmak? Yani işçi sınıfı örgütlü olarak ve yoksul köylü örgütlü olarak siyasette yerini almalıdır ve görevini yerine getirmelidir, sınıfsal görevini.”³³⁸

Ahmet Say da o günlerin şartlarında Türkiye’nin önündeki devrim aşamasının MDD olabileceğini savunur:

“Düzene damgasını vuran, dışa bağımlı sermaye ile feodal kalıntılar olduğuna göre, antiemperyalist ve anti-feodal bir politikanın benimsenmesi doğaldı. Söz konusu politika, ‘sosyalist’ bir devrimi değil, ‘demokratik’ bir devrimi öngörüyordu. Slogan açık seçikti ve içtenlikliydi: ‘Tam bağımsız, gerçekten demokratik Türkiye’.”³³⁹

uygulayacağımız bir ülke elimizden çalınmış ise tartışamayız bile. Akt. Alparslan Berktaş, “Çin’de Birleşik Cephe’nin Hikayesi”, Türk Solu, 18 Haziran 1968, Sayı 31, s.5

³³⁶ Niyazi Ağırnash, “Demokrasi mi Demokrasıcılık mi?”, Türk Solu, 19 Mart 1968, Sayı 18, s. 5

³³⁷ İlhan Selçuk, “Devrimin Sürekliliği”, Türk Solu, 8 Nisan 1969, Sayı 73, s.7

³³⁸ Belli ile yapılan görüşme, 7 Mart 2006

³³⁹ Say’ın yazılı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

Türk Solu'na göre öncelikli aşama MDD'dir. MDD aşaması tamamlanmadan, sosyalist devrimi savunmak bilimsel değildir.³⁴⁰

“Hemen önündeki devrimci görevi unutup... tarihi sürecin gerekli bir aşamasını ateşe atıp yakmağa kalkarsan, bu davranışın, sosyalistçe bir davranış olmaz. Ve sen kendini sosyalist sayamazsın. Böyle davranan bir kimse anarşist olabilir ama sosyalist değildir...Milli bağımsızlığı gerçekleştirmenin burjuva demokratik devriminin bir görevi olduğu, sosyalist bilimin alfabesidir.”³⁴¹

Ancak nihai hedef sosyalizme ulaşmaktır; çünkü emperyalizm çağında, demokratik devrim hareketleri, sosyalizme yönelmezse, er geç yıkılacaktır. Bu nedenle her demokratik devrim, sağlamış olduğu milli ve demokratik kazançları koruyabilmek için, emperyalist dünya sistemi ile bağlarını kopararak sosyalizme yönelmelidir. Dergi bu konuda Kemalist hareketi örnek olarak gösterir. Türkiye, Kemalist hareket ile siyasi bağımsızlığını kazanmış, fakat belli bir aşamadan sonra devrimlerin yavaşlaması sonucu, karşı devrimciler harekete geçmiş ve sonuç olarak kazanılan siyasi bağımsızlığı kaybederek emperyalizmin uydusu durumuna gelmiş, gerici ittifak ülkeye hâkim olmuştur. Bu durumun tekrarlanmaması için sosyalizm nihai amaçtır. Fakat sosyalist devrimin başarılabilmesi için ilk şart bağımsız ve gerçekten demokratik bir toplumun kurulması, diğer bir deyişle milli demokratik devrimin bütün şartlarıyla

³⁴⁰ Dergi'de atıf yapılan Mao'nun şu sözü benzer bir duruma işaret etmektedir. “Çin inkılâbının bugünkü ödevi emperyalizm ve feodalizme karşı koymaktır. Bu ödev başarı ile tamamlanmadan sosyalizm söz konusu olamaz. Oykut, a.g.y., s.7

³⁴¹ Belli, “Devrimci Şiar ...” s.4–5. Ayrıca Mihri Belli'nin yukarıdaki sözleri ile Mao'nun şu sözleri arasındaki yakınlık dikkat çekicidir: “Eğer bir sosyalist, ya da sosyalist sempatizan, burjuva-demokratik devrimini küçümser gevşeklik eder, ya da biraz bile olsun yavaşlar ve ona en ufak sadakatsizlik ve soğukluk gösterir ya da onun uğruna kanını dökmeye veya canını vermeye isteksiz olursa, böyle bir kişi bilerek ya da bilmeyerek sosyalizme büyük ya da küçük ölçüde ihanet ediyor demektir ve pek tabii siyasi bilince varmış güvenilir bir devrimci değildir. Sosyalizme ancak demokrasi aşamasından geçileceği, Marksizmin bir kanunudur. Mao Tse-tung, Emperyalizmle Mücadele, s.40'dan akt. Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58 s.20

gerçekleştirilmesidir. Bundan sonra da mutlaka sosyalist devrime sıra gelecektir.³⁴² Bu konudaki sözler aynı zamanda, Türk Solu hareketine sosyalist olmadıkları şeklinde yöneltilen eleştirilere cevap niteliğindedir:

“Milli demokratik devrimin özelliği şudur ki, bu devrim kendi kendine yeten bir bütün değildir. Ya milli demokratik devrim tamamlanacak ve toplum sosyalist devrim aşamasına geçecektir yahut da bazı bocalamalardan sonra geriye dönecek ve karşı devrim galebe çalacaktır. Türkiye'nin yarım yüzyıllık tarihi, bu ikinci şıkkın nasıl gerçekleştiğini gösterir.”³⁴³

Sosyalizme yönelmenin bir zorunluluk olduğuna Mihri Belli 2006 yılında da benzer sözlerle dikkat çekmektedir:

“MDD işbirlikçi büyük sermaye ve kırsal bölgelerdeki müttefiki mütegalibe dışında bütün ulusal sınıf ve zümrelerin eseri olması gereken devrimdir. Ancak sosyalizm hedef olmazsa geriye dönüş tehlikesi vardır. Cumhuriyet tarihi bunun ispatıdır Bu ne demektir? Bu demokrasi şarttır demektir. Belli bir aşamadan sonra tek parti yönetiminin çözüm olmadığını bizim CHP örneği kanıtıyor. 1940'larda çok partili düzene geçtiğimizde merkez ve sağ partilerin hepsi CHP'den çıktı. Bolşevik Partisi tarihi de aynı şeyi kanıtıyor.”³⁴⁴

Dergi'nin temel direği olan Mihri Belli devrim stratejisinin MDD olarak belirlenmesine neden olan koşulları Dergi'de şu şekilde sıralar:

³⁴² Lenin'in şu sözleri ile Dergi'nin görüşleri arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. “Her şey bizim önceden söylediğimiz gibi gelişti. Devrimin izlediği yol muhakememizin doğruluğunu ispat etti. İlk önce bütün köylüyle birlikte krallığa karşı, büyük toprak sahiplerine karşı, derebeyliğe karşı (ve bu durumda devrim, bir burjuva devrimi, bir burjuva demokratik devrimi olarak kalır.) sonra da yoksul köylüyle birlikte, yarı proleterlerle birlikte, bütün sömürülenlerle birlikte, zengin köylüler, kulaklar spekülörler dâhil, kapitalizme karşı ve bu sefer devrim artık sosyalist bir devrimdir.” Proleter Devrimi ve Dönem Kautsky C.XXIII s. 391'den akt. Belli, “Devrimci Şiar ...”, s.4-5Yine Mao'nun şu sözleri ile Dergi'nin görüşlerine oldukça yakındır.”Şüphesiz ki Çin inkılabının atması gereken iki adımı tayin eden şey bugünkü Çin'in sömürge, yarı sömürge, yarı feodal karakteridir. Birinci safha sömürge, yarı sömürge, yarı feodal cemiyeti bağımsız demokratik bir cemiyet haline getirmektir. İkinci safha, inkılabı daha da geliştirerek bir sosyalist cemiyet kurmaktır.” Mao Tse-tung , “Yeni Demokrasi”, s.10'dan akt. Oykut, agy. s.7

³⁴³ Belli, “ Milli Demokratik ...” s.24

³⁴⁴ Belli sözlerine şöyle devam eder: Şevnadze anılarında “Ben hiçbir zaman komünist olmadım, ama kariyerimde ilerlemek için Parti'ye girdim” diyor. Girmekle kalmıyor, Polit-Büro üyesi ve dışişleri bakanı oluyor. Belli, elektronik posta yoluyla verdiği cevaplar, 11 Mart 2006

- **Objektif Şartlar**

- Türkiye'nin emperyalist sistem içinde sömürülen, geri ve bağımlı bir ülke olması;
- Ekonomisinin ve toplumsal hayatının her alanının emperyalizm, işbirlikçi sermaye ve feodal kalıntılar üçlü ittifakının tahakkümü altında bulunması;
- NATO, askeri üsler, ikili anlaşmalar nedeniyle bağımsızlığını kaybetmiş ve emperyalizme tâbi olması.

- **Subjektif Şartlar**

- Şehir ve köy emekçilerinin gerici ittifakın etkisi altında olması;
- Şehir ve köy emekçilerinin kendi öz devrimi olan sosyalist devrimden yana olmaması;
- Şehir ve köy emekçilerini milli bağımsızlık ve onun gereği olan millileştirmeler, toprak reformu gibi dönüşümlerin zorunluluğunu dahi kavrayamamış olması;
- Şehir ve köy emekçilerinin sosyalist devrimin gerçekleştirilmesinde devrime öncülük edecek sınıf olarak yeterli bilince ve örgütlenme düzeyine ulaşmamış olması.

Tüm bu nedenler, Türkiye'nin önündeki stratejik hedefin, sosyalist devrim değil, Milli Demokratik Devrim olarak saptanmasını gerektirmektedir.³⁴⁵ Dergi, Türkiye'nin önündeki devrimci adımın neden sosyalist devrim değil de Milli Demokratik Devrim olduğunu, Türkiye'nin şu şartlarına dayanarak açıklar:

“Şehir ve köy emekçilerinin çoğunluğu, emperyalist sistem içinde kapitalist yoldan kalkınma hayali peşinde koşan bir partiye oy verdiği geri bir ülkede, yani emekçi halkın çoğunluğunun henüz, kendi devrimi olan sosyalist devrimden yana olmak şöyle dursun, milli bağımsızlık gibi ve bağımsızlığın gereği işbirlikçi sermaye çevrelerinin eylem alanlarının millileştirilmesi gibi, toprak reformu gibi burjuva demokratik devrimin kapsamına giren dönüşümlerden bile yana olmadığı bir ülkede; emperyalizm, işbirlikçi sermaye- feodal ağa üçlü ortaklığının ekonomiye hükmettiği ve siyaseti de geniş ölçüde etkilediği bir ülkede; toprağında yabancı üslerini barındıran ve ekonomisi, siyaseti, savunması, kültürü, Amerikan vesayeti altında bulunan bir ülkede, temel devrimci şiar ancak... Tam bağımsız ve demokratik Türkiye olabilir.”³⁴⁶

4) Türk Solu Dergisi'ne Göre Demokratik Devrimin Amaçları

Türkiye'nin önündeki devrimci aşama, ülkeyi içinde bulunduğu durumdan çıkaracak olan çözümlerin gerçekleştirileceği “Milli Demokratik Devrim” aşamasıdır. Nedir bu çözümler? Türkiye, her şeyden önce emperyalist dünya sistemi içinde bağımlı ve geri kalmış bir ülke olarak tanımlanmıştı. Bu nedenle demokratik devrimin en temel amacı, ülkeyi emperyalizmin sömürsünden kurtarmak, emperyalizm ile işbirliği

³⁴⁵ Mihri Belli'nin bu sözleri ile Lenin'in şu sözleri arasındaki benzerlik dikkat çekicidir: “Rusya'nın ulaşmış olduğu iktisadi gelişme (objektif şartlar) ve geniş proletarya yığınlarının ulaşmış olduğu iktisadi gelişme (objektif şartlar) ve geniş proletarya yığınlarının ulaşmış oldukları bilinç ve örgütlenme derecesi (objektif şartlarla kopmaz bağları olan sübjektif şartlar) işçi sınıfının şu anda ve tam olarak kurtuluşunu imkânsız kılmaktadır...Eğer bir gün işçiler bize, azami programımızı niçin uygulamıyoruz diye sorarlarsa, kendilerine demokrasiye bağlanmış olan halk yığınlarının sosyalizme henüz ne kadar yabancı olduklarını, sınıf çelişkilerinin henüz ne kadar az gelişmiş bulunduğunu, proleterlerin örgütlenmesinin henüz ne kadar yetersiz olduğunu göstereceğiz.” V.I.Lenin, İki Taktik, Sol Yayınları, s. 20-21'den akt. M. Mimoğlu, “İki Taktik”, Türk Solu, 26 Kasım 1968, Sayı 54, s.14

³⁴⁶ Belli, “Devrimci Şiar ...”, s.4-5

içindeki çevrelerin ekonomi ve politika üzerindeki tahakkümlerine son vermektir. Bu amaçla, emperyalizmin Türkiye sömürsünü devam ettirme yollarından olan NATO gibi kurumlardan ayrılmak ve ülkenin bağımsızlığına gölge düşüren ikili anlaşmaları kaldırmak, emperyalizmin sömürsünün baş dayanağı olan, dış ticaret sermayesini ve bu yolla emperyalizmin etkisi altında bulunan bankacılığı ve sigortacılığı millileştirmek, milli bağımsızlığın gerçekleştirilmesinin zorunlu şartlarıdır. MDD'nin "milli hedef"i emperyalizmi ülkeden kovarak tam bağımsızlığın kazanılmasıdır. Emperyalizm ile işbirliği içindeki sermayenin denetimindeki bankacılık, sigortacılık, dış ticaret gibi alanlarda millileştirmeye gidilecek, böylece hem bu güçlerin ülkeyi sömürmesine imkân veren olanaklar ortadan kaldırılacak hem de "milli demokratik devlet" e mali olanaklar sağlanacaktır. Bu yolla, emperyalizmin ve işbirlikçilerinin ekonomi ve siyaset alanındaki egemenliklerine son verilecek ve ulusal bağımsızlık sağlanmış olacaktır. Devrimin "demokratik hedef"i ise, feodal ilişkilerin ortadan kaldırılmasıdır. Bu sayede büyük toprak sahiplerinin köy emekçileri üzerindeki tahakkümüne ve sömürsüne son verilecektir. Topraksız ya da az topraklı köylülere toprak ve tarım araçları sağlanacaktır. Devlet denetimine alınacak olan kredi kurumu köylüler yararına işletilecektir. Feodal kalıntıların ortadan kaldırılması, toprak reformunun gerçekleştirilmesi ve demokratik devrimlerin gerçekleştirilerek bütün ülke vatandaşlarının siyasi bakımdan eşit hak ve özgürlüklerden yararlanabileceği, devrimci sınıf ve zümrelerin kendi siyasi ve mesleki örgütlerini özgürce kurabilecekleri gerçek demokrasi ortamının kurulması da MDD'nin amaçları arasındadır.

Dergi'ye göre emperyalizm, dış ve iç güçleriyle, Türkiye'de işçi, köylü, memur, asker ve hatta milli burjuvaziyi, işbirlikçi kapitalist unsurlar emekçi sınıfları,

feodal unsurlar da köylüleri sömürmektedir. Bu nedenle MDD'nin öncelikli amaçlarından biri üretim güçlerini serbest bırakarak üretimin artırılmasıdır. Bu amaçla, kapitalist üretime geçilmesini engelleyen feodal unsurların, içerde birikimin oluşmasını imkânsız hale getiren, milli sanayinin gelişmesine engel olan, üretim artışına engel olan emperyalizmin ve onunla işbirliği yapan işbirlikçi sermayeye karşı mücadele etmek ve üretim güçlerini bağımlılıktan kurtarmak gerekmektedir. Bu mücadele tamamlayıncaya kadar, içerde, “kapitalizmin yani milli burjuvazinin varlığı” hoşgörü ile karşılanacaktır.³⁴⁷ Buradan da anlaşıldığı üzere Milli Demokratik Devrim aşamasında iç sömürü tamamen ortadan kalkmayacaktır. Dergi'ye göre zaten bu sosyalist devrimin halletmesi gereken bir meseledir.

Bu noktada sosyalist devrimin amaçları ile Milli Demokratik Devrim'in amaçları arasındaki farkı daha net ortaya koymak gerekebilir. MDD aşamasında, ekonominin temel kollarında bir devletleştirmeye gidilecektir. Amaç, emperyalizm ve işbirlikçilerinin sömürüsüne imkân tanıyan ekonomi ile ilgili alanların tasfiyesidir. Bu aşamada millileştirmeler bir sosyalizasyon unsuru taşımakla birlikte asıl amaç, milli bağımsızlıkla çelişen ekonomi kollarının milli niteliğe kavuşturulmasıdır. Amaç henüz sosyalizm değildir. Sosyalist devrimin en temel amacı kapitalist düzeni değiştirmektir. Dolayısıyla sadece söz konusu ekonomi alanlarının değil, üretim araçlarının tümünü toplumun ortak mülkiyeti haline getirmektir. Yine sosyalist devrim, sınıf çatışmasına dayanır ve emekçi halkın tümünün sömürücü sınıflara karşı devrimini ifade eder. MDD stratejisinde ise çatışma, emperyalizm ve işbirlikçileri ile halk arasındadır. Dolayısıyla MDD emperyalistler, işbirlikçi sermaye ve feodal ağa takımı dışındaki tüm halkın

³⁴⁷ Muzaffer Erdost, “Anti Emperyalist Mücadele Bölünmez Bir Bütündür”, Türk Solu, 6 Şubat 1968, Sayı 12, s.4

gerçekleştireceği bir devrimdir. MDD'nin temel hedefleri milli bağımsızlığın kazanılması ve gerçek anlamda bir demokrasinin kurulmasıdır. Sosyalist devrim ise, milli bağımsızlık sağlandıktan ve işçilerin kendi örgütlerini kurmalarına olanak verecek demokrasi ortamı kurulduktan sonra geçilebilecek bir aşamadır. Sosyalist aşamada insanın insan tarafından sömürsünün ortadan kaldırılması amaçlanır. Oysa MDD aşamasında sömürü tamamen bitmemiştir. Milli Demokratik Devrim aşamasında, toplumdaki tüm sınıf ve zümrelerin kendilerini temsil eden örgütler aracılığıyla yönetime katılabilecekleri demokratik düzenin kurulması hedeflenir. MDD sonunda kurulacak olan devlet, “milli sınıf”ların devletidir. İşçi sınıfı, küçük burjuvazi, milli burjuvazi vb'nin devletidir. Oysa sosyalist devlet işçi sınıfının devletidir. Milli Demokratik Devrim “milli sanayi”nin kurulmasını, sosyalist devrim ise “sosyalist ekonomi”nin kurulmasına yönelir. Sosyalist devrimde sosyalist kolektif mülkiyet vardır. Sosyalist devrim proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişmeyi çözümler.

5) Türk Solu Dergisi'ne göre Devrimde Kuvvetlerin Düzenlenmesi

“Her devrimin ana meselesi iktidar meselesidir. Kimi iktidardan uzaklaştıracaksın, kimi iktidara getireceksin meselesidir.”³⁴⁸

Demokratik devrim ile kastedilenin burjuva demokratik devrim olduğunu belirtmiştik. Demokratik devrim, bu terimin kısaltılmış hali gibi gözükse de basit bir kısaltmadan daha önemli bir vurgu bulunmaktadır; çünkü MDD stratejisinde yapısal şartlardan dolayı, demokratik devrimi gerçekleştirecek sınıf burjuvazi değildir. Dergi,

³⁴⁸ Belli, “Türkiye'nin Devrim ...”, s.4

burjuvazinin gerçekleştirdiği devrimler çağının artık sona erdiğini ve bu sınıfın herhangi bir devrime öncülük edemeyeceğini belirtmektedir. Batı’da burjuvazi önderliğinde devrimlerin yapıldığı dönemde, ilerici sınıf burjuvazidir. Fakat artık burjuvazinin herhangi devrimci bir özelliği kalmamıştır. Üstelik sosyalist devrim bu sınıfın çıkarlarına ters düştüğünden bu sınıf sosyalist devrimi gerçekleştirmek istemez ve bu çağ içinde statükoyu korumaktan yanadır, yani tutucu bir karakter taşımaktadır. Bu nedenle burjuvazinin herhangi bir devrimci özelliği bu çağda kalmamıştır. Artık, burjuvaziden daha ileri bir sınıf ortaya çıkmıştır. Bu çağ içinde işçi sınıfı en ilerici sınıftır. Yeni devrimci güç olan işçi sınıfının çıkarı, sosyalist devrimin gerçekleşmesini gerektirir. Üstelik, Batı’da burjuva devrimlerinin gerçekleştiği dönemde o ülkelerin kapitalist yoldan kalkınma olanağı bulunmaktaydı, bu çağda ise böyle bir olanak yoktur. Emperyalist dünya sistemi içinde kapitalist yoldan kalkınmaya çalışan her ülke, emperyalizmin sömürü alanı içine girecek ve uydusu durumuna düşecektir. Emperyalist pazara bağımlı ve güçlü kapitalist ülkelerin sömürsünde olacaktır.³⁴⁹ Dolayısıyla emperyalizm çağında demokratik devrim ancak burjuvazinin solundaki güçler ile, yani şehir ve köy emekçileri tarafından yapılabilir. Dergi “burjuva demokratik devrimini burjuvazi, sosyalist devrimi de emekçi sınıflar yapar” savını içinde bulunan dönem itibariyle tamamen yanlış olarak değerlendirmekte, burjuvazinin devrimci özelliğinin kalmadığını belirtmektedir. Burjuvazi, proletarya bir sınıf olarak ortaya çıkmadan önce, feodal düzene karşı devrimci bir rol oynamıştır. Fakat, artık devrime önderlik edecek kadar devrimci nitelik taşımamaktadır. Artık asıl devrimci güç proletaryadır. Türkiye gibi henüz demokratik devrim aşamasında olan bir ülkede, devrimin, işçi sınıfı yani şehir ve köy emekçileri ile yarı proleter unsurlar, şehir ve köy küçük burjuvazisi ve

³⁴⁹ M.Belli, 19.yy’dan beri kapitalist yoldan kalkınan bir ülke olmadığını, emperyalist düzen içinde kapitalist yoldan kalkınan son ülkelerin Almanya ve Japonya olduğunu belirtir. Belli, “Milli Demokratik...”, s.22-23

küçük burjuva bürokrasisi yani asker-sivil aydın zümrenin arasında yapılacak bir ittifakla gerçekleştirileceğini savunmaktadır.

- **Devrimin Birlikte Gerçekleştirileceği Kuvvetler**

Milli Demokratik Devrim, emperyalizm, işbirlikçi sermaye sınıfı ve feodal mütegalibe dışında kalan ve çıkarı mevcut düzenin sürmesinde olmayan Türkiye halkının tümünün oluşturduğu bir ittifak ile gerçekleştirilecektir. Tüm devrimci güçlerin oluşturacağı bu ittifaka “Devrimci Güç Birliği” , “milli cephe” , “geniş cephe” adı verilmektedir. Dergi’nin, devrimci güçleri, çıkarı bağımsız ve demokratik Türkiye’nin gerçekleşmesinden yana olan güçler diye değil de çıkarı mevcut düzenin sürmesinden yana olmayan güçler olarak tanımlaması da dikkat çeken bir husustur. Böylece Dergi, ilk sayısından beri vurguladığı “ortak platform”un oluşturulmasına katılacak sınıf ve zümreleri oldukça geniş bir şekilde, diğer bir deyişle “geniş cephe” nitelemesine uygun bir şekilde tanımlamaktadır. Bu platformun içinde, en geniş haliyle şu sınıf ve zümreler yer almaktadır.

i) Türkiye Proletaryası: Bir diğer adıyla *şehir ve köy proletaryası*. Üretim araçlarına ve toprağa sahip olmayan dolayısıyla geçimini modern ve küçük sanayide, tarımda, ticaretle ve zanaat kollarında işgücünü satarak sağlayabilen kesim.

*Yarı proleter unsurlar:*³⁵⁰ Önemsiz miktarda toprağa ve üretim aracına sahip olmakla birlikte³⁵¹ ailesinin geçimini sağlayabilmek için, en

³⁵⁰ Yarı proleter unsurlara, Mihri Belli’nin, Dergi’nin 16 Ocak 1968 tarihli 9. sayısında yayımladığı “Türkiye’nin Devrim Stratejisi” yazısında değinilmekle birlikte ayrıntılı bir tanımlanmamıştır, Türkiye

azından yılın belli aylarında iş gücünü satarak geçimini sağlayabilen ve çoğunlukla proletaryadan daha da yoksul kesim.

Yoksul köylülük:³⁵² Köy yarı proleterleri gibi bir miktar toprak ya da üretim aracına sahip olmakla birlikte, çoğunlukla iş bulamadığı için proleter ya da yarı-proleter statüsüne ulaşamayan, Türkiye toplumunun en yoksul kesimidir. Bu anlamda işsiz proleterler ile eş düzeyde değerlendirilir.

Dergi'ye göre Türkiye proletaryasının mevcut durumdan hiçbir çıkarı yoktur. Bu sınıf, ekonomideki durumundan dolayı, en ileri toplum biçimi olan sosyalizme bağlıdır. Sosyalizm, öncelikle onun kendi toplumsal düzeni olduğundan demokratik devrimi sonuna kadar götürerek, onu sosyalist devrime ulaştıracak sınıf proletaryadır. Bu onu, devrimin temel kuvvetleri arasındaki en tutarlı ve güvenilir sınıf yapmaktadır. Fakat henüz bilinçlenme, örgütlenme ve sınıf olma yolunda aşamalar kaydetmesi gereklidir. Bu nedenle en devrimci sınıf olarak, tek başına, toplumun tarihinde rol oynayabilecek güce erişmemiştir. Bu nedenle MDD aşamasında diğer sınıf ve zümrelerle ittifak gereklidir. Fakat sosyalist aşamanın gerçekleştirilmesinde öncülük işçi sınıfında olmalıdır. Bu sınıfın bir an önce sınıf olma bilincine ulaşarak örgütlenmesi ve devrime

Proletaryası başlığı altında ele alınmıştır. 1970 tarihli "Milli Demokratik Devrim" adlı broşürde yine Türkiye proletaryası başlığı altında ayrı bir unsur olarak ele alınmış ve ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır.³⁵¹ 1970 tarihli MDD yorumunda, "sınıfların saptanmasında temel ölçüt, sınıfın mülkiyet ilişkilerindeki yeri olmakla birlikte, bunu devrimci bilinci tayin eden katı bir kalıp olarak almak, sömürü zulüm ve yoksulluk gibi etkenleri hesaba katmamak yanlış bir tutumdur... Bu mevzilenmede, varlıklı olup olmamanın tayin edici etken rolünü oynadığı çok görülmüştür...Yapılacak şey burada da sosyalizmin bilimsel metodunu, yaratıcı bir ruhla ve yürekle Türkiye gerçeklerine uygulamaktır." denilerek, bir miktar üretim aracına veya toprağa sahip kesimin neden proletarya içine alındığı açıklanmaktadır. Belli, "Milli Demokratik..." , s.53,54

³⁵² Yoksul köylülük, Mihri Belli'nin, Dergi'nin 16 Ocak 1968 tarihli 9. sayısında yayınladığı "Türkiye'nin Devrim Stratejisi" yazısında ayrı bir unsur olarak tanımlanmamıştır. Bunun yerine. 1970 tarihli Milli Demokratik Devrim broşüründe yine Türkiye proletaryası başlığı altında ayrı bir unsur olarak ele alınmış ve tanımlanmıştır.

öncülük etmesi ve toplumu sosyalist devrime ulaştırması umulmaktadır. Proletaryanın devrime öncülük etmesi önemli ve gereklidir. Bu sınıfın devrimci çizgiden ayrılması durumunda hegemonya, onun sağındaki küçük burjuva bürokrasisine geçebilir. Bu durum devrimin yarı yolda kalmasına hatta karşı-devrime olanak hazırlayabilir. Bu nokta önemlidir. MDD görüşü genel olarak devrimde öncülüğü asker-sivil aydın zümreye vermekle eleştirilmiştir. Dergi'nin asker –sivil aydın zümreye verdiği önemi göz ardı etmemekle birlikte, Dergi'nin ilk sayısından itibaren devrimde öncü sınıfın proletarya olması gerektiği özellikle vurgulanır.

“Türkiye gibi bir ülkede, öteki devrimci güçlerin önemini ve özellikle küçük burjuva bürokrasisinin (asker-sivil aydın zümrenin) devrimci bir tutumu temsil eden milliyetçiliğini küçümsememekle birlikte biz, demokratik devrimde olsun onu izleyecek olan sosyalist devrimde olsun, kent ve köy proletaryasının en tutarlı en güvenilir devrimci güç olarak Türkiye'nin tarihsel gelişmesine damgasını vurması gereğine inanmaktayız. Devrimde tutarlılığı en devrimci gücün ele alması, bizce devrim yolunda ilerlemenin tek güvencesidir.”³⁵³

Dergi'nin bu konudaki değerlendirmesi, işçi sınıfının henüz devrime önderlik edecek yeterli bir bilinç ve örgütlenme düzeyine erişmemiş olmasıdır. Fakat bu, proletaryayı devrimde arka plana ittikleri anlamına gelmez. İşçi sınıfından, bir an önce bilinçlenerek örgütlenmesi ve devrime önderlik etmesi beklenir. Devrimci çizginin kesintiye uğramadan sonuna kadar götürülebilmesi ve sosyalist devrimin gerçekleştirilmesi için, proletaryanın öncülüğü şarttır. Proletaryanın önderlik etmemesi ya da “devrimci çizgiden ayrılması” durumunda devrimin asıl hedef olan sosyalizme ulaşmayacağı, MDD aşamasında kalan ve sosyalizme ulaşmayan bir devrimin de karşı-devrim tehlikesi ile karşı karşıya olduğu vurgulanır. Dolayısıyla, proletarya, nihai hedefe ulaştıracak olan asıl sınıf olarak kabul edilir.

³⁵³ “Neden Çıkıyoruz” s.1

Buna ek olarak 1970 tarihli MDD yorumunda, bazı ilerici aydınların, işçi sınıfının devrimdeki önemini henüz yeterince kavrayamamış olması eleştirilerek, “...unutmamak gerekir ki, bizde küçük burjuva kökten gelme aydınların önderliği altında gerçekleştirilen sınırlı reformların, anti-feodal hareketlerin hiçbiri, bugüne dek emekçiye somut olarak kayda değer bir kazanç sağlamamıştır”³⁵⁴ denmektedir. Burada, küçük burjuva aydın hareketinin “devrim” olarak değil “sınırlı reformlar” olarak tanımlanması da bu çerçevede dikkate alınması gereken bir husustur.

ii) **Küçük Burjuvazi.**³⁵⁵ Bir miktar üretim aracına veya toprağa sahip olan, bununla birlikte başkalarını sömürerek değil, asıl olarak emeği ile yaşayan kesimdir. Bunların da kapitalist düzen içinde sömürüldüğü ve çıkarlarının işbirlikçi sermaye ve feodal kalıntılarla bağdaşmadığı belirtilmektedir. Şehirlerdeki küçük burjuvazi, tarım bölgelerinin orta köylüsü ve küçük burjuva bürokrasisi (asker-sivil aydın zümre) bu gruba dâhildir. Sayı olarak da önemli olduğu vurgulanan bu sınıfın bilinçlenerek devrimci güç birliğine katılması, hatta bir kesiminin sosyalist devrim aşamasında da devrimci güçler safına katılması beklenmektedir.

Şehir ve köy küçük burjuvazisi: Bir miktar üretim aracına ve toprağa sahip bulunmasına ve kimi durumlarda işgücü kiralamasına rağmen, daha çok emeğiyle yaşayan ve kapitalist düzende sömürülen bir sınıftır.

³⁵⁴ Belli, “Milli Demokratik...”, s.48

³⁵⁵ Mihri Belli, “Türkiye’de Karşı Devrim” yazısında “küçük burjuvaziyi burjuvaziden ayrı bir sınıf olarak ele almak gerekir” demiştir. Bunun nedeni küçük burjuvazinin üretim araçlarına sahip olmakla birlikte emekçi bir yanı da olması, dolayısıyla kendine özgü tutarlı bir ideolojisinin olmamasıdır. Belli, “Türkiye’de Karşı ...” s.12

Mevcut düzenle sınıf çıkarı bağdaşmadığından MDD saflarına katılması beklenir.

*Asker - sivil aydın zümre:*³⁵⁶ Çoğunluğu küçük burjuva kökten gelen, asker sivil aydın zümreden oluşmaktadır. Bunun yanında, az çok eğitim görmüş aydınlar, öğrenciler ve serbest meslek sahipleri de bu zümreye dâhil edilir. Bu zümre, “bağımsız bir iktisadi sınıf” olmadığından küçük burjuvazi içinde ele alınır.

Dergi'nin görüşleri açısından asker- sivil aydın zümre, Türkiye'de devlet ve ordu mekanizmasında kilit noktaları elinde bulundurması ve tarihte çok kez önemli rol oynamış olması nedeniyle önemlidir. Dergi bu zümrenin Türk tarihindeki önemli gelişmelere damgasını vurduğunu, Tanzimat'tan bu yana ülkenin yönetiminde önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. M. Kemal hareketini de Türkiye'de asker-sivil aydın zümrenin bir hareketi olarak değerlendiren Dergi, bu kesimi “geleneksel olarak ilerici” olarak nitelendirir. M. Kemal hareketini herhangi bir sınıf adına hareket eden değil, bağımsız bir kimliği olan küçük burjuva bürokrasisinin milli kurtuluş hareketi olarak tanımlayan Dergi, bu açıdan, sözü edilen tarihsel kökeni ve özelliği nedeniyle Türkiye'deki küçük burjuva bürokrasisini, “devrimci bir tutumu temsil eden milliyetçiliği”nden dolayı önemli bir güç olarak kabul eder. Türk toplumunda bu zümrenin oldukça etkili olduğunu vurgulayan Dergi, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan beri güçler dengesinin bozularak, ağa, eşraf işadamı topluluğunun etkili duruma geldiğini söyler. Fakat “Mustafa Kemal geleneği, işbirlikçiler ittifakı ile asker-sivil

³⁵⁶ MDD'nin 1968 tarihli yorumunda, Küçük burjuva bürokrasisi olarak ele alınan asker-sivil aydın zümreye, serbest meslek sahipleri ve gençlik de dâhil edilmiştir. Muhtemeldir ki, gençlik ve serbest meslek sahiplerinin “bürokrasi” başlığı altında ele alınamayacağı nedeniyle 1970 tarihli yorumunda asker-sivil aydın zümre başlığı altında ele alınmıştır. Fakat küçük burjuva bürokrasisi tanımı asker-sivil aydın zümre için kullanılmaya devam edilmiştir.

aydın zümre arasında uzun süreli bir uzlaşmayı imkânsız kılacak kadar güçlüdür.”³⁵⁷

1970 tarihli broşürde asker-sivil aydın zümre ile ilgili şöyle bir yorum yapılmaktadır:

“Küçük burjuva bürokrasisinin ideolojisinin günümüz şartlarına uydurulmuş bir Atatürkçülük olduğu söylenebilir. Türkiye’nin küçük burjuva radikalizmi budur. Kemalizm’in milliyetçi, anti-emperyalist ilkelerinin Türkiye’de sosyal adaletin gerçekleştirilmesi ile sıkı sıkıya bağlı ve köklü dönüşümlerin bugünün Kemalist politikasının ayrılmaz bir parçası olduğu bilinci, aydın çevrelerinde yaygındır. Denebilir ki, asker-sivil aydın zümre, kök bakımından, yaşama bakımından içinde sayılması gerektiği Türkiye küçük burjuvazisinin en bilinçli kolunu teşkil etmektedir.”³⁵⁸

Bu yazılanlardan, Dergi’nin asker-sivil aydın zümreye, kendisine bu yönde yapılan eleştirileri haksız çıkarmayacak kadar önem verdiği görülebilir. Bununla birlikte bu kesimin kimi olumsuzluklarına da değinilir. Dergi’ye göre küçük burjuvazinin (yani asker-sivil aydın zümre ile birlikte şehir ve köy küçük burjuvazisinin de) eleştirilecek bir yanı “her zaman tutarlı bir ideolojik çizgiyi izleyememesi”dir. Bu tutarsızlığı kendi eliyle karşı-devrim şartlarını hazırlamasına neden olmuştur. Bu nedenle bu sınıfla ittifak durumunda onun tutarsızlıkları da hesaba katılmalıdır.

Asker – sivil aydın zümre içinde değerlendirilen bir diğer unsur olan gençliğin mücadeledeki yeri ile ilgili olarak Dergi’de şunlar söylenmektedir:

“Gençlik bilindiği gibi bir sınıf değildir. Öğrenci gençlik genellikle küçük burjuva kökenlidir ve tüketici durumundadır. Tüketici durumunda olması yurt ve dünya sorunları ile yakından ilgilenmesini sağlamaktadır. Ayrıca gençlik doğası gereği atılgandır, coşkuludur, yüreklidir. Her türlü çıkar duygusundan ve art niyetten uzaktır. Ve de toplumun en az bozulmuş tabakasını oluşturur. Doğaldır ki bu nitelikleriyle gençlik emperyalizmin karşısında bağımsızlıktan yanadır. Gençlik, devrimci yığınların

³⁵⁷ Belli, “Milli Demokratik...”, s.63

³⁵⁸ A.k. s.63

politik bilinçe ulaşmadıkları yarı sömürge bir ülkede bağımsızlık mücadelesinde toplumun devrimci sınıf ve tabakalarını harekete geçiren bir dinamit fitilidir.”³⁵⁹

- *Devrimin Yedek Kuvvetleri*

- i) **Milli burjuvazi:** Milli burjuvazi'nin küçük burjuvaziden ayrı olarak ele alınması gerekmektedir. Bunun nedeni, bu sınıfın varlığının kapitalist düzenin varlığıyla ilişkili olmasıdır. Milli burjuvazinin çıkarları kapitalist düzenin devam etmesinden yanadır. Dolayısıyla sosyalist devrimi desteklemesi beklenemez. Fakat bununla birlikte bu sınıfın bir diğer özelliği emperyalizm tarafından eziliyor oluşudur. Bu nedenle sosyalist devrimi desteklemese de MDD saflarına katılması gerekir. Burada temel sorun, MDD'yi izleyecek aşamada kapitalist düzenin ortadan kalkması ihtimali olduğundan milli burjuvazi demokratik devrim saflarına katılmakta da kararsızdır. Bu kesimin “milliliğini” hatırlayarak devrime destek vermesi, en azından tarafsızlaştırılarak, karşı tarafı desteklememesi amaçlanmaktadır.

MDD stratejisine yöneltilen eleştirilerden biri de milli burjuvaziye de devrimci bir sınıf olarak ele almasıdır. Bu konuda Akdere ve Karadeniz'in “ ‘milli burjuvazi’, MDD teorisyenlerinin gözünde, işçi sınıfıyla önderlik yarışına girebilecek güç ve yetenekte bir devrimci sınıf niteliği kazanıyordu.”³⁶⁰ eleştirisi konunun boyutlarını oldukça abartmaktadır. Yukarıda da görülebileceği gibi, Dergi'nin konu ile görüşlerinin

³⁵⁹ Mahir Çayan, “Son Gençlik Hareketleri Üzerine, İçinde Bulduğumuz Evre ve gençliğin Durumu”, Türk Solu, 6 Mayıs 1969, Sayı 77, s.14

³⁶⁰ Akdere- Karadeniz, a.g.e, s.247

ne 1968 tarihli ne de 1970 tarihli yorumunda, yani hiçbir zaman milli burjuvazi devrimci bir güç, devrimci bir sınıf olarak değerlendirilmemiştir. Milli burjuvazinin çıkarlarının kapitalist düzende olduğu vurgulanarak, bundan dolayı bu sınıfın devrime destek vermeyeceği belirtilmiştir. Milli burjuvazi, sınıf çıkarı göz önünde bulundurularak “yedek kuvvet” olarak ele alınmıştır. Milli burjuvazinin yedek kuvvet olarak değerlendirilmesindeki en büyük neden de bu sınıfın karşı devrimci güçlerin kucağına itilmemesi kaygısıdır. Bu nedenle devrimci güçler arasına katılmasa bile en azından “tarafsız”laştırılmasına çaba gösterilmesi gereği vurgulanmıştır. Dergi’nin ilk sayısının ilk sayfasından itibaren “en tutarlı devrimci güç kent ve köy emekçileri” denmiş³⁶¹ ayrıca şu görüşlere yer verilmiştir:

“Devrimin sonuna kadar vardırılması konusunda duraksamalı hareket etmesi kaçınılmaz olan katlarında, orta köylüde ve şehir-küçük burjuvazisinde oluşu, demokratik devrimin tam olarak gerçekleştirerek toplumun sosyalist devrimin eşiğine vardırılmasını tehlikeye düşürür. Milli Demokratik Devrimin zikzaklara sapmadan, duraksamadan sonuna kadar vardırılabilmesi için hegemonyanın Türkiye toplumunun en devrimci güçlerinde olması şarttır. Proleter-yoksul köylü hegemonyası, yani bu en devrimci güçlerin devrimde önderliklerini öteki devrimci güçlerin sınıf ve zümrelere kabul ettirmesi ve onların gönüllü desteğini ve ittifakını sağlaması, devrim yolundaki kesintisiz ilerlemenin teminatıdır. Bu olmadığı takdirde ve devrim zikzakların duraksamaların, hatta geriye dönüşlerin kaçınılmaz olacağı takdirde, Milli Demokratik Devrimin kendisi tehlikeye düşer.”³⁶²

Bu noktada devrime kimin öncülük edeceği konusundaki tartışmaya değinmekte de fayda var. Mihri Belli, “öncülük” teriminin yanlış kullanımına dikkat çeker ve bu terimin yanlış bir biçimde “devrimde hegemonya”, “devrimci güç birliği içinde devrimci sınıflardan ya da zümrelerden birinin hegemonyası” anlamlarında

³⁶¹ “Neden Çıkıyoruz”, s.1

³⁶² Belli, “Milli Demokratik...”, s.23,24

kullanıldığına dikkat çeker. Oysa sosyalist literatürde bu teriminin, işçi sınıfının öncüsü olan sosyalist parti anlamında kullanıldığını belirtir. Bu nedenle devrimci sınıf ve zümreler arasındaki güç birliğinde “öncülük” değil “hegemonya” söz konusudur. Çünkü devrimde şahısların ya da örgütlerin ya da partilerin hegemonyası değil, sınıf ya da zümrelerin hegemonyası olabilir. Devrimde hegemonyanın hangi sınıf veya zümrede olacağını belirleyen ise sınıf ya da zümrenin kendisidir.³⁶³ MDD stratejisi yukarıda da belirtildiği gibi bu konuda birçok eleştiriye uğramıştır. Genel olarak MDD’nin “öncü” lüğü asker-sivil aydın zümreye vermesi eleştirilmiştir. Oysa MDD’de , en azından Türk Solu Dergisi’nin MDD stratejisinde “*kim en iyi savaşırsa o öncü*”³⁶⁴dür. Dergi’ye göre “Antiemperyalist, antifeodal milli devrim başarıldıktan sonra Türkiye’nin yürüyeceği yolu, hiç şüphesiz anti-emperyalist savaşta en büyük fedakârlığı gösteren ve en büyük katkıda bulunanlar tayin edecektir.”³⁶⁵ Fakat burada vurgulanmak istenen, güç birliği içinde omuz omuza savaşılması gerektiği, terimin askeri jargondaki anlamıyla bir öncülüğün olmadığıdır. Amaç olabildiğince geniş kesimin Milli Demokratik Devrim saflarına katılmasını sağlamaktır. Daha önce de belirttiğimiz ve unutulmaması gerektiği gibi, MDD stratejisinin nihai hedefi sosyalizmdir. MDD, sosyalizme gidecek yolda sadece bir aşamadır. Dolayısıyla nihai hedef olan sosyalizme, yani emekçi sınıfın düzenine ulaşmak için devrimde, yani MDD aşamasında da emekçi sınıfın hegemonyası şarttır. Asker sivil aydın zümre ya da milli burjuvazi gibi diğer sınıflar MDD aşamasında, sadece tamamlayıcı kuvvetler, bağımsızlığın kazanılmasında işbirliğine gidilecek kuvvetlerdir. Sosyalist Devrim aşamasına ulaştıracak asıl kuvvet emekçi sınıflardır. Dergi’de bu konuda şöyle denmektedir:

³⁶³ Belli, “Türkiye’de Karşı ...”, s.20

³⁶⁴ A.k. s.16

³⁶⁵ Mehmet Gün, “Bazı Bilimsel Kavramlar”, Türk Solu, 25 Haziran 1968, Sayı 32, s.6

“Bu iş geleceğın temsilcisi işçi sınıfına düşen bir görevdir. Bu görevi gerçekleştirdiği ölçüde işçi sınıfı bütün halkın menfaatini temsil edecektir. Bu alanda işçi sınıfının işbirliği edeceği, etmek zorunda olduğu müttetikleri köy ve şehir emekçileri vardır. İşçiler bu mücadelede başta ilerici gençlik, öğrenciler olmak üzere daha birçok saf arkadaşı bulacaktır... emperyalizme, onun destekleri kompradorlara ve derebeylere mücadelede menfaati olan mücadelede menfaati olan... unsurlar bulacaklardır.”³⁶⁶

- **Devrim’in Karşısına Alacağı Kuvvetler**

Emperyalizm, işbirlikçi sermaye ve feodal mütegalibe üçlü ittifakı karşıya alınacak ve tecrit edilecek kuvvetlerdir.

- i) **Emperyalist güçler:** Çıkarı Türkiye’nin sömürülen ve bağımlı bir ülke olmasında yatmaktadır. Emperyalizm sömürsünü gerçekleştirebilmek için ülkedeki bir takım sosyal sınıf ve zümrelerle ittifak kurar. Bu şekilde ülkedeki ekonomik sömürsünü hem de siyasi egemenliğini sürdürür.
- ii) **İşbirlikçi sermaye:** Ekonominin kilit noktalarını elinde tutarak ve emperyalizm ile işbirliğine giderek ülkenin tüm ekonomisini tahakkümü altında bulundurmaktadır. Bu açıdan en güçlü kesimdir ve ekonomik kalkınmaya karşıdır.
- iii) **Feodal mütegalibe:** Feodal ağalar ve büyük toprak sahiplerinden oluşan bu kesim, “gerici akımların baş kaynağı”dır.

³⁶⁶ Baraner, a.g.y, s.4

¹ Bu kısım yazılırken Dergi'deki şu yazılardan yararlanılmıştır:

- “Neden Çıkıyoruz”, Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.1
- Suphi Karaman, “Türk Solunun Sorunları”, Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.2
- Erdoğan Başar, “Türk Solu'nun Görevi”, Türk Solu, 24 Kasım 1967, Sayı 2, s.2
- M. Mehmet Mimoğlu, “Stalin'den Üç Eser”, Türk Solu, 1 Aralık 1967, Sayı 3, s.7
- Türk Solu, “Türk Solu Ne Demektir”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.2
- Behzat Ay, “İlk Hedefimiz”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.4
- Münir Aktolga, “Emperyalizme Karşı Güçbirliği”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.
- Ziya Oykut, “Ve Yeni bir Milli Devrimci Kalkınma Yöntemi Gereği”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.7
- “Ortanın Solu Nedir, Ne Değildir?”, Türk Solu, 15 Aralık 1967, Sayı 5, s.1
- Mihri Belli, “Devrimci Şiar Meselesi”, Türk Solu, 15 Aralık 1967, Sayı 5, s.4-5
- Suphi Karaman, “Milli Savunma Stratejisi”, Türk Solu, 22 Aralık 1967, Sayı 6, s.2
- Sami Küçük, “Toprak Reformu” Türk Solu, 22 Aralık 1967, Sayı 6, s5
- Mihri Belli, “Türkiye'nin Devrim Stratejisi”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.4-5
- “Gazi Mustafa Kemal Türkiye'si ve Komprador Kapitalisti Türkiye'si”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.5
- Ziya Oykut, “Mao-Çe-Tung Çevirileri ve Yeni Demokrasi”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, sayı 9, s.7
- Muzaffer Erdost, “Anti Emperyalist Mücadele Bölünmez Bir Bütündür”, Türk Solu, 6 Şubat 1968, sayı 12, s.4-5
- Bora Gözen, “Faşizme Karşı Güçbirliği Zorunludur”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.1
- “Her Devrim Milli Bir Yol İzler”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.1,3
- Suphi Karaman, “Ulusal Kurtuluş Savaşları” Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.2
- Reşat Fuat Baraner, “Anti-Emperyalist ve Anti-Feodal Mücadele Toplumumuzun Tüm olarak Menfaatlerini Temsil Eder”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.4
- Mustafa Gürkan, “Devrimci Görev”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.8
- “Biricik Yurtseverce Davranış Faşizme Karşı Durmaktır”, Türk Solu, 5 Mart 1968, Sayı 16, s.1
- “Abdülhamit'in Hayaleti Taksim Meydanında”, Türk Solu, 10 Mart 1968, Sayı 17, s.1
- Niyazi Ağırnaslı, “Demokrasi mi Demokrasıcılık mi?”, Türk Solu, 19 Mart 1968, Sayı 18, s. 5
- İlhami Soysal, “NATO'ya Niye Karşıyız” Türk Solu, 26 Mart 1968, Sayı 19, s.5
- “Milli Bağımsızlıktan Yana Olmak”, Türk Solu, 2 Nisan 1968, Sayı 20, s.1
- Erdoğan Başar, “Bağımsız Türkiye İçin İlk Adım NATO'dan Çıkmaktır”, Türk Solu, 9 Nisan 1968, Sayı 21, s.3
- “Emperyalizm ve Ortaklarına Karşı Güç Birliği”, Türk Solu, 16 Nisan 1968, Sayı 22, s.1
- Mihri Belli, “Toprak Reformu”, Türk Solu, 16 Nisan 1968, Sayı 22, s.6
- “Amerika'ya Karşı Dış Politika Bağımsız Bir Türkiye İçin Zorunludur” Türk Solu, 23 Nisan 1968, Sayı 23, s.1
- Mihri Belli, “Ya Güçbirliği Ya Faşizm”, Türk Solu, 29 Nisan 1968, Sayı 24, s.1
- Suphi Karaman, “Milli Demokratik Devrim” Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.2
- Alparslan Berktaş, “Çin'de Birleşik Cephe'nin Hikayesi”, Türk Solu, 18 Haziran 1968, Sayı 31, s.5
- Mehmet Gün, “Bazı Bilimsel Kavramlar”, Türk Solu, 25 Haziran 1968, Sayı 32, s.6
- “Milli ve Demokratik Devrim” Türk Solu, 6 Ağustos 1968, Sayı 38, s.5-6
- Muzaffer Erdost, “Milliyetçilik ve Enternasyonalizm”, Türk Solu, 27 Ağustos 1968, Sayı 41, s.4-6
- Şahin Alpay, “Kapitalist Olmayan Yol Nedir?”, Türk Solu, 1 Ekim 1968, Sayı 46, s.6
- Suphi Karaman, “Türk Solu ve Milli Demokratik Devrim”, Türk Solu, 19 Kasım 1968, Sayı 53, s.3
- Doğu Perinçek, “Gerici Harketler ve Emperyalizm”, Türk Solu, 19 Kasım 1968, Sayı 53, s.7
- M. Mimoğlu, “İki Taktik”, Türk Solu, 26 Kasım 1968, Sayı 54, s.14
- Mao Tse-tung, “Emperyalizmle Mücadele”, Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58 s.20
- Mihri Belli, Türkiye'de Karşı Devrim”, Türk Solu, 4 Şubat 1969, Sayı 64, s.12
- “Türkiye Değişmektedir”, Türk Solu, 18 Şubat 1969, Sayı 66, s.3
- Mihri Belli, “NATO Bir Savaş Tuzağıdır”, Türk Solu, 1 Nisan 1969, Sayı 72, s.3
- Hamdi Konur, “Milli Ordu Sorunu ve İşbirlikçileri” Türk Solu, 1 Nisan 1969, Sayı 72, s.10,11
- İlhan Selçuk, “Devrimin Sürekliliği”, Türk Solu, 8 Nisan 1969, Sayı 73, s.7

Mahir Çayan, “Son Gençlik Hareketleri Üzerine, İçinde Bulduğumuz Evre ve Gençliğin Durumu”, Türk Solu, 6 Mayıs 1969, Sayı 77, s.14

“Demokrasi Uğruna Mücadelemiz”, Türk Solu, 7 Ekim 1969, Sayı 99, s.3

“Biz Gerçek Demokratlarız”, Türk Solu, 14 Ekim 1969, Sayı 100, s.3

“Devrimciliğin Mihenk Taşı”, Türk Solu, 28 Ekim 1969, Sayı 102, s.3

“Ne Sağcıyız Ne Solcu”, Türk Solu, 4 Kasım 1969, Sayı 103, s.3

Mihri Belli, “Bugünün Türkiye’inde Devrimci Eylem Nedir”, Türk Solu, 7 Kasım 1969, Sayı 103, s.10–11

Mihri Belli, “Bugünün Türkiye’inde Devrimci Eylem Nedir”, Türk Solu, 11 Kasım 1969, Sayı 104, s.10-11

Mihri Belli, “Bugünün Türkiye’inde Devrimci Eylem Nedir”, Türk Solu, 18 Kasım 1969, Sayı 105, s.10-11

“İktidarın Adem-i İktidarı”, Türk Solu, 6 Ocak 1970, Sayı 112, s.3

C) Türk Solu Dergisi'nin Milli Demokratik Devrim Stratejisi ve Milliyetçilik

1) Türkiye'de Sol ve Milliyetçilik

Türkiye'de 1960'tan sonra milliyetçilik sol hareketler içinde kullanılan bir kavram olmuştur. Bunda, dünyadaki antiemperyalist hareketlerin ve Türkiye'ye özgü kimi koşulların yanı sıra solun milliyetçiliği kendi söyleminin bir unsuru haline getirme çabası da etkilidir. Türk toplumu içinde oldukça güçlü olan bu kavramı, genelde gayri milli olarak nitelendirilen solun, kendine bir meşruluk alanı yaratmak ve olabildiğince geniş bir kesimi kendi yanına çekmek için kullanması her şeyden önce stratejik bir durumdur; ancak sadece böyle açıklamak yeterli değildir. Sol, milliyetçiliği antiemperyalizme karşıtlık şeklinde kullanır. Bu nedenle de sol hareketler içinde daha çok antiemperyalist ulusalcılık anlamında bir milliyetçilik söz konusudur. Yine de enternasyonalist olması gereken sol akımlarda milliyetçiliğin bu şekildeki kullanımı sorunlu bir durum olmuş, bu durum çeşitli şekillerde açıklanmaya çalışılmıştır. Sol akımlar içindeki milliyetçi vurgu kimi çalışmalarda Türkiye'deki siyasal düşünceler açısından incelenmiştir; kimi çalışmalarda ise dünyada bu yöndeki eğilimler de dikkate alınarak bir bağlantı kurulmuştur. Bu çalışmalardan bir kaçına burada kısaca değindikten sonra Türk Solu Dergisi'nin görüşlerinde milliyetçiliği ele alacağız.

Türkiye'deki sol hareketler içinde milliyetçiliği, Türkiye'deki koşullardan yola çıkarak açıklamaya çalışanlar, bu durumu genellikle Kemalizm ile ilişkilendirerek ele almışlardır. Tanıl Bora'ya göre "milliyetçiliğin ideolojik söyleme tali unsur olarak eklenmesi ya da 'araçsal' kullanımı, özellikle sol düşünce açısından kritik bir konu

olagelmıştır.” Bora, milliyetçiliğin de tıpkı Kemalizm gibi, Türkiye’de resmi ideolojinin ana eksenini oluşturan, “siyaset-ötesi” ve “ideolojiler-üstü” bir temel ilke hükmünde olduğunu söyler. Türkiye’de, “siyasal ideolojiler zemininde bir tür fundamentalizm etkisine sahip” olan milliyetçiliğe bağlılık tıpkı Kemalizm’e bağlılık gibi, “yükümlendirici bir siyasi meşruiyet şartıdır.” Bu nedenle Bora’ya göre Türkiye’de milliyetçiliği Kemalizm ile birlikte düşünmek yerinde olur. “Kemalist sol-milliyetçilik veya ‘ulusal solculuk’: Modern ‘ulus’u laikliğin, kalkınmanın/gelişmenin, bağımsızlığın, anti-emperyalizmin hatta kimi örneklerde özgün/yerli bir sosyalizmin inşasının tarihsel öznesi olarak”³⁶⁷ görür. Bu açıdan, Türkiye’de meşruiyet zemini olarak siyasi düşüncenin sınırlarını belirleyen Kemalizm, bir ölçüde milliyetçiliğin sınırlarını da belirlemektedir. Türkiye’de hemen hemen her siyasi düşüncenin kendisini Kemalizm ile temellendirmeye çalışması gibi, milliyetçiliğin farklı yorumları da kendisini Atatürk’ün milliyetçilik anlayışı ile temellendirmeye, meşrulaştırmaya çalışmaktadır. İster solda ister sağda olsun milliyetçiliğin çeşitli yorumlarında bu çabanın örneklerini görmek mümkündür.³⁶⁸ Dolayısıyla solun milliyetçiliği bir anlamda “Atatürk milliyetçiliği” sınırları içindedir. Cemil Koçak’a göre ise sol genel olarak, Atatürk milliyetçiliğini kendisine bir meşruiyet temeli olarak almıştır ve bu “bir taktik olmaktan ziyade gerçek bir stratejiyi” ortaya koymaktadır. Milliyetçilik, solun Kemalizm ile temasında tek değil ama en önemli eksenini oluşturmaktadır. Sadece bir meşruiyet temeli olarak değil, aynı zamanda samimi bir inanç noktası olarak. Diğer bir deyişle, solun Kemalizm ile kurduğu ilişki içerisinde benimsediği Atatürk milliyetçiliği, solun milliyetçilik anlayışının da asıl eksenini oluşturmaktadır. Atatürk milliyetçiliği

³⁶⁷ Tanıl Bora, “Sunuş”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 4, İletişim Y., İstanbul 2003, s.15-20

³⁶⁸ Örneğin, sağ kesimde, “MHP ideologları, milliyetçilik anlayışlarını meşrulaştırmak ve bunun tek gerçek milliyetçilik olduğunu belirtmek amacıyla Atatürk’e göndermeler yapma yoluna gidiyorlardı.” Mehmet Ali Ağaoğulları, “Aşırı Milliyetçi Sağ”, Geçiş Sürecinde Türkiye, s.216,217 Belge Y., İstanbul, 1998 Bunun sol kesimdeki bir örneği de bu çalışmada incelenecektir.

her şeyden önce yabancı tahakkümüne son vermeyi, daha sonra da kapsamlı bir yeniden inşa sürecini içerir. Koçak'a göre "bu yönelimde Türk milliyetçiliği, solun çıkış noktası dahi sayılabilir."³⁶⁹ Ayhan Akman da Kemalist milliyetçiliğin çıkış noktasının "milleti teşkil eden bireylerin benzeş olmaları" olduğu noktasına dayandığını söyler. Bununla birlikte buradaki "milli bütünlük" "batılılaşmış, laik, modern bireylerin benzeşliğinden" kaynaklanmaktadır.³⁷⁰

Sol akımlar içinde milliyetçi eğilimleri uluslararası alandaki siyasal ideolojiler ile açıklamaya çalışanlar arasında daha önce görüşlerine değindiğimiz Suavi Aydın ve Ergun Aydınoglu'nun değerlendirmeleri önemlidir. Aydınoglu sol içindeki milliyetçi eğilimleri, uluslararası komünist hareket içindeki benzer eğilimler ile açıklamıştır. Aydınoglu'nun bu konudaki görüşleri aktarıldığından burada tekrar edilmeyecektir.³⁷¹ Suavi Aydın ise Türkiye'deki sol akımların büyük çoğunluğunun milliyetçi bir nitelik taşımasının nedenini, Türkiye'nin "periferik" bir ülke oluşuna bağlar.³⁷² Dünyadaki tüm periferik ülkeler gibi Türkiye de "üçüncü dünyacı" eğilimin etkisi altında kalmıştır.³⁷³ Üçüncü dünya ülkelerinde "az gelişmişlik" ve "sömürge" konumlarına bir karşı çıkış olarak gelişen bu hareketler öncelikle bağımsızlığın kazanılmasına, sonra da az gelişmişlik durumundan kurtulmaya yönelmiştir. Bunun için öncelikle sömürgeci ülkeye karşı bağımsızlığın kazanılmasında, "milli ruh"u harekete geçirmek gerektiği için, milliyetçilik bu anlamda bu hareketlerin beslendiği ilk kaynaktır. İkinci aşama ise biraz çelişkilidir; çünkü bir yandan sömürgecilikle özdeşleşen Batı'dan kurtulma

³⁶⁹ Cemil Koçak, "Kemalist Milliyetçiliğin Bulanık Suları", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, cilt 4, İletişim Y., İstanbul, 2002, s.37-42

³⁷⁰ Ayhan Akman, "Milliyetçilik Kuramında Etnik/Sivil Milliyetçilik Karşıtlığı", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.81- 83

³⁷¹ Bkz. Aydınoglu, a.g.m.

³⁷² "Aydın, "Sosyalizm ve...", s.457, Aydın, "Milli Demokratik...", s.59-60

³⁷³ Mihri Belli'nin, MDD'nin kaynağı nedir sorusuna bunun üçüncü dünya ülkelerinde görülen bir strateji şeklindeki cevabı da bu çerçevede değerlendirilebilir. Belli ile yapılan görüşme, 7 Mart 2006

amaçlanırken bir yandan da az gelişmişlikten kurtulmak için, Batı'ya benzemek gerekmektedir. Modernleşme, Batı'ya benzemek anlamına geldiği için, beslendiği asıl kaynak milliyetçilik olan bu hareketler için bu çelişkili bir durumdur. İşte bu noktada Suavi Aydın, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasının bu hareketlere yeni bir siyasal ve ideolojik merkez kazandırdığını belirtir. Böylece Üçüncü Dünyacılık, “kendi benliğine sadık kalarak modernleşmek” projesi haline gelmiştir. “Öteki” si emperyalizmi temsil eden Batı olan bu ideolojide, Batı'nın karşısında “milli olan” bulunmaktadır.³⁷⁴ Üçüncü Dünyacı hareketler, emperyalizme karşı geliştiklerinden dolayı sol bir görüntü çizerler; fakat beslendikleri temel kaynak milliyetçiliktir. Mücadelede yabancı olan karşıya alınır ve “sömürücü sınıflar dâhilinde bulunsalar bile” milli olan ile aynı cephede yer alırlar. Mücadele yabancı karşısında “milli unsurların dayanışması” şeklindedir. Suavi Aydın, “üçüncü dünyaya özgü sayılan ve temel çelişkiyi kapitalist sınıflarla emek arasında değil, emperyalizmle “ezilen uluslar” arasında kuran bu devrim stratejisine, sol yazında Milli Demokratik Devrim stratejisi” denildiğini belirtir.³⁷⁵

1960'larda Türkiye'de milliyetçilik sol içinde önemli bir unsur haline gelmiştir. Türkiye'nin kendine özgü koşulları açısından bu durum, 1960'larda, kamuoyunda, önceki dönemin ABD yanlısı hükümet programına tepki olarak gelişen daha sonra da Küba Füze Bunalımı, Kıbrıs Sorunu ve Johnson'un mektubu gibi konuların gündeme gelmesiyle artan, Amerikan karşıtı yaklaşım ile açıklanabilir. Bu karşıtlık, Türkiye'deki Amerikan üslerinin konumu ve ikili anlaşmalar gibi konuların bağımsızlık ile nasıl örtüştüğü; bu ikili anlaşmalar ve NATO dolayısıyla ulusal

³⁷⁴ Suavi Aydın, bu bakış açısının, Marksizm'in “enternasyonalist” bakış açısı yerine “ulusal çıkar” kavramının ön plana geçirmesinin çıkardığı sorunlara işaret eder. Türk solculuğunun Kıbrıs sorunu karşısındaki tutumunu da buna örnek olarak gösterir. Aydın, “Milli Demokratik...”, s. 60

³⁷⁵ Aydın, “Milli Demokratik ...”, s. 59-60, Aydın, Sosyalizm ve”, s. 457

çıklarının nasıl korunacağı gibi konuların kamuoyunda tartışılmasıyla daha da artmıştır. Sol, ulusal bağımsızlığa yönelik bu konulara kamuoyunun dikkatini çekmeye çabalamış; bununla beraber solun içinde özellikle anti-Amerikancı ve dolayısıyla antiemperyalist söylemler yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle Türkiye’de 1960 sonrası sol görüşlerin içinde önemli bir unsur olarak milliyetçiliğin bulunmasının temelinde anti-emperyalizm ve milli bağımsızlık taleplerinin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda “üçüncü dünyacı hareketler” ya da “az gelişmiş ülke milliyetçilikleri” ya da “Atatürk milliyetçiliği” ile benzer özellikler taşımaktadır.

Benzer biçimde Türk Solu Dergisi’nde sergilenen görüşlerde de milliyetçiliğin önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür. Dergi, MDD stratejisini ele alırken, sık sık milliyetçilik ile ilgili kavramlara atıf yapmıştır. Bu kısımda “sosyalist” olduğu iddiasında olan bir akımın, enternasyonalizm ile uyuşmayacak olan milliyetçiliği kendi görüşleri ile nasıl bağdaştırdığı sorusundan yola çıkarak, Türk Solu’nun milliyetçiliği nasıl tanımladığını ve hangi kavramlar aracılığıyla sosyalizm ile milliyetçilik arasında bağ kurduğunu inceleyeceğiz.

2) Türk Solu Dergisi ve Milliyetçilik³⁷⁶

Dergi milliyetçilik ile ilgili görüşünü Jean Jaurés'in³⁷⁷ şu sözüyle açıklar:

*“Milliyetçiliğin azı seni enternasyonalizmden uzaklaştırır.
Milliyetçiliğin derini seni enternasyonalizme götürür.
Enternasyonalizmin azı seni milliyetçilikten uzaklaştırır.
Enternasyonalizmin derini seni milliyetçiliğe götürür.”³⁷⁸*

Türk Solu Dergisi'ne göre devrimci enternasyonalizm ile milliyetçilik çelişen kavramlar değildir: Bu iki kavram birbirinden farklı değildir; tersine birbirini tamamlar. Dergi'de bu görüş savunulurken, sosyalizm ve milliyetçiliğin birbiri ile ilişkili olduğu ortaya konmaya çalışılmış bu amaçla çeşitli yardımcı kavramlardan yararlanılmıştır. Türk Solu Dergisi'ne göre milliyetçilik, “zaman ve mekân şartları içinde değişen, yeni anlamlara açık bir kavramdır.”³⁷⁹ Dolayısıyla “günün sorunlarına paralel”³⁸⁰ bir şekilde algılanmalı ve tanımlanmalıdır. Diğer bir deyişle milliyetçilik, mevcut düzen içinde dünyanın ve Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar ve bu koşullardan kaynaklanan sorunlar çerçevesinde tanımlanmalıdır. Türk Solu'nda milliyetçilik aşağıdaki kavramlar aracılığıyla yeniden tanımlanmakta, bu sayede kendi görüşleri ile milliyetçilik arasında tutarlı bir ilişki kurulmaktadır.

³⁷⁶ Dergi'nin görüşlerini aktarırken yararlanılan yazılar bu kısmın sonunda verilmiştir.

³⁷⁷ Jean Jaurés: (1859-1914) Fransız sosyalist düşünür. L'Humanité Gazetesi'nin kurucusu ve Sosyalist Parti'nin önderlerinden. Jaures ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Jean Jaurés, Demokrasi Barış, Sosyalizm, (Çev Asım Bezirci), Evrensel Basım Yayın, İstanbul 1967

³⁷⁸ Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.1

³⁷⁹ Niyazi Ağırnaslı, “Milliyetçilere Çağrı”, Türk Solu, 1 Aralık 1967, Sayı 3, s.5

³⁸⁰ Suphi Karaman, “28-29 Nisan ve Gençlik”, Türk Solu, 29 Nisan 1968, Sayı 24, s.2

2.1 Devrimcilik

Türk Solu Dergisi'nin yayınladığı dönemde, ulusal kurtuluş savaşlarını vererek bağımsızlıklarını kazanan birçok yeni ulus-devlet kurulmuştu. Dergi, bu gelişmelerden yola çıkarak içinde bulunulan çağı, ulusal kurtuluş mücadeleleri ve devrimler çağı olarak tanımlamıştır. Bu süreçte “birinci düşman” emperyalizm olmuş, savaş emperyalist devletlere karşı verilmişti. Dergi'ye göre, bu mücadelelerde temel çelişki emperyalizm ile sömürülen halk arasındadır. Bu nedenle de savaşlar emperyalistlere karşı halkın savaşıdır. Dergi'de şöyle denilmektedir: “*Çağımızın evrensel gerçeği, temel çelişkisi şudur: Bir yanda bir avuç işbirlikçi dışında, tüm ezilen halklar, öte yanda onları ezen sömüren emperyalist uluslar.*”³⁸¹

Mücadelenin emperyalist devletlere yani “yabancılara” karşı verilmesi bunlara “milli” bir nitelik vermiştir. Bu nedenle içinde bulunulan koşullarda milliyetçilik emperyalizme karşı mücadele anlamına gelmektedir. Ulusal kurtuluş mücadelelerinin emperyalist ülkelere yani gelişmiş kapitalist ülkelere yönelik olması, bu savaşlara hem “milli” hem de “anti-kapitalist” bir nitelik vermektedir. “Anti-kapitalist” olması da bu hareketlere “sosyalist” bir öz kazandırmaktadır. Bu açıdan bu milliyetçi hareketler sosyalist bir potansiyel taşımaktadır.

“Savaş, az gelişmiş uluslarla gelişmiş kapitalist uluslar arasında kopmaktadır. Savaşın ulusal (milliyetçi) niteliği buradan gelir. Bu savaş aynı zamanda ulusal yoksullaşmanın, uluslararası faktörü olan emperyalizme yani tekelci devlet kapitalizmine de karşıdır. Bundan dolayı da sınıfsal bir nitelik taşır. İşte çağımızda, milliyetçilik ile sosyalizmin ayrılmazlığı buradadır.”³⁸²

³⁸¹ Gürkan, a.g.y., s.8

³⁸² Hamdi Konur, “Milli Cephenin Önündeki Tehlikeler”, Türk Solu, 21 Mayıs 1968, Sayı 27, s.1

Gelişmiş kapitalist uluslara yönelik olması nedeniyle mili bağımsızlık savaşları özünde sosyalist bir nitelik taşımaktadır. İşte bu nedenle “ulusal bağımsızlıkçı bu hareketler aynı zamanda devrimci bir potansiyele sahiptir. Bu açıdan, milliyetçilik, mevcut çağ içinde “devrimci bir potansiyeli” temsil etmektedir. Dolayısıyla bu milliyetçi hareketler aynı zamanda devrimci hareketin de bir parçasını oluşturmaktadır. Dergi’ye göre, “*Emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı ezilen tüm dünya halklarının ulusal kurtuluş savaşları çağımızda dünya devrimci hareketlerinin önemli bir parçasıdır.*”³⁸³

2.2 Toplum Yararı

Türk Solu Dergisi’ne göre mevcut zaman ve mekân içinde, milliyetçilik anlayışının temelini “toplum yararı” oluşturmaktadır. Milliyetçilik, kendi halkının yaşantısından ve kendi ülkesinin sorunlarından yola çıkarak, toplum yararını gözeten düşünce ve davranışlar içinde bulunmaktır. “Toplum yararına olan düşüncelere, çabalara ve akımlara karşı çıkanlar, ben milliyetçiyim demekle milliyetçi sayılmazlar.”³⁸⁴ Bu nedenle milliyetçilik, mevcut koşullar içerisinde yeniden tanımlanmalı ve içeriklendirilmelidir. Buna göre Dergi milliyetçiliği, Türkiye’nin içinde bulunduğu durum göz önüne alınarak, mevcut koşullar içerisinde toplum yararı neyi gerektiriyorsa onu saptamak ve ona uygun düşünce ve davranışlar geliştirmek olarak tanımlar. Türkiye’nin mevcut koşulları açısından toplum yararı ise öncelikli olarak ülkenin bağımsızlık sorununun çözülmesini gerektirmektedir.

³⁸³ “Saldırıyı Hızlandırınız”, Türk Solu, 26 Mart 1968, Sayı 19, s.2

³⁸⁴ Ağırnaslı, a.g.y, s.5

“Bugünkü toplum yararı, Türk yurdunun tüm bağımsızlık sorununu Türk devleti üzerinde ve iç politikasında yürütülmek istenen yabancı oyunlarını yabancı sermayenin sömürücülüğünü dış yardımların dış ve iç mekanizmasında kurulan ve yürütülen çıkar düzenlerini emperyalizmin uygulanışını yakından izlemeği gerektiren bir milliyetçiliği öngörmektedir”³⁸⁵

Milliyetçilik anlayışının temelini “toplum yararı” oluşturduğundan ve “toplum yararı” da mevcut koşullara göre belirlendiğinden, mevcut koşulları içerisinde Türkiye’nin en önemli sorunu bağımsızlıktır. Bu nedenle milliyetçilik “milli bağımsızlık” sorunu olarak algılanmalıdır. Emperyalist sistem içinde sömürülen bir ülke durumunda olmak, ülkenin hem iç hem dış politikasının kendi toplumunun yararına değil, emperyalistlerin çıkarına göre düzenlemesine neden olmaktadır. Milliyetçilik bu açıdan, her şeyden önce milli bağımsızlığın kazanılması meselesidir. Milliyetçilik ilkesinin “en derin anlamıyla uygulanması”³⁸⁶ tam bağımsız bir Türkiye’nin gerçekleştirilmesi ile mümkündür.

Bununla birlikte toplum yararı, sadece milli bağımsızlık sorunu olarak tanımlanmamıştır. Kendi halkının sorunlarından yola çıkarak, bu sorunların çözümü için çalışmak, onun mutluluğunu düşünmek de milliyetçiliğin gereklerinden biridir. Gerçek milliyetçi öncelikle kendi halkının mutluluğun düşünmelidir. Dergi’ye göre,

“Bu hali ile toplumun iki türlü görünüşü vardır. Bir kısmı yoksulluk içinde ekmek isterken diğeri varlık içinde daha iyi hayat peşindedirler. Milliyetçilik kavramındaki farklı anlayıştan; bir kısmımız fakirlere ve yoksullara yardımı düşünürken diğeri bir kısmımız fakirliğin ve yoksulluğun ortadan kalkmasını istemektedirler. Birinciler ekonomi politikte özel teşebbüşü ve peykçidirler. İkinciler toplumcu ve

³⁸⁵ Karaman, a.g.y, s.2

³⁸⁶ A.k. s.2

bağımsızlıktan yanadır. İçi boş milliyetçilik ve hayalcilik birincilerin gerçeklerle dopdolu milliyetçilik ve düşünme ikincilerin niteliğidir.”³⁸⁷

Buradan da anlaşıldığı üzere toplum yararı, iki sistem arasındaki farka da işaret etmektedir. Az gelişmiş ülkelerin kapitalist yoldan kalkınmaya çalışırlarsa ancak gelişmiş kapitalist ülkelere bağımlı hale gelirler. Kapitalizm ulusal bağımsızlık ile bağdaşmayacağından dolayı toplum yararı bir anlamda sosyalist düzendedir. Toplumdaki sorunların kalıcı yoldan çözümü sosyalizme dayanmaktadır. Bu nedenle “toplum yararı” ancak sosyalizm ile tam olarak sağlanabilir. Bu açıdan sosyalizm ve milliyetçilik birbirini tamamlayan unsurlardır. Toplumun yararını düşünen gerçek bir milliyetçi sosyalizmden yana olmalıdır. Bu nedenle gerçek milliyetçilik bayrağını sosyalistler taşımaktadır.³⁸⁸

2.3 Milli Bağımsızlık

Türk Solu Dergisi'nin milliyetçilik anlayışını temellendirdiği kavramlardan bir diğeri de milli bağımsızlıktır. Dergi'ye göre ülkenin mevcut koşullarında en önemli sorun, milli bağımsızlıktır; bu nedenle milliyetçilik, milli bağımsızlıktan yana olup olmama meselesidir. Türk Solu'na göre milliyetçilik, her şeyden önce ulusal bağımsızlığın savunulması için gerekli çabanın gösterilmesidir. Ülkede temel çatışma emperyalizm ve yerli işbirlikçileri ile toplumun “ulusal güçleri” arasındadır. Bu duruma tüm milli güçlerin karşı çıkması “bilimsel bir zorunluluktur.”³⁸⁹ Dergi'ye göre “Ya

³⁸⁷ Suphi Karaman, “Milliyetçilik Nedir?”, Türk Solu, 1 Aralık 1967, Sayı 3, s.2

³⁸⁸ “Mihri Belli'nin Konferansı”, Türk Solu, 28 Ocak 1969, Sayı 63, s.4

³⁸⁹ Şevki Akşit, “Antiemperyalist Eylemde Milli Güçlerin Dayanışması Zorunluluğu ve Sosyalist Partilerin Tutumu”, Türk Solu, 24 Kasım 1967, Sayı 2, s.6

emperyalizmden yana olacaksın ya da karşısında. Orta yol yoktur.”³⁹⁰ Bu nedenle mücadele “yurtseverler” ya da “gerçek milliyetçiler” ile emperyalizm ve müttefikleri arasındadır. Milli güçlerin karşısında ülkeyi sömüren emperyalist dış güçlerle işbirliği içindekiler vardır. Bu anlamda işbirlikçi sermaye ve feodal ağa takımı gayri millidir. Çıkarları ülkenin sömürü ve bağımlı durumunun sürdürülmesinden yana olduğu için karşı devrimcidir. Bu nedenle mücadele ülkenin bağımlı durumuna son verilmesinden yana olan devrimciler ile emperyalizm ve müttefikleri arasındadır. Ülkenin bağımlı durumu sona erene kadar, mücadelenin temelinde sınıf çatışması değil milli unsurlar ile gayri milli unsurların çatışması vardır. Dergi’nin sözleriyle,

“Bu mücadele sosyalizm-kapitalizm mücadelesi değildir. Bu mücadele Türk vatanını sevenle vatan satıcısı arasındaki mücadeledir. Gerçek Türk milliyetçisi ile milliyetçiliği demagojik bir sözcük olarak kullanan emperyalizmin yarıdakısı arasındaki mücadeledir.”³⁹¹

Bu mücadelede amaç milli bağımsızlığın kazanılmasıdır. Bu nedenle milliyetçiler, “milli saflarda” birleşmelidir. “Milli saflar”, çıkarı ülkenin sömürülmesinde olmayan, emperyalizm ve müttefikleri dışındaki tüm unsurları içerir. Milliyetçiler, yurtseverler bu güçlere karşı milli bağımsızlığın kazanılması için mücadele etmelidir. Türk Solu’na göre, “antiemperyalist mücadele bütün milli güçlere açık”³⁹² bir mücadeledir; bu nedenle “ortadan en sola kadar bütün millici güçler”³⁹³, gerçek milliyetçiler “milli cephe” de toplanmak zorundadır. Çünkü antiemperyalist savaş, millet çoğunluğunu antiemperyalist saflarda birleştirdiği ölçüde başarılı olabilecektir. “Emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı mücadelenin daha etkin bir hale

³⁹⁰ “Milli Bağımsızlıktan Yana Olmak”, Türk Solu, 2 Nisan 1968, Sayı 20, s.1

³⁹¹ “Abdülhamit’in Hayaleti ...”, s.1

³⁹² Suphi Karaman, “Milli Savunma Stratejisi”, Türk Solu, 22 Aralık 1967, Sayı 6, s.2

³⁹³ Mihri Belli, “Ya Güçbirliği Ya Faşizm”, Türk Solu, 29 Nisan 1968, Sayı 24, s.1

gelmesi ve mili bağımsızlıktan yana bütün ilerici güçlerin ortak düşmana karşı birleşmesi”³⁹⁴ ile mümkün olacağından, ilk aşamada, yani MDD aşamasında temel amaç bağımsızlığın sağlanmasıdır. Bunun için gerçekleştirilebilecek en geniş cephenin oluşturulması gerekmektedir. Bu da “milli cephe”dir. Devrimci bir eylem, şu aşamada sınıf çatışmasını ön plana alırsa, bu durum milli cepheyi bölecek ve bağımsızlığın kazanılmasını tehlikeye düşürecektir. “Bu bakımdan devrimci eylem esas ağırlığını antiemperyalist safların sıklaşmasına yöneltmek zorundadır.”³⁹⁵ Aydınlar, devrimci gençlik, Türk ordusu, işçi örgütleri, çeşitli meslek ve sanat kurumları, yurtsever siyasi partiler hangi mezhep inancında olursa olsun, dil ve lehçe farklarına bakılmaksızın bütün Türk halkı gerçek milliyetçiler olarak milli safta yer almalıdır.

2.4 Milli Çıkar

Türk Solu’nda milliyetçilik ile sosyalizm arasındaki ilişkiyi vurgulamak amacıyla kullanılan bir başka kavram da “milli çıkar” kavramıdır. Bu kavram, “milli savunma” ve “milli siyaset” kavramları ile birlikte kullanılarak, ülkenin mevcut koşullarının milliyetçilik ile bağdaşmadığı gösterilmeye çalışılmıştır. Türk Solu’na göre gerçek milliyetçilik, milli çıkarı gözetmeyi gerektirir. Bir ülkenin “milli siyaset”i ve “milli savunma”sı onun “milli çıkar”ı ile uyuşmalıdır. Eğer bir ülke kendi “milli çıkar”ları doğrultusunda bir dış politika ve savunma politikası izleyemiyorsa, bu o ülkenin bağımsızlığını kaybettiğini gösterir. Örneğin, Türkiye’nin ordusu bile Amerikalı bir komutanın yönetimindedir. Türk Solu’na göre Türkiye’nin kendi çıkarları doğrultusunda bir politika izleyememesinin nedeni emperyalist blok içindeki bağımlı

³⁹⁴ M. Aktolga, “Faşizm Kendi Mezarını Kazıyor”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.5

³⁹⁵ “Anayasa Emperyalizme Sımsıkı Kapalıdır”, Türk Solu, 10 Mart 1968, Sayı 17 s. 2

konumudur. Türkiye emperyalist blokla ilişkilerini sürdürdüğü sürece bu bağımlı durumu devam edecektir ve milli çıkarlarına ters düşen politikalar izlemek zorunda kalacaktır. Dergi'ye göre "Türkiye'de Amerikan emperyalizmi tahakkümünü NATO müttefiki maskesi altında sürdürmektedir."³⁹⁶ Bu nedenle, "*Türkiye Amerika Birleşik Devletleriyle ve NATO ile bugünkü ilişkilerini sürdürdüğü sürece, yurdumuzun kaderi nükleer savaşın ilk kurbanı olmaktadır. Hiçbir yurtsever bu gerçeği aşırı iyimser yorumlarla avunarak görmezlikten gelemez.*"³⁹⁷

Türk Solu'na göre milli bağımsızlıkla çelişen bu durum milliyetçilik ile de bağdaşmaz. Dolayısıyla gerçek milliyetçilik bu duruma karşı çıkmayı ve bağımsızlık savaşını vermeyi gerektirir. Bu nedenle milliyetçiler için ilk hedef Türk ulusunun kendi kaderini kendisinin tayin etmesini sağlamak, yani Türkiye'yi tam bağımsız kılmak olmalıdır. Bunun için anti-emperyalist mücadelenin esas olduğunu savunan Türk Solu'nun amacı milli bağımsızlığın kazanılarak milli çıkarlara uygun bir dış politika ve savunma politikasının izlenebilmesidir. Milli çıkarları belirleyen temel unsurlar ise "milli ihtiyaçlar" ve "milli amaçlar" dır. NATO ve ikili anlaşmalar gibi emperyalizmin sömürüsüne imkân veren kurumlar "milli ihtiyaçlar"a ve "milli amaçlar" uygun hareket edebilmenin önündeki engellerdir. NATO üyeliği ve yapılan ikili anlaşmalar sonucu Türkiye'nin kendi düşmanını kendisinin belirleyemeyecek bir duruma geldiği ve milli çıkarlarına uygun bir dış politika yürütemeyeceği Dergi'de sık vurgulanan bir diğer konudur. Bunlar "milli bağımsızlığın" önündeki en önemli engellerden kabul edilir. Türk Solu'na göre, *Türkiye NATO içinde kaldığı sürece Türkiye'nin kime karşı, nerede, ne zaman ve nasıl savaşa gireceğini Amerika tayin edecektir. Türkiye'nin kendisi değil.*

³⁹⁶ "Her Devrim Milli Bir Yol İzler", Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.3

³⁹⁷ "NATO Meselesini Doğru Koyalım", Türk Solu, 23 Ocak 1968, Sayı 10, s.1

NATO mekanizmasının işleyiş tarzı bunu emreder. ³⁹⁸ Bir ulusun dostunu düşmanını tayin etme hakkı elinden alınmışsa, o ulus artık özgür değildir ve böyle bir ulusun dosta düşmana karşı kendi milli siyasetini izlemesi söz konusu olamaz. Bu açıdan Türkiye de bugün dostunu düşmanını kendi tayin edemez duruma düşürülmüştür. Onun için haysiyetli bağımsız bir ülke olarak Türkiye'nin dostunu düşmanını kendisinin tayin edebilmesi ve bunlara karşı kendi milli siyasetini izleyebilmesi öncelikle milli bağımsızlığını elde etmesine bağlıdır. Bu sağlanmadan Türkiye hiçbir meselesini çözüme bağlayamaz. ³⁹⁹

Bu nedenle öncelikle emperyalist bloktan ayrılmak, milli bağımsızlığı kazanmak gereklidir. Bunun için NATO'dan çıkmak ve ikili anlaşmaları feshetmek gerekmektedir. Böylece başta Amerika olmak üzere emperyalist ülkelerin Türkiye'nin düşmanını belirleme hakkı kalmayacaktır. İkinci olarak emperyalist blok dışındaki ülkeler ile de ilişkileri geliştirmek gereklidir. Bu durum milli çıkarlarımızın gereğidir. Türk Solu'na göre ancak NATO'dan ve emperyalist bloktan ayrı bir Türkiye kendi "milli çıkar"larına uygun bir dış politika izleyebilecekti. Kısacası, kendi kaderini tayin edebilmek ve milli çıkarlara uygun bir politika izleyebilmek, mevcut koşullarda mümkün olmadığından değildir. Türk Solu'na göre az gelişmiş bir ülke kapitalist sistem içinde yer aldığı sürece emperyalist boyunduruk altında bağımlı bir ülke durumunda olacaktır. Bu nedenle milli devrim ancak sosyalizm ile tamamlandığı sürece gerçekten bağımsızlık sağlanabilecektir. Bu anlamda milliyetçilik ile sosyalizm aslında çelişen değil, birbirini tamamlayan kavramlardır.

³⁹⁸ "Evet Durumumuz Naziktir", *Türk Solu*, 1 Ekim 1968, Sayı 46, s.1

³⁹⁹ "NATO'dan Çıkmadan Hiçbir Milli Dava Çözülmez", *Türk Solu*, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.1

2.5 “Türk” Kelimesinin İçeriği

Bir derginin kimliğini ve niteliğini ifade eden anlatan en önemli unsurlardan biri isimdir. “Türk Solu” ismi de bu açıdan dikkat çekicidir. Milliyetçi bir niteliği olan “Türk” kelimesi ile enternasyonalist özellik içeren “sol” kelimeleri bir aradadır. Bu noktada öncelikle Dergi’de “Türk” kelimesinin nasıl tanımlandığına değinelim. Türk kelimesinin tanımlanmasında Dergi’nin hareket noktası olan emperyalizm ile millet arasındaki çatışma belirleyicidir. Vurgu buraya yapılıncaya, millet de emperyalistler ve işbirlikçilerinin dışındakiler olarak belirlenmiştir. “Millet”, çıkarı ülkenin bağımlı ve geri kalmışlık durumunun sürmesinden yana olmayan herkeştir. Emperyalizm, onunla işbirliği içinde olan ülkedeki büyük sermaye çevreleri, büyük toprak sahipleri ve feodal ağalar, gayrı-milli olanı, yabancı olanı temsil ederken bunun dışında kalan kesim ise “millet”i temsil etmektedir. Dolayısıyla “Türk” kelimesi de ırksal bir kimliği ifade etmemektedir; çünkü eğer birisi kökeni “Türk” dahi olsa, ülkenin bağımsızlığından, gelişmesinden yana değilse gayrı milli, yabancı, düşman olarak değerlendirilmiştir. “Türk” olanı belirleyen, çıkarı yaşadığı ülkeyi, kendi toplumunun yararını gözetme ölçütüdür. Bu açıdan daha çok “ortak amaç” etrafında birleşen topluluk anlamında bir millet tanımı benimsenmiştir.

“...birey olarak, zümre ya da sınıf olarak çıkarı, Türkiye’nin sömürülen, geri ve bağımlı bir ülke halinde varlığını sürdürmesini gerektiren, yani emperyalizmin işbirlikçisi bir avuç komprador ve feodal ağa, Türkiye halkı kapsamının, Türk ulusu kapsamının dışındadır.”⁴⁰⁰

⁴⁰⁰ “Türk Solu Ne Demektir”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.2

Türk Solu Dergisi'nde kullanılan bazı ifadeler de bu açıdan değerlendirilmelidir. “Türküm diyeni bağrımıza basarız”⁴⁰¹ “bütün içtenlikle Türküm diyenler”⁴⁰² , “*her gerçek Türk yurtseverin her içtenlikle Türküm diyenin.*”⁴⁰³ gibi nitelendirmeler, “emperyalist sömürünün karşısında olanlar”, “milli bağımsızlıktan yana olanlar” şeklinde okunmalıdır. Bu yaklaşım olabilecek en geniş cephe ile emperyalizme karşı savaşılmaması ve daha sonra kurulacak iktidarın olabilecek en geniş toplumsal desteği sağlaması açısından stratejik bir durumu da ifade etmektedir. Örneğin Ahmet Say, o günlerde olaylara Kuvay-ı milliye bütüncülüğü içinden bakıldığını belirtir.⁴⁰⁴

MDD'nin siyasal ve ideolojik kaynağına ilişkin tartışmalara değinirken, MDD'nin temelde uluslararası komünist kaynaklardan beslendiğini belirtmiştik. Dolayısıyla Dergi'nin görüşlerindeki milliyetçilik de bu çerçevede değerlendirilmiştir. Bu açıdan Türk Solu Dergisi'nin görüşlerinde yer alan milliyetçi vurgular stratejik bir durumu ifade etmektedir. Bu stratejik durum iki husus ile ilişkilidir. Birinci husus önceliğin bağımsızlık savaşına verilmesi, bununla bağlantılı olan ikincisi de bağımsızlık savaşını gerçekleştirmek için olabilecek en geniş cepheyi mücadeleye katmak, bunun için de sınıf çatışmasını değil, milliyetçiliği ilk aşamada vurgulamaktır. Mihri Belli, şoven bir milliyetçiliğin değil, fakat yutrseverlik anlamında kullanıldığında milliyetçiliğin sosyalizm ile dolayısıyla enternasyonalizm ile bağdaştığı görüşünü bugün de savunmaktadır.⁴⁰⁵ Ahmet Say da ulusalcılığın, anti-emperyalist olan solun, emperyalizme karşı gösterdiği bir tepki olduğunu söylemektedir.⁴⁰⁶ Türk Solu'nun

⁴⁰¹ “Her Devrim ...”, s.1

⁴⁰² “Abdülhamit'in Hayaleti ... “ s.1

⁴⁰³ Belli, “Ya Güçbirliği ...”, s.1

⁴⁰⁴ Say ile görüşme, 3 Mart 2006

⁴⁰⁵ Belli'nin elektronik posta ile gönderdiği cevaplar, 11 Mart 2006

⁴⁰⁶ Say ile yapılan görüşme, 3 Mart 2006

görüşlerinde milliyetçilik anti-emperyalizm üzerine temellenmiştir. Kavram, milli bağımsızlıktan yana olmak, yabancı vesayetine karşıt olmak, anti-Amerikancılık, antiemperyalizm olarak tanımlanmıştır. Milliyetçilik ile sosyalizmin nasıl bağdaştığına isabetli bir yaklaşım da Vahap Erdoğan'ın sözleridir:

“Bir devrim hareketi eğer ulusal bir nitelik taşıyorsa devrim hareketi olamaz zaten. Dünyada enternasyonal bir devrim hareketi yoktur, tarihte de olmadı hiçbir zaman. Devrim hareketi belli tarihsel koşulların, belli maddi koşulların sonucudur. Bu tarihsel ve maddi koşulları içinde bulunduğu toplumun tarihsel ve maddi koşulları belirler. Eğer onun dışındaysanız, mümkün değil. Hiçbir hareketi kendi ulusal – ulusal milliyetçilik anlamında söylemiyorum coğrafya anlamında ulusal – sınırlarının dışında düşünemezsiniz. O toprakta filizlenir büyür, o topraktan beslenir. Oradan yayılır. Sizin uluslararası harekete katkınız ulusal ölçüdedir. Renginiz o topraktan gelir, içeriğiniz o topraktan gelir. O topraktan kopmaya çalıştınız mı hiçbir şey yapamazsınız. Yoktur zaten böyle bir hareket tarihte de. Bütün siyasal hareketler toplumsal hareketlerdir. Toplum soyut değil somut bir kavramdır. Belirli tarihi olan, coğrafyası, kültürü olan, geleneği göreneği olan bir süreçtir. Onun dışına çıkamazsınız. Zaten Marksizm'in güzel tarafı da odur, değişmez kalıpları olan, dogma değildir. Marksizm diyalektiktir. Zamana, zemine, tarihsel, toplumsal koşullara göre değişen, evrimleşen evrimleştikçe kendini yenileyen, yeniledikçe yeni sentezlere ulaşan bir dünya görüşüdür.”⁴⁰⁷

⁴⁰⁷ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

Türk Solu Dergisi'nin konu ile ilgili görüşleri aktarılırken Dergi'de yer alan şu yazılardan yararlanılmıştır:

- “Neden Çıkıyoruz”, Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.1
- Suphi Karaman, “Türk Solu'nun Sorunları” Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.2
- Erdoğan Başar, “Türk Solu'nun Görevi”, Türk Solu, 24 Kasım 1967, Sayı 2, s.2
- Şevki Akşit, “Antiempyalist Eylemde Milli Güçlerin Dayanışması Zorunluluğu ve Sosyalist Partilerin Tutumu” Türk Solu, 24 Kasım 1967, Sayı 2, s.6
- Suphi Karaman, “Milliyetçilik Nedir?” Türk Solu, 1 Aralık 1967, Sayı 3, s.2
- Türk Solu “Bugünün Mandacıları”, Türk Solu, 1 Aralık 1967, Sayı 3, s.3
- Niyazi Ağırnash, “Milliyetçilere Çağrı”, Türk Solu, 1 Aralık 1967, Sayı 3, s.5
- “NATO'dan Çıkmadan Hiçbir Milli Dava Çözülemez”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.1
- “Türk Solu Ne Demektir”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.2
- “NATO'dan Çıkalım” Türk Solu, 15 Aralık 1967, Sayı 5, s.2
- Mihri Belli, “Devrimci Şiar Meselesi”, Türk Solu, 15 Aralık 1967, Sayı 5, s.4-5
- Suphi Karaman, “Milli Savunma Stratejisi”, Türk Solu, 22 Aralık 1967, Sayı 6, s.2
- “Mihri Belli'nin Konuşması” Türk Solu, 22 Aralık 1967, Sayı 6, s.3
- Mihri Belli, “Türk Sosyalizmi Tarihine Leke Sürenler” Türk Solu, 29 Aralık 1967, Sayı 7, s.1
- Münir Aktolga, “Milli Demokratik Devrim” Türk Solu, 29 Aralık 1967, Sayı 7, s.5
- Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.1
- Mihri Belli, “Türkiye'nin Devrim Stratejisi”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.4-5
- “NATO Meselesini Doğru Koyalım”, Türk Solu, 23 Ocak 1968, Sayı 10, s.1
- “Her Devrim Milli Bir Yol İzler”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.1,3
- Suphi Karaman, “Ulusal Kurtuluş Savaşları” Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.2
- Reşat Fuat Baraner, “Anti-Empyalist Mücadele Toplumumuzun Tüm olarak Menfaatlerini Temsil Eder”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.4
- M. Aktolga, “Faşizm Kendi Mezarını Kazıyor”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.5
- Mustafa Gürkan, “Devrimci Görev”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.8
- “Bircik Yurtseverce Davranış Faşizme Karşı Durmaktır”, Türk Solu, 5 Mart 1968, Sayı 16, s.1
- “Abdülhamit'in Hayaleti Taksim Meydanında”, Türk Solu, 10 Mart 1968, Sayı 17, s.1
- “Anayasa Empyalizme Sımsıkı Kapalıdır”, Türk Solu, 10 Mart 1968, Sayı 17 s. 2
- “Saldırımı Hızlandırınız”, Türk Solu, 26 Mart 1968, Sayı 19, s.2
- İlhami Soysal, “NATO'ya Niye Karşıyız” Türk Solu, 26 Mart 1968, Sayı 19, s.5
- “Milli Bağımsızlıktan Yana Olmak”, Türk Solu, 2 Nisan 1968, Sayı 20, s.1
- Erdoğan Başar, “Bağımsız Türkiye İçin İlk Adım NATO'dan Çıkmaktır”, Türk Solu, 9 Nisan 1968, Sayı 21, s.3
- “Amerika'ya Karşı Dış Politika Bağımsız Bir Türkiye İçin Zorunludur” Türk Solu, 23 Nisan 1968, Sayı 23, s.1
- Mihri Belli, “Ya Güçbirliği Ya Faşizm”, Türk Solu, 29 Nisan 1968, Sayı 24, s.1
- Suphi Karaman, “28-29 Nisan ve Gençlik”, Türk Solu, 29 Nisan 1968, Sayı 24, s.2
- Hamdi Konur, “Milli Cephenin Önündeki Tehlikeler”, Türk Solu, 21 Mayıs 1968, Sayı 27, s.1
- Muzaffer Erdost, “Milliyetçilik ve Enternasyonalizm”, Türk Solu, 27 Ağustos 1968, Sayı 41, s.4-6
- “Toprağımızda Alman Üsleri mi?”, Türk Solu, 24 Eylül 1968, Sayı 45, s. 1
- “Evet Durumumuz Naziktir”, Türk Solu, 1 Ekim 1968, sayı 46, s.1
- “Mihri Belli'nin Konferansı”, Türk Solu, 28 Ocak 1969, Sayı 63, s.4
- Mihri Belli, “NATO Bir Savaş Tuzağıdır”, Türk Solu, 1 Nisan 1969, Sayı 72, s.3
- Hamdi Konur, “Milli Ordu Sorunu ve İşbirlikçileri” Türk Solu, 1 Nisan 1969, Sayı 72, s.10,11
- FKF'de Oportünistlerin Tehlikeli Oyunu”, Türk Solu, 6 Mayıs 1969, Sayı 77, s.5
- Kürt Meselesi”, Türk Solu, 24 Haziran 1969, Sayı 84, s.2
- “Demokrasi Uğruna Mücadelemiz”, Türk Solu, 7 Ekim 1969, Sayı 99, s.3

D) Türk Solu Dergisi'nin Milli Demokratik Devrim Stratejisi ve Kemalizm

1) Türkiye'de Sol Üzerinde Kemalizm'in Etkisi

Cumhuriyetin ilanından beri Türkiye'de, siyasal düşünce üzerinde, Kemalizm'in önemli bir etkisi olmuştur. Türk siyasal hayatı boyunca hemen hemen her siyasi görüş kendisini Kemalizm üzerinden meşrulaştırmıştır.⁴⁰⁸ Kemalizm'in Türkiye'de genel olarak siyasal düşünceler, özel olarak da sol üzerindeki etkisi konusunda çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bu konudaki değerlendirmelere bakıldığında şunlar söylenebilir.

Kemalizm, Türkiye siyasetinin asgari zeminini tayin eden bir unsur haline gelmiş, böylece bu asgari zemin üzerinde yer alan bütün ideolojilerin ve siyasi programların bir kısmıyla Kemalist olmaları sonucunu doğurmuştur.⁴⁰⁹ Belge'nin de belirttiği üzere "Atatürk ve Atatürkçülüğün" Türkiye'deki her siyasal düşünce üzerinde son derece belirleyici olması, bir düşünce akımının "Atatürkçülük" ile bir çeşit "modus vivendi" kurmadan var olmasını hemen hemen imkânsız hale getirmiştir. Bunun dışındaki eğilimler ya yasaklanmış ya da marjinalize edilmiştir.⁴¹⁰ Kemalizm, Türkiye siyasetinde meşru sayılabilmeyen bir koşulu haline gelmiş, bu haliyle de siyasal alanın sınırlarını belirleyen en önemli unsur olmuştur. Köker'in de işaret ettiği gibi, Türkiye Cumhuriyeti'nde, tarihi boyunca, Kemalizm aleyhtarlığı yapan bir akım olmadığı gibi,

⁴⁰⁸ Bu konuda Necmettin Erbakan'ın, Atatürk yaşasaydı Refah Partili olurdu sözü hatırlanmaya değer.

⁴⁰⁹ Mesut Yeğen, "Kemalizm ve Hegemonya?" *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, cilt 2, İletişim Y., İstanbul, 2002, s. 65,66

⁴¹⁰ Murat Belge, "Mustafa Kemal ve Kemalizm", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, cilt 2, İletişim Y., İstanbul, 2002, s.30

Kemalizm eleştirisine yönelik bir akım da olmamıştır. Bu açıdan Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi-hukuki pratiği içinde, ancak Kemalizm sınırları dâhilinde bir muhalefetin varlığına izin verildiğini söylemek mümkündür.⁴¹¹ Bunun sonucunda, Türk siyasal hayatında hegemonik bir düşünce olarak Kemalizm, muhalif akımların bile asgari zeminini oluşturur hale gelmiştir. Bu nedenle Kemalizm, Türkiye siyasal hayatında yer alan siyasal akımların, siyasal programların kendisine belli ölçüde meşruiyet zemini sağlamak için başvurduğu bir kaynak olagelmıştır. Bununla bağlantılı olarak belirtilmesi gereken ikinci nokta, Kemalizm'in Türkiye siyasetinin asgari zeminini belirleyen bir unsur olması, onun belli bir düzeyde ortak bir tanımının yapılması gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Ancak Kemalizm'in tek ve mutlak bir tanımından çok, farklı dönemler içinde, farklı tanımları yapılmıştır. Tam da bu nedenle Kemalizm diğer ideolojilerle eklemlenebilen, farklı yorumlamalara açık bir yapıya sahip olmuştur. Türk siyasal hayatı boyunca her siyasal akım / her siyasi düşünce kendi düşüncelerine bir meşruiyet kazandırmak amacıyla Kemalizm'i kendi ideolojisine uyarlama çabasında olmuştur. Farklı siyasal akımların bu çabası, Kemalizm'in, her akım içinde farklı niteliklerinin ön plana çıkarılması sonucunu doğurmuştur. Buna imkân sağlayan, Kemalizm'de eylemin, söz ve kuramlardan önce gelmesi ve Kemalist ideolojinin, içeriği katı bir biçimde tanımlanmamış esnek bir yapıda olmasıdır. Bu durum Kemalizm'in Türkiye'de siyasal düşün dünyasında, diğer “evrensel” düşünce akımlarının varlığına göreli olarak uyum sağlayabilen bir akım olmasını sağlamış, bunun sonucu olarak sağ Kemalizm veya sol Kemalizm gibi farklı Kemalizm tanımlarından söz etmek mümkün olmuştur.⁴¹²

⁴¹¹Levent Köker, “Kemalizm/Atatürkçülük: Modernleşme, Devlet ve Demokrasi” , Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Y., İstanbul, 2002, s.98

⁴¹²“Sunuş”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Y. İstanbul, 2002, s.14

Siyasal arenada 1960'larda kendine yeni yeni yer bulan akımlar da aynı eğilimi göstermişlerdir. İdeolojik kutuplaşmanın yoğun olarak yaşandığı bu yıllarda, Kemalizm'in, dönemin radikal akımları tarafından bir meşruiyet aracı olarak kullanılma çabaları da artmıştır.⁴¹³ Bu dönemde, günümüzde de olduğu gibi, hem sağ hem sol kanatta yer alan siyasi akımların, siyasi partilerin ve siyasi programların M. Kemal veya Kemalizm ile eklemlenmeye çalıştıkları gözlemlenebilir. Milliyetçi sağ kanatta, Atatürk'ün milliyetçilik anlayışının ırkçı özellikler taşıdığına iddia edilmesindeki⁴¹⁴ amaç ile sol kanatta Kemalizm'in antiemperyalist niteliğine vurgu yapılmasındaki amaç aynıdır. Böylece Kemalizm'in farklı ve kimi zaman da birbiriyle çatışan yorumları yapılarak her siyasi akım, kendi yorumunu "gerçek" Kemalizm/Atatürkçülük olarak konumlandırmış diğer yorumları "sahte" Kemalizm/Atatürkçülük olarak suçlayabilmiştir.⁴¹⁵ Genel olarak sol Kemalizm'de, Kuvay-ı Milliye ruhu olarak, Cumhuriyetin kuruluş dönemi bir altın çağ tasavvurunda fetişleştirilmiştir.⁴¹⁶ 1960'larda sol da benzer bir eğilimle kendi Kemalizm tanımını yapmış, "Kemalist modernleşme projesini, Türkiye'nin feodal ve yarı feodal yapısından kaynaklanan sorunların üstesinden gelme potansiyeli ile..."⁴¹⁷ değerlendirmiştir.

2) Türk Solu Dergisi ve Kemalizm⁴¹⁸

Türk Solu Dergisi'nde de M. Kemal'e ve Kemalist harekete çeşitli atıflar yapılmıştır. Fakat bu durum sadece, Dergi'nin kendi görüşlerini meşrulaştırmak

⁴¹³ Doğan Akyaz, "Ordu ve Resmi Atatürkçülük", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Y., İstanbul, 2002, s.181

⁴¹⁴ Ağaogulları, a.g.m., s.217

⁴¹⁵ Köker, a.g.m., s.97,98

⁴¹⁶ Ahmet İnel, "Giriş", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Y., İstanbul, 2002, s.23

⁴¹⁷ Nur Betül Çelik, "Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 90

⁴¹⁸ Dergi'de yer alan konu ile ilgili yazılar topluca, kısım sonunda verilmiştir.

amacıyla kullandığı bir yol olarak değerlendirilmemelidir. Türkiye'nin önündeki devrim aşamasının Milli Demokratik Devrim olduğunu savunan Türk Solu Dergisi açısından da bu gayet doğal bir durumdur; çünkü Kemalist hareket aslında tamamlanmamış bir MDD hareketidir. Türk Solu açısından MDD, tamamlanamamış, daha sonra da karşı devrim doğrultusundaki değişimler nedeniyle gerilemiş olan Kemalist reformların yeniden yapılması ve bu sefer sonuna kadar tamamlanması demektir. Bu açıdan Türk Solu'nda iki hareket arasında bir devamlılık ilişkisi kurulmaktadır; fakat bu MDD'nin Kemalist kökenli bir hareket olduğu şeklinde anlaşılmalı veya MDD "sol Kemalist" bir akım olarak değerlendirilmemelidir. Söz konusu devamlılık hareketin sadece belli bir aşaması için geçerlidir. MDD stratejisi bir bütünlük içinde ele alındığında "sol Kemalist" bir akım olarak değerlendirilemez. Çünkü MDD, sosyalizm ile Kemalizm arasında üçüncü bir yol kurmaya çalışan bir hareket değildir. Bu ancak hem Kemalist hareketin hem MDD stratejisinin uluslararası alandaki hareketler ve siyasal düşüncelerle ilişkisi göz ardı edilirse, Kemalist hareket ve MDD sadece Türkiye'ye özgü akımlar olarak ele alınırsa varılabilecek bir sonuçtur.⁴¹⁹ Daha önce de belirttiğimiz gibi MDD'nin asıl kaynağı, her şeyden önce uluslararası komünist harekettir. MDD Marksist kökenli bir hareket olduğu için, Türk Solu açısından Kemalist hareket "ilerici" olması , "tarihsel materyalizm"e göre toplumların yaşaması gereken belli bir aşamayı oluşturması açısından önemlidir. Kemalizm, Türk Solu hareketinin iki aşamalı devrim anlayışı içinde ilk aşama olan MDD aşaması ile benzerlikler gösterir. Kemalist devrimden geriye gidildiği için Dergi, yayımlandığı dönemde tekrar ulusal bağımsızlığın kazanılmasına ve gerekli demokratik reformların yapılmasına gerek olduğunu savunur. Bu aşama tamamlandıktan sonra sosyalist aşamaya geçileceği için, Dergi'nin

⁴¹⁹ Kemalist hareketin, diğer az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan ulusal kurtuluş hareketleri ile ilgili benzerlikleri için bkz: Baskın Oran, Az Gelişmiş Ülke Milliyetçiliği, Kara Afrika Modeli, A.Ü. SBF Yayınları, Ankara, 1977, , Baskın Oran, Atatürk Milliyetçiliği, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1993

Kemalizm'i veya MDD'yi savunması tarihsel materyalizm açısından değerlendirilmelidir. Dergi'nin yazı işleri müdürlerinden Vahap Erdoğan, MDD görüşü ile Kemalizm arasındaki ilişkiyi şu sözlerle açıklar: “Ben Kemalizm'i savunuyorum, ama ben Kemalist değilim, hiçbir zaman olmadım. Benim Kemalizm ile bağlantım tarihi diyalektiği içindedir. Marksist bir adam nasıl Kemalist olur ki, ama Kemalizm'i reddetmek de Marksizm'in diyalektiğine aykırıdır.”⁴²⁰ Kemalist hareket ile MDD arasında bir ilişki kurulabilir; ancak bu ilişki iki hareketin de uluslararası alandaki hareketler ile ilişkileri de göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. Dergi'nin Kemalizm ile ilgili görüşleri şu başlıklar altında incelenebilir.

2.1 Atatürk ve Antiemperyalizm

Türk Solu Dergisi M. Kemal'i, Türk toplumunu daha “ileriye” götürmüş olması açısından bir devrimci olarak kabul etmiş ve Türkiye'de sol hareketin tarihi içinde, Bedrettin, Nazım Hikmet, Pir Sultan gibi isimlerle birlikte ele almıştır. M. Kemal “emperyalizm, milli kurtuluş savaşları çağının adamı”⁴²¹ olarak tanımlanmış, O'nun, antiemperyalist, milli bağımsızlıkçı özelliği ön plana çıkarılmıştır. Türkiye'de her siyasi çevrenin Atatürk'ün adını kullanmasını ve kendini Atatürkçü saymasını eleştiren Dergi, gerçek Atatürkçü'lerin antiemperyalistler ve milli bağımsızlıktan yana olanlar olduğunu savunmuştur. Bu nedenle emperyalistlerle işbirliği yaparak milli bağımsızlığımızı tehlikeye atanlar Dergi'ye göre “gerçek Atatürkçü” olamazlar. Dergi'de “*Atatürk bizim için emperyalizme karşı ilk istiklal savaşının sembolüdür,*

⁴²⁰ Erdoğan ile yapılan görüşme, 14 Haziran 2006

⁴²¹ “Atatürk ve Atatürkçülük”, Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.3

Atatürk bizim için yabancı sermayeyi yurttan kovan adamdır, barıştır, haysiyetli bir dış politikadır”⁴²²denilmektedir.

Türk Solu’nda Atatürkçülüğün temelini, milliyetçilik anlayışının da temeli olan antiemperyalizm ve ulusal bağımsızlık oluşturmaktadır. Bunun temel nedeni, MDD hareketinin de en önemli temasının antiemperyalizm ve milli bağımsızlık olmasıdır. Stratejisi, ilk önce bağımsızlık savaşı üzerine kurulu olan Türk Solu’nun Kemalist hareket ile böyle bir ortak noktası bulunması son derece doğaldır. Bundan dolayı Dergi, Kemalist hareketin antiemperyalist niteliğini ön plana çıkararak, bunu Atatürkçülüğün temellerinden, olmazsa olmaz unsurlarından biri haline getirmeye çalışmıştır. Dergi’ye göre, “*Çağdaş tarihte ilk başarılı milli bağımsızlık savaşının başındaki adamdır Atatürk. Atatürk’ü bu niteliğinden ayırdık mı ortada Atatürk diye bir şey kalmaz. Onun için Atatürk’e ancak, emperyalizme karşı duranlar sahip çıkabilirler.*”⁴²³

Dergi’ye göre M. Kemal’e bazı eleştiriler getirilebilirse de (Kemalist reformların sadece üst yapı reformları olarak kalması gibi) bağımsızlığa gölge düşürecek bir davranışta bulunduğu asla iddia edilemez.⁴²⁴ Bu yüzden de anti-emperyalist ve bağımsızlıkçı olmayan hiçbir hareket gerçek anlamda Atatürkçü olamaz. Aynı nedenle MDD hareketi Atatürkçüdür, çünkü her şeyden önce anti-emperyalisttir. Dergi’ye göre,

⁴²² R.Nuri İleri, “Türk Subayı, Atatürkçü Genç Neredesin?”, Türk Solu, 13 Mayıs 1969, Sayı 78, s.16

⁴²³ “Atatürk ve ...”, s.3

⁴²⁴ Buna eleştiri olarak söylenebilecek Kemalist iktisadi politikaların bu amaçla bağdaşmadığı iddialarına karşılık olarak Atatürkçülerin “bilinçli olarak” Türk milli bağımsızlığına gölge düşürecek olan bir davranışta bulunmadıklarını İzmir İktisat Kongresi’nde benimsenen iktisadi sistemle de amaçlananın aslında hep bir Türk milli burjuvazisi yaratmak olduğunu savunur. “Atatürk ve ...”, s.3 Mihri Belli, Dergi’deki yazısında, M. Kemal döneminde liberal politikaların seçilmesine ilişkin olarak, o dönem Sovyetler Birliği’nin ekonomik durumunun Kemalistlere iktisadi olarak bir şey vaat etmediğini belirtir. Mihri Belli M.Kemal’in şu sözünü de aktarır. “Tarih bizim için iyi niyetliydi, ama iktisat bilmezlerdi diyecektir.” Belli, “Türkiye’de Karşı ... s.15

MDD hareketi gibi Kemalist hareket de genel olarak emperyalizm, yerli işbirlikçileri ve feodal ağa takımını karşısına almıştır. Bu yüzden gerçek Atatürkçüler, emperyalizme ve bu gruplara karşı olanlardır. Dergi'nin yazı işleri müdürü, hareketin bu nedenle Kemalizm'e dayanmasının doğal olduğuna işaret eder:

“Kemalizm demek antiemperyalizm demektir, halkçılık demektir, devrimcilik, altı ok, milliyetçilik falan ama temelde Kurtuluş Savaşı, antiemperyalizm demektir. Antiemperyalist bir harekettir; Cumhuriyet de aydınlanmacı bir harekettir. Bu kadar basittir. Bunlara dayanmazsam neye dayanacağım.”⁴²⁵

Türk Solu'na göre M. Kemal hareketi de önce bağımsızlık savaşı vermiş, sonra da demokratik reformlara yönelmiş bir Milli Demokratik Devrim hareketidir. Fakat M. Kemal hareketi, MDD hareketini sonuna kadar götürüp sosyalist devrimi gerçekleştirmemiş olduğundan yarım kalmış bir hareket olarak değerlendirilir. Kemalist hareket yarım kaldığı için de karşı devrim doğrultusunda gelişmeler olmuş ve tüm kazanılanlar tekrar kaybedilmiştir. Türkiye tekrar bağımlı duruma düşürülmüş ve demokratik reformlardan ödünler verilmiştir. Dergi, Türkiye'nin o günkü durumunu, Mustafa Kemal döneminin Türkiye'sinin durumu ile karşılaştırarak, geriye doğru, karşı devrim doğrultusunda bir değişim olduğunu savunmaktadır.⁴²⁶ M. Kemal hareketinin reformlarının hızının kesildiği dönem, karşı devrimci hareketlerin de gelişmesine imkân vermiştir. Bu, M. Kemal döneminden başlamış ancak asıl gerileme onun ölümünden sonra olmuş, İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında gelişmiş 1950'de de iktidar karşı devrimci gruba geçmiştir. 27 Mayıs ilerici bir hareket, iktidarın tekrar asker-sivil bürokrasiye geçtiği bir hareket olsa da devamı gelmemiş, AP ile birlikte tekrar

⁴²⁵ Say ile görüşme, 3 Mart 2006

⁴²⁶ Türk Solu'nda daha önce devrim “bir üretim tarzından daha ileri bir üretim tarzına geçiş” olarak tanımlanmıştı. Fakat Mihri Belli, bunun bir kalıp olarak alınmaması gerektiğini, “üretim tarzı değişikliği doğrultusundaki ileriye doğru adımlar mecmuası” olarak ele alınarak genel gidişatın da değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Bu açıdan Türkiye devrim açısından ileriye doğru gitmemiştir bu nedenle karşı devrim değişim karşı devrim doğrultusunda gerçekleşmiştir. Belli, Türkiye'de Karşı ..., s. 13

emperyalistler ve müttefikleri iktidara gelmişlerdir. Bu açıdan DP – AP çizgisi karşı devrimci çizgiyi temsil etmektedir. Belli, “*Biz çok partili düzene geçişi anti-Kemalist karşı devrim olarak nitelendiriyorduk; çünkü Kurtuluş Savaşı’nın kazanımlarını birer birer yok ediliyordu ve Amerika’nın uydusu durumuna sokuluyordu Türkiye*”⁴²⁷ demektir. Bu süreç içinde yapılan reformlardan ödün verilmiş, Türkiye tekrar bağımsızlığını kaybederek emperyalizmin sömürüsü altına girmiştir. Ancak M. Kemal’in belirttiği şartların sağlanmış olması durumunda tam bağımsızlıktan söz edilebilir:

“İstiklali tam denildiği zaman, bittabi siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, hars ve ilâh... her hususta istiklali tam ve serbesti tam demektir. Bu saydıklarımı herhangi birinde istiklalden mahrumiyet, millet ve memleketin mana-i hakikisi ile bütün istiklalin mahrumiyeti demektir.”⁴²⁸

Türkiye’nin durumunu Mustafa Kemal’in bu sözlerine göre değerlendiren Dergi, M. Kemal’in koyduğu hedeflerden çok geride olduğumuzu, bağımlı bir durumda olduğumuzu göstermeye çalışır:⁴²⁹

⁴²⁷ Belli ile görüşme, 7 Mart 2006

⁴²⁸ Akt. Kadri Kaplan, “Kemalist Devrime Karşı Koyuş” *Türk Solu*, 25 Mart 1969, Sayı 71, s.3

⁴²⁹ Dergi’de Mihri Belli, Türkiye’nin 1930’lardaki durumuna ilişkin olarak şu notları aktarır: “1930’larda Atatürk sağ, Almanya’da Naziler iktidarda. Hitler ünlü Alman politikacısı Von Papen’i Türkiye’ye elçi olarak göndermek istiyor. Ankara önemli bir merkezdir o zaman. Türkiye, emperyalizmin Sovyetler Birliği’ni kuşattığı “Sihhi Kordon”un tek eksik halkasıdır. Türkiye “yurtta sulh cihanda sulh” sloganını uygulayabilen, kapitalist dünya sistemi içinde, belki birazcık bağımsız, geri tarım ülkesidir. Ankara çok önemli bir siyasi merkezdir bu bakımdan. Von Papen Birinci Dünya Savaşı’nda Amerika’da Almanlar hesabına casusluk faaliyetini yürütmüş bir kimsedir. Kanada’da kurduğu merkezden Amerika’daki sabotaj ve casusluk eylemini yönetmiştir. Yani ünlü bir casustur Von Papen, sıradan bir adam değildir. Savaştan sonra Katolik Nasyonal Parti’nin başına geçmiştir, lideri olmuştur o Parti’nin. Hitlerden önce bir süre başkanlık yapmıştır. Hitler’e zemini hazırlayanlardandır ve Katoliklere karşı olmasına rağmen Hitler onun bu iyiliğini unutmamış ve kendisine Alman Hariciyesinde önemli bir görev vermek istemiştir. Türkiye’ye teklif yapıyor, nabız yoklanıyor, Atatürk’ün cevabı red cevabıdır: Ben casusun elini sıkımsam cevabıdır. Bu bilgiyi ben New York Times Gazetesinden edindim.....Von Papen’e muvafakat verilmesi Atatürk’ün ölümünden sonra olmuştur. Gene 1930’larda Irak İngiliz mandasındadır. İngilizler oradaki iktisadi ve Askeri üslerden o kadar emindiler ki 1930’da Irak’ı şekli bağımsızlık vermeyi kararlaştırdılar. Kendi adamlarını başa geçirmek şartıyla tabi. Ve İngilizlerin adamı Nuri Said başbakan oluyor. Nuri Said bizim Harbiye’de okumuş subay çıkmış Birinci Dünya Savaşı’nda İngilizlerin safına geçmiş bir kimsedir. İngilizlerin emrinde Türk ordusunu arkadan vuran bir adamdır. Türkiye’yi ziyaret etmek istemektedir. Nabız yoklanıyor, teklif ediliyor, Atatürk’ün cevabı kesindir: Sınırı geçer geçmez asker kaçacağı olarak

“Savaşta ordularımızın başkomutanlığı bizde midir? Kıbrıs bunalımında silahlı kuvvetlerimizi serbestçe kullanabildik mi? Bir takım yabancı mali kuruluşların müdahalesine uğramadan para politikamızı tanzim edebiliyor muyuz? Herhangi bir durumda bir Amerikalıyı kanunlarımıza uygun olarak yargılayabiliyor muyuz? Dilediğimiz ülkeye dilediğimiz malı satabiliyor muyuz? Ulusal kurtuluş savaşı yapan uluslara karşı tutumumuz Mustafa Kemal kurtuluşçuluğuna yaklaşıyor mu?”⁴³⁰

Türkiye'nin durumunu 1930'lardaki durum ile karşılaştırarak, o günlerde sosyalizme daha yakın olduğu belirtilir.⁴³¹ Türk Solu'na göre ülke, içinde bulunduğu bu durumdan dolayı bağımsızlığını kaybetmiştir ve yeni bir bağımsızlık savaşı vermek zorundadır. Kurtuluş savaşından sonra Türkiye'de asker-sivil aydın zümre hegemonyası altında demokratik devrimi gerçekleştirme amacını güden bir düzen kurulmuştur. Bu yolda bazı adımlar atılmış ama yarım kalmıştır. Milli bağımsızlık savaşı ve onu izleyen dönemde, siyasi bağımsızlık kazanılsa da iktisadi bağımsızlık kazanılamamış, feodal mütegalibeye karşı sadece ideolojik bir savaş verilmiş ve kararsız politikaların sonucu karşı devrim gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, daha ilerici adımlar atabilmek için kaybedilen mesafenin tekrar kazanılması gerekmektedir. Kemalist hareket ile gerçekleştirilen MDD, karşı devrim ile ortadan kalkmıştır. Bu nedenle MDD'nin tekrar gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için önce bağımsızlığın kazanılması, sonra demokratik reformların gerçekleştirilmesi ve bu sefer sosyalist aşama ile tamamlanması gerekmektedir.

yakalatır, kurşuna dizdiririm diyor Atatürk. 1930'lar Türkiye'si böyle. 1960'lar Türkiye'sinde Vietnam'da “işkenceci Robert” diye adı çıkmış bir kimse Türkiye'ye elçi olarak geliyor. Ve göğsünü gere gere şecaat arz edercesine havaalanında ben 12 yıl CIA'de çalıştım diye ilan ediyor. Ve Türkiye hükümeti bu zatı bağrına basıyor, muhalefette ise ses seda yok. Belli, “Türkiye'de...”, s.12

⁴³⁰ Kaplan, a.g.y., s.3

⁴³¹ Belli, “Türkiye'de Karşı...”, s.13

2.2 İkinci Kurtuluş Savaşı ve Kuvay-ı Milliye Ruhu

“İkinci Kurtuluş Savaşı” ve “Kuvay-ı Milliye ruhu” Türk Solu’nda sıkça vurgulanan temalardır. Türk Solu, MDD’nin ulusal bağımsızlık ve antiemperyalizm amaçlarını Kurtuluş Savaşı içinde bulmuş, bu nedenle savaşın tam bağımsızlıkçı ve yabancı tahakkümüne karşı çıkan özelliklerini sürekli vurgulamıştır. Türk Solu Dergisi, Milli Demokratik Devrim Hareketini “ikinci milli kurtuluş savaşı” olarak görmüş ve demokratik devrimi, Kuvay-ı Milliye ruhunun yeni şartlar altında “şahlanması” olarak tanımlamıştır. Dergi’ye göre MDD hareketi 19 Mayıs 1919’da Atatürk’ün önderliğinde başlayan “ulusal şahlanışın” bir gerileme süresinden sonra yeni koşullar içinde sürdürülmesidir. Bu mücadelenin “ikinci kurtuluş savaşı” olarak adlandırılması, onun, ilkinin bir devamı ve tamamlayıcı olduğunu vurgulamak içindir. Dergi’ye göre emperyalistlerle işbirliği yapanlar ile feodal ağaların oluşturduğu gerici güçlere karşı yapılacak bu ikinci milli kurtuluş savaşında da, 1923’te olduğu gibi yine Kuvay-ı Milliye ruhu egemen olacak ve zafer “tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye”den yana olanların olacaktır.

Kemalizm kesin bir şekilde tanımlanmamış olmakla birlikte bağımsızlık ve devrimcilik gibi iki sağlam temel üzerine oturmuştur. Kemalist hareket Türk Solu’nda emperyalizme karşı verilen ulusal bağımsızlık savaşı ve sonrasındaki demokratik reformlar demektir. Demokratik amaçların birçoğunu kapsamaması açısından Kemalist hareket Türk Solu Hareketinin “dayanakları” ve “kuvvet kaynakları” arasında sayılmıştır. MDD aşamasında hedeflenen, 1930’ların “kapsamlı ıslah ve inşa”⁴³²

⁴³² Yeğen, a.g.e, s.65

programına benzer bir programın uygulamaya konulmasıdır. 1930’lar Kemalizm’inin “iktisadi geri kalmışlıktan kurtulmak için tüm kaynakların bir elden, plan dâhilinde, düzen ve intizam içinde kullanılması”⁴³³ anlayışı, MDD hareketinde benzer bir kalkınma hedefi içinde, “milli demokratik devlet” in uygulayacağı “milli ekonomi” olarak kendini göstermiştir. Kemalizm, Türk Solu için öncelikli olarak ulusal bağımsızlık daha sonrası içinde kapsamlı bir yeniden inşa programıdır. MDD aşamasında gerçekleştirilecek olan demokratik reformlar ile Kurtuluş Savaşı’ndan sonra gerçekleştirilen reformlar arasında da bir devamlılık söz konusudur. Dergi’ye göre “Atatürk iktidarda olduğu sürece, bütün eylemi Türkiye’de demokratik devrimi gerçekleştirme yönünde olmuştur. ‘Türkiye’yi çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak’ tan kasıt budur.”⁴³⁴ Fakat o dönemde gerçekleştirilen reformlar geriye döndürüldüğü için, bunlar, MDD aşamasında daha demokratik reformlar ile birlikte tekrar gerçekleştirilecektir.

Kemalizm’in farklı yorumlamalarında mevcut olan “kaynaşmış bir toplum” , “devletle organik bir bütünsel bağ içinde bir toplum tasarlamak” ve o “toplumu ıslah etmek” ülkülerinin⁴³⁵ MDD’de de benzer şekillerde bulunduğunu gözlemek mümkündür. Bununla birlikte Türk Solu’nda sınıfların varlığı asla inkâr edilmez. Marksist olduğu iddiasındaki bir akımın da “sınıfsız bir toplum”u savunması zaten beklenemez. MDD’de ön plana çıkan, “ulus”, “milli unsurlar” gibi kavramlar ve bunların temelinde birleşmiş “geniş cephe”nin veya “ulusal güç birliği”nin “milli bağımsızlık” temelinde bir araya gelmesidir. Bir sınıf hareketinden çok çeşitli sınıfların ve zümrelerin birliği, MDD’nin devrim stratejisi ile ilişkili taktik bir konumdur.

⁴³³ İnsel, a.g.m. , s.20

⁴³⁴ “Atatürk ve ...” , s.3

⁴³⁵ Ahmet İnsel, “Giriş”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Y., İstanbul, 2002 , s.18

MDD'ye göre, kurulacak yeni düzende, toplumsal grupların, devrime katılma oranında devlet içinde temsil edilecek olması hususunda, İnel'in belirttiği gibi devlet ile toplum arasında "organik bir bağ" kurulmaya çalışıldığını söylemek mümkündür. Mevcut devlet, halkın değil, komprador ya da emperyalistler gibi ulusal olmayan güçlerin elinde bir devlettir ve MDD gerçekleşikten sonra ulusal olmayan bu güçleri dışarıda bırakacak kapsamlı bir program başlatacaktır. Burada yeni kurulacak düzende belirleyici olanın "sınıf"tan çok "ulusal olan" ulusal olmayan" ayrımı olmaktadır.

Bu konuda MDD görüşüne şöyle bir eleştiri getirilmiştir: "Kemalist Devrim", gerçekten yarım kalmış bir burjuva devrimiydi. Ancak bunun nedeni, "bizzat Kemalist diktatörlüğün" , 'bir köylü toprak devrimi olasılığına karşı' , siyasi ve ideolojik bir saldırıyı başlatmış olmasıydı. Dolayısıyla yeni bir devrimci hareket , 'yarım kalmış tamamlamak' biçiminde değil, tamamen farklı bir sınıfsal temelde, bir halk devrimi olarak gelişebilirdi. Programı bu biçimde 'yarım kalmış tamamlamak' düşüncesiyle formüle etmek, sonunda "kapitalizmin geliştirilmesi" ile sınırlamak anlamına geliyordu."⁴³⁶ Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Türk Solu hareketinin Kemalist hareket ile olan ilişkisini değerlendirirken, hareketin stratejisinin bütünlüğü göz önüne alınmalıdır. Kemalist hareket, Türk Solu Dergisi'nin devrim stratejisinde MDD aşamasını oluşturmaktadır. Dergi'ye göre Kemalist hareket, MDD aşamasını tamamlayıp sosyalizme yönelmediği için gerilemiş ve kazanılanlar kaybedilmiştir. Bu nedenle sosyalizm, tekrar bağımlı duruma düşmemek ve kalkınabilmek için zorunlu bir aşamadır. Bu açıdan Türk Solu'nun Kemalist devrimi tamamlamak ile kastettiği Kemalist hareketin yarım kalmış bazı reformlarını tamamlamak değil, sosyalist devrime

⁴³⁶ Akdere ve Karadeniz, a.g.e., s.247

ulaşmaktır. Dergi'nin MDD anlayışını aktarırken belirttiğimiz gibi ancak bağımsızlık kazanıldıktan ve toplumdaki tüm sınıf ve zümrelerin siyasal örgütleri ile temsil edilmeleri ve katılımları sağlandıktan sonra sosyalist devrim gerçekleştirilebilir. Bu açıdan sosyalist devrim, zaten sınıfların kendi örgütleri aracılığıyla katıldıkları bir sınıf hareketi olarak gelişecektir.

Bu açıdan bakıldığında Kemalist hareket ile MDD arasında kurulan bir diğer benzerlik de mücadelenin aşamalı olarak gerçekleştirilmesi ve her aşamaya uygun stratejinin belirlenmesi noktasındadır. Türk Solu'nda asıl amaç sosyalizm olsa da, ilk aşamada bir işçi sınıfı hareketi değil, milli bağımsızlıktan yana olan tüm güçlerin ortak hareketi savunulur. Çünkü toplumda güçlü durumda bulunan emperyalizm, işbirlikçi sermaye ve büyük toprak sahipleri ittifakı ancak geniş bir cephenin gerçekleştireceği güçlü bir mücadele ile etkisiz hale getirilip milli bağımsızlık sağlanabilecektir. Bağımsızlık kazanılmadan sosyalist devrimin gerçekleştirilemeyeceğini savunan Türk Solu'na göre, bu aşamada işçi sınıfının iktidarını savunmak, geniş cepheyi böler ve bağımsızlık mücadelesini tehlikeye sokar. Bu nedenle devrimin ilk şiarı milli bağımsızlıktır. Benzer şekilde Kemalist devrimde de ilk devrimci şiar milli bağımsızlık olmuş ve tüm güçler bu hedefte birleşmişlerdir.

“Kemalistler bağımsızlık savaşımızın başında ‘Laik Cumhuriyet’ şiarını atamazlardı ve nitekim de atmadılar. Atatürk ve çevresi Türk ulusu yararına somut sonuçlar elde etmek için savaşıma kararlı sorumlu devrimciler olarak, gerçekçi olmak zorunda idiler. Yığınları seferber ederek emperyalizmi bir milli kurutuluş savaşında yenebilmek için gerçekçi olmak gerekir. Kemalistler laik bağımsız Türkiye cumhuriyeti için hedefe ancak aşamalardan geçerek ulaşılabileceklerini kavramışlardır. 1919–23

döneminde temel şiar ancak ‘Misak-ı Milli sınırlar içinde tam bağımsız bir Türk devleti’ olabilirdi.”⁴³⁷

Türk Solu’na göre bu nedenle zamansız atılan devrimci bir adım, gerici bir adım haline gelebilirdi. Bu nedenle hedefe ancak aşamalardan geçerek ulaşılabileceği göz önünde tutulmalıydı. Bu aşamada sosyalist devrim bağımsızlık mücadelesine zarar verecek bir adımdı.

2.3 Türk Solu Dergisi Açısından Kemalizm’in Stratejik Önemi

Türk Solu açısından Kemalizm’in bir diğer önemi de stratejiktir. Türk Solu gerçekleştirmeyi çalıştığı “ortak platform” ya da “geniş cephe” ile mümkün olan en geniş toplumsal kesimi bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Dergi’ye göre Türkiye’de iki ana ilerici akım vardır. Gerçek milliyetçi, asker-sivil aydın zümrenin reformcu çizgisini temsil eden M. Kemal kolu ve şehir ve köy emekçilerini temsil eden sosyalist kol. Bu iki kol güç birliği içinde hareket etmelidir. İki devrimci kol arasındaki ayrılık sadece emperyalistler ile işbirlikçilerinin işine yaramıştır.⁴³⁸ Bu nedenle “Türkiye siyasetinin asgari zemini temsil eden bir unsur”⁴³⁹ olan Kemalizm “geniş cephe”nin oluşturulmasında da asgari müşterekleri tayin eden bir zemindir. Dergi’ye göre “*Asgari müştereklerde uyuşmaya varılırken, sol uygulamanın kapısını Atatürk’ün anahtar ilkeleri ile açacağımızı bir an dahi hatırdan çıkarmamalıyız.*”⁴⁴⁰ Bu açıdan Atatürk ilkeleri, geniş cephe’nin temel ilkelerini de oluşturmaktadır.

⁴³⁷ “Devrimci Şiar Meselesi” Türk Solu, 15 Aralık 1967, Sayı 5, s.4

⁴³⁸ “Dev-Güç Gerçekten Dev olan Bir Güçtür”, Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.1

⁴³⁹ Yeğen, a.g.e, s.

⁴⁴⁰ Dündar Seyhan, “İlerici Cephenin Asgari Müşterekleri”, Türk Solu, 17 Aralık 1968, Sayı 57, s.13

Devrimci olmayan kafa solu düşünemez. Yaşadığımız her günü yarına nazaran eskimiş saymayan düşünce kalıbı içinde büzülmek, yenilikleri kovuşturmamak gerekir. Dinin, fanatizmin prangasından kurtulmayı laisizm sağlayacaktır. Halkçılık, her atılacak adımın halk için ve halkın yararına olmasını göz önünde bulunduracak, idare edenlere sınıf veya zümre saltanatı sürmek imkânını önleyecektir. Devletçilik ve cumhuriyetçilik sol bünyenin zaten ayrılmaz organlarıdır. Milliyetçilik ilkesi ise emperyalizmin sultasından kurtulmanın, milli bağımsızlığa kavuşmanın, Türkiye'nin dünya milletleri arasında haysiyetli yerini almasının ana şartı olarak kabul etmek zorundayız. O halde Türkiye'de uygulanacak sosyalizm Atatürk'ün anahtar ilkelerinin temeli üzerine oturtulacak bir karakter taşımaktadır.⁴⁴¹

Bu vurgu stratejik bir durumu göstermesi açısından önemlidir. Türk Solu'nun kendisini Marksist bir hareket olarak gördüğü ve Kemalist hareketle ilişkinin sadece belli bir aşama için geçerli olduğu da unutulmamalıdır. Milli bağımsızlık, antiemperyalizm, devrimci güç birliği, laiklik ve kimi demokratik reformlar gibi burjuva düzeninin temel ilkeleri sağlandıktan sonradır ki sosyalizm kurulabilecektir.

Yukarıda sayılan tüm nedenlerden dolayı Türk Solu açısından “Kemalizm ile sosyalizm arasında aşılmaz duvarlar yoktur.”⁴⁴² Bu nedenle Kemalizm ile sosyalist olduğu iddiasındaki Türk Solu hareketi arasındaki ilişki çok uzak değildir. Birincisi Kemalist hareket, Türk Solu hareketinin stratejisinin ilk aşamasını oluşturduğundan dolayı iki hareket arasında bir ilişki vardır. Bu açıdan birbirini tamamlar. İkincisi de bu ilk aşamada güç birliği açısından Kemalist kol ile sosyalist kolun güç birliğine gitmesi gerekmekte, bu nedenle asgari ilkelere ortaklık sağlanmalıdır. Bu asgari ilkeler de Kemalist hareket içinde bulunmaktadır.

⁴⁴¹ Seyhan, a.g.y., s.13

⁴⁴² Belli, “Türkiye’de Karşı ...”, s.14

“Atatürk’ün en büyük çabası genç kuşaklara Türk milli gururunu telkin etmek olmuştur. Milli gurur iyi şeydir. Milli gurur insanı sosyalizme götürür. En sağlam sosyalistler o yoldan gelmişlerdir. Bir adamda gerçek milli gurur varsa korkma! Er geç temel ilkelerde birleşirsin onunla.”⁴⁴³

Türk Solu’nun Kemalizm ile ilişkisi hem stratejik hem de bir sosyal hareketin içinde bulunduğu toplumun tarihinden beslenmesi olarak değerlendirilmelidir. Dergi’nin yazı işleri müdürlüğünü yapmış Vahap Erdoğan’ın değerlendirmeleri yerindedir:

“Olayları değerlendirirken bilimsel çerçevesini kaçırmamak gerekir. Marksizm nedir, bir tarihi materyalizm, iki diyalektik materyalizmdir. Tarihi materyalizm nedir, toplum belirli tarihi evrelerden geçerek gelişir. Evrimleşir, sonra devrime dönüşür. Siz bir toplumun evrimleşme tarihini göz ardı ederseniz hiçbir yere varamazsınız, ütopyaya varırsınız. Benim eleştirilerimden biri de budur, biz M. Kemal hareketini çok araştırmadık. Siz kendi toplumunuzun tarihi evrimini bir yana iterek hiçbir toplumsal siyasal hareketin içine giremezsiniz. O anlamda Kemalizm’i yadsıyarak Türkiye toplumunu ne bilimsel ne siyasal olarak değerlendirebilirsiniz. Kemalizm Türkiye toplumunun gelişim evresinde çok önemli bir dönüm noktasıdır. Kemalist hareketin dünyadaki Marksist hareketle çok yakın ilişkisi vardır. Birincisi eğer Kemalist devrim başarıya ulaşmasaydı Sovyet devrimi de başarıya ulaşamazdı, eğer boğazlardan ya da Anadolu’dan geçselerdi emperyalistler başarıya ulaşamazdı. Lenin bunu bildiği için Kemalist hareketi kayıtsız şartsız desteklemiştir. İki, Kemalist harekettir dünyada ilk defa, daha önce ufak tefek olmakla birlikte, ezilen halkların uyanışının ilk işaretidir, ilk başarısını göstermiştir.”⁴⁴⁴

⁴⁴³ Belli, “Türkiye’de Karşı ...” s.14

⁴⁴⁴ Vahap Erdoğan ile görüşme, 14 Haizran 2006

* Türk Solu Dergisi'nin Kemalizm ile ilgili görüşleri aktarılrken Dergi'de yer alan aşğıdaki yazılardan yararlanılmıştır:

- “Neden Çıkıyoruz”, Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.1
“Atatürk ve Atatürkçülük”, Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.3
“Ortanın Solu Nedir, Ne Değildir?”, Türk Solu, 15 Aralık 1967, Sayı 5, s.1
“Devrimci Şiar meselesi” Türk Solu, 15 Aralık 1967, Sayı 5, s.4-5
M. Mehmet Mımoğlu, “Açık mı Kapalı mı”, Türk Solu, 9 Ocak 1968, Sayı 8, s.5
“Türkiye'nin Devrim Stratejisi” Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.4 – 5
“Gazi Mustafa Kemal Türkiye'si ve Komprador Kapitalisti Türkiye'si”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.5
Suphi Karaman, “Ulusal Kurtuluş Savaşları” Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.2
“Her Devrim Milli Bir Yol İzler”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.3
“Abdülhamit'in Hayaleti Taksim Meydanında” Türk Solu, 10 Mart 1968, Sayı 17, s.1
“Saldırını Hızlandırın” Türk Solu, 26 Mart 1968, Sayı 19, s.2
“Milli Bağımsızlıktan Yana Olmak”, Türk Solu, 2 Nisan 1968, Sayı 20, s.1
Erdoğan Başar, “Bağımsız Türkiye İçin İlk Adım NATO'dan Çıkmaktır”, Türk Solu, 9 Nisan 1968, Sayı 21, s.3
“Amerika'ya Karşı Dış Politika Bağımsız Bir Türkiye İçin Zorunludur” Türk Solu, 23 Nisan 1968, Sayı 23, s.1
“Dev-Güç Gerçekten Dev olan Bir Güçtür”, Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.1
Sami Küçük, “Atatürk ve 27 Mayıs”, Türk Solu, 28 Mayıs 1968, Sayı 28, s.1
Suphi Karaman, “Otuzuncu Yıldönümü”, Türk Solu, 12 Kasım 1968, Sayı 52, s.2
Dündar Seyhan, “İlerici Cephenin Asgari Müşterkleri”, Türk Solu, 17 Aralık 1968, Sayı 57, s.13
Mihri Belli, Türkiye'de Karşı Devrim”, Türk Solu, 4 Şubat 1969, Sayı 64, s.12
Kadri Kaplan, “Kemalist Devrime Karşı Koyuş”, Türk Solu, 25 Mart 1969, Sayı 71, s.3
“Kanun Diye, Kanun Diye Kanun Tepelendi” Türk Solu, 8 Nisan 1969, Sayı 73, s.3
“Mustafa Kemal Geliyor”, Türk Solu, 13 Mayıs 1969, Sayı 78, s. 3
R.Nuri İleri, “Türk Subayı, Atatürkçü Genç Neredesin?”, Türk Solu, 13 Mayıs 1969, Sayı 78, s.16

E) Türk Solu Dergisi ve Türkiye İşçi Partisi Arasındaki Anlaşmazlık Konuları

Türkiye 'de 1960'lerde sol, özellikle 1965'ten sonra temelde iki ayrı çizgide ilerlemiştir. Bunlardan biri TİP tarafından temsil edilen ve parlamenter yoldan iktidara gelme stratejisini savunan, diğeri ise parlamento dışı yoldan iktidara gelmeyi savunan sol çizgidir. MDD Stratejisini benimseyen Türk Solu Dergisi, ikinci çizgi içinde yer almıştır. Bu kısımda Türk Solu Dergisi'nde yer alan görüşler⁴⁴⁵ ile TİP'in görüşlerinin⁴⁴⁶ bir karşılaştırması yapılacak ve aralarındaki anlaşmazlık konuları, görüş ayrılıkları incelenecektir. Bunlara geçmeden önce şunu vurgulamakta fayda bulunmaktadır. Bu çalışma Türk Solu Dergisi ile sınırlı olduğundan sıralanacak görüşler de, ağırlıklı olarak Türk Solu Dergisi'nde yer alanlar olacaktır. Bununla birlikte Dergi'de yer alan görüşler, kimi zaman TİP'ten gelen eleştirilere cevap niteliği taşıdığından, TİP'in görüşlerine de kısmen yer verilecektir. TİP'in görüşleri derken ne kastettiğimizi daha açık belirtmek gerekebilir. Daha önce Parti'nin ileri gelenleri arasında Çekoslovakya işgalinin ardından görüş ayrılıkları ortaya çıktığını belirtmiştik. Bu nedenle TİP'e hâkim olan görüşlerin çeşitli tarihlerde farklılık gösterdiğini de belirtmek gerekir.⁴⁴⁷ Bunun yanında hazırlanan program ve tüzük temelinde ve özellikle TİP'in Yön ve MDD'den gelen eleştirilere yönelik belli bir görüşünden söz etmek mümkündür. Türk Solu Dergisi ile TİP arasındaki anlaşmazlık konuları birkaç başlıkta toplanabilir.

⁴⁴⁵ Türk Solu Dergisi'nin görüşleri aktarılırken yararlanılan yazılar bu kısmın sonunda verilmiştir.

⁴⁴⁶ TİP'in görüşleri aktarılırken şu kaynaklardan yararlanılmıştır. Sadun Aren, TİP Olayı, Cem Yayınevi, İstanbul, 1993; Artun Ünsal, Umuttan Yalnızlığa Türkiye İşçi Partisi (1961-1971), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2002; Nihat Sargın, TİP'li Yıllar (1961-1971) Anılar Belgeler, cilt 1, Felis Yayınevi, İstanbul, 2001, M. Ali Aybar, Türkiye İşçi Partisi Tarihi, cilt 3, BDS yayınları, 1988

⁴⁴⁷ Bu farklılığa 9 Temmuz 2006 tarihindeki görüşmemizde Ergun Aydınoglu dikkat çekmiştir.

1) İktidara Gelme Stratejisi

Türk Solu Dergisi ile TİP arasındaki en temel fark iktidara gelme stratejilerinde ortaya çıkar. Her siyasal program gibi TİP ve Türk Solu Dergisi'nin temsil ettiği MDD hareketi de iktidara gelmeyi hedeflemektedir; ancak iktidarı ele geçirme stratejileri farklıdır. TİP, parlamenter yoldan, seçimler aracılığıyla iktidara gelmeyi amaçlamıştır. Bu durum TİP tüzüğü'nün 3. maddesinin son paragrafında şu ifade ile belirtilmiştir: *“Halkın oyu ile kanun yolundan iktidara gelen TİP, halkın oyunu kaybedince yine kanun yolundan iktidardan çekilir...”*⁴⁴⁸

Batılı komünist partilerinkine benzer bir anlayışla, batı tipi çoğulcu demokrasinin kuralları içinde iktidara gelme stratejisini benimseyen TİP, işçi sınıfının bilinçlenerek Parti'yi parlamenter yoldan iktidara taşıyacağını savunmuştur. TİP “çoğulcu demokrasinin temel kurumlarının varlığının korunmasından yana” olmuş ve programını bu strateji üzerine kurmuştur.⁴⁴⁹ Aybar da TİP'in stratejisini “kanun yolundan iktidara gelinecek ve seçimler kaybedilince çekilip gidilecekti” diye belirtmiş ve TİP'in, sosyalizmin kurulması için de demokrasiyi öngörmekte olduğunu söylemiştir.⁴⁵⁰ TİP'in bu görüşleri mevcut düzenin, sosyalist bir partinin iktidara gelmesini olanaklı kılacak kadar demokratik olduğu temeline dayanır.⁴⁵¹

⁴⁴⁸ TİP tüzüğü'nden akt. Aren, a.g.e., s.210

⁴⁴⁹ Aren, a.g.e., s.210, Ünsal, a.g.e., s.viii

⁴⁵⁰ Aybar, a.g.e., s.14

⁴⁵¹ Belli, kendisiyle yapılan görüşmede, “ama ben çay ocağı bile açamıyordum” diyerek TİP'in savunduğunun aksine o günün ortamının tam anlamıyla demokratik olmadığını belirtir. Belli ile görüşme, 7 Mart 2006

Türk Solu Dergisi'nin temsil ettiği siyasal çizgi ise benimsediği MDD stratejisi doğrultusunda, geniş bir kesimin katıldığı toplumsal bir hareket ile iktidara gelmeyi amaçlamaktadır. Bu görüşün temelinde mevcut düzenin sosyalist bir mücadelenin yürütülmesi için yeterince demokratik olmadığı ve sosyalist bir mücadelenin parlamento ile sınırlanamayacak kadar geniş olduğu savı bulunmaktadır. TİP'in Batılı sosyalist partileri kendine model almasını eleştiren Türk Solu Dergisi'nde yer alan görüşlere göre, mevcut düzen bir burjuva parlamenter düzeni olmakla beraber tam olarak Batılı anlamda demokratik bir düzen değildir; çünkü mevcut Ceza Yasası, rejimin yeterince demokratik olmasını engellemekte ve biçimsel bir parlamentarizm içinde ancak "solusuz bir partililiğe" izin vermektedir. Dergi'de bu konuda TİP'in programı örnek gösterilir.

"Örneğin 'Biricik sosyalist örgüt' , ' tek sosyalist alternatif' diye nitelendirilen TİP'in programında 'sosyalizm' sözcüğü hiç geçmez. Belki de bu partinin programı yazıldığı sırada Türkiye'deki koşullar gereği 'sosyalizm' sözcüğünü ağza almadan bir işçi partisi programı kaleme almak zorunluydu da. Yani... demokratik özgürlüğün toplumdaki gerici güçler tarafından kuşa benzetilmesi olgusu, sosyalist olduğunu söyleyen bir partinin programını 'sosyalizm' sözcüğünü ağza almadan yazma cambazlığını göstermesini gerektirmiştir."⁴⁵²

Dolayısıyla bu düzen içinde parlamenter yoldan yapılacak iktidar mücadelesi de sınırlı olacaktır. Bu şartlar altında tam anlamıyla sosyalist bir mücadele vermek mümkün olmayacaktır. Bu nedenle Türk Solu, parlamento dışı muhalefet çizgisini benimseyerek, bir toplumsal hareket ile iktidara gelmeyi amaçlayan mücadele yolunu savunmaktadır.

⁴⁵² Mihri Belli, " Seçimlerde Sosyalist Adayları Destekleyeceğiz", Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.4

TİP, MDD'cilerin stratejisini “tepeden inmece”⁴⁵³ olarak değerlendirmiş, sosyalizme demokratik yollardan ulaşılması gerektiğini savunmuştur. Örneğin, o tarihlerde düzenlenen “Türk Devriminin Stratejisi Ne Olmalıdır” konulu açikoturumda konuşan Behice Boran, İlhan Selçuk'un MDD paralelindeki, “emperyalizmin ve işbirlikçilerinin seçimi kazanamayacaklarını sezdikleri anda faşist darbeye başvurdukları” ve “ne kadar Anayasa'ya bağlı olursak olalım devrimcilerin iktidara seçimle gelmesi söz konusu olunca, karşı taraf, tıpkı Vietnam'da, Yunanistan'da olduğu gibi harekete geçmekte ve bunun üzerine devrim zorunlu hale gelmektedir” sözlerine karşılık “İlhan Selçuk'un devrim hareketini bir ihtilal hareketi, silahlı bir direnme, silahlı bir hareket olarak kabul ettiği anlaşılıyor. Devrim mutlaka ihtilal, silahlı mücadele değildir. Son yıllarda devrimin ‘pacifique’ ve ‘non-pacifique’ şekilleri tartışılmaktadır... Biz TİP olarak seçimlerle iktidara geleceğiz” demiştir.⁴⁵⁴

Bununla birlikte Türk Solu Dergisi parlamenter yoldan da mücadeleye karşı değildir ve bunu çeşitli şekillerde vurgular. Türk Solu Dergisi'nde sık sık örgütlü mücadelenin önemi vurgulanır. Bir sosyalist örgüt olarak TİP de oldukça önemlidir bu nedenle Türk Solu, TİP'i desteklediğini belirtir. Parlamento dışı mücadeleyi savunsa da Türk Solu Dergisi'nin eleştirileri, bir parti olarak TİP'in varlığına değil, yöneticilerinin görüşlerine ve bu görüşler doğrultusunda belirlenen stratejiye yöneliktir. Dergi'de TİP'in yanlış görüşleri savunan bir yönetici grubunun elinde olduğu savunulmuştur.

Dolayısıyla eleştiriler M. A. Aybar başta olmak üzere, B. Boran, S. Aren gibi Parti

⁴⁵³Bu eleştiri için bkz: Mehmet Ali Aybar'ın 1966'da, İstanbul İl Kongresi'ndeki konuşmasından akt. Sargın, a.g.e, s.405

⁴⁵⁴ Dergi'de, Selçuk'un sözlerinde silahlı mücadeleyi savunmadığı belirtilerek, Boran'ın sözü, “hasmı yasadışına itme taktiğinin bir örneği” olarak değerlendirilmiştir.“Bir Açık Oturumdan İzlenimler” Türk Solu,6 Şubat 1968 Sayı 12, s.7 Nitekim, Boran'ın bu sözlerinin Ant, Milliyet gibi kimi basın organlarında yayınlanması üzerine, savcılık bunu bir ihbar olarak kabul etmiş, İlhan Selçuk ve Mihri Belli hakkında kovuşturma açmıştır. “Sosyalist Ahlak Üzerine”, Türk Solu, 20 Şubat 1968, Sayı 14, s. 2, “İlhan Selçuk Olayı ve Yeni Oyunda Rol Alanlar”, Türk Solu, 20 Şubat 1968, Sayı 14, s.4

yöneticilerinin savunduğu stratejiye yöneliktir.⁴⁵⁵ Sosyalist mücadele içinde her olanağın sonuna kadar kullanılması gerektiğini savunan Türk Solu Dergisi'ne göre parlamenter mücadele yolu da sosyalist mücadele içinde önemlidir. Dergi'de "antidemokratik kanunlarla sınırlanmış da olsa anayasanın sağladığı örgütlü sosyalist eylem olanaklarını en son katresine kadar, sosyalizm davasına en yararlı biçimde kullanmak"⁴⁵⁶ gerektiği vurgulanır. Fakat bu önemi fazla abartmamak gerektiği de belirtilir; çünkü parlamenter mücadele sonuçta başkalarının çizdiği sınırlar ve kurallar içinde oynanabilen bir oyundur.

"İki meclisli bir parlamenter burjuva düzenidir Türkiye'nin düzeni. Ve belirli sınırlamalar içinde bir sosyalist örgüte parlamenter mücadele olanağı, seçimlere katılma ve mücadele olanağı seçilere katılma ve milletvekili çıkarma olanağı vardır. Önemi abartmamakla birlikte elbette ki sosyalistler bu olanaktan yararlanacaklardır. Sosyalistler en gericici kurumlara bile katılarak emekçi davasına yararlı olabilirler."⁴⁵⁷

Ancak sınırlı bir mücadele verilebileceği içindir ki, gerçek demokrasi kurulmadan yapılacak bir sosyalist mücadele, parlamenter alan ile sınırlanamaz. Mevcut şartlar içinde parlamenter yoldan mücadele karşı tarafın işine yarayacaktır. Bu nedenle öncelikli amaç demokrasinin tam olarak uygulanmasını sağlamak olmalıdır. İşçi sınıfının örgütlenerek kendi çıkarlarını savunabilmesi ve sosyalist mücadelenin verilebilmesi için demokratik bir ortamın kurulması gereklidir. "*Çünkü sosyalizmi ancak emekçilerin partisi tüm emekçi yığınları seferber ederek kurabilir ve böyle bir*

⁴⁵⁵ Dergi'de aktarıldığı haliyle Boran, "TİP'ten ihraç edilenlerin TİP'e karşı değil yönetime karşı olduklarını söylemelerinin basit bir demagojiden öte anlamı yoktur. Genel Başkan partiyi temsil eder ona karşı olmak partiye karşı olmaktır" düşüncesini savundu. ("TİP'te Bir Sohbet Toplantısı", Türk Solu, 3 Eylül 1969, sayı 42, s.3) Oysa bir süre sonra Boran da genel başkanın görüşlerine karşı çıkacaktır. Aybar, 25 Ekim 1968'de yayınlanan genelgede parti içinde MDD görüşünü savunan muhalefeti "ajan" olarak nitelmiştir. Aybar'ın 1988'deki görüşlerine göre ise "TİP'deki muhalifler, partinin temelini oluşturan kimi görüşlere karşıydılar." Aybar, a.g.e, s.10, 50

⁴⁵⁶ "Parlamentarizm: Sosyalist Örgütün Yolundaki Tuzaklar", Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.1

⁴⁵⁷ A.k., , s.1

*parti kurabilmek için sosyalist aşamaya yolu açması bakımından demokrasi şarttır.”*⁴⁵⁸

Bu nedenle öncelikle demokrasinin kurulması için mücadele edilmelidir.

Türk Solu Dergisi parlamenter mücadeleyi, sosyalist mücadele içinde, sadece yararlanılması gereken olanaklardan biri olarak saptamakta, ama bu yolla iktidara gelmeyi mümkün görmemektedir. Dergi'ye göre parlamento, sosyalist mücadelede önemli bir zemindir, ama en önemlisi değildir. Bu açıdan TİP yasal sınırlar içerisinde kalmaya gayret ederek, mücadelesini parlamenter alan ile sınırlarken, “sosyalist bir devrimin mevcut burjuva siyasal ve hukuk sisteminin ötesine geçtiğini vurgulayan MDD ise, parlamenter mücadelenin sınırlarını ve bunu temel alan bir sosyalizm mücadelesinin olanaksızlığını vurgular.”⁴⁵⁹ Mihri Belli, 2006'da şöyle demektedir:

“Ben parlamenter mücadeleye karşı değilim. Ama bir sosyalist parti için esas mücadele alanı parlamento dışı alandır... Bizim yasaklı demokrasimizde bir legal sosyalist partinin eylem alanı bir hayli sınırlıdır. TEP (Türkiye Emekçi Partisi) örneği biz yasaklılar için legal parti kurma yolunun kapalı olduğunu göstermişti. Ama bu, o alanın tümüyle terk edilmesinin doğru olduğu demek değildir...TİP yönetiminde biz etkili olsaydık esas mücadele alanının parlamento dışında olduğu gerçeğini göz önünde tutarak hareket ederdik” “Meclis'e girdik ama meclis'e girmeyi biricik marifet olarak göstermezdik...Parlamenter eylem sınırlıydı... % 10 tamam ama % 90 dışarıdaydı, fabrikalarda, tarlalarda...”⁴⁶⁰

Bu nedenle temel karşı çıkış noktası iktidara gelme stratejisine olup partinin varlığına yönelik değildir. Erdoğan ise, parlamento dışı muhalefetin teorik bir yanı olduğunu vurgular. Buna göre parlamento Marksist bir hareket içinde, hareketin bir parçasıdır; ama esası değildir. Parlamento belli koşullarda, belirli sınırlar içerisinde kendini ifade

⁴⁵⁸ “TİP Olağanüstü Kongresi ve Sosyalistler”, *Türk Solu*, 26 Aralık 1968, Sayı 58, s.3

⁴⁵⁹ Aydınoglu, a.g.m.

⁴⁶⁰ Belli ile görüşme, 7 Mart 2006, Belli'nin elektronik posta yoluyla verdiği cevaplar, 11 Mart 2006

etme yoludur. Bu nedenle devrimci bir hareketi bu yolla yürütmek mümkün değildir. Parlamento toplumun tümünü temsil eden bir kuruluş olmadığından her zaman parlamento dışında bir muhalefet olacaktır ve bu durum sadece devrimci hareket için değil siyasal hareketlerin tümü için geçerlidir.⁴⁶¹ Say ise, parlamento dışı muhalefetin, Türkiye'nin gerçeklerinden kaynaklandığını belirtir. Bu konuda Avcıoğlu'nun, Türkiye'de ne kadar seçim yapılırsa yapılsın sağ partilerin seçimi kazanacağı yönündeki tespitini de hatırlatan Say, örnek olarak 1965 ve 1969 seçimlerinde sağcı partilerin çoğunluğu elde etmesini ve günümüzde de bunun bu şekilde sürmesini gösterir.⁴⁶² Say'a göre parlamentarizm, sağın mecliste büyüyerek yer almasına göz yummak anlamına geliyor; göstermelik olarak demokratik gözükken parlamenter sistemin, aslında daima sömürücülerin işine yaradığı her seçimde bir kez daha kanıtlanmış oluyordu. Bu noktada Say'ın da belirttiği gibi durum kabullenilip, oturup seyredilmeyecekti. Dolayısıyla parlamento dışında bir mücadele örgütlemeye gidildi.⁴⁶³

Dergi'ye göre, parlamenter mücadelenin sınırlı olmasının dışında kimi sakıncaları da bulunmaktadır. Dergi'de, TİP'in seçimleri kazanarak iktidara gelme stratejisinin, sosyalist mücadele içindeki sakıncalarına değinilir. Buna göre, eğer başarı parlamentoya sokulan milletvekili sayısı ile ölçülmeye başlanırsa ise bu durum, sosyalist bir partinin sosyalist stratejiye aykırı bir tutuma girmesine neden olabilir. Başarıyı sağlanan oyla orantılı sayarak, mümkün olduğu kadar çok oy elde etmek için belli biçimde şartlandırılmış seçmenin nabzına göre şerbet vermesi, sosyalist örgütün

⁴⁶¹ Erdoğan ile görüşme, 14 Haziran 2006

⁴⁶² Dergi'de Mehmet Şevket Eygi'nin şu sözlerine yer verilir: "Komünistler şu hiziplere bölünmüştür. A) Maocular: Bunlar ateşli ve ihtilalci komünistlerdir. Üniversitede yuvalanmışlardır. B) Moskof taraftarı revizyonist komünistler: Bunlar daha az heyecanlı, nispeten ılımlı kızıldardır. C) Bir de iktidara sahiden seçimle geleceklerini zanneden budala sosyalistler vardır." Bugün, 11 Aralık 1968'den akt. "abdala malum olur", Türk Solu, 17 Aralık 1968, Sayı 57, s.4

⁴⁶³ Say ile görüşme 3 Mart 2006, Say ile görüşme 13 Nisan 2006, Say'ın yazılı cevapları 13 Nisan 2006

sosyalist stratejiye aykırı davranışlarda bulunmasına neden olabilir. Dergi’de savunulan görüşlere göre sosyalist bir örgüt olarak Parti’nin asıl görevi meclise çok sayıda milletvekili sokmaya çalışmak değil, halkı bilinçlendirmek ve örgütlemek olmalıdır. Sosyalist bir parti, toplum çoğunluğunu meydana getiren işçi ve emekçilerin çıkarlarını savunmalı, onları örgütleyip bu yığınlarla arasında sağlam bir bağ kurmalıdır. Bunu yaptığı zaman sınıfsal yapısı bakımından zaten en büyük parti olacaktır.⁴⁶⁴ Dergi’de emekçileri bilinçlendirme, örgütlenme ve genç militan kadrolar yetiştirme işini ana görev sayan ve klasik partililik geleneklerinden uzak durmasını bilen sosyalist bir örgüt kurulması gerektiği savunulur. Ahmet Say da 2006’da benzer bir noktaya işaret etmektedir:

“Mihri Belli, mücadelenin bir yandan da parlamenter planda sürdürülmesine karşı değildi. Parlamentoda verilen mücadelenin gerekli olduğunu, ama bu vitrinin yeterli sayılamayacağını söylüyordu. Asıl hedef, kitlelerin sorunlarına eğilerek onları bilinçlendirmek, militanları fabrikalara, köylere göndermek olmalıydı. TİP milletvekillerinin koyu renk şık giysiler içinde, ellerinde çantayla parlamentoda gezinmelerinden doyum almalarını biz anlayamıyorduk... Bana kalırsa “parti”, birlik bütünlük, dirlik düzenlik, yani devrimci disiplin demektir. Parti, öncü bir sosyal organizmadır. Parlamentoda yer alan TİP milletvekilleri, değerli ilerici kişiler olmasına karşın, halkla bütünleşmeye yönelik parti çalışmalarının militan kadroları değillerdi.”⁴⁶⁵

Bu konudaki görüşlerini Ahmet Say bir örnek ile şöyle netleştirmektedir:

“Biz parlamentarizmi bütünüyle inkâr etmiyorduk. Bu zararlıdır falan öyle bir şey demiyorduk. Oradan ve o kürsüden o da sesini duyursun... Biz diyorduk ki, mesela Behice Hanım, Malatya’dan milletvekili seçildi; Malatya’dan adaylığını koymadı, Milli bakiye diye bir sistem vardı, seçim sistemi. Ama Vahap’ın amcası Reşo Ali Erdoğan diye bir köylü. Gorki’nin romanlarındaki filozof köylü tipler vardır, öyle bir köylü.

⁴⁶⁴ “Sosyalist Örgütün ...”, s.1

⁴⁶⁵ Say, ’ın yazışlı olarak verdiği cevaplar, 13 Nisan 2006

Müthiş biri, mesela konuşuyorsun, sana şiirlerle cevap veriyor, ... halk şiirleriyle. Onu aday gösterdik, 19 bin oy aldı. Biz istemiyorduk Behice Boran falan. Biz öyleleri seçilsin istiyorduk, dağ köylüsü alevi vs. Bu bence hala da doğrudur.”⁴⁶⁶

2) Devrim Stratejisi

Türk Solu Dergisi ile TİP arasındaki ikinci görüş farklılığı da devrim stratejilerinde ortaya çıkmaktadır. Türk Solu Dergisi'nin MDD stratejisi de TİP'in sosyalist devrim stratejisi de bir önceki kısımda gösterilen amaca ulaşmadaki yolları farklı da olsa nihayetinde Türkiye'de sosyalist devrimi gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Ne var ki bu iki görüş Türkiye'nin önündeki devrimci aşamanın hangisi olduğu konusunda ayrılmaktadır. TİP'e göre Türkiye'nin önünde tek aşamalı bir devrim bulunmaktadır ve bu da sosyalist devrimdir.⁴⁶⁷ Türk Solu Dergisi'ne göre ise, Türkiye'nin önünde iki aşamalı devrim vardır. Buna göre önce MDD aşamasının gerçekleştirilmesi daha sonra sosyalist devrim aşamasına geçilmesi gerekmektedir. Türkiye henüz sosyalist devrim aşamasına gelmemiştir. Türk Solu Dergisi'nin bu tezi Türkiye'de henüz burjuva demokratik devrimin gerçekleşmediği, Türkiye'nin feodal kalıntıları barındıran geri bir tarım ülkesi olduğu ve emperyalizmin sömürüsü altında bağımlı bir ülke olduğu önermelerine dayanır. Bu nedenle Türkiye öncelikle feodal kalıntılardan ve yabancı vesayetinden kurtulmalıdır. Bunun için yabancı vesayetinden kurtulacağı “milli devrim” ile feodal kalıntılardan kurtulacağı demokratik devrimi gerçekleştirmelidir. Bu iki savaş birlikte milli demokratik devrimi oluşturacaktır. Sosyalist devrim, Milli Demokratik Devrim gerçekleştirildikten sonraki ikinci aşamadır.

⁴⁶⁶ Say ile görüşme, 3 Mart 2006

⁴⁶⁷ Aren, a.g.e., s.220

Öncelikle Milli Demokratik Devrim gerçekleştirilerek sosyalist bir mücadelenin verilmesine uygun demokratik ortam sağlanacak, daha sonra da sosyalist devrim gerçekleştirilecektir.

TİP ise Türkiye'nin önünde tek aşamalı bir devrim olduğunu, bunun da sosyalist devrim olduğunu savunur.⁴⁶⁸ TİP'e göre Türkiye'de özellikle Kurtuluş Savaşı'ndan sonraki aşamada demokratik reformların çoğu gerçekleştirilmiştir. Laiklik, genel oy hakkı ve Batı Avrupa kökenli birçok yasa kabul edilmiştir. Türkiye'de egemen üretim biçimi kapitalizm olmuştur. Tüm bunlar dinin ve toprak ağalarının halk üzerindeki baskı ve sömürsünü önemli ölçüde kırmıştır. Bunun sonucu olarak siyasal iktidar burjuva sınıfına geçmiş ve sosyalist savaşı vermeyi olanaklı kılacak büyüklükte bir işçi sınıfı doğmuştur. Bu nedenle Türkiye'nin önündeki aşama sosyalist devrim aşamasıdır. Üstelik TİP'e göre, emperyalizm Türkiye'ye zorla girmemiş, ekonomik olduğu kadar askeri yönüyle de egemen sınıflar tarafından davet edilmiştir. Bu nedenle emperyalizme karşı savaşı yerli egemen sınıflara karşı savaşımdan ayırmak mümkün değildir. Türkiye'de kapitalist üretim biçimi egemen olduğundan temel çelişki tüm emekçi sınıflar arasındadır. Emperyalizm ile ulusal güçler arasındaki çelişki sınıf çelişkinin önüne geçemez.⁴⁶⁹ Her iki çelişki iç içedir. Dolayısıyla feodal kalıntılara karşı yapılacak

⁴⁶⁸ Burada Sadun Aren'in vurguladığı bir noktayı belirtmekte fayda var. Aren, TİP yöneticilerinin ilk başlarda 'Türkiye'nin önündeki devrim aşaması nedir?' diye bir sorunlarının olmadığını, bu konudaki görüşlerinin MDD'cilerle savaşı sırasında oluşturulduğunu belirtir. Aren, a.g.e, s.220.

⁴⁶⁹ TİP'li Kenan Somer o yıllarda temel çelişki "kapitalizm ile başta işçi sınıfı olmak üzere, emekçi köylüler, köy ve şehir burjuvazisi, çeşitli aydın tabakaları gibi tüm emekçi sınıf ya da tabakalar ya da bu güçlerin büyük çoğunluğu arasındaki çekişmedir" (Mehmed Kemal, "Sol Cephede Kaynayan Kazan", Yeni Gazete, 9 Nisan 1970'ten akt. Ünsal, a.g.e, s.324) derken Aybar da yine o yıllarda temel çelişkinin "Amerikan emperyalizmi ve ortakları ağalar-kompradorlar-Amerikan bürokratlar üçlüsü ile bütün emekçi sınıf ve tabakalar arasındadır" (Aybar, Bağımsızlık Demokrasi sosyalizm Seçmeler:1945-1967, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1968, s.640'dan akt. Ünsal, a.g.e, s.324) demektedir.

olan demokratik savaş, antiemperyalist savaş ile antikapitalist (sosyalist) savaş birbirinden ayrılamaz.⁴⁷⁰

Burada ilginç olan nokta TİP'in görüşlerinde ülkenin bağımsız olmadığı ve "ikinci milli kurtuluş savaşı"nın vermesi gerektiği belirtilirken⁴⁷¹ aynı zamanda demokratik devrimlerin de gerçekleştirilmiş olduğunun savunulmasıdır. TİP'e göre 1. ve 2. Meşrutiyet'ten bu yana özellikle Kurtuluş Savaşı'ndan sonraki dönemde demokratik devrim büyük ölçüde gerçekleşmiştir.⁴⁷² Türk Solu Dergisi'ne göre ise bağımsızlığın kaybedildiği bir ortamda tam anlamıyla demokratik bir yapıdan söz edilemez. Emperyalizm ve işbirlikçilerinin egemen olduğu bir düzende, halkın egemenliğinden söz edilemez. Üstelik gerçekleştirilen reformlar da karşı devrimciler tarafından geriletmiştir. Bu açıdan Türkiye'de gerçek anlamda bir demokrasinin varlığından söz edilemez. Çok partili yaşama geçmiş olmak demokratik bir düzenin göstergesi değildir.⁴⁷³ Dergi'ye göre

"İkinci dünya savaşından sonra uygulanmaya başlayan demokratik düzenin de bizdeki gibi böyle acayip bir gelişme göstermesinin ana nedenini emperyalist boyundurukta aramak gerekir. Çünkü emperyalizm girdiği ülkenin üretim güçlerini ve onun en önemli unsuru olan proletaryanın gelişip örgütlenmesini engellediğinden çalışan sınıfların demokratik düzenin kurulmasındaki zorlayıcı etkisini zayıflatmaktadır. Ayrık otlarını söküp atmadan mahsul almanın imkânsızlığı gibi emperyalist boyunduruğu çıkarmadan söz konusu toplumun kendi koşullarına uygun bir düzen kurması düşünülemez."⁴⁷⁴

⁴⁷⁰ Aren, a.g.e., s. 210,220,221, Ünsal, a.g.e, s.187,324

⁴⁷¹ akt. Sargın, a.g.e, s.419

⁴⁷² Aren, a.g.e, s.220 , Belge, Türkiye İşçi...", s.2124

⁴⁷³ Örneğin bu konuda Ünsal şöyle der: "Eğer, belli bir ülkede siyasi rejimin demokratik olduğu ileri sürülüyorsa, bütün ideolojilerin özgürce savunulmasına ve örgütlenmesine izin veren bir siyasi ortamın da varılması gerekir. Komünist partilerin yasaklandığı hatta yasal sol partilere bile sınırlı bir müsamahanın gösterildiği bir ülkede, çok partili rejimin varlığı ancak yüzeysel kalabilirdi." Ünsal, a.g.e, s.İx

⁴⁷⁴ "Anayasa emperyalizme Sımsıkı Kapalıdır", Türk Solu, 10 Mart 1968, Sayı 17 s.2

Mihri Belli, TİP ile farklılık noktalarına bugün de işaret ederken bu noktayı belirtir:

“Biz demokratik değiliz diyorduk, onlar ‘demokratik ‘ diyordu. Bize, Meclis’e girdik, sosyalizm Meclis’e girdi, daha ne istiyorsun diyorlardı. Ama ben çay ocağı bile açamam 141. madde yürürlükte. O yüzden demokratik değil diyorduk. Çok partili düzen ama demokratik değil diyorduk. Sola kapalı. Sola kapalı bir çok partili düzen demokratik değildir. Bunları diyorduk. Görüş ayrılığı buradaydı.”⁴⁷⁵

3) Devrim Tanımı

Türk Solu Dergisi ile TİP’in devrim tanımları da birbirinden farklıdır. Türk Solu Dergisi’ne göre devrim bir üretim tarzından daha ileri bir üretim tarzına geçiştir. Buna göre kapitalist üretim tarzından, sosyalist üretim tarzına geçiş, devrimdir.

“Devrim, üretim kuvvetlerinde meydana gelen değişikliklerin üretim ilişkilerini zorlaması sonucu toplumdaki devrimci sınıf ya da sınıfların, statükoyu muhafaza etmekte çıkarı olan sınıf ya da sınıfların üstesinden gelmesi ve üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki çelişkiyi gidermek üzere üretim ilişkilerini, toplumsal ilişkileri yeni üretim güçlerine uygun biçimde değiştirmesidir.”⁴⁷⁶

TİP’e göre ise devrim iktidarın sınıf yapısının değişmesidir. Buna göre, Türkiye henüz sosyalist değildir; fakat işçi sınıfı bağlaşıkları ile birlikte iktidara geçtiği, bir diğer deyişle TİP iktidara geldiği zaman sosyalist devrim gerçekleşmiş olacaktır. Bu anlayışa göre TİP’in iktidara gelmesi sosyalizmin zafer kazanması olacak ve TİP programındaki önlemleri uygulamaya koyarak ülkenin sosyalleştirilmesi sürecini başlatmış olacaktır. Sosyalizmin kurulması ise bir süreçtir. Sosyalizm, sosyalist iktidar tarafından bir süreç içinde kurulacaktır. Bu süreç içinde toprak reformunun yapılması ya da ülkenin baskı ve

⁴⁷⁵ Belli ile görüşme, 7 Mart 2006

⁴⁷⁶ Belli, “Türkiye’nin Devrim ...”, s.4

sömürüden kurtarılması gibi demokratik devrim konusu olan, eksik kalmış bazı reformlar da tamamlanacaktır. Ama bunlar, sosyalistleşme süreci içinde gerçekleştirilecek önlemlerdir. Türk Solu Dergisi'ne göre tamamlanmadığı için Türkiye'nin sosyalist devrim değil MDD aşamasında bulunduğunu savunduğu, dolayısıyla MDD ile birlikte gerçekleştirilecek reformlar, TİP'e göre sosyalist devrim süreci içinde gerçekleştirilebilir, bu nedenle bunun için iki aşamalı bir devrime gerek yoktur.⁴⁷⁷

Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta TİP'in devrim anlayışıdır. Aren'in kendi sözleri ile, *“TİP'e göre devrim iktidarın sınıf yapısının değişmesi demektir. Örneğin, işçi sınıfı bağlaşıklarıyla birlikte iktidara geçtiği (somutta TİP iktidara geçtiği) zaman sosyalist devrim gerçekleşmiş olur”*⁴⁷⁸ Burada Aren'in belirttiği “somutta TİP iktidara geçtiği zaman” noktası önemlidir. Çünkü TİP'in iktidar stratejisi parlamenter yoldan, diğer bir deyişle seçimler yoluyla iktidara gelmektir. Bu, TİP Tüzüğü'nün 3. maddesinde “Halkın oyu ile kanun yolundan iktidara gelen TİP, halkın oyunu kaybedince, yine kanun yolundan iktidardan çekilir”⁴⁷⁹ şeklinde belirtilmiştir. Buradan yola çıkarak TİP'in, parlamenter sistem içinde hükümet olmayı devrim olarak tanımladığı sonucunu çıkarmak olasıdır. Çünkü “somutta TİP iktidara geçtiği zaman sosyalist devrim gerçekleşmiş” olacak ise ve TİP de iktidara parlamenter yoldan, halkın oyu ile geçmeyi planlıyorsa, bu durumda “devrim” yani (TİP'e göre) “iktidarın sınıf yapısının değişmesi” TİP'in parlamenter sistem içinde, halkoyuyla iktidara gelmesi olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle halkın oyu ile iktidara gelen TİP eğer halkın oyunu kaybedince iktidardan çekilecekse, bu durumda, bir burjuva partisi tekrar iktidara

⁴⁷⁷ Aren, a.g.e., s.210, 220,221

⁴⁷⁸ A.k. s. 221

⁴⁷⁹ A.k. s.52

geldiğinde bir karşı devrim mi gerçekleşmiş olacaktır. Bu noktada Aren'in, "devrim" ve sosyalizm" ayrımına gittiğini belirtmekte fayda var. Aren' e göre "...somutta TİP iktidara geçtiği zaman sosyalist devrim gerçekleşmiş olur. Oysa ülke henüz sosyalist değildir. Sosyalizm, sosyalist iktidar tarafından ancak bir süreç içinde kurulur."⁴⁸⁰ Buradan da yukarıda değindiğimiz sonuca ulaşabiliriz. Sosyalizmi, bir süreç içinde kuracak olan sosyalist iktidar, somutta TİP'tir. Buna göre, TİP, parlamenter yoldan iktidara geldiği zaman sosyalist bir iktidar kurulmuş olacak, böylece iktidarın sınıf yapısı değişecek yani genelde devrim özelde de sosyalist devrim gerçekleşmiş olacaktır. Buradan hareketle, Aydınoglu'nun da belirttiği gibi TİP yöneticilerinin parti programındaki reformlar dizisini sosyalizm ile özdeşleştirdikleri söylenebilir.⁴⁸¹

Aren, MDD'cilerin devrim anlayışını ise şu şekilde tanımlamaktadır. "...onlara göre devrim siyasal iktidarın sınıf yapısının değişmesi yani bir an değil, fakat değişmiş olan yeni iktidarın ülkenin sosyal ve ekonomik yapısını değiştirmesi, yani bir süreçtir."⁴⁸² Böyle olunca yapılan bir devrimin niteliğini de, iktidarın sınıfsal yapısındaki değişiklik değil, fakat bu yeni iktidarın ne gibi işler yapacağı belirleyecek demektir"⁴⁸³ Bu tanımda da benzer noktaya dikkat edilmelidir. Aren, devrimi "siyasal iktidarın sınıf yapısının değişmesi yani bir **an**"* olarak tanımlamaktadır. Sosyalizmin kurulması, yani sosyalist iktidarın, ülkeyi sosyalistleştirilmesi ise bir süreçtir. Aren, MDD'nin devrim anlayışını "değişmiş olan (yeni) iktidarın ülkenin ekonomik ve sosyal yapısını değiştirmesi, yani bir süreçtir" diye tanımlamaktadır. Aren'in MDD'cilerin devrim anlayışını tanımlarken belirttiği gibi MDD'de de "değişmiş olan (yeni) iktidar" söz

⁴⁸⁰ A.k. s. 221

⁴⁸¹ Aydınoglu, a.g.m.

⁴⁸² Kenan Somer, "Sosyalist Devrim Nasıl Tanımlanmalı", Emek, 28.7.1969'dan akt. Aren, a.g.e., s. 224

⁴⁸³ A.k. s.224

* vurgu bana ait. Ö.D

konusudur ve bu değişmiş olan iktidar ülkenin sosyal ve ekonomik yapısını değiştirecektir. Dolayısıyla da bu bir süreç içinde gerçekleştirilecektir. Bu nedenle Aren'in TİP ile MDD'cilerin devrim anlayışlarını karşılaştırırken vurguladığı “an” ve “süreç” vurguları çok geçerli olmamaktadır. Burada önemli bir noktaya daha değinmekte fayda var. Milli Demokratik Devrim, sınıfsal yapının kökten değişimine dayalı bir devrim değildir. Türk Solu Dergisi MDD'yi “*Eskiden burjuvazinin, tarih tarafından demokratik devrimi yapmakla görevlendirildiği çağda bu devrime ‘Burjuva Demokratik Devrimi’ adı takılmıştı. ‘Demokratik Devrim’ kısaltılmış şeklidir. Bugün burjuvazi devrimci gücünü kaybettiğinden ve demokratik devrim her zaman ve her yerde anti-emperyalist nitelik taşıdığından ‘Milli Demokratik Devrim’ terimi kullanılmaya başlanmıştır*”⁴⁸⁴ diye tanımlamakta, devrimin temel kuvvetleri olarak da “millici güçler”i saymaktadır. Bu nedenle Milli Demokratik Devrim sonucunda iktidara gelecek kitle, belli bir sınıf değil, içinde işçi sınıfı, köylüler, asker-sivil aydın zümre, küçük burjuvazi gibi çeşitli sınıf ve tabakalardan oluşacak ama “milli” , “anti-emperyalist” olarak nitelenebilecek bir cephe dir. Dolayısıyla “iktidarın sınıfsal yapısının değişmesi” olarak yapılan bir devrim tanımı MDD için çok geçerli olmayacaktır. Toplumsal bir hareketle iktidara gelmeyi amaçlayan MDD için, iktidarın değişmesi elbette ki bir *an* olarak tanımlanabilir. İktidara geldikten sonra uygulanacak program ise elbette ki bir *süreç* içinde gerçekleşecektir. Bunun yanında Türk Solu Dergisi'nin sosyalist devrim tanımına da değinmekte yararlı vardır.

“Sosyalist devrim, şehir ve köy proletaryasının emekçi halkın tümünün sömürücü sınıflara karşı devrimidir. (...) Sosyalist devrim, kapitalist düzeni değiştirmek, üretim araçlarının özel mülkiyeti ile üretimin kolektif niteliği arasındaki çelişkiye son vermek, üretim araçlarını toplumun kolektif mülkiyeti durumuna getirmek, insanın insan tarafından sömürülmesine meydan vermeyen, insanın maddi

⁴⁸⁴ Belli, “Türkiye'nin Devrim ...”, s.4

manevi bakımlardan açılıp gelişmesi koşullarını yaratan gelişmiş toplumu kurmak, sosyalizmi gerçekleştirmek demektir.”⁴⁸⁵

Burada Dergi'nin Milli Demokratik Devrim ile sosyalist devrim tanımları arasındaki fark netleşmektedir. Buna göre, MDD aşamasında gerçekleştirilecek olan toprak ağaları, kompradorlar ve işbirlikçilere karşı yapılacak savaş sosyalist mücadelenin içinde değildir, çünkü bu savaşın sonunda iç sömürü ortadan kalkmayacaktır. Bu durumda, küçük toprak sahibi ile küçük ölçekli işletme sahiplerinin yani küçük burjuvazinin sömürüsü devam edecektir. Amerikan emperyalizminin kovulması, toprak reformu, dış ticaretin millileştirilmesi gibi reformlar, iç sömürüyü ortadan kaldırmayacaktır. Bu nedenle de sosyalizm kurulmuş olmayacaktır. İşte bu yüzden Türk Solu Dergisi'ne göre bu reformların gerçekleştirileceği Milli Demokratik Devrim ile iç sömürüyü ortadan kaldırması gereken sosyalist devrim ayrı aşamalardır.⁴⁸⁶ TİP, ise demokratik devrim kapsamına giren bazı reformların sosyalizmin kurulması süreci içinde tamamlanacağını, bunun programın sosyalist niteliğini bozmayacağını ve bunun için iki ayrı devrim aşamasına gerek olmadığını savunmaktadır. Aren, açıklayıcı olan ögenin devrim tanımı olduğunu belirterek devrimin iktidarın sınıf yapısının değişmesi olarak tanımlanması halinde “...MDD'yi sosyalist devrimden ayırabilmek için bunların “ayrı ayrı siyasal iktidarlar tarafından gerçekleştirilen işler olması gerekir. Yoksa örneğin, işçi sınıfı bağlaşıklarıyla birlikte iktidara gelip önce demokratik işlevlerini yerine getirecek yani ülkeyi feodal kalıntılardan, işbirlikçi burjuvaziden ve emperyalizmin baskı ve sömürüsünden kurtaracak, sonra da sosyalizmi kurmaya girişecekse ortada iki değil tek bir devrim var demektir. Bu devrime milli demokratik devrim demek için özüne ilişkin

⁴⁸⁵ A.k.4

⁴⁸⁶ A. Evren, “Boşuna Gayret”, Türk Solu, 1 Ekim 1968, Sayı 46, s.3

olmayan önemsiz bir sorundur.”⁴⁸⁷ demektir. Burada “işçi sınıfı ve bağlaşıkları”ndan ne anlaşıldığı önemlidir. Aren’in, işçi sınıfının bağlaşıklarıyla birlikte iktidara gelmesinden, somutta TİP’in iktidara gelmesini kastettiğini kendi cümlesiyle belirtmiştik. TİP’e göre bu tanımdan ne anlaşılacağı Parti tüzüğü’nün 2. maddesinin ilk paragrafından belirtilmektedir.

“Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının ve onun demokratik öncülüğü etrafında toplanmış bütün emekçi sınıf ve tabakaların (ırgat ve küçük köylülerin, aylıklı ve ücretlilerin, zanaatkârların, küçük esnaf ve dar gelirli serbest meslek sahipleri ile ilerici gençliğin ve toplumcu aydınların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilatıdır.”

488

Buradan anlaşılacağı üzere TİP, işçi sınıfını öncü, diğer emekçi sınıf ve tabakaları da işçi sınıfının bağlaşıkları olarak kabul etmektedir. Türk Solu Dergisi’nin MDD görüşüne göre ise, MDD aşamasında, iktidara gelecek kitle tam anlamıyla bir “sınıf” olarak kabul edilemez. Dergi’de işçi sınıfının öncülüğü kabul edilmekle birlikte, asıl olarak “milli cephe” olarak da tanımlanan grubun iktidarından söz edilmektedir. Bu cephe içinde şehir ve köy proletaryası sözüyle emekçi sınıflar da kastedilmekle birlikte, şehir ve köy küçük burjuvazisi, burjuvazinin milliyetçi kolu da bu grup içinde sayılmaktadır. Bu nedenle, ilerici askerlerin de dâhil edildiği ve “geniş cephe” de denilen grubun “işçi sınıfı ve bağlaşıklarını” temsil ettiği söylenemez. Dolayısıyla devrim’i “iktidarın sınıf yapısının değişmesi” olarak tanımlamak MDD görüşü açısından geçerli bir tanım olmayacaktır. Zaten Türk Solu Dergisi’nde de devrim “bir üretim tarzından daha ileri bir üretim tarzına geçiş” olarak tanımlanır. Bununla birlikte Dergi’de sosyalist devrim, şehir ve köy proletaryası ile emekçi halkın tümünün devrimi olarak tanımlanır ve bu açıdan, işçi sınıfı ve bağlaşıkları Dergi’deki görüşlere göre

⁴⁸⁷ Aren, a.g.e., s.225

⁴⁸⁸ akt. A.k. s.48

sosyalist devrim aşamasında iktidara gelecektir. Dolayısıyla aynı sınıf, diğer bir deyişle “işçi sınıfı ve bağlaşıkları” iki ayrı devrim gerçekleştirmiş olmayacaktır.

4) ‘Bağımsız Türkiye’ – ‘ Sosyalist Türkiye’ Tartışmasında Öncelik Meselesi

Türk Solu Dergisi’nin TIP ile bir diğer anlaşmazlık konusu, devrim stratejileri tartışması ile de bağlantılı olan, önceliğin bağımsızlığın kazanılmasına mı yoksa sosyalizmin kurulmasına mı verileceği tartışmasıdır. Bu tartışmanın temelinde Türkiye’de temel toplumsal çelişkinin ne olduğu sorunu bulunmaktadır. Ülkenin sosyo-ekonomik yapısının nasıl tanımlandığı sol hareketin stratejisini de belirleyecektir. Çünkü klasik Marksist-Leninist kurama göre belli bir toplumda sosyalist siyasal eylemin içeriğini o toplumun sosyo-ekonomik yapısı belirler. Bunun temelinde Marksizm’in tüm toplumların beş üretim tarzından geçeceği tezi yatar. Buna göre eğer sosyo-ekonomik yapı kapitalist ise “sosyalist devrim”, yarı-feodal ise “demokratik devrim” gerçekleştirilmelidir.⁴⁸⁹ Türk Solu Dergisi “Önce Bağımsızlık, Sonra Sosyalizm” şiarını savunmuştur. Dergi’ye göre Türkiye bir NATO ülkesidir ve bağımsızlık savaşı gerçekleştirilmeden sosyalizme geçmesine Amerika/NATO izin vermeyecektir. Bu nedenle öncelikle bağımsızlığın kazanılması gerekmektedir. M. Belli o günleri değerlendirirken, ülkenin henüz sosyalist devrimi gerçekleştirecek aşamada olmadığına işaret eder:

“TIP’lilerin attığı “Sosyalist Türkiye!” sloganı bir özlemin ifadesidir. Çünkü uydu durumuna düşürülmüş bir ülkede sosyalizm ancak bir özlemden ibarettir. Bizim

⁴⁸⁹ Ünsal, a.g.e, s. 321

sloganımız “Sosyalizm yolunda tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye!” idi.”⁴⁹⁰

TİP ise, anti-emperyalist mücadelenin önemini kabul etmekle birlikte bunun sosyalist mücadeleden ayrı bir mücadele olmadığını savunur.⁴⁹¹ TİP’e göre sosyalist bir partinin iktidara geçmesi durumunda doğal olarak ilk işi bağımsızlığı sağlamak olacak ve sonra sosyalizmi kurmaya girişecektir. TİP’e göre bağımsızlık davası aynı zamanda sosyalizm davasıdır⁴⁹² Oysa Türk Solu’na göre bağımlı bir ülkede sosyalist bir parti zaten iktidara gelemeyebilir. Dergi’de şu görüş savunulur:

“emperyalistler sosyalizmin gerçekleşmesine seyirci mi kalacaklardır? Türkiye’de Yunanistan gibi bir NATO ülkesidir. Sosyalistlerin, iktidarın eşğine gelmeleri, Yunanistan’da bir promete planını uygulama alanına itmiş ve faşist oyuncaklar, rap rap yürümeğe başlamışlardır. Türkiye için de bir Efes planı olmadığı kesinlikle söylenebilir mi?”⁴⁹³

TİP önderlerinden Behice Boran, anti-emperyalist mücadelenin sosyalistlerin öncülüğünde gerçekleştirilecek bir mücadele olduğunu savunurken⁴⁹⁴ Aren de en gelişmiş kapitalist ülkenin bile dış ilişkilerinde tam bağımsız olmadığını dolayısıyla da eğer bu açıdan yaklaşırsa gelişmiş kapitalist ülkelerin önündeki aşamanın da demokratik devrim olarak kabul edilmesi gerektiği değerlendirmesini yapar. Aren, bu nedenle “aynı siyasal iktidarın” yapacağı işleri, sırasına bakarak ikiye bölmenin ve birinci döneme MDD ikinci döneme de sosyalist devrim adı vermenin yapay bir bölme

⁴⁹⁰Belli ile görüşme, 7 Mart 2006, Belli’nin elektronik posta yoluyla gönderdiği cevaplar, 11 Mart 2006

⁴⁹¹ Ünsal, a.g.e., s.323

⁴⁹² Behice Boran, “Az Gelişmiş Ülkelerde Anti-Emperyalist Mücadelenin Niteliği”, Dönüşüm, 1 Ocak 1967’den akt, Ünsal, a.g.e, s.327, Aren, a.g.e, s.224

⁴⁹³ “Önce Bağımsızlık Sonra Sosyalizm”, Türk Solu, 30 Temmuz 1968, Sayı 37, s.6

“Komşu Yunanistan’da 1967 askeri darbesiyle EDA Partisi’nin varlığına son verilmesi canlı bir örnektir. Deneyimler, o güne dek hiçbir az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkede sosyalistlerin iktidara demokratik yollarla gelemediklerini göstermişti.” Ünsal, a.g.e, s. x

⁴⁹⁴“Bir Açık ...”, s.7

olduğunu ve teorik bir anlamı olmadığını belirtir.⁴⁹⁵ TİP'e göre böyle bir ayırım, emekçi sınıfın çıkarlarının ihmal edilme tehlikesini taşımaktadır. Bu nedenle TİP iki aşamalı devrim stratejisine karşı çıkarak, “geniş cephe”nin yerine işçi sınıfının oluşturduğu “dar cephe” öncülüğünde tek bir mücadeleyi savunmuştur.⁴⁹⁶ TİP'in görüşleri açısından anti-emperyalist savaş ile sosyalizmin kurulması bir arada gerçekleşecek bir süreç olduğundan, bağımsızlığın gerçekleştirilmesi işçi sınıfı ile sağlanabilir. Dolayısıyla tüm ulusal güçlerin birleştiği geniş cepheye gerek yoktur.

5) Marksist Teori Üzerine Tartışmalar

Türk Solu Dergisi'nde “bilimsel sosyalizm”, sosyalist teori” gibi sözleri sıkça görmek mümkündür. Aydınöglu'nun da belirttiği gibi Türk Solu söze Marksist teori ile başlar.⁴⁹⁷ Dergi'nin TİP ile arasındaki bir diğere görüş ayrılığını da bu konudaki tartışmalar oluşturmuştur. Devrim tanımları, devrim stratejileri birbirinden farklı olan bu grupların ikisi de kendisini sosyalist olarak nitelendirmektedir. Türk Solu Dergisi, kendi görüşlerini “bilimsel sosyalizm”e uygun olarak nitelendirirken, benzer bir şekilde Aren de yıllar sonra, MDD'ciliği sadece “TİP yöneticilerini yıpratmaya yönelik, bilimsel bakımdan sağlam bir temelden yoksun, içi boş bir görüş” olarak nitelendirmiştir.⁴⁹⁸

Daha önce de belirttiğimiz gibi, “teori” sorunu, Türkiye solunda, eski TKP'den gelen MDD teorisyenlerinin başlattığı bir tartışma olmuştur. Aydınöglu, TİP içinde parti

⁴⁹⁵ Aren, a.g.e, s.224

⁴⁹⁶ Ünsal, a.g.e s. 187, 324

⁴⁹⁷ Aydınöglu, a.g.m.

⁴⁹⁸ Aren, a.g.e, s.222

programı ya da kongre kararlarının tartışılmadığını, ileri sürülen teorilerin eleştirisi süzgecinden geçirilmediğini belirtir. MDD hareketi teoriye öncelik vererek, TİP yöneticilerine bu yönde eleştiriler yöneltmiştir. Oysa TİP önderleri, kendi aralarında ortaya çıkan bölünmeye kadar bu teorik tartışmaları yok sayarak cevap vermemişlerdir.⁴⁹⁹ Örneğin Aybar 1988’de bu konuda şunları söylemektedir:

“Partinin üst kurullarında ve Meclis grubunda tartışıyorduk her konuyu; en doğru kararı almak için. Ama teorik sorun yoktu aramızda. Marksizm üzerine bir tartışma hiç çıkmamıştı. Tüzük ve program üzerindeki ilkeleri herkes kabul etmişti. İzmir’de yapılan ilk kongreden sonra başlayan ve Malatya Kongresi’nden sonra da süren teorik tartışmalar sınırlı kalmış ve Parti’nin üst düzey yöneticilerine bulaşmamıştı.”⁵⁰⁰

Buradan yola çıkarak, Aydınoğlu’nun da vurguladığı gibi TİP içinde genel olarak teori, özel olarak da Marksizm’in ikincil bir konuma itildiği söylenebilir.⁵⁰¹ Türk Solu Dergisi ise sık sık Marksist literatüre atıf yaparak devrim stratejisini Marksist teori ile açıklanmaya çalışır.

“Sosyalizmin bilimi, bize ancak demokratik devrimi başarmış olan toplumların sosyalist devrimin eşiğine varabileceğini öğretir. Daha 1848’de Marx’ın ‘Neue Rheinische Zeitung’ da çıkan Avrupa’daki burjuva demokratik devrim tahlillerinde bu gerçek ifade edilmektedir. Lenin’in bir çok yazılarında ve özellikle ‘İki Taktik’ ve ‘Marksist Eylemin Çocukluk Hastalığı’nda bu gerçek en açık ve seçik biçimde belirtilir. Onun için hem bilimsel sosyalizme sahip çıkmak, hem feodal kalıntıları barındıran vesayet altındaki bir ülkede ‘önce bağımsızlık’ diyenlerin tutumunu gülünç bulmak, çelişkiye düşmek olur ve asıl gülünç olan budur.”⁵⁰²

Tekrar hatırlatmak gerekirse Dergi’nin bu konudaki eleştirileri Parti’nin kendisine değil genellikle Mehmet Ali Aybar başta olmak üzere yöneticilere,

⁴⁹⁹ Aydınoğlu, a.g.m.

⁵⁰⁰ Aybar, a.g.e, s.13

⁵⁰¹ Aydınoğlu, a.g.m.

⁵⁰² “TİP Yıkıcılarına Engel Olalım” , Türk Solu, 5 Kasım 1968, Sayı 51, s.1

dolayısıyla TİP içinde MDD stratejisini benimsememiş gruba yöneltmiştir. Özellikle Çekoslovakya'nın işgalinden sonraki süreçte Mehmet Ali Aybar'ın sosyalizm ile ilgili görüşleri sert bir biçimde eleştirilmiştir. Dergi'de Aybar'ın şu sözlerine de yer verilerek, savunduğu sosyalizmin bilime uygun olmadığını belirtilmiştir.

“Türkiye’de milli kurtuluş mücadelesi aynı zamanda sosyalizm için mücadeledir. Önce bağımsız Türkiye sonra sosyalizm diyenler var. Milli mücadelenin sosyalist mücadeleden önce yürütülmesi gerektiğini bir teorik zorunlulukmuş gibi söyleyenler var. Sosyalist literatüre bakılırsa bunların söylediklerine rastlanır, bizim söylediklerimize ise pek rastlanmaz...Sosyalist literatürde yazılı şeyin bizim için doğru olmadığı inancındayız.. Biz Türkiye’de sosyalizmi kuracağız. Sosyalizmi kurmak için masa başı teorileri tekrarlamak yetmez. O zaman parti sosyalist kulüp olur, parti olmaz.”⁵⁰³

Dergi, bu sözlere dayanarak TİP önderlerini, sosyalizmin bilimi ile ilişkilerini kesmiş olmakla eleştirmiştir. Dergi'de Aybar'ın, Çekoslovakya işgalinden sonraki bir TİP Kongresi'nde sosyalizm ile ilgili sözlerine yer verilmiştir:

“TİP’in sosyalizmi (Marx, Engels ve Lenin doğrultusundaki) kitaplarla ilgisi olmayan yepyeni bir sosyalizmdir. Türkiye’de egemen güçler Sovyet örneğini anlatarak halkı sosyalizmden soğutuyorlar. Sosyalizm Sovyet örneğinden farklıdır. Sovyetler birliğindeki sosyalizmde özgürlük yoktu, sosyalizm özgürlükçü bir düzendir. “TİP İşçi sınıfı diktatörlüğü partisi değildir. TİP programı (işçi sınıfının demokratik öncülüğü etrafında) kurulacak bir sosyalizmden söz etmektedir. Dikkat edelim program ‘işçi sınıfının arkasında’ demiyor. Yani sosyalizmi bütün halk sınıfları, işçi, az topraklı köylü, esnaf, zanaatkâr, memur, küçük mülk sahipleri beraberce kuracaktır. ‘işçi sınıfı iktidarı soyutlamasından kaçınalım. Sosyalizm bir sınıfın egemenliğini değil bütün insanların sınıf ayrımını aşarak bütün insanların özgürlüğünü amaçlar. TİP sosyalizmi böyle bir sosyalizmdir.”⁵⁰⁴

⁵⁰³ Ersen Olgaç, “TİP Tabanından Gelen Ses: Oportünizme Dur Diyelim”, *Türk Solu*, 22 Ekim 1968, sayı 49, s.1

⁵⁰⁴ “TİP Çankaya Kongresi”, *Türk Solu*, 8 Ekim 1968, Sayı 47, s.3

Dergiye göre Aybar'ın sosyalizmi bilimsel sosyalizme dayanmadığı için eleştirilebilecek gibi değildir, bu sosyalizmin adı küçük burjuva sosyalizmidir. Sosyalizmin temel ilkelerini inkar etmek “‘*sosyalizm*’i demagojik bir sözcük olarak kullanmakta devam edip sosyalizmden fiilen vazgeçme anlamını taşır.”⁵⁰⁵

6) Antiemperyalist Eylemler ve Gençlik Hareketleri Konularındaki Farklılıklar

Türk Solu Dergisi, mücadelenin parlamento dışı alanlarda da verilmesi gerektiğini savunan ve toplumsal bir hareket ile iktidara gelmeyi amaçlayan devrim stratejisine uygun olarak, antiemperyalist ve sosyalist her türlü eylem girişimine destek vermiştir. Dergi’de işçi ve köylülerin gerçekleştirdiği grevler, fabrika işgalleri, toprak işgalleri gibi eylemlere, öğrencilerin gerçekleştirdiği boykot ve eylemlere geniş yer ayrılmış ve desteklenmiştir. Bu konuda TİP’in yasal sınırlar içinde bir mücadele verilmesi gerektiği yönündeki tavrı ise pasiflik olarak eleştirilmiştir.

“Bir de ortanın soluyla arasındaki tek parmaklık mesafeyi her gün biraz daha kapatan TİP yöneticilerinin tutumu var. Bunların gençlik hareketleri karşısındaki davranışı başka türlü ifade edilmekle birlikte özünde statükocularınkinden hiç de farklı değildir. Onlar da yaprak kıpırdamamasından yanadırlar. Kendileri dışında ve kendilerine rağmen gelişen gençlik hareketleri saflarında bozguncu bölücü tutumlarını haklı göstermek için ileri sürdükleri açıklama her geçen gün daha az kimseyi kandırmaktadır. Gençliğin her kanunlu çıkışı karşısında “Sakin ha! Sonra faşizm gelir, hareketsiz durun ki faşizm gelmesin” demektedirler. Saflarında nice gerçek sosyalisti barındıran TİP’i şu anda yönetmekte olan kliğin toplumumuzun en bilinçli en milli en aktif yanını temsil eden gençlik hareketi karşısındaki baltalayıcı tutumu ancak şöyle

⁵⁰⁵ “TİP Yıkıcılarına ...”, s.1

özetlenebilir. Faşizm fiilen varmış gibi köşede sin ki faşizm resmen gelmesin. Tutucu güçlerin izniyle sosyalistçilik oyunu insanı işte buralara kadar”⁵⁰⁶

Türk Solu Dergisi, TİP’in antiemperyalist eylemi savunmasına rağmen bu tür eylemlere Parti’nin katılmadığı gibi katılan üyelerin yöneticilerce kınandığını belirtmiştir. Bu konuda Parti içinden gelen eleştirilere de yer verilerek, yöneticilerin konuşmalarda antiemperyalizmden bahsettiklerini fakat antiemperyalist hareketlere katılan üyelerin yine yöneticiler tarafından kınandığını belirtilmiştir. Türk Solu’na göre TİP’e düşün görev, halkı böyle eylemlere yöneltmek olmalıdır. Ancak bu şekilde somut sonuçlar alınabilecektir. Oysa TİP yöneticileri çeşitli bahanelerle eylemden kaçınmaktadırlar.

TİP’in özellikle gençlik hareketlerini desteklememesi ve bunların tepki olarak, faşizme yol açabileceği yolundaki görüşleri, Türk Solu Dergisi’nde eleştirilmiştir. Dergi’ye göre TİP yöneticilerinin tutumu özünde statükocularınkinden hiç de farklı değildir. Onlar da yaprak kıpırdamamasından yanadırlar. Kendileri dışında ve kendilerine rağmen gelişen gençlik hareketleri saflarında bozguncu, bölücü tutumlarını haklı göstermek için ileri sürdükleri açıklama her geçen gün daha az kimseyi kandırmaktadır. Gençliğin her kanunlu çıkışı karşısında ‘sakın ha sonra faşizm gelir!’ , ‘hareketsiz durun ki faşizm gelmesin’ demektedirler.⁵⁰⁷ TİP’in Gençlik hareketleri konusundaki görüşlerine şöyle bir örnek verilebilir. Amerikan Büyükelçisi Komer’in arabası ODTÜ’de yakıldıktan sonra, kendilerine avukat bulma konusunda yardımcı olmalarını isteyen bir grup öğrenciye Aybar, şöyle diyecektir: “ben olsam arabayı yakmaz; rektörle yemek yerken Komer’e Siz bizim davetlimiz değilsiniz; bir elçinin

⁵⁰⁶ “Gençlikle Dayanışma Görevdir”, Türk Solu, 8 Ekim 1968, sayı 47, s. 1

⁵⁰⁷ A.k., s.1

davetsiz misafir olamayacağını elbette takdir edersiniz derdim.” Bunun üzerine öğrenciler “arabayı yakmanın daha vurgulayıcı olduğunu” söylemişlerdir.⁵⁰⁸Dergi’de TİP’in konuyla ilgili tutumu şu ifadelerle eleştirilmektedir:

“Olayların gelişmesinden ürken sözüm ona sosyalistlere ise söylenecek çok sözümüz vardır. Meydanlarda üç beş nutuk atarak antiemperyalist mücadele yaptığını zannedenler, veya yapıyor görünmek isteyenler, eylemden kesin olarak kaçmaktadırlar. Bir yandan ‘faşizm gelir’ umacıyla sosyalistlerin bir kısmını eylemden alıkoyarken diğer yandan, kanıksanan meydan mitinglerinde ortaya sol sloganlar atarak sosyalistçilik oynamak kolay şeydir. Zor olan, halkı eyleme sokmak, eylem içinde bilinçlenmesini sağlamaktır... Oysa yapılacak şey, emperyalistlerin vurucu gücü olan 6. Filo’ya halkın her yerde karşı çıkmasını sağlama pasif meydan mitingleri yerine yürüyüşler düzenlemek halkın spontane hareketlerini organize etmek ve Amerikalıya gözlerle sözlerle değil eylemle defol demektir.”⁵⁰⁹

Mihri Belli o günlerdeki anti-emperyalist mücadeleyi ve TİP’in tavrını 2006 yılında şöyle anlatmaktadır:

“İlkten İşçi Partisi’nin mitingleri olurdu, kalabalık olurdu. Derken İşçi Partisi meclise girdi, kapandı ve adı duyulmaz oldu. Öbür taraf rahat bırakmıyor ki, bırakmayacağı da belliydi. Parlamenter eylem senin eyleminin onda biridir. Sokaklara çıkmayın diyordu İşçi Partisi, sonra faşizm gelir diyordu. Eğer sen sokaklara çıkmıyorsan zaten faşizm gelmiş demektir. Onun için biz düzen demokratik değil diyorduk. Meselemiz sokaklarda diyorduk. Mesela Amerikan donanmasının Dolmabahçe rıhtımına yanaşıp da deniz erlerini çıkarmasına karşı, İşçi Partisi buna karşı çıkmayın....diyordu. Biz karşı çıktık ve 12 yıl gelmedi Türkiye sularına Amerikan donanması.”⁵¹⁰

TİP üzerine geniş bir çalışma yapmış olan Artun Ünsal, “geniş cephe” stratejisinden dolayı MDD görüşünü TİP’in sağında bir görüş olarak niteler. Bunun nedeni, işçi sınıfının sol hareketteki öncü rolünü benimseyenlerin aynı zamanda ilerici

⁵⁰⁸ Aybar, a.g.e. , s.9

⁵⁰⁹ “Amerikalı Defol”, Türk Solu, 23 Temmuz 1968, Sayı 36, s.1

⁵¹⁰ Belli ile görüşme, 7 Mart 2006

ve ulusçu burjuva unsurların önderliğini önermelerindeki çelişkidir. Bu unsurların daha sonra kendi çıkarlarına aykırı olacak bir sürece tarafsız kalmalarının veya bu mücadeleyi desteklemelerinin beklenmesini “gerçekçi” bumlamayan Ünsal, MDD stratejisinde “sol seçkinlerin önderliğine ve ulusçu burjuvaziye ağırlık tanımaları çelişkili” bulmaktadır. Ünsal’a göre böyle bir stratejide sosyalizm ancak “otoriter ve güdümlü” olabilirdi.⁵¹¹ Genel olarak MDD çizgisine yöneltilen eleştirilerde bulunan bir vurgu burada da bulunmaktadır: “milli burjuvazi”nin önderliği. MDD stratejisinde “milli burjuvazi”nin önderlik etme konumunda olmadığını Dergi’nin milli demokratik devrim ile ilgili görüşlerini aktarırken açıklamıştı. Türk solu Dergisi’nin MDD stratejisinde, Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısı tanımlanmış ve buna göre bir devrim stratejisi belirlenmiştir. “Strateji her şeyden önce sınıf mevzilenmesi demektir”⁵¹² Bu strateji oluştururken Türkiye’deki çeşitli sınıflar ve tabakaların konumları da açıklanmaya çalışılmıştır. Milli burjuvazinin konumu da iyimser bir yaklaşımla devrime katılması ya da en azından tarafsız olarak kalması şeklinde belirlenmiştir. Bununla birlikte “milli burjuvazi”nin devrime ne ölçüde katılacağı MDD stratejisinin öncelikli meselesi değildir. Asıl vurgu, kent ve köy emekçileri yani işçi sınıfı ve köylüler ile asker-sivil aydın zümre üzerinedir.

MDD’ciler için yapılan sosyalizmin tepeden inme kurulacağı eleştirisi çok da doğru değildir; çünkü Dergi’nin görüşleri yorumlandığında bir darbenin sadece MDD aşaması için söz konusu olabileceği sonucuna varılabilir. Bunun nedeni de Türkiye’de demokrasinin tam anlamıyla uygulanmadığı değerlendirmesinde bulunabilir. MDD gerçekleştirildiğinde sosyalist mücadeleyi vermeye elverişli bir demokrasi ortamı

⁵¹¹ Ünsal, a.g.e, s.331,332

⁵¹² Aydınoğlu, a.g.m

kurulacağından Dergi'nin görüşlerinde sosyalizme demokratik yollardan geçileceğinin öngörüldüğü söylenebilir. Mihri Belli, MDD fikrinin ortaya çıkışını günümüzde şöyle açıklamıştır:

“Milli Demokratik Devrim fikri, bağımlı bir ülkede doğrudan doğruya sosyalizmden bahsetmek hayaldir. Bu düşünceden çıkış yaparak çıkmıştır. Mutlaka bağımsızlığını ele alacaksınız, demokrasiyi kuracaksınız. İşçi sınıfı sosyalizmi kuracak, nasıl kuracak, örgütlü olarak kuracak. İşçi sınıfına örgütlenme imkânını sağlamadan sosyalizmden bahsettiğinde bir hayalden bahsetmiş oluyorsun.”⁵¹³

Buradan da anlaşıldığı gibi MDD aşaması işçi sınıfına örgütlenip mücadele edebileceği gerçek demokrasi ortamını kurmak için gereklidir. Ahmet Say, Ünsal'ın tersine TİP'i MDD'nin sağında bulur.⁵¹⁴ Benzer şekilde Dergi'de de yer alan bu görüşün temelinde, demokratik yollardan sosyalizmin kurulmasının mümkün olmadığı bağımlı bir ülkede sosyalizmi savunmanın sadece lafta kalması, gerçekçi olmaması anlayışı bulunmaktadır. Dergi'ye göre, TİP'in politikası, eyleme yönelmeyen, lafta kalan bir politikaydı. Bu nedenle Say ve Erdoğan, MDD daha ılımlı bir tez olarak nitelendirilebilecekken daha gerçekçi olduğu için ve eyleme yöneldiği için egemen çevrelerin baskısına daha çok uğradığının altını çizer.⁵¹⁵

⁵¹³ Belli ile görüşme, 7 Mart 2006

⁵¹⁴ Say ile görüşme, 3 Mart 2006

⁵¹⁵ Say ile görüşme 3 Mart 2006, Say ile görüşme, 13 Nisan 2006, Erdoğan ile görüşme 14 Haziran 2006

1 Türk Solu Dergisi'nin görüşleri aktarılrken yararlanılan yazılar:
"Neden Çıkıyoruz", Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.1
Şevki Akşit, "Antiemperyalist Eylemde Milli Güçlerin Dayanışması Zorunluluğu ve Sosyalist Partilerin Tutumu" Türk Solu, 24 Kasım 1967, Sayı 2, s.6
Mihri Belli, "Türk Sosyalizmi Tarihine Leke Sürenler", Türk Solu, 29 Aralık 1967, Sayı 7, s.1
"Anti-emperyalist Mücadele mi, sosyalist Mücadele mi?", Türk Solu, 9 Ocak 1968, Sayı 8, s.2
"Parlamentarizm: Sosyalist Örgütün yolundaki Tuzaklar", Türk Solu, 16 Ocak 1968, sayı 9, s.1
Türk Solu, "Kim Sosyalisttir Kim Değildir?", Türk Solu, 16 Ocak 1968, sayı 9, s.2
"Bir Açık Oturumdan İzlenimler" Türk Solu, 6 Şubat 1968 Sayı 10, s.7
"Türk Solu Örgütten Yanadır", Türk Solu, 23 Ocak 1968, sayı 10, s.2
"Sosyalist Birikim Bölünmez Bir Bütündür", Türk Solu, 30 Ocak 1968, sayı 11, s.2
"Sosyalist Ahlak Üzerine", Türk Solu, 20 Şubat 1968, Sayı 14, s. 2,
"İlhan Selçuk Olayı ve Yeni Oyunda Rol Alanlar", Türk Solu, 20 Şubat 1968, Sayı 14, s.4
"Anayasa emperyalizme Sımsıkı Kapalıdır", Türk Solu, 10 Mart 1968, Sayı 17 s.2
Mihri Belli, "Biz Eskiler", Türk Solu, 2 Nisan 1968, Sayı 20, s.3
Mihri Belli, "Seçimlerde Sosyalist Adayları Destekleyeceğiz", Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.4-5
Rasih Nuri İleri, "Sosyalist Partiler ve Sosyalizmi Yozlaştırma Kanunları", Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.6
Behzat Ay, "Seçim – Meçim", Türk Solu, 16 Temmuz 1968, Sayı 35, s5
"Amerikalı Defol", Türk Solu, 23 Temmuz 1968, Sayı 36, s.1
"Sosyalizm mi Reform mu?", Türk Solu, 30 Temmuz 1968, Sayı 37, s.1
Behzat Tanç, "Önce Bağımsızlık, Sonra Sosyalizm" Türk Solu, 6 Ağustos 1968, Sayı 38, s.6
"TİP'ten 67 Üye Daha İhraç Edildi", Türk Solu, 20 Ağustos 1968, Sayı 40, s.1
"TİP'te Bir Sohbet Toplantısı", Türk Solu, 3 Eylül 1969, sayı 42, s.3
Muzaffer Erdost, "Türkiye Sosyalizmi ve Sosyalizm", Türk Solu, 10 Eylül 1968, Sayı 43, s.4-5
Muzaffer Erdost, "Türkiye Sosyalizmi ve Sosyalizm", Türk Solu, 17 Eylül 1968, Sayı 44, s.4-5
Muzaffer Erdost, "Türkiye Sosyalizmi ve Sosyalizm", Türk Solu, 24 Eylül 1968, Sayı 45, s.4-6
A.Evren, "Boşuna Gayret", Türk Solu, 1 Ekim 1968, Sayı 46, s.3
"Gençlikle Dayanışma Görevdir", Türk Solu, 8 Ekim 1968, sayı 47, s. 1
TİP Çankaya Kongresi" Türk Solu, 8 Ekim 1968, Sayı 47, s.3
Ersen Olgaç, "TİP Tabanından Gelen Ses: Oportünizme Dur Diyelim", Türk Solu, 22 Ekim 1968, sayı 49, s.1
Arslan Başer Kafaoglu, "TİP'te Olanlar", Türk Solu, 29 Ekim 1968, Sayı 50, s.6
"TİP Yıkıcılarına Engel Olalım", Türk Solu, 5 Kasım, 1968, Sayı 51, s.1
"İcazetli Sosyalizm İflas Etmiştir" Türk Solu, 19 Kasım 1968, Sayı 53, s.1-2
"TİP'te Olağanüstü Kongre'ye Doğru", Türk Solu, 3 Aralık 1968, Sayı 55, s.7
"abdala malum olur", Türk Solu, 17 Aralık 1968, Sayı 57, s.4
TİP Olağanüstü Kongresi ve Sosyalistler", Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58, s.3
"TİP Devrimci Grup Bildirisi", Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58, s.4-5
"Utan Belgesi", Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58, s.8-9
Z.Emre, "Sosyalist Nedir Ne Değildir?", Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58, s.10-11-12
"Olağanüstü Kongre Sonunda Devrimcilerin Görevi!", Türk Solu, 31 Aralık 1968, Sayı 59, s.1
"Devrimcilerin Görevi", Türk Solu, 31 Aralık 1968, Sayı 59, s.2
Ersen Olgaç, "Sosyalist Örgüt Meselesi", Türk Solu, 30 Eylül 1969, Sayı 98, s.10-11
esi" Türk Solu, 19 Kasım 1968, Sayı 53, s.6

SONUÇ

Bu çalışmada 17 Kasım 1967-14 Nisan 1970 tarihleri arasında haftalık olarak çıkan Türk Solu Dergisi'nin Milli Demokratik Devrim stratejisi incelenmiştir. Anılan dönemde, 27 Mayıs 1960 Darbesi ve 1961 Anayasası başta olmak üzere çeşitli siyasal koşulların getirdiği, önceki döneme oranla görece daha özgür bir siyasal atmosfer içinde Türkiye'de, belli siyasal görüşleri basın aracılığıyla aktarmak, mümkün hale gelmiştir. Türk Solu Dergisi, bu ortamda, dönemin sol hareketleri içinde ayrı bir kategori olan MDD stratejisinin savunulduğu en önemli yayın organı olmuştur. Araştırmamızda Dergi, bütünü, ele aldığı tüm konular vb gibi bir incelemeden çok, ağırlıklı olarak MDD stratejisini nasıl gördüğü, nasıl anladığı ve sosyalist bir düzen savunusu ile bağdaşmayacak Kemalizm ve Milliyetçilik temalarını bu strateji çerçevesinde nasıl öne çıkardığı bağlamında değerlendirilmiştir. Girişte de vurgulandığı gibi çalışmamızda Dergi hakkında yapılan değerlendirmeler bu temel araştırma sorusu odak alınarak yapılmıştır.

Türk Solu Dergisi, MDD stratejisi çerçevesinde, dönemin Türk basınında bir boşluğu doldurma amacıyla yayımlanmaya başlamıştır. 1961 Anayasası ve sonraki gelişmelerden sonra, önceki döneme oranla girilen görece özgür siyasal hayat ve bunun basın hayatına yansımaları sonucunda, "sol" siyasal görüşler kendilerini Yön vb gibi yayın organları ile kitlelere yansıtacakları uygun ortamı bulabilmiştir. Bu çerçevede daha önce Yön'de de yazıları çıkmış olan Mihri Belli önderliğinde, MDD stratejisini temel yayın politikası olarak alan bir Dergi yayımlama fikri oluşmuştur. Mihri Belli'nin kendisiyle yaptığımız mülakattaki ifadesiyle Türk Solu Dergisi, TIP dışında Dev-Genç

dâhil hemen hemen bütün anti-emperyalist çevrelerin takip ettiği bir yayın organı olmuştur. Dergi'nin yazı işleri müdürlerinden Vahap Erdoğan da anılan dönem içinde Türk siyasetinde Marksist -Leninist olduğunu söyleyen bir akım oluştuğunu ve Türk Solu Dergisi'nin, basında, bunları temsil edenlerden biri hatta ilki olduğunu belirtmiştir. Dergi'nin temel yayımlanış amacının, MDD stratejisinin ilk aşaması olan demokratik devrimi gerçekleştirmek için kitlelerin bu görüş etrafında birleşmesini sağlamak olduğunu söylemek mümkündür. Amaç, anti-emperyalist, ulusalcı, anti-feodal, demokrat yazarları bir araya getirerek, MDD stratejisinin ilk aşamasını gerçekleştirmeye basın yoluyla katkıda bulunmaktır. Dergi'de zaman zaman sosyalistlerin yanında, 27 Mayısçıların (Suphi Karaman, Mucip Ataklı vb) , Kemalistlerin yazılarının yayımlanmasını bu çerçevede açıklamak mümkündür. Dergi'nin “Tam Bağımsız Gerçekten Demokratik Türkiye İçin Türk Solu” sloganı ile yayın hayatına başlamasının temel gerekçesi de budur. Dergi'nin “Neden Çıkıyoruz” başlıklı yazısında da ifade edildiği gibi amacı basın yoluyla siyasal iktidar mücadelesi yapmaktır. Sadece bir yayın organı olma iddiasından daha fazla bir iddia vardır. Amaç “ülkemizin kaderinde tayin edici” rol oynamaktır. Bu açıdan Dergi bütün antiemperyalist ve ulusalcı unsurları bünyesinde toplama, yazılarına sütunlarında yer verme politikasını gütmüştür. Ayrıca sadece yazarlar açısından değil, ulaşılması amaçlanan kitle açısından da aynı unsurlar söz konusudur. Dergi'de bunun, kendisine düşen bir tarihsel görev olarak görüldüğü çeşitli yazılarda dile getirilmiştir. Dergi'nin kendisine seçtiği iki temel amaçtan birincisi devrimin köklü ve sürekli olabilmesi için geniş halk desteğinin sağlanması, diğeri ise bu destek için gerekli olan bilincin kitleye kazandırılmasıdır.

Türk Solu Dergisi'nin, MDD stratejisinin ilk yayın organı olması dışında bir diğer önemi de hareketin merkez üssü olmasıdır. Herhangi bir siyasal örgütü olmayan MDD hareketi için Türk Solu Dergisi bir çeşit merkez olmuştur. MDD fikri Türkiye solu içinde Dergi ile birlikte etkinlik kazanmıştır. Siyasal iktidar mücadelesi veren bir hareket içinde bir yayın organının etkisini ve işlevini göstermesi açısından Türk Solu Dergisi önemli bir örnektir. Dergi, Belli ve Say ile yapılan mülakatlarda, kendilerinin de vurguladığı gibi, bir ajitasyon organıydı. Bu çerçevede 1967–1970 yılları arasında Türkiye sol basını ve hareketi içinde önemli bir işlev gördüğünü söylemek mümkündür. Ancak herhangi bir siyasal programın, nihai amacı olan siyasal iktidara ulaşma hedefi, hiç şüphe yoktur ki sadece bir yayın organı aracılığıyla gerçekleştirilemez. Belli bir aşamadan sonra hedefe ulaşmak için bir siyasal örgüt gereklidir. Bu açıdan bir yayın organı olarak Türk Solu Dergisi'nin çıkarılış amacına ulaştığı, ancak savunduğu siyasal hedefler açısından durumun bu kadar net olmadığı belirtilmelidir.

Girişte de belirtildiği gibi çarpıcı ve incelenmesi gereken temel nokta, nihai amacı sosyalist bir siyasal düzen kurmak olan MDD stratejisini savunan Türk Solu Dergisi'nin, nasıl olup da milliyetçilik ve Kemalizm gibi, sosyalizm ile bağdaşması mümkün olmayan iki ana temayı şiddet ve hararetle öne çıkarmasıdır.

Bu çerçevede bulunan sonuçları şöyle sıralamak olasıdır:

1) Çalışmamızda da vurgulandığı gibi MDD tezinin teorik çatısının kurulmasında Suavi Aydın ve Ergun Aydınoglu'nun görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca MDD ile ilgili olarak, literatürde daha sonra yapılan teorik tartışmaların azlığına hatta

yokluğuna da bu vesileyle burada değinelim. Türk Solu Dergisi'nin temel tezi olan MDD'nin ideolojik kaynağı/kaynakları hakkında, yukarıda anılan iki araştırmacı farklı görüşlere sahiptir. Suavi Aydın, sosyalizm ve milliyetçi fikirlerin bir arada olduğu çeşitli siyasal düşünceleri MDD stratejisi olarak değerlendirmektedir. MDD stratejisinin ideolojik kaynaklarını uluslararası alanda Lenin, Galiyef ve Mao'ya dayandırmakta, Türkiye'deki kaynaklarını ise İttihatçılara kadar götürerek, Kadro ve daha sonra da Yn Dergisi aracılığıyla Türk Solu Dergisi'nin çıktığı döneme uzandığını vurgulamaktadır. Ergun Aydınoğlu ise MDD tezinin siyasal ve ideolojik kaynağını, dönemin uluslararası komnrist (Stalinist) hareket olduğu görüşünü savunmaktadır. Aydınoğlu, Mao'nun görüşlerinin de kaynağını yine aynı Şekilde uluslararası komnrist (Stalinist) hareketi içinde değerlendirmektedir. Aydınoğlu'na göre bu nedenlerden ötürü MDD'nin Yn ve Kadro Dergileri ile hiçbir bağlantısı yoktur; çünkü görüşlerinin kaynağı tamamıyla uluslararası alandadır. Aynı Şekilde eski TKP kökenli olan MDD teorisyenleri, komnristliklerini mümkün olduğunca ifade eden kişilerdir. MDD görüşünün teorisyenlerinden ve Dergi'nin en önemli yazarlarından Mihri Belli ve Dergi'nin yazı işleri müdürlerinden Vahap Erdoğdu'nun görüşleri de bu yöndedir. Mihri Belli, bir yandan Mao'nun Yeni Demokrasi kitabını kaynak olarak gösterirken diğer yandan MDD'nin, 1920'lerin TKP'sinin asgari programı olduğunu belirtmiştir. Erdoğdu da, MDD'nin kökeninin Lenin, Stalin ve Mao da bulunabileceğini vurgulamıştır.. Zaten Aydınoğlu da, TKP ve Mao zerinde Stalinizmin belirleyici olduğunu savunmaktadır. Bu açıdan Aydınoğlu'na göre Kemalizmi ve milliyetçiliği savunmaları dönemin uluslararası komnrist hareketi içinde, az gelişmiş ülkelere önerilen devrim stratejisine uygun olan taktik bir durumdur. Bu nedenle Kemalistleri ve ulusalcı güçleri, sosyalizme varılacak yolda ittifak edilecek bir siyasal güç olarak ele alırlar. MDD

hareketinin en çok eleştirilen noktalarından bir diğeri olan, ilerici subayların gerçekleştireceği bir darbe beklentisi de yukarıda değindiğimiz gibi dönemin uluslararası komünist hareketi içinde örnekleri görülen bir durumdur. MDD hareketinin milliyetçiliği ya da Kemalist milliyetçi hareketlerle ilişkileri veya devrimci subayların önderliğinde bir milli ve demokratik devrim hedefleri konularında MDD'ci komünistlerin, başka ülkelerdeki komünistlerden hemen hemen hiçbir farklılıkları yoktur. Bunlar, bir ideolojik bağlantıdan çok, döneme özgü bir ‘komünist’ stratejik yönelişin kanıtıdır.

2) Milli Demokratik Devrim Stratejisi emperyalizmin sömürsü altında olan bağımlı ve az gelişmiş ülkeler için devrim stratejisinin ne olması gerektiği sorununa bir çözüm arar. Marksizmin tarihsel materyalizm görüşüne göre, gelişmiş ülkelerdeki burjuva demokratik devrim aşaması, az gelişmiş ülkelerde milli demokratik devrim aşamasına denk gelmektedir. Bu görüş, emperyalizm çağında az gelişmiş ülkelerin burjuva sınıflarının burjuva demokratik devrimi gerçekleştiremeyecek durumda olduğu ve kapitalist yoldan kalkınamayacakları tezine dayanmaktadır. Bu nedenle bu ülkeler için iki aşamalı devrim stratejisi önerilir. Öncelikli aşama tüm ulusal güçlerin birleşerek, bağımsızlığın kazanıldığı ve demokratik reformların yapıldığı MDD aşamasıdır. Sosyalizme ancak bu aşamadan geçildikten sonra varılacaktır. Dergi'yi çıkaranların nihai amacı olan sosyalist düzene iki aşamalı bir süreçte ulaşılabilecektir.(Bu nokta daha aşağıda ayrı bir maddede belirteceğimiz gibi MDD tezini savunan Türk Solu Dergisi ile TİP'in temel ayrılık noktasıdır.) Dergi'de işlenen MDD stratejisi, öncelikle, Türkiye'nin emperyalist dünya sistemi içinde bağımlı ve geri kalmış olmaktan süratle kurtarılmasını savunur. Bunun için anti-emperyalist ve anti-feodal özellikli demokratik devrimin

gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Dergi'nin savunduğu MDD'nin temel amaçları arasında; feodal kalıntıların ortadan kaldırılması, toprak reformunun gerçekleştirilmesi, demokratik devrimlerin tamamlanarak bütün ülke vatandaşlarının siyasi bakımdan eşit hak ve özgürlüklerden yararlanabileceği devrimci sınıf ve zümrenin kendi siyasi ve mesleki örgütlerini özgürce kurabilecekleri bir siyasal düzenin sağlanması anlam kazanmaktadır.

3) Çalışmamızda ulaşılan bir önemli başka sonucu da şöyle belirtmek gerekir: Dergi'nin savunduğu MDD tezine yöneltilen en önemli eleştirilerden biri, milli burjuvaziye MDD aşamasında devrimci bir sınıf olarak ele almasıdır. Örneğin Akdere ve Karadeniz, çalışmada sözü edilen kitaplarında, bu eleştiri üzerinde ağırlıkla durmuşlardır. Ancak M. Belli'nin Dergi'de yer alan yazılarının geliştirilmiş hali olan Milli Demokratik Devrim adlı broşürde “devrimin yedek kuvvetleri” arasında “milli burjuvazi”den söz ederken belirttiği gibi; çıkarlarının kapitalist düzende olmasından kaynaklı bu sınıfın devrime destek veremeyeceği göz önünde bulundurulmuş ve “yedek kuvvet” olarak sayılmıştır. Bunun temel nedeni devrim stratejisi belirlenirken olabilecek en geniş cepheyi, devrimci saflara katma kaygısıdır. Bu nedenle “milli burjuvazi”nin devrimci güçler arasına katılmasa bile en azından tarafsızlaştırılmasının gerektiği vurgulanmıştır.

4) Girişte vurgulanan temel araştırma sorularından birisi nihai amacı sosyalist bir düzen kurmak olan Dergi'nin nasıl olup da milliyetçilik ile sosyalizmi bağdaştırdığıydı. Bağımlı bir ülkede sosyalizmin kurulamayacağı görüşünden yola çıkan MDD stratejisi, öncelikli hedef olarak bağımsızlığın gerçekleştirilmesini savunur.

Bu amaçla emperyalist güçlere karşı mümkün olan en geniş cephenin kurulmasının hedeflenmesi, Dergi'nin stratejisi içinde taktik bir konum olarak karşımıza çıkar. Bu açıdan Dergi'nin görüşlerindeki temel çatışma, ilk aşamada sınıf çatışması olarak değil, emperyalizm ile tüm millet arasındaki çatışma olarak belirlenir. Milliyetçilik, anti-emperyalist olan solun, emperyalizme karşı bir tepkisidir. Türk Solu'nun görüşlerinde de milliyetçilik, anti-emperyalizm üzerine temellenmiştir. Bu amaçla mevcut siyasi konjonktürde, Dergi'ye göre Türkiye'de milliyetçilik (anti-emperyalist politik tavır) ile sosyalizm birbiriyle çelişmemektedir. Dergi, bu savını toplum yararı, milli bağımsızlık, milli çıkar gibi kavramlar aracılığıyla göstermeye çalışır. Dergi'nin yazı işleri müdürlerinden Vahap Erdoğan'ın her devrim hareketinin aslında ulusal bir nitelik taşıdığı görüşü de, bu sorumuzun cevabı açısından önemlidir. Devrim, belli tarihsel ve maddi koşulların sonucudur. Bu koşulları ise içinde bulunduğu toplumun koşulları belirler. Her siyasi hareket, kendi ulusal (coğrafi anlamda ulusallık vurgulanmaktadır) sınırları içinde değerlendirilmelidir. Belirli bir tarihi, coğrafyası, kültürü olan toplum; soyut değil, somut bir varlıktır. Türk Solu Dergisi'nin sosyalizm ile milliyetçiliği bağdaştırmasının gerekçesini bu izahta bulmak mümkündür.

5) Araştırma sorularımızdan biri olan, sosyalist siyasi düzeni hedefleyen bir derginin nasıl olup da Kemalizm ile yakın bağlantılar kurduğu noktasında, şöyle bir değerlendirme yapmak gerekir. Türk Solu Dergisi'nin MDD stratejisine göre, bu devrim, tamamlanamamış, daha sonra da karşı devrim doğrultusundaki değişimler nedeniyle gerilemiş olan Kemalist reformların yeniden yapılması ve tamamlanması demektir. Bu açıdan bakıldığında Türk Solu Dergisi'nde MDD ve Kemalizm arasında bir devamlılık ilişkisi kurulmaktadır. Ancak, buradan hareketle MDD stratejisinin

Kemalist kökenli olduğunu savunmak ve bu stratejiyi “sol Kemalist” olarak değerlendirmek mümkün değildir. Yukarıda değinilen devamlılık ilişkisi sadece belli bir aşama için geçerlidir. MDD stratejisinin amacı sosyalizm ile Kemalizm arasında üçüncü bir alternatif olmak değildir. Çünkü stratejinin nihai tercihi sosyalizmdir. Bu nedenle stratejiyi “sol Kemalist” etiketiyle tanımlamak yanlıştır. Çalışmamızda MDD’nin asıl kaynağı olarak Ergun Aydınoglu’nun yaklaşımı, yani stratejinin temellerini uluslararası komünist hareketten aldığı görüşü benimsenmiştir. MDD stratejisi Marksist kökenli olduğu için, Türk Solu Dergisi açısından Kemalist hareket, toplumların yaşaması gereken belli bir aşamaya denk gelir. Bu açıdan Kemalizm, Türk Solu Dergisi’nin savunduğu iki aşamalı devrim süreci içinde, MDD aşaması ile benzerlikler gösterir. Kemalist devrimden geriye gidiş olduğu için Dergi’nin yayımlandığı dönemde, ulusal bağımsızlığın yeniden kazanılmasına ve demokratik reformların yapılmasına gerek vardır. Derginin yazı işleri müdürlerinden Vahap Erdoğan’ın “Ben Kemalizmi savunuyorum, ama ben Kemalist değilim, hiçbir zaman olmadım. Benim Kemalizm ile bağlantım tarihi diyalektiği içindedir. Marksist bir adam nasıl Kemalist olur ki, ama Kemalizm’i reddetmek de Marksizmin diyalektiğine aykırıdır.”⁵¹⁶ ifadesi bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Asıl amacı sosyalist bir düzen kurulması olan Türk Solu Dergisi, ilk aşamada bir işçi sınıfı hareketini değil, milli bağımsızlıktan yana olan tüm güçlerin ortak hareketini savunur. Bu nokta milli demokratik devrim stratejisini savunan Türk Solu Dergisi ile Kemalizm arasındaki bir başka çakışmadır. Türk Solu Dergisinin savunduğu aşamalı siyasal mücadelede, Kemalizm ilk aşamaya uygun bir stratejidir. İktidarda bulunan

⁵¹⁶ Erdoğan ile yapılan görüşme, 14 Haziran 2006

işbirlikçi sermaye ve büyük toprak sahipleri ittifakı geniş bir cephenin gerçekleştireceği bir mücadele sonucunda etkisiz hale getirilecek, emperyalizmin boyunduruğundan kurtulacak ve ulusal bağımsızlık sağlanabilecektir. Bu gerçekleşmeden sosyalist devrimin yapılamayacağını savunan Türk Solu Dergisi'ne göre bu aşamada işçi sınıfının iktidarını savunmak, sözü edilen geniş cepheyi böler ve bağımsızlık mücadelesi tehlikeye girer, Bu nedenle Türk Solu Dergisi'nin ilk hedefi Kemalizm ile benzer bir şekilde, milli bağımsızlıktır.

Bu nedenlerden dolayı Türk Solu Dergisi açısından, Mihri Belli'nin de vurguladığı gibi Kemalizm ile sosyalizm arasında aşılmaz duvarlar yoktur. Kemalizm, Türk Solu Dergisi'nin savunduğu MDD stratejisinin ilk aşamasına denk geldiği için, ikisi birbirini tamamlar. Bu süreçte Kemalist kol ile sosyalist kol bir ittifak içinde asgari ilkelere ortaklık sağlar.

6) Türk Solu Dergisi'nin yayınlanışındaki temel amaç, MDD stratejisini gerçekleştirmektir. Ancak bunun yanında TİP'e karşı oluşmuş muhalefetin sözcülüğünü de üstlenmişti. Dönemin sol hareketleri içinde iki ayrı çizgiyi temsil eden MDD stratejisi ile TİP arasındaki temel farkları şöyle saptamak mümkündür. TİP parlamenter yoldan iktidara gelmeyi savunurken, MDD stratejisi, mevcut düzenin sosyalist bir mücadele vermek için yeteri kadar demokratik olmadığı ve burjuva parlamenter sistem içinde sosyalist mücadelenin ancak "icazet"le yapılabileceği ve bunun da gerçek devrimci mücadeleyi zayıflatacağı görüşünden hareket ile parlamento dışı mücadele yolunu savunmaktadır. Bununla bağlantılı ikinci farklılık da, devrim stratejisidir. Bağımlı bir düzende sosyalizmin kurulmasının mümkün olmadığını, emperyalist

güçlerin buna izin vermeyeceğini savunan Türk Solu Dergisi, bağımsızlığın kazanılmasına ve sosyalist düzene geçmek için gerekli olan demokratik şartların sağlanmasına öncelik verilmesi gerektiğini savunur. Bu nedenle Dergiye göre öncelikle bağımsızlığın kazanılıp, tam demokratik bir düzenin kurulacağı MDD gerçekleştirilmeli, işçi sınıfına ve tüm toplumsal güçlere, örgütlenip siyasal mücadeleye katılabilecekleri bir ortam sağlandıktan sonra sosyalist devrim aşamasına geçilmelidir. Türkiye İşçi Partisi ise, sosyalist mücadele ile anti-emperyalist mücadelenin bir ve aynı şey olduğunu, sosyalist iktidarın seçimlerle başa geçtikten sonra bağımsızlık ile sosyalistleşme sürecinin birlikte gerçekleştirileceğini savunmaktadır. MDD stratejisini savunanlar ile TİP'in programını savunanlar arasındaki en önemli ayrılık noktalarından biri şudur: TİP, tek aşamalı, parlamenter yoldan kurulacak bir sosyalist düzeni savunduğu için işçi sınıfının öncülüğünü benimser. Türk Solu Dergisi ise MDD aşamasında iktidara gelecek tek ve mutlak kitle olarak işçi sınıfı ve bağlaşıklarını görmez.. Bunun temel nedeni aslında MDD'cilerin iki aşamalı devrim sürecinde sosyalizmi ikinci ve nihai amaç olarak görmeleri, bunun karşısında TİP'in ise tek aşamalı (sosyalist devrim) süreci görüşünü savunmasıdır. Durum böyle olunca Türk Solu Dergisi'nin MDD aşamasında, işçi sınıfının öncülüğü kabul edilmekle birlikte, asıl olarak "milli cephe" olarak da tanımlanan grubun iktidarından söz edilir. Bu cephe içinde emekçi sınıfların yanında küçük burjuvazi ve burjuvazinin milliyetçi kolu da bulunmaktadır. İlerici askerler de bu cepheye dahildir. İşçi sınıfı ve bağlaşıkları, mutlak, kesin ve tek olarak sosyalist devrim aşamasında iktidara geleceklerdir.

Türk Solu Dergisi'nin görüşleri ile TİP arasındaki problemleri bir diğer durum da, iki görüşünde kendisini sosyalist olarak takdim ederken, karşıdakini ise sosyalist

olmamakla eleştirmesidir. Türk Solu Dergisi Marksist literatürdeki kaynaklara dayanarak kendi görüşlerinin bunlara uygunluğunu savunmuştur. Buna karşılık Dergi’de özellikle TİP Genel Başkanı Aybar’ın sözlerine yer verilerek, sözü edilen kişinin görüşlerinin Marksist teoriye uygun olmadığı, dolayısıyla sosyalist olmadığı ileri sürülmüştür. Bir diğer ayrılık noktası da Dergi’nin parlamento dışı mücadele anlayışından kaynaklı olarak anti-empyralist nitelikli eylemleri hararetle desteklemesine karşılık, TİP’in yasal sınırlar içinde kalma kaygısıyla bu tür eylemlere pek sıcak bakmamış olmasıdır. Dergi’de pasiflikle eleştirilen bu durum sonucunda, TİP gençlik içindeki inisiyatifini kaybetmiş, gençlik MDD kanadına kaymıştır.

Son olarak çalışmanın bazı sınırlılıklarını da belirtmek gerekir. Süre kısıtlılığı ve çalışmanın genel yapısı gibi bazı nedenlerden dolayı sınırlı kalan kimi noktalar bu konuda yapılacak diğer çalışmalar için yeni açılımlar oluşturulabilir. Dönemin toplumsal yapı tartışmalarına daha ayrıntılı olarak değinilebilir. Türkiye’nin toplumsal yapısını gerek Milli Demokratik Devrim görüşünden gerekse diğer sol çizgide yer alan akımların nasıl değerlendirdiği daha ayrıntılı olarak ele alınabilir. Bu açıdan özellikle Türkiye tarihinin son dönemine nasıl baktığı ele alınabilir. Buna ek olarak MDD görüşünün din ve İslamiyet konusundaki düşünceleri ele alınabilecek bir diğer nokta olabilir. Milli Demokratik Devrim hareketini daha genel bir çerçevede incelemek için Aydınlik Dergisi’ne de bakılması gerekir.

KAYNAKÇA:

Kitaplar:

Abadan, Nermin, Anayasa Hukuku ve Siyasi Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlili, A.Ü SBF Yayınları, Ankara, 1966

Ahmad, Feroz, Modern Türkiye'nin Oluşumu, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995

Ahmad, Feroz ve Bedia Turgay, Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945–1971, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976

Akdere , İlhan - Karadeniz, Zeynep, Türkiye Solu'nun Eleştirel Tarihi 1908-1980, cilt 1, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 1996

Arcayürek, Cüneyt, Yeni Demokrasi Yeni Arayışlar 1960–1965, Cüneyt Arcayürek Açıklıyor–4, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985

-----, Demirel Dönemi 12 Mart Darbesi 1965–1971, Cüneyt Arcayürek Açıklıyor–5, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985

Aren, Sadun, TİP Olayı 1961–1971, Cem Yayınevi, İstanbul, 1993

Atılgan, Gökhan, Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar, Yön – Devrim Hareketi, Tüstav Yayınları, İstanbul, 2002

Aybar, Mehmet Ali, Türkiye İşçi Partisi Tarihi, cilt 3, BDS Yayınları, 1988

Belli, Mihri, Esas Hadise O Kiraz Ağaçları, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul, 2002

-----, İnsanlar Tanıdım, Doğan Kitap, İstanbul, 2002

-----, Milli Demokratik Devrim, Aydınlık Yayınları, Nisan 1970

-----, Yazılar, Sol Yayınları, 1970

Çavdar, Tevfik, Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, 1950-1995, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996

Eroğul, Cem Anatüzeğe Giriş, İmaj Yayınevi, Ankara, 1996

Feyizoğlu, Turan, Türkiye'de Devrimci Gençlik Hareketleri Tarihi 1960-68, cilt 1, Belge Yayınları, İstanbul 1993

Fırat, Melek M., 1960-71 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997

Gevgilili, Ali, Yükseliş ve Düşüş, Altın Kitaplar Yayınevi, 1981

Gönlübol, Mehmet, Olaylarla Türk Dış Politikası, A.Ü. SBF Yayınları, 1987

Güvenir, Murat, 2. Dünya Savaşı'nda Türk Basını, Siyasal İktidarın Basını Denetlemesi ve Yönlendirmesi, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1991

Howard, Douglas A, History of Turkey, Greenwood Publishing Group, 2001

Jaurés, Jean Demokrasi Barış, Sosyalizm, (Çev Asım Bezirci), Evrensel Basım Yayın, İstanbul 1967

Kabacalı, Alpay, Türkiye'de Gençlik Hareketleri, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1992

Kışlalı, Ahmet Taner Öğrenci Ayaklanmaları, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974

Landau, Jacob M. , Radical Politics in Modern Turkey, E.J.Brill, Leiden,Netherlands, 1974

Oran, Baskın, Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, (Ed. Baskın Oran) cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003

-----, Atatürk Milliyetçiliği, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1993

-----,, Az Gelişmiş Ülke Milliyetçiliği, Kara Afrika Modeli, A.Ü. SBF Yayınları, Ankara, 1977

Özdemir, Hikmet, Kalkınmada Bir Strateji Arayışı, Yön Hareketi, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986

Sander, Oral, Siyasi Tarih, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996

Sargın, Nihat TİP’li Yıllar (1961-1971) Anılar Belgeler, cilt 1, Felis Yayınevi, İstanbul, 2001

Şişmanov, Dimitr, Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi, (Haz: A.R. Zarakolu) Belge Yayınları, İstanbul, 1978

Ünsal, Artun, Umuttan Yalnızlığa Türkiye İşçi Partisi (1961-1971), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2002

Yıldırım, Ali, Belgelerle FKF-Dev-Genç (1965-1971) ,Yurt Kitap-Yayın, Ankara ,1988

Zürcher, Erik Jan, Modernleşen Türkiye’nin Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002

Makaleler:

“27 Mayıs Sonrası Sosyalist Hareket”, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 1998–2017

Ağaoğulları, M.Ali “Aşırı Milliyetçi Sağ”, Geçiş Sürecinde Türkiye (Der: İ.C Schick, E.A.Tonak), Belge Yayınları, İstanbul, 1998, s.189 – 236

Ahmad, Feroz, “Türkiye’nin Cumhuriyet Dönemi Siyasal Gelişmeleri” , Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 7, İletişim Yayınları, s.1991 – 1998

Ayhan Akman, “Milliyetçilik Kuramında Etnik/Sivil Milliyetçilik Karşıtlığı”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.81- 90

Akyaz, Doğan, “Ordu ve Resmi Atatürkçülük”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.180–191

Aydın, Suavi, “Milli Demokratik Devrim’den Ulusal Sol’a Türk Solunda Özgücü Eğilim”, Toplum ve Bilim, Sayı 78, 1998, s.58–91

-----, “Sosyalizm ve Milliyetçilik: Galiyefizm’den Kemalizm’e Türkiye’de ‘Üçüncü Yol’ Arayışları”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.438–481

Aydınoğlu, Ergun, yayımlanacak olan kitabının, Gülseren Adaklı aracılığıyla, elektronik posta yoluyla, 7 Aralık 2005 tarihinde gönderdiği “Milli Demokratik Devrim” ile ilgili bölümü

Belge, Murat, “Mustafa Kemal ve Kemalizm”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Y. İstanbul, 2002, s.29–43

-----, “1968 Gençlik Hareketleri “, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 8, İletişim Yayınları, İstanbul, s.810–811

-----, “Sol” , Geçiş Sürecinde Türkiye, (Der: I.C.Schick, E.A.Tonak), Belge Yayınları, İstanbul, 1998, s.159 – 188

-----, “Türkiye Cumhuriyetinde Sosyalizm, (1960’tan Sonra)” Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 7, İletişim Yayınları, s.1955–1962

-----, “Türkiye İşçi Partisi”,Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 8, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 2120–2131

Bora, Tanıl, “Sunuş”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.15–22

Boratav, Korkut, “İktisat Tarihi 1908–1980” Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908–1980, (Der. Sina Akşin), Cem Yayınevi, İstanbul, 1997, s.265–354

Can, Kemal - Erdinç, Cengiz, “Sistem Dışı Sol Muhalefet” Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 15, İletişim Yayınları, s.1198–1209

Çelik, Nur Betül, “Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.75–91

Eroğul, Cem, “Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945–1971”, Geçiş Sürecinde Türkiye, (Der: I.C.Schick, E.A.Tonak), Belge Yayınları, İstanbul, 1998, s.112–158

Gerger, Haluk, “Türk Dış Politikası (1946–1980)”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 2, İletişim Yayınları, s.537–549

Güvenir, Murat “Seçim Sistemleri ve Ülkemizdeki Uygulama”, A.Ü SBF Dergisi, cilt 37, sayı 1–2, Ankara, 1982, s. 215–250

Işıklı, Alpaslan, “Cumhuriyet Döneminde Türk Sendikacılığı” , Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, s.1826–1838

İnsel, Ahmet, “Giriş”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Y., İstanbul, 2002

Karpat, Kemal H. “Ideology In Turkey After The Revolution Of 1960: Nationalism And Socialism”, Turkish Yearbook, 1965, s.68-118

Keyder, Çağlar, “Türkiye Demokrasisinin Ekonomi Politikası”, Geçiş Sürecinde Türkiye, (Der: I.C.Schick, E.A.Tonak), Belge Yayınları, İstanbul, 1998, s. 38–75

Koçak, Cemil, “Kemalist Milliyetçiliğin Bulanık Suları”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.23-43

Köker, Levent, “Kemalizm/Atatürkçülük: Modernleşme, Devlet ve Demokrasi” , Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 97-112

Kürkçü, Ertuğrul “Kapitalizm ile Komünizm Arasında ‘Geleneksel Aydınlar’: Yön Hareketi”, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988 s. 2006–2007

Özdemir, Hikmet, “Siyasal Tarih 1960–1980”, Türkiye Tarihi cilt 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980, (Der. Sina Akşin), Cem Yayınevi, İstanbul, 1997, s.189–260

Özgüden, Doğan, “Türkiye İşçi Partisi’nin Kuruluşu” Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s.1998–1999

Doğan Özgüden, “Türkiye’de Sol Yayıncılığın Gelişimi”, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 2002–2003

“Parlamento Dışı Muhalefet”, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, cilt 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 2018–2048

Sarisözen, Veysi, “Çeyrek Yüzyıl Önce Kurduğumuz Örgüt: FKF”, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s.2070–2071

Mümtaz Soysal, “Sosyalist Kültür Derneği” Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, İstanbul,1988, s. 2022

Soysal, Mümtaz –Sağlam, Fazıl “Türkiye’de Anayasalar”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, s.18–54

“Sunuş”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Y. İstanbul, 2002,

Sülker, Kemal “Cumhuriyet Dönemi İşçi Hareketleri”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul, s.1843–1847

Toprak, Binnaz, “Dinci Sağ” , Geçiş Sürecinde Türkiye (Der: İ.C Schick, E.A.Tonak), Belge Yayınları, İstanbul, 1998, s.237 – 249

Tunçay, Mete, “Siyasal Gelişmenin Evreleri” Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, cilt 7, İletişim Yayınları, s. 1967 – 1990

“Türkiye’de 1968”, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul,1988, s.2068–2109

Yeğen, Mesut, “Kemalizm ve Hegemonya?” Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, cilt 2, İletişim Y., İstanbul, 2002, s. 56-74

Türk Solu Dergisi

- “Neden Çıkıyoruz”, Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.1
- Suphi Karaman, “Türk Solunun Sorunları”, Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.2
- “Atatürk ve Atatürkçülük”, Türk Solu, 17 Kasım 1967, Sayı 1, s.3
- Erdoğan Başar, “Türk Solu’nun Görevi”, Türk Solu, 24 Kasım 1967, Sayı 2, s.2
- Şevki Akşit, “Antiemperyalist Eylemde Milli Güçlerin Dayanışması Zorunluluğu ve Sosyalist Partilerin Tutumu” Türk Solu, 24 Kasım 1967, Sayı 2, s.6
- Suphi Karaman, “Milliyetçilik Nedir?” Türk Solu, 1 Aralık 1967, Sayı 3, s.2
- “Bugünün Mandacıları” ,Türk Solu, 1 Aralık 1967, Sayı 3, s.3
- Niyazi Ağırnaslı, “Milliyetçilere Çağrı”, , Türk Solu, 1 Aralık 1967, Sayı 3, s.5
- M. Mehmet Mimoğlu, “Stalin’den Üç Eser”, Türk Solu, 1 Aralık 1967, Sayı 3, s.7
- “NATO’dan Çıkmadan Hiçbir Milli Dava Çözülemez”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.1
- “Türk Solu Ne Demektir”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.2
- Behzat Ay, “İlk Hedefimiz”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.4
- Münir Aktolga, “Emperyalizme Karşı Güçbirliği”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.6
- Ziya Oykut, “Ve Yeni bir Milli Devrimci Kalkınma Yöntemi Gereği”, Türk Solu, 8 Aralık 1967, Sayı 4, s.7
- “Ortanın Solu Nedir, Ne Değildir?”, Türk Solu, 15 Aralık 1967, Sayı 5, s.1

- “NATO’dan Çıkalım” Türk Solu, 15 Aralık 1967, Sayı 5, s.2
- Mihri Belli, “Devrimci Şiar Meselesi”, Türk Solu, 15 Aralık 1967, Sayı 5, s.4-5
- Suphi Karaman, “Milli Savunma Stratejisi”, Türk Solu, 22 Aralık 1967, Sayı 6, s.2
- “Mihri Belli’nin Konuşması” Türk Solu, 22 Aralık 1967, Sayı 6, s.3
- Sami Küçük, “Toprak Reformu” Türk Solu, 22 Aralık 1967, Sayı 6, s5
- Mihri Belli, “Türk Sosyalizmi Tarihine Leke Sürenler” Türk Solu, 29 Aralık 1967, Sayı 7, s.1
- Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.1
- Münir Aktolga, “Milli Demokratik Devrim” Türk Solu, 29 Aralık 1967, Sayı 7, s.5
- “Anti-Emperyalist Mücadele mi, Sosyalist Mücadele mi?”, Türk Solu, 9 Ocak 1968, Sayı 8, s.2
- M. Mehmet MIMOĞLU, “Açık mı Kapalı mı”, Türk Solu, 9 Ocak 1968, Sayı 8, s.5
- “Parlamentarizm: Sosyalist Örgütün yolundaki Tuzaklar”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, sayı 9, s.1
- Türk Solu, “Kim Sosyalisttir Kim Değildir?”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, sayı 9, s.2
- Mihri Belli, “Türkiye’nin Devrim Stratejisi”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.4-5
- “Gazi Mustafa Kemal Türkiye’si ve Komprador Kapitalisti Türkiye’si”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, Sayı 9, s.5

- Ziya Oykut, “Mao-Çe-Tung Çevirileri ve Yeni Demokrasi”, Türk Solu, 16 Ocak 1968, sayı 9, s.7
- “NATO Meselesini Doğru Koyalım”, Türk Solu, 23 Ocak 1968, Sayı 10, s.1
- “Türk Solu Örgütten Yanadır”, Türk Solu, 23 Ocak 1968, sayı 10, s.2
- “Sosyalist Birikim Bölünmez Bir Bütündür”, Türk Solu, 30 Ocak 1968, sayı 11, s.2
- Muzaffer Erdost, “Anti Emperyalist Mücadele Bölünmez Bir Bütündür”, Türk Solu, 6 Şubat 1968, sayı 12, s.4-5
- “Bir Açık Oturumdan İzlenimler” Türk Solu,6 Şubat 1968 Sayı 12, s.7
- “Sosyalist Ahlak Üzerine”, Türk Solu, 20 Şubat 1968, Sayı 14, s. 2,
- “İlhan Selçuk Olayı ve Yeni Oyunda Rol Alanlar”, Türk Solu, 20 Şubat 1968, Sayı 14, s.4
- Bora Gözen, “Faşizme Karşı Güçbirliği Zorunludur”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.1
- “Her Devrim Milli Bir Yol İzler”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.1,3
- Suphi Karaman, “Ulusal Kurtuluş Savaşları” Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.2
- Türk Solu, “Her Devrim Milli Bir Yol İzler”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.3
- Reşat Fuat Baraner, “Anti-Emperyalist ve Anti-Feodal Mücadele Toplumumuzun Tüm olarak Menfaatlerini Temsil Eder”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.4
- M. Aktolga, “Faşizm Kendi Mezarını Kazıyor”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.5

- Mustafa Gürkan, “Devrimci Görev”, Türk Solu, 27 Şubat 1968, Sayı 15, s.8
- “Biricik Yurtseverce Davranış Faşizme Karşı Durmaktır”, Türk Solu, 5 Mart 1968, Sayı 16, s.1
- “Abdülhamit’in Hayaleti Taksim Meydanında”, Türk Solu, 10 Mart 1968, Sayı 17, s.1
- “Anayasa Emperyalizme Sımsıkı Kapalıdır”, Türk Solu, 10 Mart 1968, Sayı 17 s. 2
- Niyazi Ağırnaslı, “Demokrasi mi Demokrasıcılık mi?”, Türk Solu, 19 Mart 1968, Sayı 18, s. 5
- “Saldırıyı Hızlandırınız”, Türk Solu, 26 Mart 1968, Sayı 19, s.2
- İlhami Soysal, “NATO’ya Niye Karşıyız” Türk Solu, 26 Mart 1968, Sayı 19, s.5
- “Milli Bağımsızlıktan Yana Olmak”, Türk Solu, 2 Nisan 1968, Sayı 20, s.1
- Mihri Belli, “Biz Eskiler”, Türk Solu, 2 Nisan 1968, Sayı 20, s.3
- Erdoğan Başar, “Bağımsız Türkiye İçin İlk Adım NATO’dan Çıkmaktır”, Türk Solu, 9 Nisan 1968, Sayı 21, s.3
- “Emperyalizm ve Ortaklarına Karşı Güç Birliği”, Türk Solu, 16 Nisan 1968, Sayı 22, s.1
- Mihri Belli, “Toprak Reformu”, Türk Solu, 16 Nisan 1968, Sayı 22, s.6
- “Amerika’ya Karşı Dış Politika Bağımsız Bir Türkiye İçin Zorunludur” Türk Solu, 23 Nisan 1968, Sayı 23, s.1
- Mihri Belli, “Ya Güçbirliği Ya Faşizm”, Türk Solu, 29 Nisan 1968, Sayı 24, s.1
- Suphi Karaman, “28-29 Nisan ve Gençlik”, Türk Solu, 29 Nisan 1968, Sayı 24, s.2

- “Dev-Güç Gerçekten Dev olan Bir Güçtür”, Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.1
- Suphi Karaman, “Milli Demokratik Devrim” Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.2
- Mihri Belli, “Seçimlerde Sosyalist Adayları Destekleyeceğiz”, Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.4-5
- Rasih Nuri İleri, “Sosyalist Partiler ve Sosyalizmi Yozlaştırma Kanunları”, Türk Solu, 14 Mayıs 1968, Sayı 26, s.6
- Hamdi Konur, “Milli Cephenin Önündeki Tehlikeler”, Türk Solu, 21 Mayıs 1968, Sayı 27, s.1
- Sami Küçük, “Atatürk ve 27 Mayıs”, Türk Solu, 28 Mayıs 1968, Sayı 28, s.1
- Alparslan Berktaş, “Çin’de Birleşik Cephe’nin Hikayesi”, Türk Solu, 18 Haziran 1968, Sayı 31, s.5
- Mehmet Gün, “Bazı Bilimsel Kavramlar”, Türk Solu, 25 Haziran 1968, Sayı 32, s.6
- Behzat Ay, “Seçim – Meçim”, Türk Solu, 16 Temmuz 1968, Sayı 35, s5
- “Amerikalı Defol”, Türk Solu, 23 Temmuz 1968, Sayı 36, s.1
- “Sosyalizm mi Reform mu?”, Türk Solu, 30 Temmuz 1968, Sayı 37, s.1
- “Milli ve Demokratik Devrim” Türk Solu, 6 Ağustos 1968, Sayı 38, s.5-6
- “TİP’ten 67 Üye Daha İhraç Edildi”, Türk Solu, 20 Ağustos 1968, Sayı 40, s.1
- Muzaffer Erdost, “Milliyetçilik ve Enternasyonalizm”, Türk Solu, 27 Ağustos 1968, Sayı 41, s.4-6
- “TİP’te Bir Sohbet Toplantısı”, Türk Solu, 3 Eylül 1969, sayı 42, s.3

- Muzaffer Erdost, “Türkiye Sosyalizmi ve Sosyalizm”, Türk Solu, 10 Eylül 1968, Sayı 43, s.4-5
- Muzaffer Erdost, “Türkiye Sosyalizmi ve Sosyalizm”, Türk Solu, 17 Eylül 1968, Sayı 44, s.4-5
- “Toprağımızda Alman Üsleri mi?”, Türk Solu, 24 Eylül 1968, Sayı 45, s. 1
- Muzaffer Erdost, “Türkiye Sosyalizmi ve Sosyalizm”, Türk Solu, 24 Eylül 1968, Sayı 45, s.4-6
- A.Evren, “Boşuna Gayret”, Türk Solu, 1 Ekim 1968, Sayı 46, s.3
- Şahin Alpay, “Kapitalist Olmayan Yol Nedir?”, Türk Solu, 1 Ekim 1968, Sayı 46, s.6
- “Gençlikle Dayanışma Görevdir”, Türk Solu, 8 Ekim 1968, sayı 47, s. 1
- Ersen Olgaç, “TİP Tabanından Gelen Ses: Oportünizme Dur Diyelim”, Türk Solu, 22 Ekim 1968, sayı 49, s.1
- Arslan Başer Kafaoğlu, “TİP’te Olanlar”, Türk Solu, 29 Ekim 1968, Sayı 50, s.6
- “TİP Yıkıcılarına Engel Olalım”, Türk Solu, 5 Kasım, 1968, Sayı 51, s.1
- Suphi Karaman, “Otuzuncu Yıldönümü”, Türk Solu, 12 Kasım 1968, Sayı 52, s.2
- “İcazetli Sosyalizm İflas Etmiştir” Türk Solu, 19 Kasım 1968, Sayı 53, s.1-2
- Suphi Karaman, “Türk Solu ve Milli Demokratik Devrim”, Türk Solu, 19 Kasım 1968, Sayı 53, s.3
- Doğu Perinçek, “Gerici Hareketler ve Emperyalizm”, Türk Solu, 19 Kasım 1968, Sayı 53, s.7
- M. Mimoğlu, “İki Taktik”, Türk Solu, 26 Kasım 1968, Sayı 54, s.14
- “TİP’te Olağanüstü Kongre’ye Doğru”, Türk Solu, 3 Aralık 1968, Sayı 55, s.7

- “Abdala Malum Olur”, Türk Solu, 17 Aralık 1968, Sayı 57, s.4
- Dündar Seyhan, “İlerici Cephenin Asgari Müşterkleri”, Türk Solu, 17 Aralık 1968, Sayı 57, s.13
- “TİP Olağanüstü Kongresi ve Sosyalistler”, Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58, s.3
- “TİP Devrimci Grup Bildirisi”, Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58, s.4-5
- “Utaç Belgesi”, Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58, s.8-9
- Z.Emre, “Sosyalist Nedir Ne Değildir?”, Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58, s.10–12
- M. MIMOĞLU, “Gayrı Millilerin Milliciye Darbesi”, Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58, s.12
- Mao Tse-tung, “Emperyalizmle Mücadele”, Türk Solu, 26 Aralık 1968, Sayı 58 s.20
- “Olağanüstü Kongre Sonunda Devrimcilerin Görevi!”, Türk Solu, 31 Aralık 1968, Sayı 59, s.1
- “Devrimcilerin Görevi”, Türk Solu, 31 Aralık 1968, Sayı 59, s.2
- “Mihri Belli’nin Konferansı”, Türk Solu, 28 Ocak 1969, Sayı 63, s.4
- Mihri Belli, Türkiye’de Karşı Devrim”, Türk Solu, 4 Şubat 1969, Sayı 64, s.12-24
- “Türkiye Değişmektedir”, Türk Solu, 18 Şubat 1969, Sayı 66, s.3
- Kadri Kaplan, “Kemalist Devrime Karşı Koyuş”, Türk Solu, 25 Mart 1969, Sayı 71, s.3
- Mihri Belli, “NATO Bir Savaş Tuzağıdır”, Türk Solu, 1 Nisan 1969, Sayı 72, s.3

- Hamdi Konur, “Milli Ordu Sorunu ve İşbirlikçileri” Türk Solu, 1 Nisan 1969, Sayı 72, s.10,11
- Kanun Diye, Kanun Diye Kanun Tepelendi” Türk Solu, 8 Nisan 1969, Sayı 73, s.3
- İlhan Selçuk, “Devrimin Sürekliliği”, Türk Solu, 8 Nisan 1969, Sayı 73, s.7
- Mahir Çayan, “Son Gençlik Hareketleri Üzerine, İçinde Bulduğumuz Evre ve gençliğin Durumu”, Türk Solu, 6 Mayıs 1969, Sayı 77, s.14
- FKF’de Oportünistlerin Tehlikeli Oyunu”, Türk Solu, 6 Mayıs 1969, Sayı 77, s.5
- “Mustafa Kemal Geliyor”, Türk Solu, 13 Mayıs 1969, Sayı 78, s. 3
- R.Nuri İleri, “Türk Subayı, Atatürkçü Genç Neredesin?”, Türk Solu, 13 Mayıs 1969, Sayı 78, s.16
- Bağımsız Türkiye için Hedef 10.000 ”, Türk Solu, 19 Ağustos 1969, Sayı 92, s.2
- Ersen Olgaç, “Sosyalist Örgüt Meselesi”, Türk Solu, 30 Eylül 1969, Sayı 98, s.10–11
- “Demokrasi Uğruna Mücadelemiz”, Türk Solu, 7 Ekim 1969, Sayı 99, s.3
- “Biz Gerçek Demokratlarız”, Türk Solu, 14 Ekim 1969, Sayı 100, s.3
- “Devrimciliğin Mihenk Taşı”, Türk Solu, 28 Ekim 1969, Sayı 102, s.3
- “Ne Sağcıyız Ne Solcu”, Türk Solu, 4 Kasım 1969, Sayı 103, s.3
- Mihri Belli, “Bugünün Türkiye’inde Devrimci Eyle Nedir”, Türk Solu, 7 Kasım 1969, Sayı 103, s.10–11
- Mihri Belli, “Bugünün Türkiye’inde Devrimci Eyle Nedir”, Türk Solu, 11 Kasım 1969, Sayı 104, s.10–11

- Mihri Belli, “Bugünün Türkiye’inde Devrimci Eyle Nedir”, Türk Solu, 18 Kasım 1969, Sayı 105, s.10–11
- “İktidarın Adem-i İktidarı”, Türk Solu, 6 Ocak 1970, Sayı 112, s.3
- “Yayınımıza Ara Verirken”, Türk Solu, 14 Nisan 1970, Sayı 126, s.2–3
- Şerif Tekben, “Şerif Tekben’in Mektubu”, Türk Solu, 14 Nisan 1970, Sayı 126, s.5

Mülakatlar

Ahmet Say ile Ankara Gazi Osman Paşa’daki evinde yapılan görüşme, Ankara, 3 Mart 2006

Ahmet Say ile Cebece’deki Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde yapılan görüşme, Ankara, 13 Nisan 2006

Mihri Belli ile Sahra-i Cedid’deki evinde yapılan görüşme, İstanbul, 7 Mart 2006

Vahap Erdoğan ile Kızılay’daki İlhan İlhan Kitabevi’nde yapılan görüşme, Ankara, 14 Haziran 2006

Ahmet Say’ın kendisine fax ile yollanan sorulara yazılı olarak verdiği cevaplar, Ankara, 13 Nisan 2006

Ergun Aydınoglu ile, Kızılay’da Mülkiyeliler Birliği’nde yapılan görüşme, Ankara, 9 Temmuz 2006

Elektronik Posta:

Mihri Belli'nin, 7 Mart 2006 tarihindeki görüşmede kendisine elden verilen sorulara 11 Mart 2006 tarihli elektronik posta yoluyla gönderdiği cevaplar.

İnternet

[http:// www.aksiyon.com.tr](http://www.aksiyon.com.tr)

[http:// www.biyografi.net](http://www.biyografi.net)

[http:// www.kenthaber.com](http://www.kenthaber.com)

[http:// www.kimkimdir.gen.tr](http://www.kimkimdir.gen.tr)

ÖZET

Bu çalışma, Türk Solu Dergisi ve Milli Demokratik Devrim stratejisi üzerine yapılmış bir incelemedir. Türk Solu Dergisi, 17 Kasım 1967-14 Nisan 1970 tarihleri arasında haftalık olarak yayınlanmıştır. Anılan dönemde, çeşitli siyasal koşulların getirdiği öncekine göre daha özgür bir ortam oluşmuş; bu ortam içinde çeşitli siyasal düşüncelerin basın yoluyla ifade edilmesi mümkün hale gelmiştir. Bu dönemde çeşitli sol dergiler ve gazeteler yayın hayatına girmiştir. Bu dergilerden biri olan Türk Solu Dergisi, dönemin sol hareketleri içinde parlamento dışı muhalefet görüşünü savunan çizgi içinde yer almıştır. Milli demokratik devrim görüşünü kitlelere yaymak amacıyla çıkarılan Dergi, bu stratejinin savunulduğu en önemli yayın organı olmuştur. Dergi, aynı zamanda kendi stratejisinin karşısında olan TİP'e karşı muhalefetin yürütüldüğü bir yayın organı olmuştur.

Bu çalışmada Dergi'nin bütününe incelemeden çok, ağırlıklı olarak MDD stratejisini nasıl aktardığı ele alınmıştır. Nihai amacı sosyalist devrimi gerçekleştirmek olan milli demokratik devrim stratejisinde, sosyalist bir düzen savunusu ile bağdaşmayacak Kemalizm ve Milliyetçilik temalarını nasıl ele aldığı incelenmiştir. Temel nokta, sosyalizm ile bağdaşması mümkün gözükmeyen milliyetçilik ve Kemalizm temalarının Türk Solu Dergisi'nin görüşlerinde nasıl bağdaştırıldığıdır.

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the journal “Turkish Left” and its strategy of National Democratic Revolution. Turkish Left journal was published weekly between 17 November 1967 and 14 April 1970. In this period compared to previous, more democratic environment had been occurred by various political conditions and it became possible to express political thoughts throughout press. During this period some left journals and newspapers were started to be published. The journal Turkish Left, which is one of those, was taken a place in the line of defending opposition outside of Parliament among the left movements of the era. This journal published with the aim of spreading National Democratic Revolution opinion to mass, was became the most important publication means in which this strategy was being defended. This journal also became a publication means in which there is a defense against the Turkish Workers Party having an opposite strategy to its own.

This study handles mostly how the journal conveys its strategy of National Democratic Revolution more than the investigation of the whole of the journal. In the National Democratic Revolution strategy of which final aim is to realize socialist revolution, it has been examined how they deal with Kemalism and nationalism which do not get along well with socialist order plea. The basic point is how socialism, Kemalism and Nationalism were harmonized in the Turkish Left journal.

EK 1

Türk Solu Dergisi'nde Yazısı Yayımlananlar

A. Bulut	Aziz Maho	Erdoğan Başar
Abdullah Sert	Aziz Nesin	Erdoğan Güçbilmez
Adil Süzenci	Bahattin Ali	Erhan Erel
Ahmet Hezarfen	Balaban	Erol Çurmak
Ahmet Kaçmaz	Behzat Ay	Erol Ersan
Ahmet Kahraman	Behzat Tanç	Ersen Olgaç
Ahmet Nuri Macit	Bora Gözen	Ezel İnanç
Ahmet Say	Bülent Habora	Fahri Aral
Ahmet Yıldız	Bülent Tanöre	Faik Muzaffer Amaç
Aktan İnce	Cavid Erginsoy	Fakir Baykurt
Ali Karcı	Celal Oğan	Faruk Haksal
Ali Orhan Yücelalp	Celal Soycan	Fehmi Kitapçı
Ali Yavuz	Cengiz Çandar	Fikret Otyam
Ali Yetim	Cihan Alptekin	Fuat Fegan
Ali Zahit Güvengiriş	Cüneyt Akalın	Gün Zileli
Alpaslan Bertay	Çağlar Kırçak	Gündağ Kaynak
Alpay Kabacalı	Demir Özlü	Günnur Çurmak
Arif Gelen	Deniz Gezmiş	Gürgün Say
Arslan Başer Kafaoglu	Doğu Perinçek	Halis Özkan
Aşık Temeli	Dursun Bila	Halit Çelenk
Atilla Sarp	Dündar Seyhan	Haluk Sarıkaya
Aydın Bursalı	E. Doğu	Hamdi Konur
Aydın Çığ	Enver Nalbantoğlu	Hasan Kalender
Aydın Çubukçu	Erdal Öz	Hasan Yalçın

Haydar Mutlu	M. Mehmet Mustafa	Mümtaz Çığ
Haydar Tunçkanat	Suphi Bey	Mümtaz Soysal
Henri Alleg	M. Nuri Gül	Münir Aktolga
Herkül Milas	M. Yusuf Çelik	N. Gerçekçi
Hikmet Kıvılcımlı	Mahir Çayan	N. Gezer
Hulusi Dosdoğru	Mehmet Ali Cehşan	N. Yılmaz
Hürrem Arman	Mehmet Altun	Nail Satılğan
Hüseyin Karanlık	Mehmet Ersil	Necati Eralp
Hüseyin Kaya	Mehmet Gezer	Niyazi Ağırnaslı
Hüseyin Sırçalı	Mehmet Gün	Nuri İyem
Hüsnü Dilli	Mehmet Latif	Nusret Çakın
İ. Kavalcıoğlu	Güvercin	Nusret K. Otyam
İbrahim Kaypakkaya	Mehmet M. Mimoğlu	Nusret Selen
İlhami Soysal	Mehmet Say	Oral Çalışlar
İlhan Kalaylıoğlu	Mehmet Selim	Orhan Kırıcı
İlhan Savaşçı	Memet Altun	Orhan Müstecaplıoğlu
İlhan Selçuk	Metin Göcekler	Osman K. Akyol
İsmet Sungurbey	Mihri Belli	Osman Nuri Koçtürk
Kadri Kaplan	Mucip Ataklı	Osman Ulagay
Kemal Günaydın	Mustafa Gürkan	Ömer Güven
Kemal İşler	Mutlu Parkan	Ömer Özerturgut
Kenan Keleş	Muzaffer Doyum	Özkan Mert
Kurtuluş Kayalı	Muzaffer Erdost	Pekin Platinel
M. Fethi Savaşeri	Muzaffer Oruçoğlu	Prof. İsmet Sungurbey

Rahmi Aydın	Süleyman Üstün	Yunus Kılıç
Rasih Nuri İleri	Şaban Ormanlar	Yusuf Küpeli
Reşat Fuat Baraner	Şahin Alpay	Z. Emre
Reşat Özarda	Şakir Keçeli	Zihni T. Anadol
Rıfat Ilgaz	Şerif Tekben	Ziya Oykut
Ruhi Koç	Şevki Akşit	Zühtü Bayar
S. Çizmeli	Şiar Yalçın	
Sabetay Varol	Tahsin Akpek	
Sadık Göksu	Talip Apaydın -	
Saffet Sabri	Dursun Akçam	
Saim Kurul	Taner Turan	
Salim Ulu Milas	Taylan Benli Sencer	
Sami Küçük	Güneşsoy	
Sefer Seyfi Yılmaz	Tunçer Yanar	
Sencer Güneşsoy	Tunçer Yanar	
Serhat Hürkan	Türkkaya Ataöv	
Sevim Belli	Uğur Mumcu	
Sevinç Özgüner	Uluç Gürkan	
Seyhan Erdoğan	Üzeyir Kuran	
Sıtkı Ulay	Vahap Erdoğan	
Sina Çıladır	Vecdi Özgüner	
Suat Derviş	Yıldırım Dağyeli	
Suphi Karaman	Yıldırım Pekkan	
Suphi Nuri İleri	Yılmaz Onay	

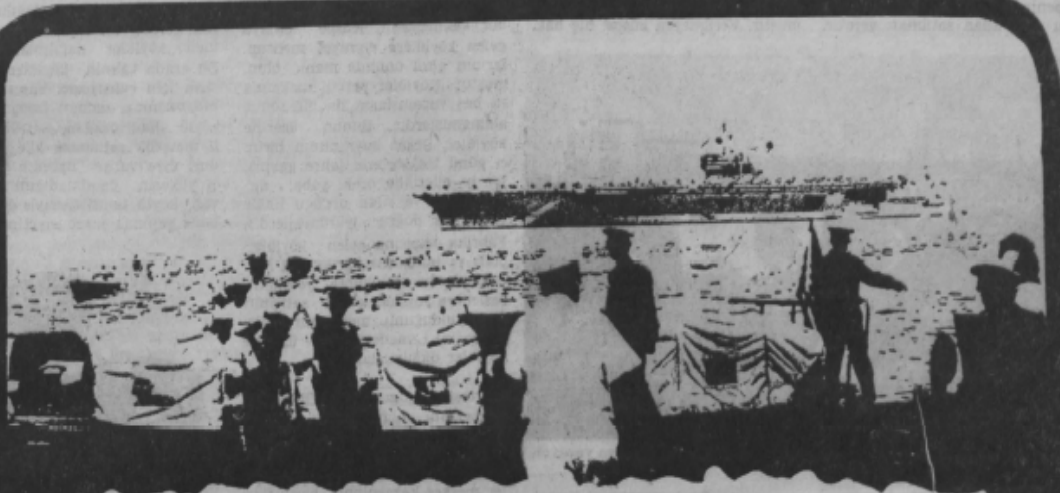
EK 2

Türk Solu Dergisi'nden Bazı Sayfa Örnekleri

TÜRK SOLU

30 ARALIK 1969
FIATI : 125 Krş.
YIL : 3 - SAYI :

111

”korksun

emperyalistler

korksun
işbirlik-
çiler”

TİP'i örgüt olarak destekliyoruz

Mihri Belli

adımı anti-demokratik 141. ve 142. maddelerin kaldırılması, partiler kanununun, seçim kanununun anti-demokratik hükümlerinin değiştirilmesini vb. mümkün kılacak olan siyasi ortamın yaratılması yolunda yoğun bir kolektif çalışmanın izlenmesi gerekecektir. Ancak bu demokratik adımlar atıldıktan sonradır ki, Türkiye'de gerçek bir özgürlük ortamı yaratılmış olmasından söz edilebilecek ve bu ülkenin proletaryası, nitelik değiştirmiş bir TİP çatısı altında kendi öz sosyalist siyasi örgütüne kavuşmuş olacaktır. Ve bu, yalnız Türkiye proletaryası için değil, aynı biçimde gerçek örgütlenme ve politika alanında kendi öz partisiyle temsil olunma olanaklarına henüz sahip bulunmayan Türkiye'nin şehir ve köy küçük-burjuvazinin milli kolu için de sözkonusudur. Onların da ayrı ayrı siyasi örgütlerini kurmaları meselesi çözülmüş değildir. Çünkü Filipin tipi demokrasi şartları içinde tipki proletarya gibi küçük-burjuva da, milli burjuva da kendi öz siyasi örgütünü tam özgürlükte kurma ve politika alanında gerçek gücüyle orantılı olarak etkide bulunma olanğından mahrumdur.

ANCAK Filipin tipi parlamenterizm tarihe karıştıktan ve Türkiye'de gerçek bir demokratik özgürlük ortamı gerçekleştirildikten sonradır ki; ancak Türkiye proleterleri de, şehir ve köy küçük-burjuvası da, milli burjuvası da milli güçler olarak toplumsal gelişmemizi ulusal yönde etkileyebildikleri mutlu güne varıldıktan sonradır ki, bu ülkede yalan söylemeden demokrasi olduğundan söz edilebilecektir.

Belli şartların yerine gelmesi ile devrimci bir niteliğe kavuşması sözkonusu olan TİP'e karşı, devrimci olarak, elbeite ki kayıtsız kalamayız. TİP örgütüne karşı yakın ilgimiz, bu örgütün sosyalist tabanının önemini gözönünde tutarak desteklenme şeklinde tezahür etmelidir. Aynı şeyi öteki partilerden hiç biri için söyleyemeyiz. CHP'nin saflarında bulunan ve .bu düzen değişmelidir. sloganını ciddiye alarak partilerinin dönüşüme bir radikal küçük-burjuva partisi payesine yükseldiğini görmek isteyen ilerici unsurlara karşı dıştan hayırhah bir tutum takınmamız tabii bir şeydir. Ama TİP tabanındaki sosyalistlere karşı tutumumuz dıştan hayırhahlıktan çok öte bir tutumdur. Türkiye'nin sosyalistleri TİP içinde olsunlar dışında olsunlar iç içedirler ve devrimci mücadele omuz omuza durmak yükümlülüğündedirler.

Ama öte yandan TİP yönetici kliğinin bu sosyalist dayanışmayı baltalamak, sosyalist safları bölmek için elinden geleni yaptığı da bir gerçektir. Aybar klığı, kendi deyimi ile, .tepeden inmeçlik, zihniyeti ile hareket ederek parti tabanının iradesini çiğnediği ve buruva partilerinin bir buluşu olan anti-demokratik kontenjan müessesesinden medet umduğu, bundan son katresine kadar yararlandığı bilinmektedir. Aybar klığı 23 kontenjan adayını, aday listeleri başına geçireceğini ilân etmiştir. Kontenjan müessesesinin taşıdığı gerçek anlam parti örgütüne güvensizlik ve tüm organların aşağıdan yukarı seçimle kurulmasını emreden sosyalist örgütlenme ilkelerine meydan okumadır. Aybarcılığın kontenjandan mümkün olan azamî ölçüde yararlanmaya kalkmaları, bu oportünist kliğın parti örgütünde itibarını ne ölçüde yitirmiş olduğunu, tabandan ne ölçüde kopmuş olduğunu gösterir. Üstelik kontenjandan bu ölçüde yararlanılması gerici partilerin ekmeğine yağ süren ve sosyalist olayların oranını düşüren sonuçlar verecektir. Belli bir ilde o bölge sosyalistlerinin güven ve sevgisini kazanmış kimseler yerine aday listesi başına güvene layık olmayan bir Aybarcının konması, TİP'e verilecek olan sosyalist oyların sayısını olumsuz şekilde etkileyeceğini söylemek kehanet değildir. Örneğin bir Malatya ilinde, bir Kars ilinde ya da Yozgat'ta il parti örgütünün seçtiği adayların itilmesi ve yerlerine Aybarcı oportünistlerin aday gösterilmesi, sosyalist oyların yarı yarıya, hatta daha da azalması sonucunu vereceği tahmin edilmektedir.

TİP örgütünün herşeye rağmen devrimci açıdan öteki partilerle bir tutulmaması ve desteklenmesi gerektiğini söyledik. Peki gelecekte gerçekleşmesi sözkonusu olan bir umuda bağlanarak öteki partilerle aynı sepete koymasak da, parti tabanını temsil etmeyen, o tabanın güven ve desteğini kazanmamış bazı oportünist politikacıları milletvekili seçmek ve böyle-

lerine emekçilerin davasına aykırı olan oportünist görüşlerini yaymak için maddi ve manevi olanaklar sağlamak doğru bir davranış sayılabilir mi?

Bu soruyu cevaplandırırken oportünistlerin düştüğü hataya düşmemeliyiz. Onlar gibi milletvekilliğini, meclis grubunun bir sosyalist parti örgütü içindeki nisbi önemini abartmamalıyız.

SEÇİM zamanı emekçi halka, özellikle köy emekçilerine gitme zamanıdır. Onlara Millî Demokratik Devrim davamızı anlatma, onları bilinçlendirme, örgütlendirme, emekçi ile ömür boyu sürecek olan sıkı bağlar kurma zamanıdır. Emekçiden öğrenme, onunla temasımızda kendi sosyalist bilincimizi bileme zamanıdır. Bir devrimci için asıl önemli olan budur. Bu arada bir oportünist politikacı milletvekili seçilmiş ya da seçilmemiş, gidip Meclisteki sandalyasını ısıtma olanağına kavuşmuş ya da kavuşmamış pek önemli değildir. Son seçimlerde TİP, Malatya'dan 21 bin oy aldı. Bu, bir başarıydı. Bu başarıyı sağlayan, köy köy dolaşarak köylüye emekçilerin davasını anlatan proleter devrimcileri idiler. Aday listesi başına geçme olanğını sağlamış politikacı idiler. Aday listesi başına geçme çıkarmı? Proleter devrimcileri mi? Yoksa oportünist politikacılar mı? Hiç şüphe yok ki birincileri. Ve adayın milletvekili seçilip seçilmemesi bu sonucu değiştirmez. Bütün Türkiye yüzeyinde, ufak tefek farklarla, durum ayırdır.

TİP'i örgüt olarak desteklemekle gerçek sosyalistler hiç bir şey kaybetmeyecekler, tersine TİP'in gerçek bir sosyalist örgüt niteliğine kavuşması yolunda mücadele etmekte olan TİP tabanındaki sosyalist kardeşlerinin işini kolaylaştıracaklardır. Onlar böylelikle bu mücadeleye katkıda bulunacaklar ve çok şey kazanacaklardır. Bugünün Türkiye ortamında sosyalist, başarıyı Meclise soktuğu milletvekili sayısıyla ölçmez. Kaybedecek olanlar, milletvekilliği payesine ulaşılar da, oportünist politikacılar olacaktır.

Ancak, kontenjan yoluyla aday listesi başına getirilen Aybarcı politikacının olumsuz kişiliği, TİP'e verilecek olan oyları önemli ölçüde azaltacağı ve dolayısıyla gerici partilerin oy oranını yükselteceği kesin olduğu durumlarda, şartlar da elverişli olduğu takdirde, sosyalist oyların toplamını artırmak amacıyla bazı illerde bağımsız sosyalist adaylar gösterilebilir ve gösterilmelidir. Bunu yaparken de amacımız emekçi halkın umudunu Filipin tipi demokrasi şartlarında sağlanacak kazançlara bağlamak gibi bir tutum olmamalıdır.

EVET, er geç sosyalist bir kimliğe kavuşacağı umuduyla örgüt olarak TİP'i destekleyeceğiz, ya da şartların gerektirdiği yerlerde sosyalist oyların oranının azalmasını önlemek amacıyla gösterdiğimiz bağımsız sosyalist adaylara oylarımızı vereceğiz, ama bir an için bile hatırdan çıkarmadan ki, emperyalizmin Türkiye egemen çevreleriyle birlikte bize kabul ettirmiş olduğu bu düzen gerçek demokrasi değildir ve biz bu davranışımızla Türkiye'de karşı-devrimin bir aracı görevini yerine getirmiş olan Filipin tipi demokrasiyi angaje olmamak-tayız; bir an bile hatırdan çıkarmadan ki, Türkiye'de komprador kapitalizminin siyasi üst-yapısı niteliğini taşıyan bu düzeni değiştirmek ve yerine tüm millîci sınıf ve zümrelerin güçleriyle orantılı biçimde temsil edileceği gerçek demokrasiyi kurmak millî görevimizdir ve biz bu görevi yerine getirmedikimiz sürece Türkiye'de halk için halkın yönetimi bir hayal olarak kalacaktır; bir an bile hatırdan çıkarmadan ki, desteklediğimiz örgüt TİP'i, şu andaki oportünistleri bu örgüt içinde etkisiz duruma halefeti ile birlikte, değiştirmekle yükümlü bulunduğumuz kurulu sömürü düzenine demokratik bir kisse kazandırdı ve yığınları aldatma aracı durumuna düşürme çabasıdadırlar ve TİP gerçek sosyalist örgüt kimliğine kavuşma yolunda ilk adımı atabilmek için oportünistleri bu örgüt içinde etkisiz duruma getirmek şarttır. Ve gene hatırdan çıkarmadan ki, bu ilk adım atıldıktan sonra Türkiye emekçilerini ve toplumumuzdaki öteki millî güçleri kendi öz siyasi örgütlerine kavuşturacak olan gerçek demokratik özgürlük ortamını yaratma yolunda biz büyük görevler beklemekteyiz.

ta başkente girmesinden sonra, tüm başkentlileri yürüyüşe katılmaya çağırın bildiride şu cümleler yer alıyordu:

Büyük Türk Milleti!
Atatürk için toplanalım!
Mustafa Kemal'in milli kurtuluş idealini yaşatmak için,
Mustafa Kemal Devrimine saldıran karanlık güçlere dur demek için,
Milletçe yabancı uşaklığına düşmekten kurtulmak için,

TAM BAĞIMSIZ, GERÇEKTEN DEMOKRATİK TÜRKİYE İÇİN.

Gazi Mustafa Kemal'in Milli kurtuluşçu saflarında toplanalım!

Ve bildiri, «YAŞASIN TÜRKİYE! YAŞASIN YARININ BAĞIMSIZ TÜRKİYESİ İÇİN MÜCADELE» sözleriyle son buluyordu.

Ne var ki, bildiri metni üzerinde mutabakata varılmasına rağmen, hattâ bildiri matbaaya verilip yüzbin adet bastırılmasına rağmen, tertip komitesi olarak imzalarını koyan TMGT İkinci Başkanı Taylan Benli, Ankara Üniversitesi Öğ. Bir. Başkanı Bilâl Moğol ve Ortadoğu Öğ. Bir. Başkanı İskender Odabaşoğlu, Ankara vilâyetine (emniyete) yeni bir dilekçe vererek, imzalarını geri aldıklarını belirtmişlerdi. Bu öğrenci kuruluşu başkanlarının söylediklerine bakılırsa, Güvenlik Kurulu Başkanı Kemalettin Gökakan, Taylan Benli'yi çağırması ve bu işten vazgeçmesini söylemişti. Vazgeçilmediği takdirde sonu kötü olacaktı. Taylan Benli, bir yandan başından geçeni anlatıyor, öte yandan da sosyalistlere çağırıyordu. Ve şimdi, daha önce hazırlanan provakasyon malzemesi öne sürülüyor, (sosyalistler sanki Anayasa çerçevesinin dışında davranmışlar gibi), türlü bahaneler uyduruluyordu.

Meseleyi İhan Selçuk açık bir dille ortaya koyduktan sonra, sosyalistlere kabahat yüklemenin ve bahane bulmanın ucuzluğu iyice ortaya çıktı.

Bu şartlarda gerçek antiemperyalistler, bütün çatlaklara rağmen, yürüyüşü sonuna dek götürmek ve Anıt-Kabir'e ulaştırmak kararındaydılar. Ama, bastırılmış olan yüzbin adet bildiri dağıtmak olanaklı yoktu. Çünkü bildiride ismi göztiken üç temsilci, imzalarını geri aldıklarını bildirmişlerdi. Ankara içinde yapılacak olan bir gösteri veya yürüyüş, artık kamunsuzdu. Eylem baltalanmış, baltalayıcılar amaçlarına kavuşmuştu.

Antiemperyalist öncüler, sözlerini gerçekleştirmek için, topluca Anıt-Kabir'e gittiler ve Ata'ya saygı duruşunda bulundular.

STALIN'in Kitabı
«D YALEKTİK VE TARİHİ MATERYALİZM»

4 LIRA
BİLİM VE SOSYALİZM YAYINLARI
22 nci Sokak, 12/A
Bahçelievler - Ankara

Gençlik ve Antiemperyalist kavga

Deniz GEZMİŞ

Çağımız, devrimcilerin Amerikan emperyalizminin adım adım kovaladığı çağdır. Çağımız, gençliğin Çekoslovakya'da ve diğer revizyonist ülkelerde karşı devrimci olduğu çağdır. Çağımız biz yaştakilerin Vietnam'da Dominik'te Meksika'da Amerikan emperyalizmine karşı doğuşerek öldüğü bir çağdır.

Az gelişmiş dünya halkları emperyalizme karşı bir savaş verirken gençlik bunun dışında kalamaz. Biz daima ezilenden yana çıkmak zorundayız. Eğer bizim kavgamız antiemperyalist kavganın paraelinde yürümeyecek, ayakta duramaz havada kalır.

Yalnız, gençlik bu paralelde savaşırken, politik partilerden bağımsız olmak zorundadır.

Geçmişteki örnekler bağımlılığın zararlarını göstermiştir. Bu hataları bir kere daha tekrar etmenin hiç bir anlamı yoktur. Gençlik yalnız devrime karşı sorumludur, politik partilere değil. Zaman olur ki, bütün politik partiler karşı devrimci olabilirler. (Bugün Türkiye'de olduğu gibi). Bu nedenlerden ötürü gençliğin görevi antiemperyalist kavgaya katılmak, fakat bağımsız olmaktır.

Bugün bu zorlu kavgada tek umut olması gereken devrimci gençlik bölünmüştür. Bunda şüphesiz ki, oportünist kişilerin rolü büyüktür. Dürist, yiğit, devrimci kardeşlerimizden bir kısmı, sektörlükleri yüzünden oportünistlerin etkî alanına girmiştir. Bu giriş, onları, giderek karşı devrimcilerin safına düşürmüştür. O kadar ki, Amerikan er-

lerini denize atmak isteyenlere engel olmak için barikat kurmaya kadar götürmüştür. Bu gidis onları aktif direnmenin başladığı yerde pasif direnmeye itmiştir. Çağaloğlu'nda görüldüğü gibi. Bu oportünist kişiler hiç birşey yapmadıkları zaman faşizm gelir fobisini ortaya atarak devrimci gençliği eylemden çekmeyi denemişlerdir. Bu fobi, kısmen başarı sağlamış ve devrimci eyleme büyük darbe vurmuştur.

Bu iddiayı dikkatle incelemek gerekir. Sosyalist örgütün % 3 oy aldığı bir ortamda faşizme gitmek için hiçbir sebep bulunmazken, bunu söyleyenler Hüriyet Meydanı'nda ve Kızılay'da hiç birşey halledilemez diyenlerle aynı düşünceye sahiptirler. Fakat bütün bunları olağan karşılamak gerekir. Çünkü, küçük buruva sosyalistlerinden daha fazlası beklenemez. Onlar, elbette ki, rahat mücadeleyi tercih edeceklerdir. Bizim bu gibilere söyleyeceğimiz tek şey şudur:

«Düşmesin bizimle yola
Evinde ağlayanların gözyaşlarını
boyunda ağır bir zincir gibi taşıyanlar»

Devrimci gençlik Amerikan emperyalizmine ve oportünizme karşı duran gençliktir. Onun görevi, sayısının azlığına düşmanın çokluğuna bakmadan, Amerikan emperyalizmine karşı sonuna kadar dövüştürmektir. O, en iyi biçimde karar veren ve uygulayandır. O, boş gecelerin değil, boylu boyunca ömrünü bu kavgaya verendir.

Yaşasın tüm bağımsızlık savaşları veren dünya halkları!

Yaşasın tam bağımsız Türkiye!

SOL

YAYINLARI

- İNSANIN TÜREYİŞİ, (basılıyor) 12,5 lira
- KAPİTAL, Birinci Cilt, (Beş Kitap, 10'ar lira,
- FELSEFENİN SEFALETİ, 10 lira
- KAPİTALİZM ÖNCESİ EKONOMİ ŞEKİLLERİ, 8 lira
- FRANSA'DA SINIF MÜCADELELERİ, 8 lira
- ÜCRET, FİYAT VE KÂR, 4 lira
- ÜCRETİLİ EMEK VE SERMAYE, 3 lira
- YAHUDİ MESELESİ, 3 lira
- ANTI - DÜHRİNG, (Birinci Kitap: Giriş, Felsefe; İkinci Kitap: Ekonomik Politik, Sosyalizm), 10'ar lira

- AİLENİN, ÖZEL MÜLKİYETİN VE DEVLETİN KÖKENİ, 10 lira
- FELSEFE İNCELEMELERİ,
- EMPERYALİZM, (tükenmiştir, İkinci baskısı hazırlanıyor), 7,5 lira
- İKİ TAKTİK, 7,5 lira
- NE YAPMALI?, 10 lira
- ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYIN HAKKI, 7,5 lira
- MARKSİZM VE MİLLİ MESELE, 7,5 lira
- SOSYALİST EKONOMİNİN MESELELERİ, 7,5 lira
- TEORİ VE PRATİK, (Tükenmiştir. Teori ve Pratik dosyası ile birlikte yayınlanacaktır), 5 lira

